

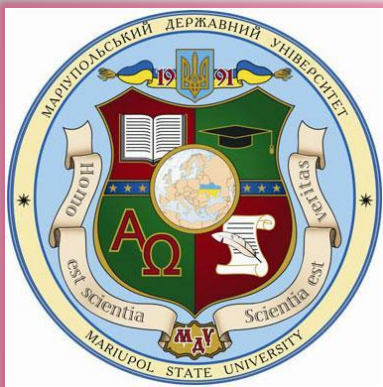
Mariupol State University

TERMINOLOGY AND TRANSLATION

Remote International Conference

April 22nd, 2016

Mariupol, Ukraine

Εξ αποστάσεως Διεθνής Ημερίδα

ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

22 Απριλίου 2016

**Κρατικό Πανεπιστήμιο Μαριούπολης
Μαριούπολη, Ουκρανία**

Міжнародна конференція у дистанційному форматі

ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ПЕРЕКЛАД

22 квітня 2016

**Маріупольський державний університет
Маріуполь, Україна**

UDK 811.14'06'25(063)

BBK 81.453-8я431

T35

TERMINOLOGY AND TRANSLATION: Proceedings of the Remote International Conference (April 22, 2016). – Mariupol, 2016. – 294 pp.

The Editorial Board:

Editor-in-Chief: Anna CHATZIPANAGIOTIDOU, Associate Professor, School of Education, Frederick University (Cyprus)

Executive Editor: Natalya VOYEVUTKO, Associate Professor, Greek Philology Department, Mariupol State University (Ukraine)

Members of the Editorial Board:

Prof. Angel MARTINEZ FERNANDEZ, Full Professor of Greek Philology, University of La Laguna (Spain), **Prof. Hab. Silvia PITIRICIU, PhD**, University of Craiova (Romania), **Dr. Georgios FLOROS**, Associate Professor, University of Cyprus (Cyprus), **Dr. Anna STOLYAROVA**, Associate Professor, Kyiv National Taras Shevchenko University, (Ukraine), **Dr. Panagiotis ASIMOPOULOS**, Assistant Professor, Hellenic Military Academy (Greece), **Dr. Olena BALABAN**, Assistant Professor, Institute of Foreign Philology Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine), **Dr. Chrysa TAMISOGLOU**, Education Coordinator Central/East European countries & C.I.S. countries, Education Office, General Consulate of Greece, Mariupol (Ukraine), Recognized Teacher, University of Roehampton-London online, London (UK).

Organizing Committee: Natalya VOYEVUTKO, Associate Professor, Greek Philology Department, Mariupol State University (Ukraine), **Evelina RIABCHENKO**, Senior Lecturer, Greek Philology Department, Mariupol State University (Ukraine), **Theodora DOURDA**, IT Coordinator, Directorate-General for Translation, Directorate for Support and Technological Services for Translation, Terminology Coordination Unit, European Parliament (Luxembourg).

The volume is a complete set of reports of the participants of the Remote International Conference, which highlights the problems of the theory of terminology, field-based terminology, practice of dictionary compilation, cognitive and functional terminology, teaching terminology, problems arising under translation of terminology.

The volume is addressed to the scientific community, university instructors, postgraduates and students.

© Mariupol State University, 2016

CONTENTS

Welcoming address of Olena Protsenko , Associate Professor, Vice Rector for Academic and Pedagogical Matters, Mariupol State University, Ukraine	7
Welcoming address of Eleni Georgopoulou , Consul General of Greece in Mariupol	9
Welcoming address of Rodolfo Maslias , Head of Terminology Coordination Unit of the European Parliament, Luxembourg	11
Welcoming address of Anna Chatzipanagiotidou , Associate Professor, School of Education Frederick University, Cyprus	13

THEORY OF TERMINOLOGY AND FIELD-BASED TERMINOLOGY

Ruslana ALIPA. Theoretical aspects of terms study.....	14
Olena KULIGINA. The paronymy of linguistic terminology of Ukrainian language	26
Rodolfo MASLIAS. Terminology: a communicative and academic approach	32
Silvia PITIRICIU. Etymological semantics in the terminology of Mathematics	42
Yulia POZNIHIRENKO. The ergonym status in the terminology of modern onomastics	49
Natalya STUKALO. Structural and semantic peculiarities of medical terminology in Modern Greek language	55

PRACTICE OF DICTIONARY COMPILATION

Panagiotis ASIMOPOULOS. The morphosyntactic and semantic aspects of the Greek lexicographic practice: entry "love"	61
Olena PICHAKHCHY. Lexicographical fixation of terminological units of Modern Greek	73
Sophia ZERDELI. Lexicography terminology in monolingual Greek and foreign language dictionaries: Basic methodological principles and practices	80
Margarita UZUN. About the problem of compiling the Modern Greek-Ukrainian dictionary of linguistic terms	88

COGNITIVE AND FUNCTIONAL TERMINOLOGY

Angel MARTINEZ FERNANDEZ. Terminology about the mobility of people and the alienage in the Ancient Greece	96
Epaminondas SIDIROPOULOS. The "penetration" of the term Mechanics into the Humanities	107
Olha SOPINA. The terminological terms in the Ukrainian language	117
Anna STOLYAROVA. The Processes of Determinologization of Law Terms in Modern Greek Newspaper Texts	122

TEACHING TERMINOLOGY AND FOREIGN LANGUAGES

Cristina BURTEA-CIOROIANU. The technique of translation as a means of teaching-learning Romanian as a foreign language	131
Stamatia SOPHIOY, Elizabeth HATZIOLOY. Foreign languages and terminology in Hellenic Military Academy	140

PROBLEMS ARISING UNDER TRANSLATION OF TERMINOLOGY

Simina BADEA. Polysemy and Lexical Vagueness in Translating Legal Terms	153
Olena BALABAN. Lexical and Grammatical Transformations While Translating English Headlines into Ukrainian	162
Olena BONDARENKO, Valeriia ZUBOCHEK. Peculiarities of the trichotomous scheme in the translation of political speech	169
Antonio LILLO. Terminological variation Roidis' Pope Joan	178
Andrii MALAKHITI. Use and translation of borrowed terms in Modern Greek	195
Vasiliki MELETI. Translation as an encoding – decoding procedure	202
Eleni NANAKI. The challenges of translating legal texts in the contemporary globalised international community	210
Oksana NOVITSKAYA. Legal terms in respect translator (based on Greek and Ukrainian languages)	220
Natalia NYKYFORENKO. The translation transformations that are used in scientific technical texts (on the material of the washing machine manual)	225
Anna-Eleni POLYDORA. A language, a thousand ways of expression ..	230
Evelina RIABCHENKO. The problems of terms' translation and keeping of pure language of Modern Greek	237
Anastasia SANDULSKAYA. Terminology of ancient culture in the poetry of Giorgos Seferis and its translation into Ukrainian	242
Tatyana SKOVORODKA. The translation features the banking term system from Modern Greek into Ukrainian	247
Oksana SNIGOVSKA. English and Modern Greek financial-economic	

terminological words and word combinations and their translation	252
Hanna UDACHINA. The translation of the machine building and repair of transport vehicles terminology from Modern Greek into Ukrainian	262
Natalya VOYEVUTKO, Anastasia GRITSKEVICH. Translation of eurolect legal terms from Modern Greek to Ukrainian	266
Nataliya ZHMACHENKOVA. Features of translating English-Ukrainian terminology in the sphere of fashion	280
CONTRIBUTORS	285
INFORMATION OF MARIUPOL STATE UNIVERSITY	290

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

από την αντιπρότανη του Κρατικού Πανεπιστημίου της Μαριούπολης
αναπληρώτρια καθηγήτρια
κυρία Ολένα Προτσένκο

Αγαπητοί φίλοι, καλημέρα σας!

Αφού η Διεθνής Ημερίδα λαμβάνει χώρο στο Κρατικό Πανεπιστήμιο Μαριούπολης, επιτρέψτε μου να χαιρετίσω όλους τους συμμετέχοντες του συνεδρίου από τον Πρότανη του Κρατικού Πανεπιστημίου της Μαριούπολης, Αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Παιδαγωγικών Επιστημών της Ουκρανίας, Επίτιμο Πρόξενο της Κυπριακής Δημοκρατίας στη Μαριούπολη, Διδάκτορα Πολιτικών Επιστημών, Καθηγητή κύριο **Κωνσταντίνο Μπαλαμπάνοφ**.

Εκφράζουμε τις ιδιαίτερες ευχαριστίες μας
στην Γενική Πρόξενο της Ελλάδας στη Μαριούπολη, κυρία **Ελένη Γεωργοπούλου**,

στον επικεφαλής της Συντονιστικής ομάδας για θέματα ορολογίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, κύριο **Ροδόλφο Μασλία**,

στην Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Φρεντερικ Κύπρου, κυρία **Άννα Χατζηπαναγιωτίδου**, που είναι η επικεφαλής της Ημερίδας αυτής.

Η ορολογία έχει προσελκύσει την προσοχή των σύγχρονων μελετητών, λόγω του γεγονότος ότι αντικατοπτρίζει όλες τις διαδικασίες της κοινωνικής ανάπτυξης και την τεχνολογική πρόοδο της κοινωνίας. Σήμερα υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον για θέματα ορολογίας σε διάφορα γνωστικά πεδία.

Σε αυτό συνιστούν, τόσο η τρέχουσα περίοδος της ανθρώπινης εξέλιξης όσο και ο προβληματισμός που εμφανίζεται στο λεξιλόγιο, όπως και η ταχεία αύξηση του αριθμού των νέων όρων που μεταφράζονται σε διάφορες γλώσσες και διανέμονται μέσω διαφόρων μέσων και με διαφορετικές μεθόδους.

Η επικαιρότητα των θεμάτων της ορολογίας, δηλαδή, της ενοποίησης των ειδικών όρων για το σκοπό της μεταφοράς πληροφοριών σε ένα πολύγλωσσο περιβάλλον, χαρακτηρίζεται από τη μαζική εμφάνιση νέων όρων και ακόμη και ολόκληρων συστημάτων ορολογίας. Αυτό εξηγεί τη μετάβαση στις συγκριτικές μελέτες ορισμένων συστημάτων ορολογίας σε δύο ή περισσότερες γλώσσες.

Στην παρούσα φάση είναι εμφανής η ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα της επιστήμης, του πολιτισμού και της οικονομίας, η οποία με τη σειρά της οδηγεί στην επιτάχυνση της εναρμόνισης της ορολογίας μεταξύ των πιο αναπτυγμένων εθνικών γλωσσών. Η ανάπτυξη των αρχών της εναρμόνισης της ορολογίας αποτελεί σημαντικό κομμάτι της διεθνούς συνεργασίας στον τομέα ορολογίας.

Είμαστε πολύ ικανοποιημένοι που αυτή η εργασία πραγματοποιείται στο πανεπιστήμιό μας προς την κατεύθυνση της νεοελληνικής και ουκρανικής μετάφρασης.

Συγχαίρω θερμά τους διοργανωτές του συνεδρίου, εύχομαι κάθε επιτυχία στους συμμετέχοντες.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ
από την Γενική Πρόξενο της Ελλάδας στη Μαριούπολη
κυρία Ελένη Γεωργοπούλου

Αγαπητές καθηγήτριες και καθηγητές του Κρατικού Πανεπιστημίου Μαριούπολης,

Αγαπητές φοιτήτριες και φοιτητές,

Αγαπητές φίλες και φίλοι,

Με τον παρόντα χαιρετισμό θα ήθελα να συγχαρώ το Κρατικό Πανεπιστήμιο Μαριούπολης, και πιο συγκεκριμένα τον Τομέα Ελληνικής Γλώσσας και Μετάφρασης της Σχολής Ελληνικής Φιλολογίας για τη λαμπρή πρωτοβουλία που είχε να διοργανώσει αυτή την εξ αποστάσεως Διεθνή Ημερίδα με θέμα «Ορολογία και Μετάφραση», σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Φρέντερικ της Κυπριακής Δημοκρατίας και το Τμήμα Συντονισμού Ορολογίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Χάρη στην παγκοσμιοποίηση που χαρακτηρίζει και εν πολλοίς ρυθμίζει τη σύγχρονη πραγματικότητα, αλλά και την καθημερινότητα των απλών πολιτών, είναι πλέον αναπόφευκτη η διεθνής συνεργασία και η παραγωγή νομικών κανόνων σε διεθνές, παγκόσμιο ή περιφερειακό επίπεδο. Διεθνείς και περιφερειακοί οργανισμοί, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και η Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελούν κατεξοχήν παραδείγματα, όπου η απόδοση εξειδικευμένης ορολογίας, σε διάφορα γνωστικά πεδία και επιστημονικούς τομείς, σε διάφορες γλώσσες, με ακρίβεια και αξιοπιστία έχει ιδιαίτερη σημασία για την πρόοδο των εθνικών κοινωνιών, αλλά και την αρμονική συνεργασία μεταξύ των κρατών.

Υπό το φως των ανωτέρω, η συμβολή και η προστιθέμενη αξία του ανθρώπινου παράγοντα «διερμηνέας-μεταφραστής», αφενός σε διεθνείς ή περιφερειακές διαβουλεύσεις και διαπραγματεύσεις και αφετέρου σε διεθνείς ή περιφερειακές διαδικασίες παραγωγής κανόνων δικαίου, αποκτά καιρία σημασία, ως όχημα που θα μεταφέρει μεταξύ δύο ή περισσότερων λαών το ακριβές περιεχόμενο της εκάστοτε ορολογίας.

Στο πλαίσιο αυτό, η εν λόγω Ημερίδα, της οποίας τα πρακτικά έχω την τιμή να προλογίζω με το παρόν κείμενο, θεωρώ ότι αποτελεί μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για τις φοιτήτριες και τους φοιτητές του Τομέα Ελληνικής Γλώσσας και Μετάφρασης να αποκτήσουν όχι μόνο μια πρώτη επαφή, αλλά

και πολύτιμες γνώσεις επί του θέματος της μετάφρασης εξειδικευμένης ορολογίας διάφορων γνωστικών τομέων και επιστημών.

Εκτιμώ δε ότι θα αποτελέσει, επιπλέον, το έναυσμα για περαιτέρω επιμόρφωση των φοιτητριών και φοιτητών του Τομέα Ελληνικής Γλώσσας και Μετάφρασης της Σχολής Ελληνικής Φιλολογίας του Κρατικού Πανεπιστημίου Μαριούπολης, και για εμβάθυνση των γνώσεών τους σε διάφορα γνωστικά πεδία και επιστημονικούς τομείς, ώστε να οπλισθούν με κατά το δυνατόν περισσότερα εφόδια, για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της πολύ ενδιαφέρουσας, αλλά ταυτόχρονα και απαιτητικής καριέρας που έχουν επιλέξει.

Εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες της Ημερίδας, η οποία είμαι βέβαιη ότι θα έχει πολύ θετικά αποτελέσματα!

Μαριούπολη, 22 Απριλίου 2016

WELCOMING ADDRESS
of Rodolfo Maslias,
Head of Terminology Coordination Unit
of the European Parliament

On behalf of all the colleagues dealing with terminology in the European Parliament and the other Institutions of the European Union, I wish to greet all the participants of this very important conference organised by the University of Mariupol. We feel particularly honoured to have been invited to participate in your conference because we consider this invitation as a recognition of the big effort that the Terminology Coordination Unit of the European Parliament is doing via its website termcoord.eu to network with all university departments all over the world dealing with terminology.

Globalisation has created a need for enhanced and accurate multilingual communication which can be achieved only through a common reliable and consistent terminology. International organisations, universities and multinational companies must work together towards this goal. It is very important to see in these difficult times of financial cuts in the humanitarian studies an increase of the importance attached to the science of terminology and the multiplication of research projects and conferences in this linguistic field.

As Head of the Terminology Coordination Unit of the European Parliament and as member of the interinstitutional group managing the EU terminology database IATE, I wish to warmly congratulate the organisers of this conference and thank them for inviting us to participate. I hope that you will enjoy our presentation which describes the methods of terminology management in the Institutions of the European Union which are running the biggest institutional “human translation machine” with some 5000 translators covering 24 languages i.e. 552 linguistic combinations. They produce **translated** legislative acts which account for 80% of the national legislation in 28 countries which makes of these translations legally binding originals. This requires, of course, the use of correct terminology which offers the main guarantee for their quality and consistency.

In our presentation we will also focus on the cooperation with universities. This consists mainly of terminology projects that are executed by university professors with their students in close cooperation with our Unit.

For these projects we apply the same terminology management rules as in the European Institutions. After the obligatory validation by the terminologists of the European Parliament the terms are inserted into the European terminology database IATE, but even before that stage, all these terms researched by the students are published on our website.

The contents of this interesting conference will also make the object of articles published in our public website that has thousands of visitors interested in translation and terminology. I wish us all a lot of success in our debates and I am looking forward to hearing your feedback on my presentation that will follow later on.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

από την Πρόεδρο της Επιστημονικής Επιτροπής της Διεθνούς
Ημερίδας «Ορολογία και Μετάφραση»
αναπληρώτρια καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Frederick
κυρία Άννα Χατζηπαναγιωτίδου

Αγαπητοί/ές συνάδελφοι,

Η διοργάνωση συνεδρίων και ημερίδων σχετικά με την Ορολογία έχει ως στόχο κυρίως την ανάδειξη των πτυχών της ως διεπιστημονικού κλάδου.

Απώτερος στόχος είναι: ο **σύγχρονος ποσοτικός και ποιοτικός ορολογικός εμπλουτισμός της γλώσσας μέσω της συνεργασίας των ειδικών** κάθε θεματικού πεδίου.

Δεν είναι δυνατή η ορολογική εμβάθυνση, συστηματοποίηση και εναρμόνιση χωρίς την συμμετοχή των ειδικών και η ημερίδα την οποία εσείς οργανώνετε θα συμβάλει στην ευαισθητοποίηση σε θέματα ορολογικής τεχνογνωσίας.

Ευελπιστώ ότι στις εργασίες σας δεν θα παρουσιαστούν μόνο πρακτικές λύσεις αλλά και μια διεισδυτική εξέταση θεωρητικών ζητημάτων που αφορούν στη δημιουργία των όρων, θα αναδειχθεί η χρήση των διαδικτυακών λεξικών και της βάσης δεδομένων και θα συζητηθεί το τεράστιο θέμα της εκλαΐκευσης των επιστημών, ένα ζήτημα που αφενός αποτελεί δείκτη του μορφωτικού επιπέδου της κοινωνίας μας και αφετέρου παρουσιάζει μεγάλο επιστημονικό ενδιαφέρον.

Η ημερίδα αυτή θα συμβάλει στην κατανόηση των προβλημάτων της ορολογίας με την προσπάθεια περιγραφής της σημερινής κατάστασης (κέντρα παραγωγής ορολογίας, ελλείψεις, αντικίνητρα, προσπάθειες εθνικού συντονισμού) κ.α. Θα πρέπει επίσης να ασχοληθεί με τη μεθόδευση που απαιτείται για την ανάπτυξη και παραγωγή ορολογίας στην ελληνική και άλλες γλώσσες.

Με αυτές τις σκέψεις χαιρετίζω την διοργάνωση αυτή και εύχομαι επιτυχία στο έργο σας.

I
THEORY OF TERMINOLOGY
AND FIELD-BASED TERMINOLOGY

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ ТЕРМИНОВ

Руслана Алипа

старший преподаватель кафедры греческого языка и перевода
Мариупольский государственный университет
Україна

Abstract

This article views different approaches to the definition of the notion “term”, as well as the problem of its correlation with literary language. Considerable attention is given to the detection of basic properties, meaningful structure, functions of the term and the requirements, which are made of it.

Key words: term, terminology, terminology studies, cognitive terminology, terminological, system of terms.

Изучение терминов вызывает интерес лингвистов уже на протяжении довольно длительного времени. Неоднократно предпринимались попытки познания их теоретической сущности, к сожалению, не приведшие к однозначному ответу. Так, например, существуют разные точки зрения на процесс анализа терминов: неотрывная связь термина и текста в процессе изучения, когда термины не извлекаются из текста, а рассматриваются во взаимодействии с ним, и, напротив, независимость термина от текста, в силу его однозначности, неэкспрессивности и способности употребляться изолированно (например, в реестрах) [11, 115].

Общая характеристика термина зависит непосредственно от состояния языка науки и техники, от тенденций его (языка) развития. Соответственно изменения в науке приводят к изменению научных взглядов и к созданию новых терминов, методов их изучения.

Анализируя сегодняшнее состояние термина важно отметить его большую семантическую гибкость, способность появления новых терминов на базе уже имеющихся.

Языковая деятельность человека является непосредственным отражением постоянного развития науки и техники. Еще в послевоенные годы начался процесс увеличения числа так называемой специальной лексики, который продолжается и в наше время. Прогресс науки и техники, социальные трансформации приводят к «радикальной перестройке понятийного аппарата многих научных дисциплин и возникновению новых отраслей знания», к образованию «новых понятий, что резко увеличивает потребность в номинации». Такие процессы находят свое отражение в образовании большого числа новых терминов (иначе «терминологический взрыв»), терминологий, что приводит к изменению терминологий. «Задача лингвистов состоит в том, чтобы превратить «терминологический взрыв», носящий во многом стихийный характер, в управляемый процесс» [1, 5].

Изучение «термина» ведется уже не одно десятилетие. И, тем не менее, не существует однозначного определения данного понятия. Порой лингвисты в одной статье приводят сразу несколько определений. Так В.П. Даниленко в одной из своих работ отмечает девятнадцать определений понятия «термин», указывая, что это не конечное их число [6, 83-86], а Б.Н. Головин приводит семь вариантов определения термина [4, 18-19].

Необходимо отметить, что термин является объектом изучения целого ряда наук, каждая из которых пытается сформулировать свое определение, учитывая характерные для данной области знания особенности. При этом создать единое для множества наук определение такого многоаспектного понятия не представляется возможным. Так, в основе философско-гносеологического определения термина лежит признак знаковости термина. Именно термины представляют собой материальный результат познания, являясь «элементами научного аппарата теорий и концепций ..., а также такими знаковыми средствами, как номенклатура, собственные имена, символы, индексы, а также их комбинации в словесных формулировках, символьных формулах, схемах и т.п.» [8, 21]. Одновременно термины и фиксируют полученное знание, и «способствуют открытию нового знания.

Находясь в «узлах» определенной теории или концепции, термины являются нередко точками роста этой теории» [8, 21].

С позиций когнитивного терминоведения, термин рассматривается как динамическое явление, которое рождается, формулируется, углубляется в процессе познания (когниции), перехода от концепта – мыслительной категории – к вербализованному концепту, связанному с той или иной теорией, концепцией, осмысляющей ту или иную область знания и/или деятельности» [8, 21].

Изучая проблему определения термина в рамках терминоведения, были проанализированы работы наиболее видных лингвистов. По мнению В.М. Лейчика, «термин вырастает на лексической единице» данного языка или «лексическая единица этого языка является естественно языковым субстратом термина», и, следовательно, «термин – это лексическая единица определенного языка для специальных целей, обозначающая общее, конкретное или абстрактное понятие теории определенной специальной области знаний или деятельности» [8, 31-32].

Важно отметить отличие термина от слов и словосочетаний (объектов лингвистики), а также отличие нормативных требований, предъявляемых соответственно к одним и другим. И только в этом случае правомерно утверждать, что термины – это особые слова. А.А. Реформатский предложил такое определение термина: «термины – это слова специальные, ограниченные своим особым назначением; слова, стремящиеся быть однозначными как точное выражение понятий и название вещей» [11, 115]. С.В. Гринев предлагает следующее определение термина, в котором учтены его свойства и признаки, отличающие собственно термин от не термина: термин – это «номинативная специальная лексическая единица (слово или словосочетание) специального языка, принимаемая для точного наименования специальных понятий» [5, 33]. Приведем определение термина из «Толкового переводоведческого словаря» Л.Л. Нелюбина, которое, на наш взгляд, наиболее полно отражает все особенности данного понятия. Итак, термин – это, во-первых, «слово или словосочетание специального (научного, технического, военного и т.п.) языка, создаваемое (принимаемое, заимствуемое и т.п.) для точного выражения специальных понятий и обозначения специальных

предметов»; во-вторых, «слово, не допускающее модуляции»; в-третьих, «слово или словосочетание, являющееся точным обозначением определенного понятия в области науки, техники, искусства, общественной жизни»; и, наконец, «слово, наделенное качеством обозначать научное понятие, составляющее вместе с другими понятиями данной отрасли науки или техники одну семантическую систему. В тексте, предназначенном для перевода, термин всегда требует отдельного решения на перевод, то есть выступает как единица перевода» [9, 224].

Пытаясь определить место термина в современном языке и отнести его к естественным единицам в рамках литературного языка или же к искусственно созданным, лингвисты придерживаются двух довольно противоречивых позиций. С одной стороны, термины искусственны, имея в виду их происхождение, и имеют довольно самостоятельный характер. Значит, можно признать мнение о необходимости вынести термины за рамки литературного языка. С другой стороны, процесс образования терминов на базе естественного языка и применение их в различных областях знания, не позволяют нам считать термин искусственной единицей. Вероятно, важно найти некую третью точку зрения для решения этой проблемы. В.П. Даниленко предлагает считать термин естественной единицей научного языка, при этом научный язык является «самостоятельной функциональной подсистемой» естественного национального литературного языка [6, 14]. Также по ее мнению, «терминология анализируется нами в пределах той системы, в которую она естественным образом входит, то есть в составе лексики языка науки. Никакой другой лексической системе терминология в своей прямой функции не принадлежит и принадлежать не может. У терминологии свое, особое назначение, реализация которого возможна только в языке науки» [6, 14].

Несомненно, термин имеет множество отличий от других языковых единиц, но даже этот факт не позволяет нам выносить его за пределы литературного языка. Для подтверждения этой мысли вспомним Антуана Лавуазье и его работу «Основные рассуждения о химии», где он настаивал на единстве науки и терминологии, подчеркивая, что все естественные науки представляют собой совокупность научных фактов, представлений и терминов. А, по мнению А.А. Реформатского, язык

является важным неслучайным элементом науки, входящим в нее посредством терминологий [11, 115-116]. Все это позволяет нам утверждать, что термины, отражая естественные явления и изменения в науке и технике, и являясь естественными единицами в рамках научного языка, неразрывно связаны с литературным языком.

Понятие «содержательная структура термина» включает в себя следующие составляющие: семантику, мотивированность и сигнификативное значение термина. Рассматривая семантику, или значение, термина уместно говорить о его содержательной структуре, которая включает в себя значение и смысл термина. По мнению Б.Н. Головина, значение слова составляет основу понятия и способ его образования; а также значение слова – это смысловозначительная форма, в рамках которой рождается и существует понятие, это способность слова воссоздавать в памяти какую-либо информацию [3].

Терминологическое значение – всегда значение прямое, не приемлемое условности, сослагательности или эмоциональности. Оно (значение) устанавливается в результате договоренности, преднамеренной и сознательной [2, 101].

Вопросами соответствия терминов и их значений обозначаемым ими понятиям занимается семасиологическое терминоведение, которым признается необходимость изучения перечисленных выше проблем. Это объясняется тем фактом, что семантика слова есть совокупность лексического и понятийного значений, не всегда совпадающих. Возможны следующие варианты: полное совпадение, отсутствие лексического значения (оно может быть утеряно или забыто, также термин может являться заимствованным иноязычным словом), использование одного термина для обозначения сразу нескольких понятий, обозначение одного понятия несколькими терминами и несоответствие терминологического и лексического значений. Принимая во внимание одно из требований, предъявляемых к термину – его однозначность, следует избегать термины с неточным значением или вносить дополнительные уточнения при отборе [5, 92-95].

Рассматривая проблему мотивированности термина («признаков, положенных в основу термина») отметим, что именно данная черта позволяет термину быть более запоминаемым, более «ярким» и определяет взаимосвязь с другими терминами [12, 130]. В

терминоведении выделяют также «мотивированность формы термина» и «мотивированность семантики и функции термина» при том, что первое объясняет выбор данной формы, а второе «определяется прямым отношением к объекту обозначения и местом термина в терминосистеме» [8, 39].

При описании термина одной из важных задач, наряду с определением понятия термина, является выявление его свойств и функций. Так, во «Введении в терминоведение» С.В. Гринев выделяет следующие, наиболее значимые свойства термина. Во-первых, «отнесенность к специальной области употребления» для фиксации «его принадлежности к специальной области знания», в рамках которой в полной мере проявляется понятие, им обозначаемое. Во-вторых, «содержательная точность» (ясность, немногозначность, неэмоциональность) термина. Это свойство тесно связано с понятием «научного определения – дефиниции» и является главенствующим при разграничении «слова и термина» и, следовательно, отражаемых ими «явлений разных уровней мыслительной деятельности – научного мышления и бытового оперирования представлениями». И, наконец, С.В. Гринев подчеркивает важность таких свойств термина как его «относительную независимость от контекста», а также отмечает «стилистическую нейтральность» [5, 33].

Говоря о назначении термина, необходимо выделить следующие его функции:

- «функция называния понятий», которая, по мнению С.В. Гринева, дает возможность составным терминам «сохранять синтаксическое единство», не обращая внимания на количество элементов в его составе [5, 32]. При рассмотрении данного вопроса В.М. Лейчик предлагает опираться на функции «слова», являющегося основой для образования термина. Следовательно, им выделяется «номинативная функция», благодаря которой оказывается возможной «фиксация специального знания», хотя все чаще говорят о репрезентации предметов, и употребляют термин «репрезентативная функция» [8, 63-64];

- сигнификативная функция, используемая для обозначения предмета [7, 27];

- коммуникативная функция, так как именно термин передает «специальное знание» [8, 67].;

- «эвристическая» функция или «функция открытия нового знания», определяемая участием в процессе «научного познания и открытия истины» [8, 70];

- когнитивная функция. Данная функция не приравнивается к вышеперечисленным номинативной и сигнификативной функциям, поскольку характеризует термин «как итог длительного процесса познания сущности предметов и явлений объективной действительности и внутренней жизни человека, как вербализацию специального концепта, который первоначально может быть не просто мысленным объектом, но даже проявлением чувственного познания» [8, 71].

К терминам предъявляются различные требования.

Требования – это совокупность характеристик, которыми должен обладать «идеальный» термин [5, 34].

С.В. Гринев считает необходимым изучать термин по следующим направлениям:

- семантическому, в который входят содержание термина и его значение;
- синтаксическому, рассматривающему форму и строение термина;
- прагматическому, анализирующему особенности применения и функционирования термина) [5, 34].

Данные направления определяют типы требований, предъявляемых к термину, среди которых различают:

- 1) требования, предъявляемые, к внешнему выражению термина, то есть к его форме;
- 2) требования, предъявляемые к значению термина, то есть к его содержанию;
- 3) требования, определяемые спецификой использования термина [5, 34].

Рассмотрим каждую группу в отдельности.

Требования к содержанию термина:

- непротиворечивость семантики термина (одному знаку соответствует одно понятие). Данное требование заключается в том, что термин должен иметь ограниченное, четко фиксированное содержание в пределах определенной терминосистемы в конкретный период развития данной области знания. Обычные слова уточняют свое

значение, приобретают разные смысловые оттенки во фразеологическом контексте, в сочетании с другими словами. Контекстная же подвижность значения для термина совершенно недопустима;

- однозначность термина. Термин не должен быть многозначным. Особенно неудобна в данном случае категориальная многозначность, когда в пределах одной терминосистемы одна и та же форма используется для обозначения операции и ее результата: облицовка 'конструкция' и облицовка 'операция'; объекта и его описания: грамматика 'строй языка' и грамматика 'наука, описывающая этот строй'. Упорядочивая терминологию, то есть фиксируя значение каждого термина данной системы понятий, устанавливают однозначность термина;

- точность термина. Под точностью обычно понимается четкость, ограниченность значения. Эта четкость обусловлена тем, что специальное понятие имеет точные границы, обычно устанавливаемые с помощью определения - дефиниции термина. С точки зрения отражения содержания понятия точность термина означает, что в его дефиниции есть необходимые и достаточные признаки обозначаемого понятия. Термин должен также (прямо или косвенно) отражать признаки, по которым можно отличить одно понятие от другого. Термины обладают разной степенью точности. Наиболее точными представляются мотивированные термины, в структуре которых особенно ярко переданы содержание понятия или его отличительные признаки, например: чувствительная поверхность полупроводникового детектора ионизирующего излучения, сплошность внешней зоны диффузионного слоя. Значение множества немотивированных терминов не выводится из значения входящих в них терминологических элементов. Сюда же относятся и ложномотивированные термины типа атом или фамильные термины (термины-эпонимы). Последние имеют то положительное качество, что не вызывают никаких ассоциаций. Но здесь есть и отрицательный аспект: в большинстве случаев фамильные термины не вызывают представлений и не отражают связи данного понятия с другими понятиями (структура Белошапковой, кератопротез Федорова), поэтому освоить их чрезвычайно трудно;

- отсутствие синонимов. Термин не должен иметь синонимов. Синонимы в терминологии имеют другую природу и выполняют иные функции, чем в общелитературном языке. Под синонимией в терминологии обычно понимают явление дублетности (офтальмолог – окулист, генитив – родительный падеж). Между дублетами нет тех отношений, которые организуют синонимический ряд, нет эмоционально-экспрессивных, стилистических или оттеночных оппозиций. Они тождественны между собой, каждый из них относится прямо к обозначаемому. И если в общелитературном языке существование синонимов оправдано тем, что употребление тех или иных из них влияет на содержание речи, или изменяет стилистическую окраску, или придает ей индивидуальный оттенок, то дублеты ни в общем языке, ни в языке науки этими свойствами не обладают и представляют собой явление нежелательное и даже вредное [5, 34].

Требования к форме термина:

- соответствие нормам языка предполагает устранение профессиональных жаргонизмов, ликвидацию отклонений от фонетических норм и грамматических правил, замену нелитературных форм или подведение под языковые нормы;

- краткость термина. Термин должен быть кратким. Для современной эпохи особенно характерно образование протяженных терминов, в которых стремятся передать большее число признаков обозначаемых ими понятий. Намечается тенденция к усложнению структуры терминов-словосочетаний, появляются длинные, громоздкие названия, приближающиеся к терминам-описаниям. Потребность в усложненных конструкциях объясняется тем, что средствами развернутого словосочетания передается большее число признаков специального понятия и тем самым увеличивается степень семантической мотивированности термина, что для него очень существенно. Кроме того, в развернутых терминах возможно сочетание детализированного понятия с таким терминованным обозначением деталей, которое делало бы это обозначение понятным вне контекста, то есть было бы однозначным. Но оборотной стороной подобной однозначности оказывается громоздкость текста: оборудование грузовой кабины транспортного самолета для парашютного десантирования личного состава; синхронный режим работы управляющего устройства

коммутационной техники связи с программным управлением. Практика же сталкивается с необходимостью искать сокращенный вариант длинного неудобного наименования, что соответствует закону экономии языковых средств;

- деривационная способность термина. Для создания новых терминов в языке используются различные способы. Например, термины космология и биокибернетика образованы путем сложения;

- семантическая прозрачность термина заключается в отображении в структуре данного термина взаимосвязи между данным понятием, им называемым, и другими понятиями. Например, виды электронной лампы – диод, триод, тетрод, пентод. В данном примере важнейшим является общность признаков понятий (количество электродов в лампе: два, три, четыре, пять) одного классификационного уровня и связь с термином, означающим родовое понятие [5, 36-38].

Прагматические требования:

- внедренность термина характеризуется принятием данного термина специалистами. Это качество играет важную роль, поскольку прочно укоренившийся термин, даже ложномотивированный, заменить очень трудно. В результате постепенной практической деятельности может произойти вытеснение неправильного термина новым. Так, в научных текстах термин молниеотвод вытеснил ложномотивированный термин громоотвод. В ряде случаев ложномотивированный, но глубоко внедрившийся термин сохраняется. Например, для обозначения понятия бетонная конструкция со стальной арматурой используется термин железобетон (железо тоже иногда используется в качестве арматуры). Поэтому предпринимаются попытки ввести правильно ориентирующий термин сталебетон;

- интернациональность термина. Потребности международного общения специалистов в связи с растущей тенденцией к интернационализации научных исследований, увеличением обмена научной и технической информации отражаются в росте престижа интернациональности, или близости по форме и совпадения по содержанию, терминов, употребляемых в нескольких национальных языках. Эта тенденция отражает необходимость примирить требование научной точности, с одной стороны, и практической краткости – с другой;

- современность термина реализуется путем вытеснения из употребления устаревающих терминов, заменой их новыми, например, термина бетономешалка на бетоносмеситель;

- благозвучность термина выражается в стремлении воспользоваться иными формулировками, чтобы изолировать профессиональную коммуникацию [5, 40]. Термин не должен вызывать негативных ассоциаций вне узкоспециального употребления, что хорошо видно из сравнения следующих пар терминов: обезгаживание – дегазация, вшивость – педикулез. Помимо этого специфика некоторых областей знания предъявляет дополнительные требования к терминам, например, желание не травмировать присутствующих больных приводит к намеренной недоступности медицинской терминологии и замене таких терминов, как рак другими терминами, например новообразование [5, 40].

Выводы

1. В настоящее время нет единого определения понятия «термин». Различные подходы к определению данного понятия объясняются, во-первых, отличием самих наук, изучающих термин, во-вторых, многогранностью данного понятия и, наконец, личностным видением проблемы каждого из авторов.

2. Термины, отражая естественные явления и изменения в науке и технике, и являясь естественными единицами в рамках научного языка, неразрывно связаны с литературным языком.

3. Содержательная структура термина включает в себя следующие составляющие: семантику, мотивированность и сигнификативное значение термина. Описание термина предполагает выявление его свойств и функций. Свойствами термина являются: отнесенность к специальной области употребления, содержательная точность, относительная независимость от контекста. Среди функций термина выделяют: функцию названия понятий, сигнификативную, коммуникативную, эвристическую и когнитивную функции.

4. Существует ряд требований, которым должен соответствовать «идеальный» термин:

- 1) требования, предъявляемые, к внешнему выражению термина;
- 2) требования, предъявляемые к значению термина;
- 3) требования, определяемые спецификой использования термина.

Литература

1. Азимов П. А., Дешериев Ю. Д., Никольский Л. Б., Степанов Г. В., Швейцер А. Д. Современное общественное развитие, научно-техническая революция и язык // Вопросы языкознания. – 1975. – № 2. – С. 3-11.
2. Герд А. С. Терминологическое значение и типы терминологических значений // Проблематика определений терминов в словарях разных типов: Сборник / С. Г. Бархударов, В. П. Петушков, Ф. П. Сороколетов; АН СССР. – Л. : Наука, 1976. – С. 101.
3. Головин Б. Н. Введение в языкознание : [учебное пособие] / Б. Н. Головин. – М. : Высшая школа, 1977. – 311 с.
4. Головин Б. Н. О некоторых задачах и тематике исследования научной и научно-технической терминологии / Б. Н. Головин // Ученые Записки. – Вып. 114. Сер. Лингвистика. – Горький: Изд-во Горьковского ун-та, 1970. – С. 17-26.
5. Гринев С. В. Введение в терминоведение / С. В. Гринев. – М. : Московский лицей, 1993. – 309 с.
6. Даниленко В. П. Русская терминология: Опыт лингвистического описания / В. П. Даниленко. – М.: Наука, 1977. – 246 с.
7. Конечкая В. П. О системности лексики // Вопросы языкознания. – 1984. – № 1. – С. 26-35.
8. Лейчик В. М. Терминоведение: предмет, методы, структура / В. М. Лейчик. – 3-е изд. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 256 с.
9. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь / Л. Л. Нелюбин. – 3-е изд., перераб. – М.: Флинта: Наука, 2003. – С. 224.
10. Никитина С. Е. Семантический анализ языка науки: На материале лингвистики / С. Е. Никитина. – М.: Наука, 1987. – 143 с.
11. Реформатский А. А. Введение в языковедение / А. А. Реформатский. – М.: Аспект Пресс, 2008. – С. 115.
12. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М.: Наука, 1989. – 246 с.

ПАРОНІМІЯ В ЛІНГВІСТИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Олена Кулігіна

учитель української мови та літератури
завідувач кафедри української та російської мови
Маріупольський міський технологічний ліцей
Україна

Abstract

The article is dedicated to the analysis and defining the peculiarity of reveal the paronymy as one of the lexical-semantic phenomena of linguistic terminology of Ukrainian language. Different types of paronyms have been identified, the ways of their formation have been established and the ways of distinguishing the paronyms terms in the linguistic terminological system have been defined.

Key words: Ukrainian language, linguistic terminology, lexical-semantic processes, paronymy, term-paronym, paronymy unit and para, paronymical range.

Інтенсивний розвиток людської цивілізації в ХХІ столітті веде до розширення термінологічного апарату у всіх сферах життя. Оскільки термінологія є органічною складовою лексичної системи мови, вона незмінно привертає увагу мовознавців. Так, наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. з'являється значна кількість праць, в яких вивчаються загальні питання мовознавства (М.О.Вакуленко, В.П.Даниленко, О.В.Суперанська, В.М.Русанівський та ін.) і досліджуються окремі галузеві терміносистеми (Т.О.Луковенко, С.З.Булик-Верхола, О.М.Тур, Н.А.Цимбал та ін.).

Водночас окремі підсистеми сучасної української термінології та властиві їм процеси і явища залишаються недостатньо вивченими, зокрема таке, як паронімія в лінгвістиці. Дослідження цього явища в українській лінгвістичній термінології є важливим для вирішення методичних проблем, що виникають в процесі вивчення рідної мови через помилкове трактування термінів-паронімів.

Стаття має на меті вивчення явища паронімії в сучасній українській мовознавчій термінології.

У мовознавстві ХХ ст. пароніми були об'єктом уваги В.С.Ващенко [1], О.В.Вишнякової [2] та інших науковців. Лінгвісти прагнуть осмислити явище паронімії в системі лексики, показати пароніми у зв'язках з іншими мовними явищами, виявити властиві паронімам ознаки. Учені вважають паронімію «явищем системним у тому розумінні, що воно реалізується на певному відрізку існування мови» і є «об'єктивним наслідком мовної еволюції, одним з кіл, що утворюють лексику» [2, с. 62].

Однак у трактуванні паронімії нема одностайності. Паронімами називають слова, утворені від одного й того самого кореня за допомогою різних афіксів і вживані в лексичній системі мови з різними значеннями [7, с. 156]. Деякі науковці ХХ ст. трактують це явище вузько, вважаючи, що паронімами є лише семантично зв'язані спільнокореневі слова [9, с. 231], інші дослідники використовують ширше розуміння, аналізуючи близькі за звучанням слова незалежно від морфемного складу та відсутності чи наявності спільних сем [6, с. 106]. Термін пароніми дехто поширює навіть на слова, в яких весь звуковий склад спільний, але розрізняються вони між собою наголосом. Однак за такого розуміння паронімії вона втрачає межі з непаронімічною лексикою, зокрема з омографами [3].

За Е.В.Кузнецовою, пароніми – це еквіполентні словесні опозиції, які «завжди бувають формально-семантичними й об'єднують спільнокореневі слова із частково подібними значеннями» [4, с.65]. Дослідниця наголошує, що «у формальному плані схожість паронімів представлена єдиною кореневою морфемою, а різниця – афіксальними морфемами. У своєму значенні пароніми містять у собі спільні семи, співвіднесені з кореневою морфемою» [4, с.65].

Для паронімії в термінології й загальноживаній лексиці характерними є спільні риси: 1) часткова структурна подібність; 2) семантична відмінність; 3) належність до одного лексико-граматичного класу слів (частин мови) [5].

Говорячи про паронімічні одиниці у загальноживаній і термінологічній лексиці, мовознавці, наприклад О.В.Вишнякова, вказують, що такі одиниці утворюють паронімічні пари, проте

дослідження цього мовного явища на матеріалі лінгвістичної термінології доводить, що пароніми можуть утворювати, подібно до синонімів, паронімічні ряди, які складаються з двох і більше членів. Так, паронімічний ряд утворюють види афіксів разом із родовою назвою: *афікс – префікс – суфікс – постфікс – інтерфікс*.

Як зазначає О.М.Тур, «на відміну від синонімічних одиниць, компоненти кожного лексичного ряду паронімів співвідносяться між собою як паралельні одиниці, які відрізняються як за формою, так і за змістом» [8, с.126]. Іншими словами, визначальною особливістю паронімічного ряду є те, що «належні до його складу одиниці вступають у відповідне відношення насамперед на основі структурної подібності, яка, однак, не призводить до повного або часткового збігу лексичних значень» [7, с.156]. Тобто спільність семантики простежується на рівні кореневих морфем, проте компоненти паронімічного ряду являють собою окремі, відмінні одиниці в термінологічній системі. Кожний з компонентів паронімічного ряду має функціональну самостійність, може мати свої синоніми та антоніми, а тому в мовленні не може бути замінений іншим компонентом. У разі, коли відбувається (найчастіше помилково) взаємозаміна паронімів, вираз співвідноситься з іншою денотативною ситуацією.

Наприклад: *особовий* (який виражає граматичну категорію особи – займеннику, форма дієслова) – *особливий* (особливі форми дієслова – дієприкметник і дієприслівник).

Спостереження над паронімами в українській лінгвістичній термінології дозволило визначити, що вони утворюються переважно на основі спільності кореня шляхом додавання різних афіксів.

Отже, з формальної позиції пароніми розрізняються: префіксами (*пропозиція – препозиція – постпозиція*); суфіксами (*складний – складений*); префіксом – нулем префікса (*визначення – значення*); суфіксом – нулем суфікса (*відмінок – відміна*), префіксами – суфіксами (*означальний – неозначений*).

Афікси надають паронімам семантичну відмінність і створюють різні типи смислових співвідношень між паронімічними одиницями в ряду. Пропонуємо класифікувати спільнокореневі пароніми української лінгвістичної термінології за їх семантичною близькістю.

1. Спільнокатегоріальні пароніми – терміни, які називають різні мовні явища, об'єднані спільністю категоріальної приналежності. У рядах таких паронімів можливі родо-видові, антонімічні, градаційні, паралельні відношення. Так, у ряді *афікс – префікс – суфікс – постфікс – інтерфікс* перший паронім є родовою назвою, а всі інші видовими. Серед видових пара *префікс – суфікс* є антонімічною, а слова ряду *префікс – суфікс – постфікс* мають градаційні відношення. Якщо ж поставити в один ряд усі видові терміни *префікс – суфікс – постфікс – інтерфікс*, то вони вступають у паралельні відношення, оскільки називають поняття, однаково підпорядковані основному родовому терміну *афікс*.

Інший ряд *макродіалект* (територіально поширений діалект) – *мікродіалект* (різновид мови, вживаний невеликою кількістю населення) представляє антонімічні відношення в межах спільної категорії.

Пароніми *палаталізований* («пом'якшений», про звук) – *палатальний* («який завжди вимовляється з додатковим піднесенням середньої частини спинки язика до твердого піднебіння») знаходяться в паралельних смислових відношеннях.

2. Різнокатегоріальні пароніми – терміни, які називають мовні явища, що належать до різних категорій:

- *особовий* (який виражає граматичну категорію особи – займенник, форма дієслова) – *особливий* (особливі форми дієслова – дієприкметник і дієприслівник);

- *мовний* (прикм. від слова *мова*) – *мовленнєвий* (той, що стосується мовлення);

- *епонім* (назва речі, процесу або функції, утворена від імені людини) – *етнонім* (слово на позначення назви племені, народності чи народу);

3. Змішані пароніми – терміни-пароніми, які мають в одному ряді як спільно категоріальні, так і різнокатегоріальні пароніми: *пропозиція – препозиція – постпозиція – опозиція – диспозиція*. Так, пара *препозиція* (положення, позиція слова або речення перед іншим словом або реченням, з яким воно пов'язане) – *постпозиція* (місце слова (члена речення) або групи слів після слова (члена речення), з яким вони безпосередньо пов'язані) є спільнокатегоріальними антонімічними термінами-паронімами. А термін *пропозиція* (порада, вказівка) і пара *опозиція* (протиставлення двох чи кількох однорідних мовних одиниць

для виявлення різниці між ними) – *диспозиція* (розміщення, розташування) належать до різних категорій. Одночасно термін – *диспозиція* є родовим для паронімів *препозиція* – *постпозиція* – *опозиція*, які знаходяться в паралельних смислових відношеннях.

Розглянемо ряд *означуваний* – *означальний* – *неозначений*. На перший погляд, маємо різнокатегоріальні пароніми: *означуваний* (слово, яке пояснюється означенням) – *означальний* (1. Означальне підрядне речення – підрядне речення, що розкриває зміст вираженого займенником означення головного речення або виступає як розгорнуте означення до члена головного речення. 2. Означальні займенники вказують на узагальнену ознаку предметів) – *неозначений* (1. Неозначена форма дієслова – форма дієслова, що називає дію або стан без указівки на особу, час і спосіб перебігу. 2. Неозначені займенники – розряд займенників, що дають неясне, невідоме, точно не визначене загальне уявлення про предмет, істоту, якість, властивість і т. ін.). Однак в останньому значенні термін *неозначений* стає спільнокатегоріальним антонімічним до терміна *означальний*. Отже, весь ряд маємо віднести до змішаних паронімів.

Таким чином, паронімія в українській лінгвістичній термінології представлена переважно спільнокореневими одиницями, які організуються в паронімічні ряди. За формальними показниками терміни-пароніми розрізняються префіксами, суфіксами, наявністю/відсутністю префіксів або суфіксів. Семантична співвіднесеність паронімів у ряді дозволяє класифікувати їх на спільнокатегоріальні (де можливі родо-видові, антонімічні, градаційні, паралельні відношення), різнокатегоріальні та змішані.

Подальше дослідження паронімії в українській лінгвістичній термінології має велике значення для розробки науково обґрунтованих методів вивчення термінів-паронімів.

Література

1. Ващенко В.С. Українська лексикологія: Семантико-стилістична типологія слів: Посібник для студентів-філологів. – Дніпропетровськ: Вид-во ДДУ, 1979. – 124 с.
2. Вишнякова О.В. Паронимия как языковое явление// Вопросы языкознания. – №2. – 1981. – С. 53-62.

3. Критенко А.П. Абсолютна і відносна омонімія та її подача в Українсько-російському словнику. – Лексикографічний бюлетень. – 1963. – Вип. 9. – С. 13-30.

4. Кузнецова Э.В. Лексикология русского языка: учебн. пособ. [для филол. фак. ун-тов] / Э. В. Кузнецова. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Высш. школа, 1989. – 216 с.

5. Луковенко Т. Явище паронімії в українській гомеопатичній термінології / Тетяна Луковенко // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2012. – № 733. – С. 123-126. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk733/TK_wisnyk733_3_lukovenko.htm

6. Ощипко І. Й. Практична стилістика сучасної української літературної мови / І. Й. Ощипко – Л., 1968.

7. Сучасна українська літературна мова: Підручник/ А.П. Грищенко, Л.І. Мацько, М.Я. Плющ та ін.; За ред. А.П. Грищенка. – 3-тє вид., допов. – К.: Вища шк., 2002. – 439 с.

8. Тур О. М. Паронімія як лексико-семантичне явище в українській термінології землеустрою та кадастру / О. М. Тур // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Філологія. Мовознавство. – 2009. – Т. 98, Вип. 85. – С. 125-128. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2009_98_85_27.

9. Шмелев Д. Н. Современный русский язык. Лексика. /Д. Н. Шмелев -М., 1977.

TERMINOLOGY: A COMMUNICATIVE AND ACADEMIC APPROACH

Rodolfo Maslias

Terminology Coordination Unit of the European Parliament,
Luxembourg

Abstract

The Terminology Coordination Unit of the European Parliament has an original approach among the Coordination Services of the 10 EU Institutions. It has opened up EU terminology to the science and industry aspects of the field.

This presentation will focus on:

- the access to EU terminology that TermCoord offers through a public website and free tools, through the Interinstitutional Terminology Portal EurTerm and its expert collaborators, through traineeship opportunities, study visits, open seminars, the publication of studies, university courses, terminology projects based on the interactive IATE template, participation in major international terminology networks, etc.

- the constant improvement of the content and functionality of the EU database IATE; including free access to its content , cross-referencing features, as well as TermCoord's cooperation with several universities in order to explore possibilities for adding an ontological dimension to its structure of more than 100 domains.

Key words: Terminology, Cooperation, Communication, Access, IATE, Universities, Portal, Ontologies.

I. Communicating for Terminology

1st Level: Internal Communication and Awareness Building Coordinating Terminology Management in a Multilingual Public Institution

The European Union issues legislation in 24 languages and works with 552 language combinations. Among the tools used for translation on an interinstitutional level, the EU regrouped all separate databases in an interactive database permitting permanent input by the some 5000 translators

of the participating Institutions. The management of this database requires a very complex system of rules and guidelines (i.e. a handbook for best terminology practices in referencing and creating definitions, legal notice addressing copyright, ownership and responsibility issues) to ensure linguistic quality and consistency between the legislative texts in all languages. In the European Parliament, which gradually obtained more and more power in the legislative process until it became the final legislator under the Lisbon Treaty, the input of terminology is created mainly from the thousands of amendments of 766 MEPs, pertaining to 7 political groups and 23 committees dealing with all policy fields. The input was organized in each translation unit in a different way and according to different approaches depending on the various usage conventions and cooperation methods of each language community and each country. In 2008, the European Parliament decided to create a horizontal unit to coordinate, harmonize, support and assist the terminology research and storage of the findings into IATE and also to cooperate with the units and the other Institutions in the huge effort of cleaning and updating a database containing millions of terms coming from different databases, massively imported without any filtering, some of them being obsolete and outdated and creating duplicates with newly inserted terms. They also needed completion with the new languages that joined the family of the EU official languages in 2003. To achieve this coordination, the new unit needed to raise awareness on the inherent role of terminology in translation, especially of a legislation governing 28 countries and permitting each citizen to go to court on the basis of the translated version. It needed to organize a group of translators dealing with terminology in the units; today this group is the Terminology Network and numbers more than one hundred translators in the 23 language units with at least two per unit. Special skills and knowledge are needed for the "terminologists", who have to be appointed as such by their superiors among the translators to accomplish the terminology tasks.

These tasks had to be inserted into the workflow and accounting system. Training was needed, tailored for the different target groups, advanced administration of the database for the terminologists, input instructions for the translators, as well as basic training for the newcomers and for the average 60 translation unit trainees who work at the Parliament for a period of 3 months. These trainees dedicate two weeks of their traineeship to field

or language specific terminology projects, both for educational and professional experience reasons and to cover needs of lacking human resources because of increasing budgetary constraints combined with an extreme workload in the translation units. Since 2012, TermCoord has been able to offer terminologists the possibility of an on-line ECQA Terminology Management Certification in cooperation with TermNet and covered by the training budget of the EP. TermCoord staff is also invited to provide training to other Directorates in the EP, interpreters and web-editors, as well as to other Institutions like to the translators of the European Investment Bank and the Court of Justice.

Different IT tools were needed such as term extractors, a macro to ease preliminary storage of terms during translation, a search engine to browse the hundreds of links to specialized glossaries imported, a webpage concentrating the links to all reference documents of all EU Institutions. Some of these resources (DocHound and GlossaryLinks) have also been made public on the website of the unit and are used also by the external contractors translating 30% of Parliament's texts.

All these efforts needed a strong communication policy based mainly on an internal website in the intranet, making part of an internal portal of the Directorate General of Translation. Awareness campaigns on different slogans like "Recycle your terms", "In termino qualitas", "tailored training" and "Let's IATE", your database is what you make of it", as well as a series of terminology seminars under the generic title "Terminology in the changing World of Translation" and on topics such as "multilingual legislation process", "terminology and CAT tools", "e-lexicography and terminology in the media" that have been very well attended and evaluated by translators of the European Parliament and other Institutions.

2nd Level: Interinstitutional Communication and Information Sharing Cooperating and Administrating a Common Interactive Database and a Terminology Portal

The internal and interactive part of IATE needs a tight and continuous cooperation between all the participating Institutions. This cooperation concerns:

a) The content, consolidation, merging, constant updating of methods and guidelines, common or coordinated projects in specific fields; also decisions on import of collections, and referencing criteria to be followed by all EU translators

b) Administrative aspects such as rights and roles attributed to different groups of users, transfer of ownership to another Institution for updating or completion and interinstitutional validation

c) Technical aspects such as prioritizing improvements to functionalities made by the permanent external developers team established in the Translation Center in Luxembourg, testing and bug management.

All these decisions are taken by the IATE Management Group, accountable to an Interinstitutional Directors' body. With a presence in the Management Group since 2008, TermCoord brought about several changes increasing its efficiency by suggesting the creation of several working groups and task forces dealing with the data entry and interface improvement, with the updating of the handbook and the integration of IATE in the new CAT tools. It also suggested the creation of an interinstitutional platform for the sharing of information and providing common resources to all EU translators, as well as the conversion of IATE in a modern web 2.0 version. Both of these initiatives have been endorsed by the interinstitutional hierarchy and a specific budget was allocated.

The EurTerm Terminology Portal developed by TermCoord in "Confluence" will be fed by an editorial board composed from the Terminology Coordination Departments and will contain access to internal IATE with which it will be connected, a centralized access to all interinstitutional and worldwide terminology resources and databanks and access to communication platforms on a language level (terminology wikis and forums).

Additionally, it will provide access to the intra-EU meta-search terminology tool QUEST searching in the most important national terminology databases in addition to IATE, the translation memory Euramis, and EurLex. Further features will include a blog, a calendar of events, a multimedia section for webinars or web streaming of events, as well as the search tool for the links to glossaries selected and updated by our Unit. TermCoord prepared in 2011 the model of this portal that has been agreed

and will be finalized and opened to the translators in 2014 and in the future partly to the wider public.

TermCoord established and regularly hosts videoconferences with the Terminology Coordination Departments in Luxembourg and Brussels on strategy and management issues, deciding on communication issues, training and even an exchange of staff members for a period of two months to increase knowledge transfer and cooperation.

Except IATE, the unit also represents the EP in the management of the interinstitutional text related forum ELISE, in which translators from the three legislative Institutions translating texts related to the same act discuss on-line terminology in their respective language.

3rd Level: Cooperation with International Organizations

On an international level the Joint Inter-Agency Meeting on Computer-Assisted Translation and Terminology (JIAMCATT) regroups all international organizations and deals with all subjects related to CAT tools and Terminology. Within the scope of its main goal, which is the cooperation among all partners and the exchange of knowledge and material also in the field of terminology, these organizations try to gather all terminology resources and grant access to each other and to share their experience with terminology projects.

JIAMCATT's newly set up Terminology Working Group (consisting of representatives of EP TermCoord, UN, European Court of Justice and European Commission) contributed substantially to enrich the terminology section of JIAMCATT's website with the EU and other terminology resources. Many of these resources can be found on EU interinstitutional terminology portal EurTerm, which in the near future will be opened to all JIAMCATT members.

In the (most recent) 27th JIAMCATT meeting (April 2014), EP TermCoord proposed to create an interinstitutional access page to the members' databases and portals. The idea behind this is to offer all members of JIAMCATT a common meta-search tool (restricting access to pages containing sensitive information) that will enable searches in all databases including IATE, UNterm, FAOterm, AGORA (OECD), etc.

Sharing of terminology resources and tools among international organizations was recognized as a very beneficial exercise for the quality of translation and the need for enhanced communication and networking has been stressed in order to face the spectacular rise of the importance of terminology in a globalised context.

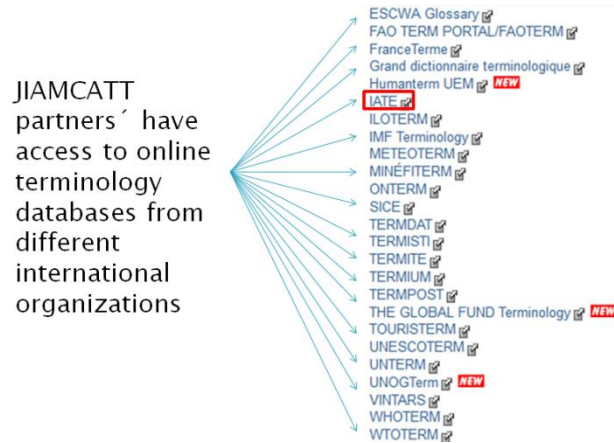

Fig. 1 Exchanging know-how and material in the field of terminology

The common platform will provide a single central access to terminology resources, tools and databases; efficient and user-friendly interinstitutional communication, linguistic knowledge and skills sharing as well as enabling communication on language level and on specific topics.

4th Level: External Communication, Promotion and Coining of Resources

Connecting with the External World of Terminology

Terminology has evolved in the last years, thanks to and because of the inherent need for multilingual communication for every public, private and academic sphere of activity in a globalised world.

Important companies worldwide possess huge terminology departments and databases; private providers or non-profit organizations offer databanks and terminology support. Also, very large professional forums on terminology have been created, each international activity includes a glossary on the relevant website, there are yearly hundreds of conferences on terminology and connected activities, very large organizations regroup hundreds of public, private and academic actors dealing with terminology.

Terminology has also become a separate discipline in the linguistic sector and the humanities. Hundreds of Universities worldwide have created terminology departments or integrated terminology courses and practice into their programs in translation and linguistics faculties. Terminology in several fields is very frequently the subject of academic theses of all levels and the Terminology Coordination Unit of the European Parliament has to select every three months among more than 1500 applications from all over the EU to cover the 6 posts for a specialized traineeship in terminology. While in the recent future, terminology specialists tried to enrich the web with terminology resources, today in the era of web 3.0 and big data, the main task is to regroup in an easily accessible way all the huge and multiple resources in all languages of the world and all fields of activity.

The European Union has the largest and most multilingual human translation production in the world and cannot stay isolated in this wonderful evolution of terminology and its adaption to the current needs of our localized and globalized world. TermCoord has started an intensive campaign and could include IATE in some of the biggest terminology search tools and webpages.

TermCoord has contributed a module on Terminology to the University of Luxembourg Master's program "Multilingual Learning in a Multicultural Environment". This consists of courses on multilingualism, terminology management, and digital terminology coining as well as practical exercises, accompanied by theoretical courses given by Prof. Rute Costa in the next semester. The students of this module are offered internships in TermCoord. Staff members of the Unit are invited to several universities for seminars and to initiate IATE based terminology projects.

As from its creation, TermCoord has developed a wide network of external contacts mainly in the other international institutions and the academic world. Even in the first months of its existence it invited 10 prominent terminology professors and cooperated with them for the development of an original approach of terminology management in a public institution. A very important asset for the unit has been the knowledge and enthusiasm of the by now some 100 trainees from all countries with studies or specific interest in terminology, who offered an important input from the most recent developments and keep cooperating with the unit in several projects through specific accounts and discussions in the social media.

In April 2011, the unit went public with a website that attracted up until December 2013 300.000 visitors and became an important reference in the world of terminology offering EU specific resources and interesting posts on translation and terminology prepared by our staff in cooperation with trainees specializing in communication. In 2012, this external presence was extended with accounts and pages in the most important professional social media networks.

The biggest interest was shown for our pages containing the IATE term of the week, related and linking to an article on an important current event, the interviews with prominent terminologists conducted by our trainees, and the specific EU terminology resources and the different possibilities offered by the European Parliament for traineeships and study visits in our unit.

In 2012, TermCoord launched IATE projects with Universities: Interested translation and terminology departments receive a template to make exercises with their students simulating input into the database and compile lists of entries in their languages in cooperation with our unit, which after validation are inserted in IATE. These projects are intended to become in the future, projects conducted by the Terminology Coordination Departments of all Institutions cooperating in IATE and to be inserted in the in the European Master of Translation offered by the European Commission to a network of some 25 universities.

As from the first semester of 2013, the University of Luxembourg inserted in the syllabus of its Master of "Learning and Communication in Multilingual and Multicultural Contexts" a series of courses and workshops on terminology management, multilingualism, terminology coining and web monitoring, given in three languages by members of TermCoord staff with the agreement of the European Parliament. Several universities invited the lecturers to give a part of these courses combined with a terminology project (Saarbrücken, Vienna, Thessaloniki, Bologna, Paris, Sofia, Salerno, Malaga, Vigo, etc.).

Our unit was the subject of a master thesis at the University of Vienna and provides the possibility to students and researchers to publish on its website their theses and studies on terminology or containing a chapter on terminology. Students working on terminology in their universities are allowed to apply for an unpaid traineeship in TermCoord, where they are familiarized with practical terminology work.

Several university professors were invited to our big seminars as speakers or were invited to run specific workshops for the translators and terminologists. The next seminar will take place on the 5th of June under the title "Terminology in Academy", focusing on this cooperation and ontologies.

TermCoord is working in cooperation with four universities (Luxembourg, Cologne, Rome-Sapienza and Salerno) on a research project to insert ontologies in IATE aiming to convert it from simple termbase to a large-scale terminological relational database.

TermCoord is member of EAFT (European Association for Terminology) and member of the Executive Committee of TermNet and participates in international terminology conferences frequently representing all EU Institutions. Presentations are also given in Universities upon request or organized in the European Parliament in Luxembourg for groups of professors and students.

References

Colomb, Robert M. (2007): *Ontology and the Semantic Web*. Netherlands: IOS Press.

Elia A; Monteleone M; Marano F; Vellutino D. (2009). *Strutture sintagmatiche e semantiche per il riconoscimento di polirematiche terminologiche*. In: *Word classes - Nature, typology, computational representation - Acts of Second TRIPLE International Conference Roma Università degli Studi 24-26 March 2010*.

Grigonyte, Gintare (2010): *Building and Evaluating Domain Ontologies: NLP Contributions*. Berlin: Logos Verlag.

McGuinness, D. L. (2002): "Ontologies Come of Age". In D. Fensel, J. Hendler, H. Lieberman, & W. Wahlster (Eds.). *Spinning the Semantic Web: Bringing the World Wide Web to Its Full Potential*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Melby, Alan K. (2012): "Terminology in the age of multilingual corpora". In The Journal of Specialised Translation, issue 18. Retrieved from <http://www.jostrans.org/issue18/art_melby.php>

Publications Office of the European Union. Retrieved from <http://publications.europa.eu/index_en.htm>

W3C and the Semantic Web (2013) .Retrieved from <<http://www.w3.org/2001/sw/>>

Any additional information can be found on TermCoord's website (<http://termcoord.eu>)

Presentation by Rodolfo Maslias (Head of the Terminology Coordination Unit of the European Parliament)

14/03/2016

ETYMOLOGICAL SEMANTICS IN THE TERMINOLOGY OF MATHEMATICS

Prof. Hab. Silvia PITIRICIU,
PhD, University of Craiova
Romania

Abstract

The Romanian terminology of mathematics mostly includes borrowed words and, to a lesser extent, words formed in Romanian. The etymological analysis of the borrowed terms aims to present direct etymology, indirect etymology following the Indo-European roots, as well as multiple etymology. Most mathematical terms are derived from Latin, French, German, Modern Greek, etc. which is a characteristic of neologisms in specialized languages. There is a logical-semantic relation between the mathematical term and the etymon. The meaning of the etymon can be identified in the definitions of the terms. Etymology is a way of determining the semantic evolution of mathematical terms.

Keywords: etymon, meaning, term, borrowing, definition

1. The terminology of mathematics is international, the overwhelming majority of current Romanian mathematical terms are borrowings. Moreover, the entire scientific terminology includes the so-called international words¹, i.e. words used in most modern languages, where they were taken from Greek or Latin or were formed on the basis of certain elements of these languages. Among the linguists, some of them even specialists in mathematics, who were concerned with the study of this scientific terminology, one can mention: Solomon Marcus², Steven Schwartzman³,

¹Cf. Al. Graur, *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, București, EA, 1954, p. 46.

²Solomon Marcus, *Lingvistică matematică. Modele matematice în lingvistică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963; *Poetica matematică*, București, Editura Academiei, 1970.

³Steven Schwartzman, *The Words of Mathematics, An Etymological Dictionary of Mathematical Terms Used in English*, The Mathematical Association of America, 1994.

Alice Toma⁴. Our research has been conducted with a view to the etymology of mathematical terms⁵.

2. The analysis we have carried out has two components: the origin of the terms and etymological semantics, more specifically the meaning of etymons. According to the semantic criterion, we have tried to establish the logical-semantic relation between the mathematical term and the etymon and/or the Indo-European root. In the various stages of etymological analysis of a term, we did not take into account intermediate formal aspects within the same language. Before the definitions of the terms, we mentioned their etymology (direct, indirect, multiple).

As fundamental bibliography for the study of Indo-European roots, we used the dictionary of Calvert Watkins⁶ and the work of Iuliu Valaori⁷.

The way in which the meaning of mathematical terms has evolved, from Indo-European roots to current forms, made us extend the analysis beyond direct etymology. For this reason, in the case of indirect etymology, our attention focused on the semantic criterion, present by recording all the meanings of the terms involved in one etymology and by implicitly comparing these meanings with the specialized definitions of the mathematical terms, taken from specialized dictionaries⁸. The formal criterion, which cannot be separated from the semantic one within the etymological analysis, has a somewhat secondary role in the analysis, in the sense that we recorded the forms as such, without further specific comments.

a. As for direct etymology, we have to mention that it is marked by multiple etymology, neologisms of Franco-Latin origin being quite numerous. Most terms in Romanian come, in this order, from French and Latin: *abscisă*, *adiacent*, *argument*, *binar*, *centezimal*, *deducție*, *demonstrație*, *distributiv*, etc. For instance:

⁴Alice Toma, [Lingvistică și matematică: de la terminologia lexicală la terminologia discursivă: terminologie, limbaj, discurs, interdisciplinaritate](#), București, Editura Universității din București, 2006.

⁵ For the etymons, we used MDA; see also Silvia Pitiriciu, *Terminologia matematică. Probleme de etimologie*, Craiova, Editura Sitech, 2005.

⁶ C. Watkins, *The American Heritage Dictionary of Indo-European Roots*, second edition, Boston, New York, Houghton Mifflin Company, 2000.

⁷ I. Valaori, *Elemente de lingvistică indo-europeană*, București, Cartea Românească, 1924.

⁸ See *Dicționar de matematică*, București, Editura Danubius, s.a.

adjacent, -ă *adj.* < Fr. *adjacent*, Lat. *adiacens*: from Lat. *adiacere* “to lie close to, to be next to”, from *ad-* and *iacere* “to lie (down flat)” (“to be thrown”), the Indo-European root **ye-* “to throw, to push forward” // **yak-e-*. The term occurs frequently in the phrase *unghiuri adiacente*: (two) angles that are in the same plane, have the same vertex and a common side (“adjoining” angles, angles that “lie near/next to another angle”).

argument *s.n.* < Fr. *argument*, Lat. *argumentum*: from Lat. *arguere* “to make known, to show, to demonstrate”, the Indo-European root **arg-* “to shine”, “white”, “silver, white, shiny metal”//**arg-u-*. An older meaning of *arguere* is “to have a dispute”, as in a discussion each side tries to impose his ideas (“clear”, “brilliant” ideas). The word *argument* initially denoted the dispute as such, then the proof used in the debate, hence it extended to the topic; the mathematical meaning (independent variable of a function) indicates metaphorically the “topic” the function will confront with.

binar, -ă *adj.* < Fr. *binair*, L. Lat. *binarius* “double”: from Lat. *bini* “by twos”, the Indo-European root **dwo-* “two” // **dwis-no-*. The meaning of the term is “whose base is number two”, for instance, *sistemul de numerație binar* ‘binary numeral system’.

centezimal, -ă *adj.* < Fr. *centésimal*: from Lat. *centesimus* “one hundredth”, from *centum* “hundred”. The term means “the one hundredth part of a whole”.

Fewer mathematical terms are neologisms of French or German origin (*cardioidă*, *clotoidă*, *compas*, *cosecantă*, *cosinus*), French and Italian origin (*cvadratură*, *elongație*, *infinit*, *latitudine*) or French and Modern Greek origin (*ipoteză*, *lambda*, *paradox*, *perimetru*). For instance:

compas *s.n.* < Fr. *compas*, Germ. *Kompass*: in French, from *compasser* “to measure using a pair of compasses”, from pop. Lat. **compassare* “to use pace count”, from *com-* and *passus* “pace”, from *pandere* “to unfold, to stretch, to deploy”, with unknown etymology. The term designates an instrument for measuring and inscribing circles and arcs, consisting of two articulated legs, one equipped with a sharp point and the other with a drawing device (when using compasses, one “uses pace count”, “takes a step” from the centre to the points of the arc).

latitudine *s.f.* < It. *latitudine*, Fr. *latitude*: from Lat. *latitudo* “width”, from *latus* “broad”, the Indo-European root **stelə-* “to extend, to enlarge”// **stlə-*

to-. The term refers to distances measured in degrees along a meridian, between the considered point and the equator, together with longitude constituting the two geographic coordinates.

paradox *s.n.* < M. Gr. *paradoxos*, Fr. *paradoxe*: from Gr. *paradoxos* “contrary to common opinion”, from *para-* and *doxa* “opinion”, from **dokein* “to seem”, “to think” (“to make something be accepted”), the Indo-European root **dek-* “to take, to accept”//**dok-eye-*. The meaning of the term refers to a contradictory sentence and, at the same time, demonstrable, an opinion contrary to the unanimously accepted truth (opinion “next to” another opinion).

perimetru *s.n.* < M. Gr. *perimetron*, Fr. *périmètre*, Germ. *Perimeter*: from Gr. *perimetron*, from *peri-* and *metron* “measure”, Indo-European root **me-* “to measure”. The term signifies the combined length of the sides of a polygon (“measure around” an enclosed figure).

b. As for indirect etymology, we have noticed that etymons come, according to frequency, from Latin (*binar*, *calcul*, *coliniar*, *comutativ*, *congruent*, *divizibil*, *echivalent*) and Greek (*apotemă*, *asimetric*, *catetă*, *cicloidal*, *conoid*, *elipsă*, *hiperbolă*, *ipoteză*). For instance:

calcul *s.n.* < Fr. *calcul*, Lat. *calculus* “pebble, small stone”, “bladder calculus”; from Lat. *calx* “pebble (in the game of dice)”, “limestone, calcareous stone”. *Calculus* has the secondary meaning “pebble/ bead in a counting frame” and, by extension, “counting, calculation”. The term calculation refers to a set of mathematical operations for the purpose of finding certain values, or a certain mathematical expression.

divizibil, -ă *adj.* < Fr. *divisible*, L. Lat. *divisibilis*, Lat. *dividere* “to divide (a whole), to separate”, from *di-* and Indo-European root **videre*, **weidh-* “to divide, to separate”//**widh-*. The term designates the property of two whole numbers, of two polynomials, etc. to be evenly divided.

catetă *s.f.* < Fr. *cathète*: from Lat. *cathetus* “perpendicular line”, from Gr. *kathetos* “vertical”, possible Indo-European root **kat-* “down, bottom” (a vertical line is drawn from top to “bottom”). The meaning of the term refers to each of the two sides making the right angle of a right-angled triangle.

elipsă *s.f.* < Fr. *ellipse*, Modern Gr., Mod. Lat. *ellipsis*: from Gr. *elleipsis* “lack” (an ellipse is an imperfect circle), from *elleipen* “to fail to arrive, not to be sufficient”, from *el-* and *leipen* “to leave, to abandon”, the Indo-European root **leik^w-*. The term denotes a closed curved line where the sum of the

distances from every point of the line to two fixed points is constant.

The other old languages involved at this level have an extremely low presence. Such terms as *algebră*, *algoritm*, *azimut*, *cifră*, *sinus*, *zero*, have etymons from Arabic. For instance:

algebră *s.f.* < Fr. *algèbre*, Med. Lat. *algebra*: from the title of a work (around 825), written by the Arabic mathematician al-Khawarizmi, *Al-jabr w'al-muqabalah*⁹. The term *algebră* 'algebra' comes from the word *al-jabr*, isolated from the title of this work; *al-* is the definite article and *jebr* "reunion of broken parts", a noun, from the verb *jabara* "to gather, to reunite"; the second noun in the title of the book comes from the verb *qabala* "to compare, to confront, to complete, to adjust". The two nouns define the elementary principles used in solving equations ("balancing" and "completion"). Since the original Arabic title was too long, the Europeans reduced it, the result being *algebră*. The term algebra denotes a branch of mathematics that studies the generalizations of arithmetic operations (by solving equations etc., "the broken parts are reunited").

algoritm *s.m.* < Fr. *algorithme*: from Med. Lat. *Algorithmus*, the Latinized proper name al-Khawarizmi (the Arabic mathematician Ja'far Mohammed Ben Musa, known under this nickname meaning "the man of Khiva"), which became a common noun (Med. Lat. *algorismus*). He wrote a book on arithmetic (around 825) dealing with Indo-Arabic numbers, later translated into Latin with the title *Liber Algorismi* "The Book of al-Khawarizmi". The term algorithm refers to a finite succession of calculation rules, symbols, and mathematical operators, determining solutions to a problem.

Terms such as *cifră*, *sinus*, *zero* have etymons of Sanskrit origin. For instance:

sinus *s.n.* < Fr. *sinus*, Germ. *Sinus*: from Sanskr. *jiva* "chord, string", translated as Ar. *jîba* "nothing", restricted to the form *jb*, later pronounced *jaib*, which indicated an Arabic word with this form, meaning "gulf, roadstead"; when the Arabic term was translated by the Europeans, they used the Lat. *sinus*, with unknown etymology; Ar. *jaib* "string of a bow" was confused by the Europeans with the homonym *jaib* "pleat, fold of a coat", which, incidentally, corresponded to Lat. *sinus*, a polysemous word (among

⁹ [*The Compendious Book on Calculation by Completion and Balancing.*](#)

other meanings: “curvature, bending”, “pleat, fold of a toga”, “gulf, roadstead”).

The words *abac*, *nablă* are of Hebrew origin. For instance:

abac *s.n.* < Fr. *abaque*, Lat. *abacus*, Russ. *abaka*: from Gr. *abax* “slate, board”, from Hebrew *abhaq* “powder, sand”. An instrument for elementary arithmetic calculations, consisting of a frame with horizontal strings on which sets of ten beads slide. The meaning of the etymon refers to the old form of the abacus: a small board with parallel lines engraved into it, drawn on the sand sprinkled on it, containing ten small stones each.

c. Calques are not better represented. The few loan translations which were recorded pertain to structural lexical calques, a type which consists of copying or borrowing the structure of a foreign word. Foreign models serving as starting points for creating equivalents in a language are derived words and compounds; the meaning of the newly coined word is always the same as that of the foreign model under the influence of which it was formed. This refers to total calques (*dreptunghi*, *patrulater*, *suprafață*) and partial calques (*procentaj*, *semicerc*, *semidreaptă*, *semiplan*, *triunghi*).

From the perspective of rediscovering the semantic route of a mathematical term, in order to highlight the complexity of semantic relations, we have noticed that the relation between the Indo-European root and indirect etymology is a primary, referential semantic relation; the relation between indirect etymology and direct etymology most often occurs through semantic transfer, from concrete to abstract (metaphor is particularly involved); the relation between direct etymology and the resulting mathematical term is generally a current relation of semantic equivalence by neological loan. Mathematical discourse, as part of scientific discourse, implies both referential and unequivocally relational semantics of its components.

BIBLIOGRAPHY

Academia Română, *Micul dicționar academic* (MDA), București, Editura Univers Enciclopedic, vol. I (A–C), 2001; vol. II (D–H), 2002; vol. III (I–Pr), 2003; vol. IV (Pr–Z), 2003.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), *Lexic comun, lexic specializat*, București, Editura Universității din București, 2000.

Bidu-Vrănceanu, Angela (coord.), *Lexic științific interdisciplinar*, București, Editura Universității din București, 2001.

Graur, Al., *Încercare asupra fondului principal lexical al limbii române*, București, Editura Academiei, 1954.

Marcus, Solomon, *Lingvistică matematică. Modele matematice în lingvistică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963.

Marcus, Solomon, *Poetica matematică*, București, Editura Academiei, 1970.

Pitiriciu, Silvia, *Terminologia matematică. Probleme de etimologie*, Craiova, Editura Sitech, 2005.

Schwartzman, Steven, *The Words of Mathematics, An Etymological Dictionary of Mathematical Terms Used in English*, The Mathematical Association of America, 1994.

Toma, Alice, [Lingvistică și matematică: de la terminologia lexicală la terminologia discursivă: terminologie, limbaj, discurs, interdisciplinaritate](#), București, Editura Universității din București, 2006.

Valaori, Iuliu, *Elemente de lingvistică indo-europeană*, București, Editura Cartea Românească, 1924.

Watkins, Calvert, *The American Heritage Dictionary of Indo-European Roots*, second edition, Boston, New York, Houghton Mifflin Company, 2000.

****Dicționar de matematică*, București, Editura Danubius, s.a.

МІСЦЕ ЕРГОНІМА У ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОМУ АПАРАТІ СУЧАСНОЇ ОНОМАСТИКИ

Юлія Позніренко

викладач кафедри загального мовознавства і германістики
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Україна

Abstract

The article deals with the problems of the modern onomastic terminology. The attention is focused on the issues of coining in onomastics. There specified the ways of formation of the terms in the sphere of onomastics. There stated that at the modern stage there are certain opposing views that are resulted in the necessity of defining the ergonym, the defining of basic classes of proper names that are included into the ergonymic sphere and the indication of these classes which could be naturally included into the existing onomastic terminological system and the absence of works that suggest the ways of solving these problems.

Keywords: onomastics, concept, terminological apparatus, ergonyms.

Постановка проблеми в загальному вигляді, її актуальність та зв'язок із науковими завданнями. Розвиток будь-якої науки завжди супроводжується формуванням і вдосконаленням понятійно-термінологічного апарату. Ономастика – не є виключенням. Останніми роками ономастика як наука значно розвинулась і теоретично зміцніла, що зумовило появу нових термінопонять, деталізацію раніше існуючих, їх повні або часткові зміни. В результаті цей процес призвів до «понятійних і термінологічних новацій» [2, с. 4]. Сьогодні «для багатьох власних назв уже сформовані термінологічні системи, за прикладом яких можна створювати термінологію для інших секторів ономастичного поля» [3, с. 46].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ономастичній термінології, її формуванню та застосуванню приділяється увага в світовому масштабі, про що свідчить існування різних типів ономастичних термінологічних словників і низки робіт, присвячених зазначеній проблематиці [такі, як: Alhaug, 2002; Aljoksijina, 2001, 2002;

Brylla, 2001; DeStefani, 2004; Dorion, Poirier, 1975; Frydrich, 1966a, 1966b; Helleland, 2001; Kaleta, 1998; Karaś, 1968; Kiviniemi, Pitkänen, Zilliacus (ред.), 1974; Kuba, 1997; Majtán, 1976, 1979, 1989; Miodunka, 1971; Німчук, 1966; Olivová-Nezbedová, 1998; Petr, 1969; Pleskalová, 2000; Подольская, 1988; Room, 1996; Rzetelska-Feleszko, 1993; Schmidt, 1981; Smith, 1967; Sonderegger, 1985; Strandberg, 2001, 2002; Svoboda, 1961a, 1961b, 1964; Svoboda, Šmilaueretal., 1973; Šmilauer, 1976; Šrámek, 2000, 2003; Vasil'eva, 1998; Walther, 1998; Witkowski, 1964, 1995; Zgusta 1966, 1967, 1995, 1996, 1998]. Першим досвідом у створенні термінологічного словника з ономастики стала праця Н.В. Подольської «Словник російської ономастичної термінології» (1978). Це видання отримало широкий резонанс. Тому десятьма роками пізніше, врахувавши недоліки попереднього випуску, вийшло у світ друге видання, перероблене й доповнене. Головною метою, за словами авторського колективу, стала «подальша систематизація й уточнення дефініцій» [2, с. 6]. Значний внесок у розвиток ономастичної термінології зробили А.В. Суперанська, Ю.О. Карпенко, О.Т. Молчанова, Є.С. Отін та ін.

Основною **метою** цієї статті є визначення місця ергоніма в сучасній ономастичній термінології.

Завдання статті: 1) уточнити статус ергоніма в системі ономастичних терміносистем.

Одним із невідкладних завдань сучасної ономастики є «... необхідність упорядкування термінології, яка надто строката, а точніше, не відзначається чіткістю й однозначністю її тлумачення» [5, с. 37]. У цьому питанні можна виділити декілька класичних принципів утворення термінів. В своїх спостереженнях схиляємось до думки Н.В.Подольської про те, що «позначення певним терміном конкретного поняття – річ умовна» [2, с. 11]. По-перше те, що з розвитком будь-якої науки той чи інший термін має здатність трансформуватися чи взагалі змінювати своє значення. По-друге, «новоутворення в термінології створюються на базі національної мови або на базі запозичень» [2, с. 11]. Важливим аспектом сучасного термінознавства є -використання слів іншомовного походження для позначення нового поняття, серед яких першорядне місце посідають слова з грецькими та латинськими коренями. По-третє, варто відзначити, що нові терміни можуть бути створені на основі або ж за зразком уже існуючих (наприклад, в

ономастиці на основі терміна *онім* було створено нові: *гідронім*, *хрононім* та ін.) Новоутворені терміни можуть бути більш або менш успішними відповідно до їх загальновідомості або маловідомості. І останнє, найважливіше серед усього переліченого, – існування певних критеріїв для створення нового терміна:

а) однослівний термін є прийнятнішим, ніж багатослівний (наприклад, *хрематонім*);

б) важливим компонентом терміна є грецькі або латинські терміноелементи, що становлять його основу (наприклад, фальсифікатонімівід лат. *falsificatum* – підробка);

в) необхідним є врахування існування певної моделі, згідно з якою утворюється новий термін – для однослівних термінів головним є існування типових морфем [2, с. 21].

Розглянемо детальніше терміни, що позначають розділи ономастики:

- топоніміка вивчає власні імена географічних об'єктів (Україна, Чорне море, Новгород, Невський проспект, річка Ловать, озеро Байкал, Куликове поле);

- антропоніміка досліджує власні імена людей (Петро Миколайович Амехін, Іван Каліта, Ігор Кіо, Рюрик);

- космохіміка аналізує найменування зон космічного простору – сузір'їв, галактик, як прийняті в науці, так і народні (Чумацький Шлях, Плеяди, Галактика, Андромеди). Вельми часто термін "космонім" вживають як синонім "астроніми"[3];

- астроніміка вивчає назви космічних об'єктів, або окремих небесних світил-наприклад, Сонце, Місяць, Юпітер, Зарянка, комета Галлея, мала планета (астероїд) Веста, карликова планета Церера, зірки Толіман або Сіріус;

-зооніміка вивчає власні імена тварин, їх клички (Шарик, Мурка, Квадрат, Зірочка, Донгуз);

- хрематоніміка вивчає власні імена предметів матеріальної культури (алмаз "Орлов", меч Дюрандаль, гармата "Гамаюн");

- теоніміка вивчає власні імена богів і божеств будь-якого пантеону (Стрибог, Зевс);

-карабоніміка вивчає власні імена кораблів, суден і катерів (Аврора, Варяг, Бородіно, Пам'ять Меркурія і т. д.). Термін запропонував

Г. В. Алексушин на противагу запропонованим раніше термінам наутоніміка і кароніміка;

-ергономіка вивчає найменування ділових об'єднань людей. Наприклад, емпороніми - назви магазинів, фірмоніми - назви фірм. Сюди ж відносяться назви перукарень, барів, кафе, більярдних клубів, благодійних організацій та ін.;

- прагматоніміка вивчає найменування товарів та інших результатів практичної діяльності людей. Наприклад, парфюмоніми - назви парфумерної продукції, ароматів ("Chanel", "J'adore", "Lauren"), чоконіми - назви шоколадної продукції ("Кара-Кум", "Метелиця", "Ластівка") [6].

Сучасне термінування власних назв не завжди відповідає вимогам чіткості, компетентності й послідовності. Під час детального та поглибленого вивчення предмета «неминуче відбувається дроблення понять» [2, с. 10] на значно дрібніші, що надалі призводить до термінування новоутворених понять. Пропонуємо детально розглянути цей процес на прикладі розряду ергонімів.

Ергонім - термін, закріплений Н.В. Подольською для позначення найменування ділового об'єднання людей, а ергонімія - для позначення всієї сукупності назв ділових об'єднань людей. Під «діловим об'єднанням людей» дослідник має на увазі будь-які союзи, організації, установи, корпорації, підприємства, суспільства, закладу, гуртків [2].

В області «ергоніма» дослідники виділяють такі поняття, як: ойкодомоніми - найменування, закріплені за певними будівлями, при обов'язковій наявності вивіски; НКП - «назва комерційного підприємства»; найменування ділових об'єктів; емпороніми - виключно торгові підприємства. Дану тенденцію пояснює Н.В. Подольська: «Нові поняття виникають при будь-якому творчому процесі, в будь-якій сфері наукового пізнання. При поглибленому вивченні предмета, встановленні внутрішніх зв'язків і взаємозалежності неминуче відбувається дроблення поняття на більш приватне, що супроводжується термінованістю цих більш приватних понять» [2].

Інший напрямок у сучасній лінгвістиці - об'єднання в наукових дослідженнях ергонімів з онімами, розташованими з ними поруч у ономастичному просторі, в першу чергу по виконуваних функціях.

І.В. Крюкова пропонує загальний термін «рекламне ім'я», до якого відносить «не тільки словесні товарні знаки (прагматоніми), але і назви

підприємств (ергоніми), засобів масової інформації (гемероніми), фестивалів, конкурсів концертів (геортоніми), транспортних засобів (пореіоніми)»[1]. На думку автора, їх ріднить прагматична спрямованість і приналежність до мови реклами, дослідник виявляє і аналізує основні етапи входження рекламних імен в сучасну мову, описує семантичні модифікації та функції на кожному з етапів. Розвиває цю ідею Е.А.Трифорова і об'єднує під терміном ергонім власні імена будь-яких ділових об'єктів незалежно від їх правового статусу та наявності / відсутності місця постійної дислокації, які штучно створюються іменують суб'єктом з метою прагматичного впливу на адресата [4].

Відрізняється від зафіксованої в словниках дефініція терміна *ергонім* у А. О. Білецького це "річ, твір" – "Війна і мир" Л. М. Толстого, "Останній день Помпеї" К. Брюлова, "Місячна соната" Л. ван Бетховена. Підкласи *ергонімів* (річ, предмет, начиння) належать, за термінологією вченого, до класу *технонімів* (назв матеріальних результатів людської праці, цілеспрямованої трудової діяльності). Зроблено вченим зауваження щодо правопису ергонімів – учений вважає неекономічним їхнє виділення за допомогою одночасно і лапок, і великої літери. Непослідовний правопис і в передаванні так званих *епохонімів* – назв епох. «Чому Відродження (Ренесанс) пишемо з великої літери, а неоліт – із малої?» [7]. Актуальним на сьогодні є висновок А. О. Білецького що, «...вся справа в недоторканності філологічної традиції, навіть якщо вона зберігається всупереч здоровому глузду»[7].

Зазначені тенденції можна позначити як опозиційні: одна група дослідників відмовляється від терміна ергонім, інша-виділяє і позначає нові розряди власних імен в ергонімічному полі ономастичного простору різних типів ономастичних термінологічних словників і низки робіт, присвячених зазначеній проблематиці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сучасному етапі є протиріччя, що полягає в необхідності визначення ергоніму, визначення основних розрядів власних імен, що входять в ергономічне поле, і позначення цих розрядів поняттями, які б органічно входили в існуючу в ономастиці терміносистему, і відсутністю робіт, що пропонують шляхи вирішення зазначених проблем.

Література:

1. Крюкова И.В. Рекламное имя: от изобретения до прецедентности. Волгоград: Перемена, 2004. 228с.
2. Подольская Н.В. Словарь русской ономастической терминологии. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Наука, 1988. – 186с.
3. Торчинський М.М. Структура онімного простору української мови: Монографія. – Хмельницький: Авіст, 2008. – 548с.
4. Трифонова Е.А. Названия деловых объектов: семантика, прагматика, поэтика (на материале русских и английских эргонимов). Автореф. дис. канд. филол. наук. Волгоград, 2006. 20с.
5. Antiquorum//<http://www.timeway.ru/articles/antiquorium/>.
6. <http://znaimo.com.ua>
7. <http://term-in/index>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

Наталя Стукало

магістрантка спеціальності «Переклад (новогрецька)»,
Маріупольський державний університет
Україна

Abstract

In this article the history of origin of medical terms in Greek language is explored. Prefixal way of the term formation of medical terminology is analyzed. Structural and semantic peculiarities of medical terminology in Modern Greek language are presented.

Keywords: terminology, medical terminology, Modern Greek language, prefixation.

Термінологія є сукупністю термінів, які, у свою чергу, складають частину спеціальної лексики. Термінологія представляє найбільш динамічну систему мови, яка постійно розвивається, тому проведення досліджень в цій області є історично орієнтованою діяльністю, оскільки досліджується поява, розвиток і зміни у термінологічній системі в залежності від розвитку відповідних наук і загального стилю мислення епохи.

Якщо проаналізувати термінологію, яка вживається фахівцями певної галузі в наукових текстах, усному професійному мовленні, уводиться в словники, то виявимо, що частина термінів використовується лише в цій галузі, а частина – і в інших. Це свідчить про те, що терміни неоднакові за ступенем спеціалізації їхнього значення.

Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни можна поділити на три основні групи:

1. Загальнонаукові терміни, тобто терміни, які вживаються практично в усіх галузевих термінологіях і належать науковому стилю мови в цілому, стосується таких наук, як математика, фізика, хімія, біологія, астрономія.

2. Міжгалузеві терміни – це терміни, які використовуються в кількох споріднених або й віддалених галузях.
3. Вузькогалузеві терміни – це терміни, характерні лише для певної галузі.

Якщо той самий термін вживається в різних термінологічних системах, то відповідно до цього видозмінюється і його значення [1; с.517].

Невичерпність проблематики даного лексичного пласту сьогодні продовжує залучати увагу лінгвістів-дослідників до відкриття її нових якостей, сторін, характеристик, особливостей як підсистеми мови, що зумовлює актуальність нашої роботи.

Предметом роботи є медична термінологія новогрецької мови.

Метою роботи є аналіз структурно-семантичних особливостей медичної термінології новогрецької мови.

Медична термінологія – це сукупність найменувань, які визначають поняття медицини як науки, і спеціальних номенклатурних найменувань медицини як сфери професійної діяльності. Сучасна медична термінологія – одна з найбільших і складних в понятійному, змістовному відношенні систем термінів. Величезний обсяг сучасної медичної термінології супроводжується винятковим різноманіттям розкритих нею категорій наукових понять.

Грецька мова займає окреме місце в історії Європи, християнства та західного світу. На сьогодні це офіційна мова Греції та Кіпру, а також Європейського Союзу. У багатьох мовах світу використовуються слова грецького походження. Грецька лексика разом із латинською мовою є основою для створення неологізмів.

У країнах європейського та американського регіонів грецька та латинська мови традиційно визнавалися основними джерелами поповнення медико-біологічної лексики і переважна більшість нових позначень, що вперше вводились в мову медицини були слова грецького або латинського походження.

Історію виникнення медичних термінів можна простежити за тими стародавніми джерелами, які дійшли до нашого часу. Першим з них вважається «Збірка Гіппократа», куди увійшло понад 100 творів на медичні теми. Ці твори приписуються лікарю Стародавньої Греції Гіппократу (460-377 рр. до н.е.), його учням та іншим лікарям-

сучасникам. Деякі медичні терміни тієї пори належать філософу Аристотелю (384-322 рр. до н.е.), наприклад, такі терміни як *βρόγχοι* (бронхи), *έρπης* (герпес), *καρκίνωμα* (карцинома), *κόμα* (кома), *τύφος* (тиф), *χολέρα* (холера), *αορτή* (аорта), *τραχεία* (трахея) та ін [3].

З середини 18 століття простежується зростання кількості виданої медичної літератури. Очевидними є спроби авторів даної літератури створити відповідні терміни у різних галузях медицини. Наприклад, термін *νευρικό σύστημα* (нервова система) використовується Г. Хрисовелонісом у книзі «Ομιλία φυσιολογική», (1802), пізніше А.Георгадісом у його медичних трактатах «Αντιπανάκεια», (1810) та «Ιατροφυσιολογική ανθρωπολογία», (1810).

Термін *ουροδόχος κύστις* (сечовий міхур) з'являється у роботі Д. Пулоса «Λόγος εισαγωγικός», (1806) та у роботі К. Кумаса «Χημείας επιτομή», (1808), тоді як у філологічному журналі «Ερμής ο Λόγιος», (1817) згадується термін *ουρική κύστις* та у роботі А. Стратигоса «Διδασκαλία θεωρικοπρακτική περί των πυρετών», (1745) використовується термін *φούσκα*.

Термін *μυϊκό σύστημα* (м'язова система) згадується І.Асанісом, а пізніше П.Іпітісом у статтях журналу «Ερμής ο Λόγιος», (1811).

Термін *κυκλοφορία του αίματος* (кровообіг) є найчастіше вживаним у 22 медичних роботах дореволюційного періоду, але також можна зустріти термін *περικύκλωση* у роботах А.Стратигоса та у статтях журналу «Ερμής ο Λόγιος», (1811) [2].

Характерним є той факт, що у другій половині 18 століття та протягом двох дореволюційних десятиліть автори створювали власні терміни для того, щоб відповідати вимогам перекладу, у зв'язку з майже повною відсутністю встановленої грецької медичної термінології. У сучасній грецькій медичній термінології існує достатньо термінів, які були встановлені у той час.

У грецькій мові терміни, як і слова, мають морфологічну та семантичну систему, яка багато в чому схожа із системою загального словникового складу мови. Щодо грецької медичної термінології, то термінотворення проходить за допомогою тих же способів, що і при творенні загального словникового складу.

Найчастішим у медичному термінотворенні є використання префіксів, які зазвичай використовуються у загальному словотворенні.

Зазвичай у медичних термінах присутні такі префікси як *ανα-, αυτι-, αλό-, δια-, εις-, εν-, εκ-, ελί-, κατά-, μετά-, παρά-, περί-, προ-, προο-, συν-, υλέρ-, αλό-*. Дані префікси, як зазначає Ангелікі Раллі, походять із стародавньої грецької мови та зараз використовуються як префікси, хоча раніше належали до категорії прийменників. Також у медичній термінології використовуються префікси *α-, δυσ-, εν-*, які й в загальній лексиці набули статусу префіксів. У грецькій медичній термінології відсутній префікс *ξε-* через те, що даний префікс, який з'явився у період середньовіччя завдяки поєднанню прийменника *εκ* та складу *ε*, не відноситься до категорії прямих префіксів, тому він не відповідає характеру префіксів, за допомогою яких утворюються медичні терміни [4].

Розглянемо утворення термінів із префіксами, щ мають позитивне значення. Наприклад, префікс *εν-* у медичній термінології має таке ж значення як і у загальній лексиці: *εὐλεπτος* (легко засвоюваний), *ευερέθιτος* (схильний до подразнення), *εὐθροπτος* (крихкий), *ευθυρεοειδικός* (еутиреоїдний, з нормальною функцією щитовидної залози), *ευρυθμία* (ритмічність). Як бачимо завдяки префіксу *εν-* дані терміни мають значення гарного, легкого функціонування. Крім цього, наприклад, термін *ευμεγέθης* у медичній термінології зберігає своє значення великий як і в загальній лексиці.

Щодо префіксів із негативним значенням, то до них можемо віднести префікси *α-, δυσ-, ανα-*. У загальній також як і в медичній лексиці префікс *α-* (*αυ*) має значення відсутності, неспроможності, порушення, розладу. Наведемо приклади таких термінів: *αἴλνία* (безсоння), *αγνώστια* (агнозія), *αρρυθμία* (аритмія), *αναλγησία* (знеболювання), *ἀπνοια* (зупинка дихання), *ἀνοια* (деменція, слабоумство).

Дуже часто префікс *α-* використовується у поєднанні із суфіксом *-ία*. У таких випадках префікс має значення нездатності, безсилля, а суфікс визначає, що мова йде про медичну термінологію: *ατονία* (в'ялість, слабкість).

Рідше префікс *α-* використовується із суфіксом *-ωση*, (*αλοστείρωση* - стерилізація) та іншими суфіксами. Але незалежно від цього значення медичних термінів із префіксом *α-* не змінюється.

Префікс *δυσ-* у медичному термінотворенні також зберігає своє негативне значення як і у загальному словотворенні: *δυσκίνηστια* (дискинезія), *δύσπνοια* (задишка), *δυσφωνία* (дисфонія – порушення голосових

функції), *δυσπραξία* (диспраксія – порушення руху). Характерним є те, що більшість термінів медичної галузі утворені за допомогою префіксу *δυσ-* мають суфікс *-ία*, також як і у випадку із префіксом *α-*.

Префікс *παρα-* у загальній лексиці означає, що щось знаходиться близько (*παραθαλάσσιος* – приморський), паралельність, незаконну діяльність (*παραοικονομία* – тіньова економіка), відхилення від звичного (*παρατομία* – порушення правил), помилку (*παρακούω* – ослуhatись), порівняння, схожість (*παραβγαίνω* – змагатись), заміну, підміну (*παραλόγτι* – потайні двері), зміну в тій чи іншій мірі (*παραλλάσσω* – видозмінювати), віддалення, позбавлення (*παρακάμπτω* – запобігати, обходити), перебільшення (*παρατρέω* – переїдати).

Щодо значення префіксу *παρα-* у медичній термінології, то в даному випадку існує чотири значення: близького місцезнаходження, схожості, помилки, перебільшення (*πρωτίδα* – привушна залоза, *πράγματος* – паратиф, *παραίσθηση* – обман почуттів, *παραδίψια* – змінення смакових звичок).

Отже бачимо, що у медичній термінології значення префіксів звужується. Більшість термінів медичної галузі мають лише декілька значень префіксів, тоді як у загальній лексиці значень відповідних префіксів набагато більше.

Щодо структурно-семантичних особливостей медичної термінології, то можемо сказати, що вона не має явних відмінностей від загальної лексики, тому що на прикладі аналізу префіксів ми побачили, що їх значення у медичній та загальній лексиці дуже часто збігається. Отже, вважаємо доцільним подальший розгляд структурно-семантичних особливостей термінотворення у медичної галузі за допомогою більш глибокого аналізу префіксального, суфіксального та інших способів творення термінів.

Список використаних джерел:

1. Шевчук С. В., Клименко І.В. / С.В. Шевчук, І. В. Клименко. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. – 2-ге вид. – К.: Алерта, 2011 – 696 с.
2. Ελληνική Ιατρική Ορολογία Μορφοσηματολογική ανάλυση της ελληνικής ιατρικής ορολογίας: Παραγωγή, σύνθεση και σηματολογικά χαρακτηριστικά. Електроний ресурс. – [Режим доступу]: <http://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/4588/1/Nimert>

[is_Rapti\(lit\).pdf](#)

3. Ιστορία της ιατρικής. Електроний̆ ресурс. – [Режим доступу]:
<http://www.mednet.gr/archives/2008-2/pdf/244.pdf>
4. Ράλλη Α. / Αγγελική Ράλλη. Μορφολογία – Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2005. – 352 σ.

II PRACTICE OF DICTIONARY COMPILATION

ΜΟΡΦΟΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ: ΛΗΜΜΑ «ΑΓΑΠΩ»

Παναγιώτης Ασημόπουλος
Λέκτορας Ελληνικής Φιλολογίας
Διδάκτορας Σερβικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας
Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων
Ελλάδα

1. Εισαγωγικές επισημάνσεις

Αναμφίβολα η συστηματική καταγραφή, μελέτη και ανάλυση της γλωσσικής πολυμορφίας διαχρονικά συνιστά εξαιρετικά επίπονο πνευματικό έργο¹⁰. Μολονότι αυτή η δαιδαλώδης συγγραφική εργασία αντανακλά την προσωπικότητα του εμπνευσμένου της δημιουργού, κατά κύριο λόγο υιοθετεί καθιερωμένες πρακτικές και αποδεκτές αρχές.

Ως εκ τούτου η παρούσα εργασία έχει διττό ρόλο: α) προβαίνει στη συνοπτική επισκόπηση των θεωρητικών δεδομένων που ανιχνεύονται στη μικροδομή κάθε λεξικογραφικής εγγραφής και β) βασιζόμενη σε υλικό από δύο σύγχρονα ελληνικά λεξικά επιδιώκει την κατ' αντιπαραβολή παρουσίαση των μορφοσυντακτικών και σημασιολογικών ομοιοτήτων και διαφορών επί του λήμματος «αγαπώ».

2. Μορφολογικές - Συντακτικές - Σημασιολογικές ψηφίδες της μικροδομής των λεξικογραφικών λημμάτων

¹⁰ Εύστοχα ο Ιωσήφ Σκάλιγκερ υπογραμμίζει τις μεγάλες δυσκολίες της λεξικογραφικής διαδικασίας: «Si quem dura manet sententia iudicis olim damnatum aerumnis suppliciisque caput, hunc non fabrili lassent ergastula massa nec rigidas vexent fossa metalla manus – lexica contexat, nam caetera, quid moror, omnes poenarum facies hic labor unus habet» (Scaliger, “*In Lexicorum compilatores*”, 1864)

Η ενδελεχής μελέτη της διάρθρωσης ενός λεξικογραφικού λήμματος αντανακλά την άριστη συνεκτικότητα των βασικών του συνιστωσών, αλλά ταυτόχρονα αναδεικνύει και την πνευματική πρόκληση που εύλογα συναρπάζει κάθε λεξικογράφο.

Σε επίπεδο μικροδομής¹¹ το προβαλλόμενο στα συνεξεταζόμενα ελληνικά λεξικά περιεχόμενο εδράζεται σε πολυδιάστατες, επιμέρους παραμέτρους που αναφέρονται στη λέξη - κεφαλή, σε βασικά μορφοσυντακτικά χαρακτηριστικά και σε πρωτεύουσες σημασιολογικές αποχρώσεις της:

2.1. Γλωσσικός χαρακτηρισμός

Σε κάθε λήμμα προσφύονται δεδομένα ουδέτερης επικοινωνιακής αλληλεπίδρασης που διέπουν τον πομπό (το λεξικογράφο) και το δέκτη (τον αναγνώστη), αφού ενσωματώνουν «μεταγλωσσικές πληροφορίες σημασιακής, κοινωνιογλωσσικής και πραγματολογικής φύσης» (Αναστασιάδη - Συμεωνίδη 2008: 601 - 602):

2.1.1. γεωγραφική κατανομή: διαχωρίζεται η διαλεκτική υφή του γλωσσικού τύπου:

- *βούδι* (= βόδι - Κυκλάδες)

2.1.2. γνωστικό πεδίο: διευκρινίζει τον επιστημονικό τομέα ή το λεκτικό υποσύνολο με το οποίο συσχετίζεται το λήμμα:

- εντολή: *η διαταγή, η παραγγελία* (Μπαμπινιώτης 1998: 624)

- ❖ ΠΟΛΙΤΙΚΗ: *εξουσιοδότηση για την εφαρμογή συγκεκριμένης πολιτικής*

- ❖ ΝΟΜΙΚΗ: *σύμβαση με την οποία ο ένας συμβαλλόμενος αναλαμβάνει*

❖ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ: *χρηματικό ποσό που καταβάλλεται μέσω της τράπεζας κατόπιν εξουσιοδότησής της*

- ❖ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ: *οδηγία που δίνεται σε ηλεκτρονικό υπολογιστή*

2.1.3. επίπεδο ύφους: ο αναγνώστης πληροφορείται για την οικεία ή επίσημη χρήση της λέξης.

- ΟΙΚΕΙΟ: *λέρα* (= η ακαθαρσία // ο αισχρός άνθρωπος)

- ΕΠΙΣΗΜΟ: *τεταρτημόριο* (= το ένα από τα ίσα μέρη του όλου)

2.1.4. κειμενικό είδος: η αξιοπιστία μιας λεξικογραφικής εγγραφής διαφαίνεται από την επιμελή καταχώρισή της στο κειμενικό είδος, στο οποίο

¹¹ Περισσότερα: Atkins & Rundell (2008: 200-238), Gouws (2003: 34-43), Jackson 2002 (21-30), Landau (1989: 76-115).

ανήκει:

• **ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ:** *άβαθος* = που δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε το βάθος του, *πολύ βαθύς · άπαιτος*

• **ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ:** *φλοιώδης* (= που έχει τη μορφή φλοιού)

2.1.5. λόγιο, λαϊκό ή λαϊκότροπο στοιχείο: ο τριπλός χαρακτηρισμός διασφαλίζει την ιστορική περίοδο, στην οποία εμφανίστηκε το λήμμα. Συγκεκριμένα το «λόγιο» αναφέρεται στον αρχαϊζοντα και καλλιεργημένο γραπτό λόγο, στη γλωσσική παρακαταθήκη της καθαρεύουσας. Αντίθετα το «λαϊκό» προΐδεάζει λέξεις ή τύπους με μορφολογική ή φωνητική διαφοροποίηση από τους κοινούς στα Νέα Ελληνικά και οι οποίοι χρησιμοποιούνται κυρίως σε επικοινωνιακές εκδηλώσεις των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, ενώ το «λαϊκότροπο» σχηματίζεται με βάση τα λαϊκά πρότυπα:

• **ΛΟΓΙΟ:** *αρτοποιός* (= ψωμάς, φούρναρης)

• **ΛΑΪΚΟ:** *βάβω* (= γιαγιά)

• **ΛΑΙΚΟΤΡΟΠΟ:** *ψωμοζήτησης* (ζητιάνος)

2.1.6. σημασιακός τύπος: η κυριολεκτική ή η μεταφορική, η συνεκδοχική ή η μετωνυμική σημασία συμβάλλουν στην αρτιότερη ερμηνεία της λέξης

• **ΚΥΡΙΟΛΕΞΙΑ:** *βάζω το βιβλίο στο ράφι* (= τοποθετώ)

• **ΜΕΤΑΦΟΡΑ:** *βάζω τρικλοποδιά* (= εξαπατώ, υπονομεύω)

• **ΣΥΝΕΚΔΟΧΗ:** *κεραμίδι* (= σπίτι)

• **ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ:** *πίατο* (= μερίδα φαγητού)

2.1.7. στάση: η θετική ή η αρνητική συναισθηματική αντίδραση, η επιδοκμασία ή η αποδοκμασία περιγράφονται με τους χαρακτηρισμούς «ειρωνικό», «υβριστικό», «χλευαστικό», «μειωτικό»:

• **ΕΙΡΩΝΙΚΟ:** *αλιεύω* (= ψάχνω επίμονα να βρω)

• **ΜΕΙΩΤΙΚΟ:** *κοράκι* (= νεκροπομπός)

• **ΥΒΡΙΣΤΙΚΟ:** *μαλάκας* (= βλάκας)

• **ΧΛΕΥΑΣΤΙΚΟ:** *εξηνταβελόνης* (= τσιγκούνης, φιλοχρήματος)

2.1.8. χρονικός προσδιορισμός χρήσης: λεξικολογικές μορφές και σημασιολογικές αποχρώσεις που παρουσιάζουν περιορισμένη εμβέλεια ή δεν προτιμώνται από ομιλητές νεαρής ηλικίας συνοδεύονται από τους διακριτούς χαρακτηρισμούς «παρωχημένο» ή «σπάνιο».

• **ΠΑΡΩΧΗΜΕΝΟ:** *άβακας* (= πίνακας που επιτρέπει εύκολους

υπολογισμούς)

- ΣΠΑΝΙΟ: *αμβροσία* (= πολύ νόστιμο φαγητό)

2.2. Γραμματική ταυτότητα

2.2.1. το μέρος του λόγου δηλώνεται με:

- την παρουσία άρθρου: *οικογένεια, η* (ουσιαστικό)
- τις καταλήξεις: *έτοιμος, -η, -ο* (επίθετο)
- συντομογραφίες: *αρχίζω ρ.* (ρήμα), *χτες επίρρ.* (επίρρημα)
- ενδείξεις για τα πτωτικά ή τα ρήματα: **Ο** (ουσιαστικό), **Ε** (επίθετο), **Ρ**

(ρήμα)

2.2.2. ο αριθμός στον οποίο ο εννοιολογικός τύπος είναι εύχρηστος:

• (συνήθως πληθυντικός) ουράνια, τα < ουρανός, ο: *η ευρύτερη περιοχή του ουρανού, η οποία θεωρείται χώρος διαμονής του Θεού και άλλων υπερφυσικών δυνάμεων*

- (στο γ' ενικό πρόσωπο) φυσάει < φυσάω: *πνέει άνεμος*

2.3. Δείκτης σημασίας

Σε πολύσημα λήμματα με ευρύ σημασιολογικό φάσμα κρίνεται επιτακτική η διακριτή πρόταξη των ερμηνειών και των υποσημασιών με γνώμονα την έκταση της χρήσης και την πρωταρχική έννοια της λέξης:

• δάσκαλος: **1α.** *αυτός που διδάσκει, που ακολουθώντας μια διδακτική μέθοδο μεταδίδει σε μαθητή συστηματοποιημένες γνώσεις* **β.** *αυτός που ως δάσκαλος έχει την ιδιαίτερη ικανότητα να μεταδίδει γνώσεις, να είναι σαφής και κατανοητός* **2α.** *αυτός που με το έργο του ή με την προσωπικότητά του επηρεάζει και καθοδηγεί* **β.** *αυτός που είναι έμπειρος, πολύ ικανός ή επιδέξιος σε κάτι.*

2.4. Ενδόλημμα – Εσωτερικό λήμμα

Συχνά παροιμίες, στερεότυπες εκφράσεις, πολυσύνθετα, λεξικές φράσεις, παραθετικά σύνθετα εμφανίζονται στο κύριο σώμα των επιμέρους σημασιών ή στο τέλος κάθε λέξης – κεφαλής. Χαρακτηρίζονται από λεξικογραφική αυτονομία, καθώς διαθέτουν ορισμό, παρέχουν γραμματικοσυντακτικά στοιχεία και εμπλουτίζονται από παραδείγματα συνιστούν τις δευτερεύουσες λέξεις – κεφαλές:

• ΛΕΞΙΚΗ ΦΡΑΣΗ: *φακός επαφής* (= στρογγυλός φακός που προσαρμόζεται στον οφθαλμικό βολβό)

- ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΟ ΣΥΝΘΕΤΟ: *λέξη – κλειδί* (= βασική έννοια που οδηγεί

στην κατανόηση συλλογισμού)

- ΠΑΡΟΙΜΙΑ: *όποιος χάνει στα χαρτιά, κερδίζει στην αγάπη* (= παρηγοριά για κάποιον που έχασε χρήματα στα χαρτιά)
- ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΗΣ ΦΡΑΣΗ: *κοντά στο νου και η γνώση* (= κάτι ευνόητο)
- ΠΟΛΥΣΥΝΘΕΤΟ: *μισοκακόμοιρος* (= κάπως κακόμοιρος)
- ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΗ ΕΚΦΡΑΣΗ: *πανί με πανί* (= χωρίς καθόλου χρήματα)

2.5. Ετυμολογία

Οι επιστημονικά αξιόπιστες πληροφορίες που σχετίζονται με την προέλευση κάθε ελληνικού λήμματος (αρχική ρίζα, πρωτογενής σημασία, τυπολογικές μεταβολές, εννοιολογική εξέλιξη) συνδυάζονται με ανάλογους τύπους από ευρωπαϊκές γλώσσες:

• **ακόντιο** [ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ < αρχ. *ἀκόντιον*, υποκ. του *ἄκων*, -οντος «ακόντιο» < I.E. *ak- «οξύς, αιχμηρός», πβ. λατ. ag-na «στάχυ», acus «άχυρο» σανσκρ. *ás-ánish* «αιχμή βέλους», γερμ. *Ahle* «σούβλα», αγγλ. *ear* «στάχυ», γαλλ. *aigu* «οξύς»]

2.6. Κλίση

Οι μορφολογικές πληροφορίες περιορίζονται σε:

2.6.1. πτώσεις με επιθηματικές ή τονικές αποκλίσεις:

- *σύννοδος, η* > *συνόδ-ου, συνόδ-ων, συνόδ-ους*
- *κυβέρνηση, η* > *κυβέρν-ησης, κυβερν-ήσεως*

2.6.2. ρηματικούς χρόνους που σχηματίζονται ιδιόμορφα:

- *εκτελώ* > *εκτέλεσα // εκτελούμαι* > *εκτελέστηκα*

2.7. Ορισμός

Με περιγραφικότητα, λειτουργικότητα, σαφήνεια ο ορισμός¹² επικεντρώνεται στο να εκθέσει «το συστατικό μέρος της μικροδομής ενός έργου αναφοράς που δίνει την εξήγηση μιας λέξης, μιας φράσης ή ενός όρου» (Hartmann & James 1998: 35), ενώ ικανοποιεί δύο θεμελιώδεις επικοινωνιακές ανάγκες των χρηστών τους:

2.7.1. αποκωδικοποίηση - πρόσληψη - κατανόηση: η άμεση και αποτελεσματική προσέγγιση του εννοιολογικού πλαισίου μιας άγνωστης λέξης καλύπτεται επαρκώς με στοιχειώδεις πληροφοριακό υλικό.

¹² Στοιχεία για το λεξικογραφικό ορισμό: Hartman 1983, Ilson 1986, Landau 1989, Zgusta 1980.

2.7.2. παραγωγή - κωδικοποίηση: η ενστικτώδης τάση του αναγνώστη να αξιοποιεί τις λεξικολογικές πτυχές του λήμματος προϋποθέτει τη φυσική συγκέντρωση των συναφών συνιστωσών και τη συστηματική τους κατάταξη.

2.8. Παράδειγμα

Θεωρείται η πλήρης ή η ελλιπής πρόταση, με πρωτεύοντα ή συμπληρωματικό ρόλο που διασαφηνίζει το χαρακτήρα του ορισμού, τη συντακτική λειτουργία, τη γραμματική κατηγορία, την εν γένει συμβατική λεξικογραφική χρήση. Είναι αυτούσια, συνεπτυγμένη ή διασκευασμένη φράση του καθημερινού λόγου, παροιμιώδης έκφραση, χωρίο λογοτεχνικών έργων, απόσπασμα περιοδικού τύπου ή διαδικτυακού κειμένου. Έτσι αποτρέπεται ο ανεπιθύμητος υποκειμενισμός του λεξικογράφου, ενώ συντελείται η πολύμορφη ανάδειξη εννοιών και χρήσεων:

•Ο *διάσημος καλλιτέχνης αντιμετωπίζει έντονο πρόβλημα στην ακοή του εξαιτίας της δυνατής μουσικής.*

2.9. Παραλλαγή

Η μορφολογική ή ορθογραφική διαφοροποίηση διατηρεί το σημασιολογικό υπόβαθρο της λεξικολογικής εγγραφής:

•*παίκτης - παίχτης*

2.10. Προφορά

Η φωνητική αποκωδικοποίηση των επεξεργασμένων λημμάτων βασίζεται στο ελαφρώς τροποποιημένο Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο¹³:

•*μητέρα* ~ [mitéra]

•*όμορφος* ~ [ómorfos].

2.11. Συλλαβισμός

Το όχι τόσο σύνηθες φαινόμενο του χωρισμού των λέξεων στα δομικά τους τμήματα συνιστά πληροφοριακό στοιχείο ενσωματωμένο στη λέξη - κεφαλή:

•*νι - κη - τής*

•*κα - τα - λα - βαι - νω*

¹³ Περισσότερα: Ladefoged 1990: 550-552, Pullum – Ladusaw 1986.

2.12. Συντακτικό σθένος

Η αβίαστη χρήση των λημμάτων προϋποθέτει την πλήρη γνώση απαραίτητων δομών, γλωσσικών στοιχείων που εντάσσονται στο ίδιο μορφολογικό επίπεδο και συνήθως αφορούν τη μεταβατικότητα ή μη των ρηματικών μορφών:

- ΑΜΕΤΑΒΑΤΟ ΡΗΜΑ: το μάθημα *άρχισε*
- ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ ΡΗΜΑ: *αρχίζω* τη δουλειά

2.13. Συνώνυμα - Αντώνυμα

Πρόκειται για λεξικολογικά μέσα που δεν παρατίθενται αλφαβητικά, αλλά σύμφωνα με τη σημασιολογική και υφολογική εγγύτητα του λήμματος και ακολουθούν τον ορισμό ή το παράδειγμα. Ουσιαστικά αποσκοπούν στην εμπέδωση της προϋπάρχουσας γνώσης, στη συμπληρωματική προσέγγιση του σημασιολογικού πλαισίου, στην ανάδειξη της κατάλληλης ακρίβειας:

• *όμορφος* = ΣΥΝΩΝΥΜΑ: ωραίος, ευειδής // ΑΝΤΩΝΥΜΑ: άσχημος, δύσμορφος

2.14. Υπολήμματα

Οι ετερόκλητοι τύποι παραγωγικής μορφής (επιρρήματα, υποκοριστικά, μεγεθυντικά) χάρη στις ελλείψεις πληροφορίες που παρέχουν, συμπληρώνουν τη λεξικογραφική ανάλυση κάθε λήμματος:

- ΕΠΙΡΡΗΜΑ: *ψηλά* < ψηλός
- ΥΠΟΚΟΡΙΣΤΙΚΟ: *μεγαλούτσικος* < μεγάλος
- ΜΕΓΕΘΥΝΤΙΚΟ: *γυναϊκάρα* < γυναίκα

3. Μορφοσυντακτικός - Σημασιολογικός Πίνακας

Η απρόσκοπτη διερεύνηση τόσο των συγκλινόντων στοιχείων όσο και των διαφοροποιημένων ιδιοτήτων, όπως προβάλλονται στα χρησιμοποιούμενα λεξικά και αφορούν το μορφολογικό, συντακτικό και σημασιολογικό επίπεδο του λήμματος «*αγαπώ*» συντελείται με τον ακόλουθο αντιπαραβολικό πίνακα:

Λ.Κ.Ν.	Λ.Ν.Ε.Γ.
	Μεταβατικό & Αμετάβατο
αγαπώ [αγαρό] & αγαπάω,	αγαπώ & αγαπάω

<p>αγαπιέμαι Μετοχή Παθητικού Παρακειμένου: αγαπημένος</p>	<p>[αγαπάς.../ αγάπ-ησα, - ιέμαι (αγαπ-ώμενος), -ήθηκα, - ημένος]</p>
<p>I. ΣΗΜΑΣΙΕΣ</p>	
<p>Μεταβατικό</p>	
<p>1. αισθάνομαι για κπ. ή για κτ. αγάπη, φιλία, στοργή, συμπάθεια, αφοσίωση, τρυφερότητα:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ ~ τους γονείς // τη γυναίκα ❖ ~ τα παιδιά // την πατρίδα ❖ ~ την ελευθερία 	<p>1. αισθάνομαι στοργή, συμπάθεια, συμπόνια, τρυφερότητα για (κάποιον / κάτι):</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Αγαπά</i> τη φύση και όλα τα πλάσματά της. ❖ σε ~
	<p>2. αισθάνομαι για (κάποιον / κάτι) ειλικρινές και ανιδιοτελές ενδιαφέρον, νιώθω (κάποιον / κάτι) αγάπη:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Την <i>αγαπά</i> βαθιά ❖ ~ ολόψυχα // με την καρδιά του ❖ ~ σαν τα μάτια του
<p>2. αγαπώ ερωτικά κάποιον: • <i>Αγαπιούνται</i> πολύ και λένε να παντρευτούν. • Τον <i>αγάπησε</i> παράφορα.</p>	<p>3. αισθάνομαι έρωτα για ένα πρόσωπο:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τον <i>αγάπησε</i>, μόλις τον είδε. ❖ ~ τυφλά // ~ παθιασμένα ❖ ~ κρυφά // ~ τρελά ❖ ~ σαν τρελός // ~ περιπαθώς ❖ ~ σαν παιδί // ~ παθολογικά
<p>3. ενδιαφέρομαι έντονα για κτ., έχω κλίση σε κτ.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ~ τα γράμματα // ~ τη 	<p>4. έχω έντονο ενδιαφέρον για (κάτι), μου αρέσει να ασχολούμαι με (κάτι):</p>

μουσική •~ την τέχνη •~ τα τυχερά παιχνίδια.	❖ ~ τη μουσική και τη ζωγραφική
4. μου αρέσει πολύ: •Η αγαπημένη μου όπερα. •Τα έργα του Τσέχωφ αγαπήθηκαν πολύ από το κοινό της εποχής του.	5. αισθάνομαι ευχαρίστηση, ικανοποίηση με (κάτι): •Αγαπά να κάνει ερωτήσεις και συχνά να ενοχλεί τους άλλους.
5. (επέκταση) συνηθίζω: •Ο Σολωμός αγαπά να χωρίζει κάποτε το πρώτο ημιστίχιο.	
	6. (λαϊκό) επιθυμώ έντονα, έχω τη θέληση για (κάτι): •Πες μου τι αγαπάς να σε κεράσω!
Αμετάβατο	
1. (λογοτεχνία) κάνω έρωτα: •Αγαπήθηκαν στην άκρη του γυαλού.	
2. (λαϊκότροπα) συμφιλιώνομαι: •Ήταν μαλωμένοι καιρό, μα τώρα αγάπησαν.	
	1. είμαι ικανός να αισθανθώ αγάπη, βιώνω αισθήματα αγάπης: •Μερικοί άνθρωποι είναι πλασμένοι να αγαπούν.
	2. δέχομαι και ανταποδίδω αγάπη: •Τα αδέρφια αγαπιούνται μεταξύ τους.
	3. γίνομαι εύκολα

	αγαπητός και αποδεκτός από τους άλλους: • Είναι τύπος ζεστός και εγκάρδιος, που αγαπιέται εύκολα.
II. ΣΥΝΩΝΥΜΑ	
	1. συμπαθώ: • Αγαπά τους ζωντανούς και κεφάλτους ανθρώπους
	2. επιθυμώ, θέλω, ποθώ, γουστάρω: • Αγαπώ τη θάλασσα.
III. ΑΝΤΩΝΥΜΑ	
1. μισώ: ❖ ~ τη δουλειά μου	
IV. ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ	
1. σ' αγαπάει η πεθερά σου: παιγνιώδης έκφραση, προς κάποιον που έρχεται την ώρα που τρώμε.	1. αγάπα τον φίλο σου με τα ελαττώματά του (ως συμβουλή): αποδέξου τον φίλο σου παρά τις όποιες αδυναμίες του
2. όποιος αγαπά , παιδεύει: για να δηλώσουμε ότι η αγάπη μπορεί να γίνει καταπιεστική.	2. αγαπάει ο Θεός τον κλέφτη, αγαπάει και τον νοικοκύρη: όσες φορές και αν καταφέρει ο απατεώνας να αποφύγει την τιμωρία, στο τέλος θα τιμωρηθεί και ο αδικημένος θα βρει το δικιο του
3. (ευγένειας) όπως / ό, τι / τι / αν αγαπάτε, επιθυμείτε: δείχνει πρόθυμη ανταπόκριση στην απαίτηση κάποιου	3. όπως αγαπάτε: συναινώ στη θέληση // ικανοποιώ το αίτημα κάποιου, χωρίς καμία αντίδραση
	4. άλλα λόγια να αγαπιόμαστε: όταν υπάρχει ασυνεννοησία
	5. αγαπάτε αλλήλους: τονίζει την αξία της αλληλεγγύης

4. Καταληκτικές παρατηρήσεις

Αντλώντας επικαιροποιημένα δεδομένα από δύο σύγχρονες βιβλιογραφικές πηγές, το «Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής» (Λ.Κ.Ν.) και το «Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας» (Λ.Ν.Ε.Γ.) επιχειρήσαμε την παράλληλη κατάταξη των μορφολογικών ιδιαιτεροτήτων, την περιγραφική προβολή των συντακτικών ισοδυναμιών, αλλά και τη συστηματική απόδοση των σημασιολογικών αποχρώσεων του λήμματος «αγαπώ». Με αυτόν τον τρόπο αποκρυσταλλώνεται η παραδοσιακή φυσιογνωμία της λεξικογραφικής διαδικασίας, αν και ανακλύπει η επιτακτική ανάγκη να εφαρμοστούν χρηστικότερες μέθοδοι για τον πιο εποικοδομητικό σχεδιασμό λεξικογραφικών προϊόντων.

Βιβλιογραφία

Αναστασιάδη - Συμεωνίδη, Άννα (2008). Λεξικογραφία και χρηστικά σημάδια. *Πρακτικά του 8^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 601- 615.

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής (1998). Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Λ.Κ.Ν.)

Μπαμπινιώτης, Γεώργιος (1998). *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας (Λ.Ν.Ε.Γ.)

Atkins, Sue - Rundell, Michael (2008). *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.

Gouws, Rufus (2003). «Types of articles, their structure and different types of lemmata». In: Sterkenburg, P. van (ed.) *A practical guide to lexicography*. Amsterdam: John Benjamins, 34-43.

Hartman, Reinhard (1983) *Lexicography: Principles and Practice*. London: Academic Press.

Hartman, Reinhard - James, Gregory (1998). *Dictionary of Lexicography*. London: Routledge.

Ilson, Robert (1986) *Lexicography: An Emerging International Profession*. London: Manchester University Press.

Jackson, Howard (2002). *Lexicography. An introduction*. London: Routledge.

Ladefoged, Peter (1990). The revised International Phonetic Alphabet. *Language*, 66 (3): 550-552.

Landau, Sidnei (1989). *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. New York: The Scribner Press.

Pullum, Geoffrey - Ladusaw, William (1986). *Phonetic Symbol Guide*. Chicago: University of Chicago Press.

Scaliger, Joseph (1864). *Poemata omnia*. Berlin: Verlag.

Zgusta, Ladislav (1980) *Theory and Method in Lexicography*. Columbia: Hornbeam Press.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНЕ ВІДТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СИСТЕМ НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ

Олена Пічахчи

заступник декана факультету грецької філології

Маріупольський державний університет

Україна

Abstract

The article is dedicated to the issues of lexicographical fixation of terminological units of Modern Greek. Problems of compiling terminological dictionaries as well as an impressive number of terminological systems, attract not only researchers, but also translators, that underlines the growing interest for the study of the terminology system. The article covers some of the links to Internet resources with electronic dictionaries and provides descriptions of the most popular lexicographical sources.

Key words: term, terminological system, terminology, dictionary, links, resource.

Термінологічні системи мов стрімко розвиваються та розшаруються відповідно до потреб суспільства. Ці системи складають основу окремої наукової галузі, термінології. Термінологія є багатовимірним, міждисциплінарним предметом, вивчення якого систематично почало формуватися у самостійну гілку в 1970-і роки. Сьогодні методи розробки і використання термінології створюють посилену активність як на рівні теорії, так і на рівні видання термінологічних словників. На теоретичному рівні термінологія вирішує такі питання: наприклад, виконує морфологічний і семантичний аналіз термінів, відносин між термінами та поняттями, класифікацію термінів і понять в логічних і онтологічних системах, але і досліджує питання мовного планування, яке відбувається в умовах прийняття, використання і поширення термінів. Такий науковий пошук відповідає практичним цілям термінології як професійної діяльності, зосередженої на проблемах, що стосуються збору термінологічних даних, визначення, класифікації та перекладу термінів, науково-технічної лексики.

Термінологія, теоретична і прикладна, становить сучасну галузь лінгвістичної науки, яка займається аналізом і класифікацією термінів і понять, що використовуються в науково-технічному мовленні. У ХХІ сторіччі, коли стрімко розвивається знання, і відбувається його обмін в контексті узагальненої багатомовності, вивчення термінології, пов'язаної з когнітивними і соціолінгвістичними питаннями, що становлять інтерес для широкої наукової громадськості, спричиняється сучасними засобами комунікації та розповсюдженням інформації в мові і мовленні сфер освіти, науки, управління, журналістики і т.д. Цей фактор формує та посилює актуальність вивчення цієї проблеми саме на матеріалі новогрецької мови, яка багато років виконувала роль мови-донора для багатьох мов-реципієнтів.

Таким чином, мета цієї статті полягає у висвітленні засобів відтворення термінологічних систем новогрецької мови, зокрема лексикографічних.

Дослідники, вітчизняні та зарубіжні, досліджуючи грецьку мову, викладають системні теоретичні і методологічні закономірності термінологічних досліджень та принципи їх практичного застосування, що викликано та нерозривно пов'язано з розвитком технологічних засобів для управління термінологічними одиницями в веб-середовищі.

Дослідження терміносистем викликає зацікавленість більш широкого наукового співтовариства, оскільки термінологічна наука стосується питань, пов'язаних з постійним рухом знань в сучасному суспільстві, де інформація виробляється в умовах узагальненої багатомовності та поширення способами, які впливають на еволюцію мови. У цьому контексті, дослідження термінологічних систем новогрецької мови зводиться до систематизації та висвітлення системи знань. Дослідники вважають, що вивчення термінології сприяє просуванню ряду когнітивних і соціолінгвістичних питань, які виникають як наслідок розвитку сучасних засобів комунікації і обробки знань [Κατσογιάννου, Ευθυμίου 2004, 15-23]. Окрім запозичень або створення інтернаціональних слів, що спостерігається вченими, цілі поняттєві галузі можуть бути адаптовані і передані з однієї мови в іншу у вигляді набору термінів. Таким чином, допоміжні мови науково-технічної сфери функціонують в якості носіїв мовної зміни, за допомогою яких вводяться поняття, слова і синтаксичні структури,

поширюються та закріплюються у спільній мові через освітні процеси, системи управління, створення реклами, журналістику та ін. Особлива увага приділяється проблемам, наявним в мовах з обмеженим розповсюдженням, як наприклад, у грецькій, для яких знання, як правило, є «імпортним товаром», при цьому створення і прийняття нових термінів неминуче призводить до перешкод у їхньому декодуванні [Κατσογιάννου, Ευθυμίου 2004, 29-30].

Отже, автори більшості термінологічних словників, печатних та онлайн, намагаються робити систематичний аналіз теоретичних і методологічних принципів дослідження терміносистем, пристосування та фіксації термінів і пов'язаних з ними засобів, що використовуються новими технологіями. Перша частина посібника «Ελληνική ορολογία: έρευνα και εφαρμογή» (Термінологія як лінгвістична галузь) презентує термінологію як лінгвістичну галузь, яка займається вивченням науково-технічного дискурсу, зокрема, описом та семантичним аналізом понять, що пояснюють терміни в різних мовах. Друга частина (Питання лексикографічного фіксування термінів) посилається на термінологію, як на практичну діяльність, результатом якої є конкретні «продукти», тобто словники та інші лексикографічні довідкові видання в печатному або електронному вигляді. Третя частина (Термінологічна технологія) присвячена технологіям термінотворення, більш важливими напрямками яких є створення термінологічних ресурсів, що сприяють передачі і обміну даними та їх використанню в веб-середовищі, придатними для аналізу науково-технічних текстів та для створення абсолютно нових даних в умовах застосування штучного інтелекту. Приклади, що зафіксовані у зазначеному посібнику, створюються в умовах генерації тексту і машинного перекладу у разі перехресного підтвердження між теоретичним аналізом та методами подання та введення нових понять [Κατσογιάννου, Ευθυμίου 2004, 7-9].

Існують окремі інтернет-ресурси: наприклад, посилання з переліком електронних словників <https://sites.google.com/site/enopotem/elektronika-lexika>, <http://haec.gr/el/lexika-glossaria> та багато інших, або посилання із чисельної кількості аналогічних посилань на одну із електронних книжкових крамниць http://www.notosbooks.gr/protinomena_list.asp?category=35, яка реалізує

печатні термінологічні словники. Перший ресурс презентує електронні словники трьома мовами (новогрецькою, англійською та французькою) за темами: економічна термінологія, політико-юридична та термінологія Європейського Союзу.

Зрозуміло, що термінологічна система новогрецької мови відтворюється двома засобами: електронним та печатним. Електронні ресурси презентують посилання на веб-словники за тематичними групами, наприклад, на ресурсі <http://haec.gr/el/lexika-glossaria> інформація подається у такому вигляді:

Природознавчі науки і математика:

астрономія: <http://www.sfak.org/page...> - новий двомовний словник з астрономії (анго-грецький);

геонауки: <http://www.hnms.gr/hnms/greek/meteorology...> - двомовний словник метеорологічних термінів з роз'ясненнями (грецько-англійський);

<http://www.eionet.europa.eu/...> - багатомовний ресурс з питань охорони середовища;

<http://glossary.el.eea.europa.eu/> - багатомовний ресурс Європейського комітету з питань охорони середовища;

<http://www.chem.uoa.gr/courses/...> - двомовний словник екологічних термінів (анго-грецький);

тварини: <http://www.fishbase.org/> - багатомовний ресурс з термінологічних даних та перекладу назв риб;

http://ec.europa.eu/agriculture/organic/glossary_en... - новий багатомовний словник з сільського господарства та розвитку;

біологія: <http://biollexikon.blogspot.com/2010/07/ammonium.html> - новий двомовний словник з біохімії;

математика: <http://isi.cbs.nl/glossary/index.htm> - новий багатомовний ресурс статистичної термінології;

екологія: <http://www.eionet.europa.eu/gemet/concept?cp=20&langcode=en&ns=1> - багатомовний ресурс зі захисту середовища

фізика: <http://www.physics.ntua.gr/POPPHYS/...> - двомовний ресурс ядерної термінології та фізичних тіл.

Таким чином, доступні к використанню словники з таких галузей, як хімія та суміжні науки, технологія (прикладні науки), сільське господарство та суміжні науки, прикладна механіка, соціальні науки,

медицина, релігія, мистецтво, філософія та психологія, мова, література та ін., а також словники загальної тематики.

Звичайно, терміносистеми з питань Європейського Союзу представлені за допомогою великої кількості посилань, з яких <http://iate.europa.eu/> є універсальним багатомовним ресурсом.

Незважаючи на можливості і доступність, які надають інтернет-ресурси, друковані лексикографічні джерела не втрачають своєї цінності. Існує велика кількість спеціалізованих словників, тлумачних або перекладацьких (двомовних та багатомовних), наприклад, словник літературних термінів (Λεξικό λογοτεχνικών όρων, Παρίσης Ι., Παρίσης Ν.), словник академічної термінології з гуманітарних і соціальних наук з трьох мов (з англійської, грецької, німецької) (Ακαδημαϊκή Ορολογία ανθρωπιστικών & κοινωνικών επιστημών, Portz R., Γενάρáκη Α.), двомовний (німецько-грецький) словник юридичної термінології (Γερμανοελληνικό Λεξικό Νομικής Ορολογίας, Καϊσης Αθ. Γ.), словник з психоаналізу з чотирьох мов (Τετράγλωσσο Λεξικό της ψυχανάλυσης, Αναγνώστου Α., Βαμβαλής Γ.), Двомовний словник з природничих наук (Ελληνογερμανικό λεξικό φυσικών επιστημών (Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Βιολογία), Karakatsanis D.), багатомовний словник наукових та технічних термінів (Lexicon 4γλωσσο Λεξικό επιστημονικών & τεχνικών όρων, Βασιλειάδου- Ζάχου Α., Δημελή-Κωνσταντίνου Φ., Στεπανιάν Μ., Φίνογλου-Χαρσούλη Ε.) та багато інших.

В Греції функціонують спеціалізовані товариства або комітети з термінологічних питань. Наприклад, Грецьке товариство з питань термінології (ΕΛ.ΕΤ.Ο <http://www.eleto.gr/gr/termbases.htm>) формує, постійно оновлює термінологічні бази з телекомунікацій, інформаційних технологій, ін. та друкує відповідну літературу.

Атенська академія пропонує загальному колу дослідників, студентів-філологів, всіх, хто має справжній інтерес до мови, як це зазначено у передмові видання, окрему серію бюлетенів наукових термінів та неологізмів:

Бюлетень 1 (рік публікації 1-го видання – 1986, 2-е видання - 1988) охоплює термінологію астронавтики, мовознавства, ґрунтознавства, механіки ґрунтів, медицини, хімії та неологізми новогрецької мови, які презентовано без роз'яснень та акцентів.

Бюлетень 2 (рік публікації – 1988) містить терміни, пов'язані з відеозйомками, робототехнікою, мікрофотографією та неологізми, які презентуються у вигляді адаптованих запозичених лексичних одиниць, в окремих випадках з пропозицією до їхньої заміни (саме цей аспект аналізу лексичних інновацій простежується у всіх наступних томах).

Подвійний бюлетень 3-4 (рік публікації – 1990) містить лише економічні терміни.

Бюлетень 5 (рік публікації – 1988) висвітлює терміни, пов'язані з дистанційним зондуванням з космосу, економікою, та неологізми, а також містить граматичні помилки і помилкові вирази, що знаходяться у достатньо широкому вжитку.

Бюлетень 6 у виданні 1997 року являє собою перевидання п'яти перших томів з матеріалом шостого тома та охоплює терміни, пов'язані з геронтологією, морськими перевезеннями, звичайними перевезеннями, ядерною енергетикою, питання термінології, висунуті на розгляд Європейським комітетом, неологізми, граматичні помилки і помилкові вирази, що знаходяться у достатньо широкому вжитку.

Бюлетень 7 (рік публікації – 2000) містить терміни з хімії, пов'язані з озоном, питання термінології, висунуті на розгляд Європейським комітетом, неологізми, граматичні помилки і помилкові вирази, що знаходяться у достатньо широкому вжитку.

Бюлетень 8 (рік публікації – 2004) висвітлює лише термінологічну систему Олімпійських ігор.

Подвійний бюлетень 9-10 (рік публікації – 2009) більш орієнтований не неологічну базу новогрецької мови та містить грецькі лексичні інновації, які не було зафіксовано в лексикографічних джерелах, іншомовні неологізми загального словнику грецької мови, іншомовні неологізми з інформатики та технології, іншомовні неологізми з економіки, терміни з енергетичних технологій, наукові роз'яснення та дослідження.

Бюлетень 11 (рік публікації – 2012) охоплює грецькі лексичні інновації, які не було зафіксовано в лексикографічних джерелах, іншомовні неологізми з грецьким еквівалентом, терміни зі сфери енергетичних технологій та глосарій енергетичної термінології.

Бюлетень 12 (рік публікації – 2013) висвітлює лише наукові статті дослідників (зокрема, експертів Центру досліджень наукової

термінології та неологізмів) з питань лінгвістики, неології, морфології, словотворчих процесів в новогрецькій мові, запозичень.

Подвійний бюлетень 13 (рік публікації – 2015) містить грецькі неологізми, іншомовні неологізми з грецьким еквівалентом, терміни комп'ютерної лінгвістики.

Лексикографічно терміни новогрецької мови, як і будь-якої іншої, можуть відтворюватися зазвичай у спеціальних словниках або реєстрах, печатних або електронних. Таким чином, обсяг термінологічних систем, що постійно збільшується, вимагає пильної уваги і контролю з боку фахівців в певних галузях, що повинно відобразитися в електронній і друкованій формах фіксації термінів, або в єдиних електронних реєстрах, які будуть максимально об'єднувати існуючу інформацію щодо терміносистем певної тематики.

Література:

1. Κατσογιάννου Μ., Ευθυμίου Ε. Ελληνική ορολογία: έρευνα και εφαρμογή / Μ. Κατσογιάννου, Ε. Ευθυμίου. – Αθήνα: Καστανιώτης, 2004. – 399 σ.
2. Електронні словники: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lexicon.com.gr/el/main.php>

LEXICOGRAPHY TERMINOLOGY IN MONOLINGUAL GREEK AND FOREIGN LANGUAGE DICTIONARIES: BASIC METHODOLOGICAL PRINCIPLES AND PRACTICES

Sophia Zerdeli

Philologist – PhD in Sciences of Education

Democritus University of Thrace

Greece

1. Introduction

The terminology of linguistics, like other disciplines, has interlingual dimension thanks to the rapid spread between the languages, fact that depends mainly on the tremendous growth of the sciences. Under configuration of this reality, arose the need of adoption and use not only of general language dictionaries, but also specialized reference tools (printed or electronic), with the main purpose of entering scientific vocabularies of various disciplines.

At the same time, the linguistic analysis (grammar, syntax and semantic) is based on the "word", which in the view of many linguists is considered to be the prime unit of a language. Therefore, the dictionary is an indispensable tool in learning lexical richness of a language, providing information about the lexical items in semantic, morphological and syntactic level (Anastasiadi-Symeonidi, 1997 · Nikiforaki, 2003).

The consideration of these factors led us to a systematic research dealing with the modern lexicography. The thematic of this announcement focuses on the scientific approach and analysis of special terms and basic principles of lexicography field and the delimitation of its content within the boarder framework of the linguistic science. Towards this direction, are indicatively comprised some of the most important terms and is examined the way of being administered by Greek and foreign monolingual general dictionaries or special dictionaries of linguistic terminology. The mentioned terms are

analyzed from a historic point of view, from explanatory and etymological approach with a special reference to their morphological structures.

2. The phenomenon of borrowing and the influence of Ancient Greek

The language, as a dynamic entity which is attending and expressing the mental functioning and the communication of human thought, is in need of a constant renewal and enrichment. One of the main sources of the renewal and the enrichment of a language is considered to be the procedure of *neology*, namely the creation of new words and new lexical synapses (Babiniotis, 2010 · Anastasiadi-Symeonidi, 1986).

The Western European culture, in reality, is based on the great texts of ancient Greek intelligentsia such as *philosophy, science, literature and theater*. This explains the fact that most of the basic concepts – key words in the international scientific terminology is Greek (*system, method, technology, theory, etc.*) (Zerdeli, 2010). In most of the language of Europe, we can recognize Greek radicals, which are the key elements for the formation of scholarly words. We indicatively mention the following: (θερμο-thermo =heat), (πυρο-pyro=fire),(κρυο-kryo-=cold), (ορο-oro-= terminology), (γλωσσο-glwsso-=language),(μικρο-mikro-= Micro), (μακρο-makro-=Macro),(λογο-logo-=speech),(φωνο-fwno=voice),(-λογία-logia),(γραφια-grafia = graphy) etc. (Walter, 2007). Many technical terms of exact and other sciences are words of Greek origin, which were created based on ancient Greek language elements or a combination of Latin and Greek language that is known as "*hybrid formations*". Some words of Ancient Greek origin returned to New Greek as loans from other languages (*antidaneaia*) (Mackridge, 1990).

However, it is a fact that the problem of borrowing foreign words, the Greek language treats the possible best way: either assimilating foreign word vocally and morphologically, by integrating it in their system, or by the time eliminates the foreign undigested word and replace it with the corresponding Greek one (Tobaidis, 1998).

3. Terminology and Lexicography

Lexicography deals with the specific problems of syntax of dictionaries and, in the view of many linguists, a branch of applied Lexicology (Motsiou, 1994 · Xydopoulos, 2008).

The word "Terminology" [Greek = Ορολογία, Fra = terminologie, Germ = Terminologie], at the specialized dictionary of Hartmann & James states: a. field that deals with the theory and practice of the invention, documentation and interpretation of technical terms in general and their use in specific fields of expertise, b. the principles governing the planning, the syntax, the use and evaluation of Terminology Dictionaries, c. a structured vocabulary list of a technical field, like a glossar (Hartmann & James, 1998).

In the present announcement are indicatively comprised some of the most important terms and are examined in the way of being administered by Greek and foreign monolingual general dictionaries or special dictionaries of linguistic terminology. Therefore we used the following dictionaries and linguistic tools: *Dictionary of Common Modern Greek* (M. Triantafyllidi) (DCMG), *Dictionary of Modern Greek Language* (DMGL) of George. Bampiniotis, *Etymological Dictionary of Modern Greek Language* (AT. DMGL) of George. Bampiniotis, the *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (OALD), the *Longman Dictionary of Contemporary English* (LDOCE), the *Dictionary of Lexicography* (Hartmann & James) and Wahrig G. (1994) *Deutsches Wörterbuch*.

3.1. Lexikografisi of Lexicography theorys' terms

a. **Lexicography** - (Greek=λεξικογραφία, Fra=lexicographie, Germ=Lexikographie)

The term "*lexicography*" can be defined as the art and scientific practise of constructing dictionaries (Quemada, 1972). In DMGL is defined as the "science that specialize in studying the principles and methods of a dictionary structure by applying the lessons of lexicology", while in Wahrig is defined as "the science of dictionaries, training and syntax dictionaries".

Etymologically, the word is complex (lexico + graphy = dictionary +writing), scholarly source, and also the transport of the Hellenized French *lexicographie* < *lexicograph(e)* = *λεξικογράφος* + (-ie=ia) = *lexicograf(os)* (*lexicographer*+(-ie) =*lexicography*. Testified from 1826 (Bampiniotis, 2009).

b. **Metalexikografia** - (Greek = μεταλεξικογραφία, Fra = metalexicographie, Germ = Metalexikographie)

It is a about cluster of activities relating to the condition of the field of lexicography . The term is used to denote the distinction between *lexicographical practice* , ie lexical syntax and *lexicographical theory*, in research that concern dictionaries (Hausmann 1986). The word is derived from the French "métalexicographie", which apparently created by Rey and Delesalle (Bejoint, 2000) a term that is used in the last 30 years.

c. **Semantics** - (Greek=σημασιολογία, Fra=sémantique, Germ=Semasiologie)

In LCMG is referred as " branch of linguistics that studies the conceptual side of the language". It is a scholarly word (-λογία-*logia* < αρχ-*arch*. (σημασι(a)-ο=*simasi(a-o)*=importance suffix -λογία=(*logia*)),the transfer of Hellenized German *Semasiologie*. The term passed into Greek in 1860 , so it was used by the scholar Demetrius Mavrofridis and later was introduced by the linguist George Hadjidakis .

d. **word** - (Greek = λέξη, Fra = mot, Germ = Wort)

The scope of the term λέξη="word" is probably impossible to be determined in a general definition that could apply universally to all languages . The existence of different morphological type languages is one of the main obstacles for adequate scientific definition of the word(Anastasiadi - Symeonidi, 1986). In DCMG the "word" is defined as " linguistic unit which contains important grammatical determination". The(λέξη "word") is similarly defined in foreign general monolingual dictionaries . In *LDOCE*, is defined as " the smallest linguistic unit , which people can understand , when said or written in itself'. In the *Oxford Advanced Learner's Dictionary (OALD)*, rendered as "the simple language unit that carries meaning and can be spoken or written".

In DMGL and ET.DMGL is mentioned that ' word ' is produced by the verb (λέγω=*legw*< αρχ=*say*(λέξις=*lexis*=*logos*) = *speech*,(ομιλία=*speech*<λέγ-σις=*leg-cis*<λέγω=*legw*). The term is attested from the 5th century BC. Gradually we observe the evolution of the concept of " λόγος=*logos* =*speech*» → «certain piece of *logos*=*speech*. In European languages we often observe that the word that is used for the " dictionary item ' refers to language generally, (see Greek=λέξη, Germ=Wort, Ita=parola and predominantly

Latin=*dictio*, that was equivalent or close evolution with the word "*logos*=speech "> "*ifos logou*=diction "> "*lexi*=word ").

e. **Vocabulary** - (in Greek=*λεξιλόγιο*, Fra=*vocabulaire*, Germ=*der Wortschatz*)

"Vocabulary" : Etymologically is defined as : the word is *λόγια=logia* <*λέξι(ς)*= *Lexi(s)* + *dictionary suffix* =*λόγιο=logio*<*λέγω=legw=say*, yield in Greek foreign terms, see also the English=*vocabulary*, French=*vocabulaire* , Romance *vocabularium* (< *lat*=*Vocabulum*). The word is attested since 1853 by Charles Favrikio (ET.DMGL).

f. **Dictionary** - (Greek=*Λεξικό*, Fra=*dictionnaire*, Germ=*lexikon* and *Wörterbuch*)

The term " dictionary " means the systematic work or book that gathers in alphabetical or other (eg thematic) series : a) words of a language , providing a variety of information , b) knowledge regarding the science,the technique and the art .

In Wahrig is referred to be the systematic work with alphabetized glossary and linguistically all words of a language. The word " dictionary " was formed from the adjective(*lexikos*= ' lexical ')< (elnst =greek) *Dictionary*, the adjective (*λεξικός=lexikos*) < arch.*λεξι(ς)=lexis=word+suffix -ikos*). Used as a term probably after the 1st century a.C. The foreign languages used the Greek word *dictionary* much later · French 1560 , English 1595 to 1605 , Ger . 17th century, while slightly earlier , began to use the latin term *dictionary* (Fra=*dictionnaire* 1539 , England . *dictionary* 1520-1530, and the German *Wörterbuch*, <*Wörter* = 'Words' + *Vuch* = " book " by Comenius, 1631). The terms *Wort*, *Wörterbuch*, *Wortschatz*, are found in German on-line dictionaries "Das Deutsche Wörterbuch", which issued by Germans Jakob and Wilhelm Grimm in 1838

3.2. Structure of Dictionary

a. **Macrostructure** - (Greek=*μακροδομή*, Fra=*macrostructure*, Germ= *Makrostruktur*)

All dictionaries have specific information as a list . The list of entries contained in a dictionary is called *macrostructure* . The " Macrostructure " can be defined as the ordered set of all entries and is the basis for the

classification of words in a directory or list of words with alphabetical order or in a thematic order . Also is defined as the structure of the overall list, which allows the author and the user to find the information in a reference work . The word is a loan translation of the English words macrostructure, hybrid complex (Hausmann & Wiegand, 1989 · Hartmann, 2001 · Xidopoylos, 2008).

b. Microstructur - (Greek=μικροδομή, Fra=microstructure, Germ=Mikrostructur)

It is the interior design of a reference unit . In contrast to the total list of words (macrostructure) , the *microstructure* provides detailed information on the section (header) , with comments on the format and conceptual properties (spelling, pronunciation , grammar , definition , usage, etymology). The word is a loan translation of English = microstructure, which is hybrid composite (Hartmann, 2001 · Xydopoulos, 2008).

c. Megastructure - (Greek=μεγαδομή, Fra=megastructure, Germ=Megastructur)

Dictionaries except macrostructure and microstructure , contain and other information, that are placed outside the macrostructure . Such information is the so-called outer part (outside matter), including the front subject, intermediate matter and back matter . The outer part , such as the title page , the prologue , the working method that is used in the dictionary , some guidance of users, an annotated example of a typical entry and abbreviations, are called *introductory part (front matter)*. The intermediate issue that interrupts the continuous of macrostructure such as various tables , illustrated issues or explanations is the insert material (*middle matter*). The exterior theme, which follows the macrostructure such as bibliographic citations , is called last part (*back matter*). The macrostructure with the outer part of the dictionary compose the (Megastructure) dictionary (Hartmann, 2001 · Xydopoulos, 2008).

d. Lemma - (Greek=λήμμα, Fra=entrée, Germ=Lemma)

In DCMG is defined as the biggest , the most typical form by which is written usually in bold (black) letters and under which is being examined a word in articles of dictionaries or encyclopedias .

Lemma: scholarly word < arch. (λήμμα= *limma* < λήβ-μα=*liv - ma*<λαμβάνω=*lamvanw* < λήψη=*lipsi*=get. In Wahrig, etymologically is derived from the Greek (*lipsi* = *taking*),"Annahmen" (*infinitive*=λαμβάνειν). The relations of the lemma in reference work is bidirectional: within the overall macrostructure is the access point , where the author places and the user finds the information listed. (Bampiniotis, 1998,2009).

Conclusions

In the present study we examined basic terms of Lexicography in Greek and foreign linguistics textbooks and dictionaries. Most of them derived from ancient Greek words or roots. However, many dictionaries Greek and foreign , general and specialized, exclude all above conditions , particularly those mentioned in the structure of the lexicon .

References

- Anastasiadi - Symeonidi , A. (1986). *The Neologos in common Greek* . Aristotle University of Thessaloniki (in Greek).
- Anastasiadi-Symeonidi, A. (1997). The lexicography in Education. In: Ch. Tsolakis (supervision), *Teaching the Greek language*. Thessaloniki: Code (in Greek).
- Babinotis , G . (2010). *Meditations for language and our language* .Kastaniotis , Athens (in Greek).
- Bejoint, H. (2000). *Modern Lexicography*. Oxford University Press.
- Zerdeli , S. (2010). " The teaching methodology Ancient Greek in High Intercultural Education " . *Greek Language International* , v. 3 (80) , pp.231-242 (in Greek).
- Hartmann, R.R.K. (2001). *Teaching and Researching Lexicography*. Longman, Harlow.
- Hausmann, F. J. (1986). "The training and professional development of lexicographers in Germany ", in Ilson (ed.), 101-110.
- Hausmann, F. & Wiegand. H (1989). "Component parts and structures of general monolingual dictionaries: a survey ", in *Hausmann et al.*, p. 328.
- Mackridge, Peter. (1990). *The Modern Greek Language* . Patakis , Athens.
- Motsiou , Victoria . (1994). *Contact Lexicography* . Nefeli, Athens , 18-20 (in Greek).

- Nikiforaki, Mary (2003). Harnessing the dictionary in the teaching of the mother tongue. Application to Semantics. In: *Proceedings of the 23rd Annual encounter of tonmea linguistics*. Thessaloniki: Aristotle University of Thessaloniki (in Greek).
- Quemada, Bernard. (1972). "Lexicology and Lexicography". *Current trends in Linguistics*, Volume 9 , 427.
- Tobaidis Dimitrios . (1998.) *Lexical New Greek . News , Athens* (in Greek).
- Walter, Henriette. (2007). *The adventure of the western languages . Enalios , Athens*.
- Xydopoulos , George . (2008). *Lexicology . Introduction to analysis of word and the dictionary*. Patakis , Athens (in Greek).

List of Dictionaries

- Bampiniotis , George (1998). *Dictionary of Modern Greek Language*. Lexicology Centre (in Greek).
- Bampiniotis , G.(2009).*Etymological Dictionary of Modern Greek Language*. Lexicology Center (in Gree
- Dictionary of Modern Greek (1998). Institute of Modern Greek Studies Foundation (M. Triantafyllidi) Thessaloniki (in Greek).
- Hartmann R.R.K. & James G. (1998).*Dictionary of Lexicography*. Routledge,.
- Hornby, A. S. (2010).*Oxford Advanced Learner 's Dictionary (OALD)*:Oxford University Press.
- Longman Dictionary of Contemporary English (LDOCE) (2005). Longman.
- Wahrig G. (1994). *Deutsches Wörterbuch*.

ДО ПРОБЛЕМИ УКЛАДАННЯ НОВОГРЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКОГО СЛОВНИКА ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Маргарита Узун

старший викладач кафедри грецької мови та перекладу

Маріупольський державний університет

Україна

Abstract

The article analyzes the state of the art of lexicography describing linguistic terms. Tasks and ways of compiling a new dictionary as a reference book of linguistic terms of Greek language with Ukrainian entry words are presented with reference to advances and problems of contemporary dictionary making. The article explores the concept of educational glossary of terms. Also it contains the analysis of formation's methods of compiling dictionaries linguistic terminology: characteristics and requirements. There are principles and criteria for the classification of educational terminological dictionaries. The dictionary aims at registering and defining linguistic terms expressed by words and word combinations, used in modern Ukrainian as a source language, and presenting their counterparts in Greek and English. The article also analyzes probable trends in future research.

Key words: lexicography, scientific lexicography, linguistic terminology, glossary of terms, dictionary compiling, conceptual and terminological apparatus, terminological least, online dictionaries/resources.

У зв'язку з появою нових напрямів мовознавства й окремих лінгвістичних дисциплін та їх входженням у ширший науковий контекст стає очевидним, що матеріал існуючих словників не завжди є актуальним для сучасного наукового мовлення. За останні 20 років наукові тексти зазнали значних змін порівняно з попереднім періодом. Це викликано рядом чинників, серед яких: поява нових наукових напрямів з відповідними терміносистемами; розширення наукових контактів, зближення загальних особливостей наукового тексту, що пишуться різними мовами; більша інтернаціоналізація не лише лексики у вигляді спеціальних термінів, а й синтаксису; вплив новітніх технологій, передусім електронних засобів зв'язку при створенні

наукових текстів; вплив Інтернету і пов'язану з цим появу наукових електронних періодичних видань, словників, енциклопедій тощо. В окрему категорію можна виділити електронні онлайн-ресурси: лінгвістичні глосарії, словники з різних галузей лінгвістики, двомовні словники. Через посилення міжнародних контактів важливим для фахівців є знання способів передачі термінів в інших мовах.

В новогрецькому та українському мовознавстві потреба створення перекладних словників лінгвістичної термінології виникає через їхню відсутність. Тому у своєму дослідженні ми ставимо на меті, по-перше: проаналізувати сучасний стан лінгвотермінографії української та новогрецької мов; по-друге: визначити завдання та способи укладання перекладного словника лінгвістичної термінології новогрецької мови з використанням україномовних й англійських термінів. Актуальність даної проблеми пов'язано з недостатньою кількістю новітніх словників лінгвістичної термінології та відсутністю перекладного словника, який би дозволив його користувачеві не лише отримати довідку про співвідношення з терміном наукове поняття, а й мати змогу співвіднести український термін з термінами в новогрецькій й англійській мовах і уникнути хибного розуміння у разі наявності міжмовної омонімії. Такий словник може стати в нагоді не лише мовознавцям, а й фахівцям із суміжних наук. Крім того, створення нового словника або словника-довідника лінгвістичних термінів може дати імпульс створенню термінологічних словників з інших галузей знання на базі новогрецької мови.

Автори новоукладеного словника-довідника мають своїм завданням зафіксувати та пояснити мовознавчі терміни, виражені однослівно або словосполученням, на базі новогрецької мови, та подати їх відповідники в українській та англійській мові. На сучасному науковому етапі постала необхідність створення поняттєвого і процедурного апарату для конструювання навчального термінологічного словника, який би виявився ефективним і для навчання студентів. Отже, метою нашого дослідження є також аналіз наявних методик укладання словників-мінімумів лінгвістичної термінології та можливе їх застосування для побудови терміносистеми. До того ж, у роботі ми здійснимо спробу детально розкрити поняття термінологічного словника. Будь-який словник наукової термінології є

втіленням певної наукової думки, тому проблеми укладання словника буде сформульовано у світлі нових надбань.

Перед укладачем словника лінгвістичних термінів постає ряд завдань. Найвагомим фактором для успішного створення словника є вирішення питань реєстру та категорій реєстрових слів-термінів; оптимальної кількості реєстрових слів-термінів, а також структури та змісту словникової статті, що дає можливість з'ясувати особливості концептуальності реєстрових слів-термінів в контексті дискурсу словникової статті. Іншим важливим аспектом є той факт, що словник лінгвістичних термінів входить до категорії спеціальних словників, які складають широкий діапазон термінологічних та енциклопедичних словників. Отже, важливо визначити необхідний рівень «енциклопедичності» словника лінгвістичних термінів, як й інших термінологічних словників.

У даній статті ми виходитимемо з того, що термінологія – це сукупність термінів, тобто слів або словосполучень, що позначають специфічні поняття (концепти) певної галузі науки, техніки чи мистецтва (у даному конкретному випадку – лінгвістики), а також сукупність усіх термінів, наявних у тій чи іншій мові [15, с.652]. Від загальноживаних слів терміни відрізняються точністю семантичних меж та контекстами застосування. Галузеві термінології (тобто сукупності термінів конкретних галузей) є терміносистемами, або термінологічними системами. Як відомо, основними способами творення термінів є: зміна значення слова загальноживаної мови; творення неологізмів шляхом словотвору з питомих коренів та інших морфологічних компонентів, що часто набирає форми кальок з іноземних мов; словотвір, при якому поєднуються питомі та запозичені елементи; прямі запозичення з інших мов; словотвір за допомогою морфологічних елементів грецької та латинської мов [15, с.655]. Термінологія у кожній науковій чи виробничій сфері є терміносистемами зі своїми специфічними зв'язками. Через це, а також для практичних і дослідницьких цілей, термінологія представлена в окремих галузевих термінологічних словниках. Сьогодні у термінознавстві можна виділити ряд незалежних напрямків дослідження. По-перше, це теоретичне термінознавство, яке вивчає закономірності розвитку та вживання спеціальної лексики. Для

укладання термінологічних словників важливим представляється прикладне термінознавство, яке займається встановленням практичних принципів та рекомендацій щодо компенсації відсутності окремих термінів; їх оцінкою, описом, редагуванням, упорядкуванням, створенням, перекладом і використанням. Процес створення термінологічних словників поєднує принципи як теоретичного, так і прикладного термінознавства. Термінознавство тісно пов'язане з термінографією як галуззю науки, що зосереджена на визначенні теоретичних та практичних принципів укладання словників спеціальної лексики. Іноді термінографія розглядається як розділ термінознавства. Питання термінознавства і питання термінографії завжди були актуальними.

Ці питання розглянуто і у статті В.Я. Жалая, Н.М. Биховець, Т.Г. Линник, А.Ф. Пархоменко, І.І. Рахманової, Л.М. Рубашової «Сучасна термінографія і принципи створення нового словника-довідника української лінгвістичної термінології» [4], де, крім цього, наведено вичерпний перелік різноманітних словників та теоретичних і прикладних праць, які стосуються проблем термінографії загалом та укладання термінологічних словників зокрема.

Розглянемо детально сучасний стан термінографії української та новогрецької мов. Словники Є.В. Кротевича, Д.І. Ганича, І.С. Олійника [2] на терені українського мовознавства датуються 50-ми – 80-ми роками ХХ століття. Словник лінгвістичної термінології С.Я. Єрмоленко, виданий в 2001 році [3], зорієнтований на українську проблематику, і тому не містить значної кількості термінів, характерних для сучасного мовознавства, як і їх відповідників в інших мовах.

Подібна ситуація спостерігається і в сучасній лексикографії новогрецької мови. Перший словник мовознавчих термінів новогрецької мови було видано 1983 року Димітріу, який, до речі, не був мовознавцем. До словника було включено технічну термінологію чотирма мовами: грецькою, англійською, французькою та німецькою. 1997 року у Греції побачив світ один з найсучасніших і найвідоміших довідників з Загального мовознавства «Словник мовознавства та фонетики» Девіда Кристала [19]. Він нараховує 40000 термінів усіх галузей теоретичної та прикладної лінгвістики. Словник перекладено й адаптовано Йоргосом Ксидопулосом (який є найавторитетнішим

дослідником адаптації термінів англійської мови в новогрецькій і укладачем короткого англо-грецького словника лінгвістичних термінів) з урахуванням потреб лінгвістики сучасної новогрецької мови.

Заслуговує на особливу увагу «Сучасний словник мовознавчих термінів і тем» Йоргоса Сакеллар'ядиса 2004 року [18]. Автор словника мав на меті коротко описати та проаналізувати не тільки лінгвістичні терміни новогрецької та давньогрецької, але й інших мов світу. В алфавітному порядку розташовано давні та сучасні терміни, які стосуються фонетики, фонології, морфології, синтаксису, семасіології. До словника увійшли терміни і питання не тільки традиційної граматики, а й різних сучасних лінгвістичних теорій. Добираючи терміни, автор керувався метою якнайповніше врахувати соціальний характер мови, а тому, базуючись на формальному, функціональному, логіко-граматичному, граматичному і семантичному підходах при описі мови, до реєстру включалися також терміни, пов'язані з когнітивною лінгвістикою, герменевтикою, психолінгвістикою, комп'ютерною лінгвістикою. Питання, які, на думку автора, є найактуальнішими або значущими, висвітлено більш докладно. Правильність вибірки термінів доводить список використаних джерел і короткий словник англо-грецьких мовознавчих термінів. Наявність відповідника цього терміна в англійській мові дає можливість крім тлумачення дізнатися про відповідник даного терміна в термінологічній системі іншої мови. Авторитетність автора доводить і найповніша власна бібліографія, до якої включено 40 наукових досліджень і статей, 52 тези, декілька критичних статей щодо англійських та новогрецьких термінів, вступні статті до деяких мовознавчих енциклопедій та словників. Це один із словників, який виправдовує свою назву, тому що тлумачить понад 3000 найуживаніших у науковій, навчальній, методичній літературі термінів. Він розрахований на найширшу аудиторію – від студентів та викладачів-філологів, науковців до всіх тих, кого цікавлять питання історії мови.

«Словник термінів граматики і синтаксису новогрецької мови» Емілії Ксантопулу 2008 року [17] надає вичерпну інформацію лише з двох розділів мовознавства. Цей словник містить довідкову додаткову інформацію з орфографії та правил відмінювання й дієвідмінювання новогрецької мови і призначений студентам філологічних відділень або

вчителям шкіл. Незважаючи на словникові статті його не можна в повній мірі вважати термінологічним словником, тому що він не може повною мірою задовольнити потреби фахівців у стислій інформації, що і є ознакою довідника. Але він виконує своє призначення і стане у нагоді всім, хто вивчає граматику новогрецької мови. Як і всі навчальні словники, цей Словник за своїм призначенням має низку особливостей, чим відрізняється від звичайних системозорієнтованих словників. По-перше, цей довідник розраховано на викладачів і студентів, і тому його може бути використано як навчальний посібник. Словник містить найбільш уживані та розповсюджені терміни з певної галузі знань (граматики і синтаксису), характеризується наявністю при кожному слові мінімально необхідної інформації, поділом лексики на продуктивну та рецептивну, наявністю методичних вказівок щодо оволодіння матеріалом, аналізу термінів.

З перекладних словників лінгвістичної термінології виділимо коротенький «Турецько-український словник лінгвістичних термінів» В.М. Подвойного [14], надрукований в 2000 році, який охоплює 1700 одиниць, однак без тлумачення термінів. Він вартий уваги в тому плані, що може стати прикладом при укладанні новогрецько-українського словника лінгвістичних термінів. Перекладний словник складається з двох частин: першої, що являє собою список чи перелік слів узяті для перекладу мови, який в сучасній українській практиці прийнято називати реєстром, і другої, в якій до кожного реєстрового слова подаються слова-відповідники.

Як бачимо, новогрецька, як і українська, сучасна лінгвістична термінографія представлена невеликою кількістю робіт. Сучасні словники лінгвістичних термінів дещо обмежені обсягом матеріалу та не завжди включають в себе новостворені терміни науки про мову: вони не вміщують терміни, які з'явилися з появою нових галузей лінгвістики. Безсумнівно, сьогодні у лінгвістиці відбувається значне зростання термінологічної лексики: виникають нові терміни, а також розширюється значення тих, що існують. Це зумовлює потребу створення навчальних словників фахових терміносистем, а також теоретичних розробок щодо принципів їх укладання.

Ці актуальні питання укладання перекладного словника лінгвістичної термінології новогрецької мови з використанням

україномовних й англomовних термінів і було ґрунтовно досліджено та викладено в даній статті. Абсолютно очевидним є той факт, що існуючі довідники не можуть задовольнити потреби мовознавців та спеціалістів суміжних наук в компактному, достатньо авторитетному та такому, який задовольняє вимоги сучасного мовознавства, словнику лінгвістичних термінів. Укладання такого словника – нагальна потреба лінгвістики. Перекладний словник може стати лише початковим етапом довготривалої роботи, але, звичайно, не здатний повністю вирішити це завдання.

Список використаних джерел:

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова – М. : URSS, 2007. – 569 с.
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів / Д.І.Ганич, І.С. Олійник – К.: Вища шк., 1985. - 360 с.
3. Єрмоленко С. Я., Биби́к С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко – К.: Либідь, 2001.- 224 с.
4. Жалай В. Я., Биховець Н. М., Линник Т. Г., Пархоменко А. Ф., Рахманова І. І., Рубашова Л. М. Сучасна термінографія і принципи створення нового словника-довідника української лінгвістичної термінології // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи / НАН України, Центр наукових досліджень і викладання іноземних мов. – К.: Логос, 2011.- С. 3-27.
5. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов / Т. В. Жеребило - Назрань: Пилигрим, 2010. - 486 с.
6. Іванова О. Термінологічні словники: класифікаційні ознаки / Ольга Іванова // Українська мова, 2006. – № 4. – С. 84-94.
7. Кротевич Є. В., Родзевич Н. С. Словник лінгвістичних термінів / Є. В. Кротевич, Н. С. Родзевич - К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – 236 с.
8. Комова М. Класифікація термінологічних словників / Марія Комова // Вісник: Проблеми української термінології. – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2008, № 620. – С. 144-147.
9. Левицький В. В., Іваницька М. Л., Іваницький Р. В. Словник лінгвістичних термінів / В. В.Левицький, М. Л.Іваницька, Р. В. Іваницький - Чернівці: ЧДУ, 1996. - 29 с.

10. Перебийніс В. І. Лексикографічне забезпечення навчального процесу з іноземної мови / В. І. Перебийніс // Вісник Київського державного лінгвістичного університету. Серія «Філологія», 1999. – Т. 2. – № 1. – С. 12-19.
11. Перебийніс В. І. Теорія і практика укладання навчальних словників / В. І. Перебийніс // Вісник Житомирського державного університету. – К., 2004. – № 17. – С. 73-75.
12. Перебийніс В. І. Англо-український навчальний словник-мінімум / В. І. Перебийніс, Е. П. Рукіна, С. С. Хідекель // Наукова думка. – К., 1995. – 432 с.
13. Перебийніс В. І. Англо-український навчальний словник з методичними коментарями та граматичними таблицями / В. І. Перебийніс, Е. П. Рукіна, С. С. Хідекель // Вежа. – К., 2002. – 424 с.
14. Подвойний В. М. Турецько-український словник лінгвістичних термінів // В. М. Подвойний– К.: КДУ, 2000. - 52 с.
15. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія // О. О. Селіванова - Полтава: Довкілля, 2010. – 844 с.
16. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми // О. О. Селіванова - Полтава: Довкілля, 2008. – 711с.
17. Ξανθοπούλου Α. Λεξικό όρων Γραμματικής και Συντακτικού της Νεοελληνικής Γλώσσας / Αιμίλια Ξανθοπούλου - Αθήνα. 2008.- 371σ.
18. Σακελλαριάδης Γ. Σύγχρονο λεξικό όρων και Θεμάτων γλωσσολογικών / Γεώργιος Χ.Σακελλαριάδης – Εκδόσεις Σαββάλας. 2004.- 478σ.
19. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. 4-th edition // Crystal D.- Oxford: Blackwell, 1997. – 488 p.

III
COGNITIVE AND FUNCTIONAL TERMINOLOGY

EL VOCABULARIO SOBRE LOS MOVIMIENTOS DE PERSONAS Y
EXTRANJERÍA EN LA ANTIGUA GRECIA

Angel Martinez Fernandez

Full Professor of Greek Philology

Department of Classical, French, Arabic and Romanic Philology

University of La Laguna

Spain

Abstract

Greek technical terms of legislative meaning often create translation difficulties in expressing situations and realities that not find an exact correspondence in the legislative language of modern languages. In the use of technical terminology of legal and legislative meaning, two phases can be distinguished in Ancient Greece: an earlier phase, which could correspond to the archaic and classical periods, and a more recent, which would coincide with the Hellenistic and imperial times. In the earliest phase, technical words of legislative lexicon that are characteristic of the different dialectal regions, are frequently used, while in the most recent phase, a common legislative language, of supradialectal character, which is strongly influenced by the attic legal language, prevails everywhere.

Key words: Ancient Greek Legislative Terms. Mobility of People. Translation. Greek Inscriptions.

En la antigua Grecia se encuentran desde la época arcaica hasta la época helenística e imperial numerosos testimonios de una terminología técnica de significado jurídico y legislativo, la cual ha sido atestiguada en las fuentes literarias pero principalmente en las inscripciones de la epigrafía denominada pública.

Los términos técnicos griegos, de significado legislativo bien definido, plantean problemas de traducción al expresar situaciones y realidades específicas para las cuales fueron creados, las cuales no encuentran a menudo

correspondencia exacta en la lengua legislativa de las lenguas modernas y por ello son difíciles de traducir con todos sus matices textuales y contextuales. Estas dificultades han llevado en no pocos casos a los traductores a renunciar a ofrecer una traducción precisa de dichos vocablos y a transcribirlos en cursiva en las correspondientes lenguas modernas en las que los textos se traducen. Una solución para la correcta traducción de estos vocablos técnicos sería la fijación de una traducción lo más precisa posible y la adición de notas explicativas que informen sobre los matices de significado que cada vocablo puede presentar en los distintos contextos en los se emplea. Nótese además que un vocablo técnico griego determinado puede tener un sentido en una *pólis* y otro sentido en otra.

En el presente trabajo nos ocuparemos del vocabulario técnico que tiene relación con los extranjeros y con los movimientos de personas entre las distintas *póleis*. En cada caso ofreceremos un análisis de los vocablos objeto de estudio, su interpretación y traducción. Agruparemos los términos para su estudio en varios apartados.

1. Extranjero y ciudadano

Para expresar la oposición *extranjero/ciudadano* se emplean usualmente en las ciudades-estado griegas los vocablos comunes ξεῖνος/ἄσπός, ξεῖνος/πολίτης. Para significar «ciudadano», se utilizan además a veces otros términos comunes, como los adjetivos ἔνδημος «habitante de un lugar, local», y ἐγχώριος «individuo del país, nativo», atestiguados en las fuentes literarias y epigráficas (*DGE*, s.vv. ἔνδημος.I.1 y ἐγχώριος.I.1).

El adjetivo ξένιος, -α, -ον, «referente a los extranjeros», se emplea a veces en expresiones que constituyen tecnicismos del ámbito legal y jurídico. Señalemos, por ejemplo, en las leyes de Gortina en Creta en época arcaica el empleo de la fórmula κσενεία δίκια «derecho del extranjero», «justicia para extranjeros» (*IC IV 80*), frente a una φασιτία δίκια (= ἄσπεια δίκη) «derecho del ciudadano», «justicia ciudadana» (*IC IV, 13; IC IV, 64*).

El término ἄλλοπολιτίας, que literalmente significa «uno de otra ciudad», de donde surge el sentido de «residente en el extranjero, extranjero», se emplea en la lengua jurídico-legislativa de la antigua Creta. Su empleo aparece en época arcaica en Creta Occidental en la ciudad de Eleuterna (*IC II 12, 3.1, s. VI-V a.C.*) y en Creta Central en la ciudad de Lito (*SEG 35, 991[2], A.1-2, principios del s. V a.C.*) y, parcialmente restituido, en dos

inscripciones¹⁴ del s. VI a.C. (IC I 18, 2.5 y 3.B.2). Su empleo en época helenística ha sido señalado en una inscripción de Lato del s. II a.C. en la que la palabra se encuentra parcialmente restituida (IC I 16, 6, V-VI.4; SEG 35, 990). El uso de este vocablo se corresponde con el del término ἄλλοπολία, significando «territorio extranjero», el cual ha sido atestiguado en griego en la lengua legislativa de Gortina de ca. 480-ca. 450 a.C. en la *Ley de Gortina* (IC IV, 72, col. VI, 46-47) y, restituido, en otra ley de Gortina (IC IV, 78.1; SEG 35, 983.1). Conviene señalar que para significar, en general, el sentido de «extranjero» en la lengua jurídico-legislativa de Eleuterna del s. VI-V a.C. coexisten los términos *allopoliátas* y *xénos* (IC II 12, 4.4), lo cual apunta a que en Eleuterna ambos vocablos presentaban matices de significado diferentes. Se ha señalado¹⁵, no sin razón, que *xénos* designaba al extranjero que ya residía en otra ciudad y que estaba sujeto a sus normas, mientras que *allopoliátas* era el extranjero que no estaba sujeto a protección legal o que no era el objeto de acuerdos interestatales.

Otro término para referirse al extranjero es μέτοικος («meteco»). Este vocablo, atestiguado tanto en las fuentes literarias como epigráficas, se llegó a emplear como un término técnico, sobre todo en Atenas, para designar al extranjero domiciliado en una ciudad distinta a la suya formando parte de su cuerpo cívico con derechos y deberes civiles regulados por ella, frente al término ξένος para designar al extranjero en general. Del compuesto μέτοικος deriva la forma verbal μετοικέω, «residir en un país extranjero», el abstracto femenino μετοικία, «residencia en un país extranjero» y el μετοίκιον (*metoíkion*) ateniense, el impuesto de residencia que debían pagar los μέτοικοι en Atenas (IG II² 141, 33-34, 376/5 a.C.).

Con un significado equivalente a μέτοικος se emplean en época helenística otros vocablos técnicos en distintas póleis: πάροικος¹⁶ (*pároikos*) en Cos (ICos ED 178 A, 17, principios s. II a.C.) y en Pérgamo (IPergamon 249, 12, 20 y 34, s. II a.C.); σύνοικος¹⁷ (*sýnoikos*) en Epidauró (IG IV 12, 28, s. II a.C.) y Delfos (IG IX, 12, 1: 174, s. III a.C., y FD III, 1: 294, 13, s. IV a.C.). Los términos ἔποικος y ἔποικία se emplean usualmente para referirse específicamente al «colono naturalizado», «colono de refuerzo¹⁸». No obstante, se ha señalado¹⁹

¹⁴ Restitución sugerida por CHANIOTIS, 2005, 184 nota 34.

¹⁵ Cf. CHANIOTIS, 2005, 184.

¹⁶ Cf. LSJ, s.v. πάροικος, II.

¹⁷ Cf. LSJ, s.v. σύνοικος, I.c.

¹⁸ IG IX 1², 3, 718, ley sobre la colonia de Naupacto, ca. 500-460 a.C.

que ἔποικος equivale en ciertas regiones, como la de dialecto noroccidental²⁰, al término μέτοικος del jónico-ático, designando, de manera más genérica, a cualquier «extranjero afincado». Tenemos, pues, aquí un mismo vocablo técnico con dos significados ligeramente diferentes según la región en la que se utiliza la palabra.

2. Magistrados o jueces de extranjeros

Es de notar el uso de ξενοδίκαι (pl.), significando «magistrados o jueces encargados de juicios relativos a extranjeros», término del vocabulario jurídico técnico que aparece en inscripciones en diferentes regiones griegas desde la época arcaica hasta la época helenística, como en Lócride²¹ en el s. V a.C., en Atenas²² en el último cuarto del s. V a.C., en Arcadia²³ en la primera mitad del s. IV, en la Argólide²⁴ en el s. IV a.C. y en Fócide²⁵ en el s. II a.C. Se ha señalado el empleo de ξενοδικής con una acepción diferente en Beocia²⁶ a finales del s. VI o principios del V a.C., donde designaría a jueces extranjeros de una tercera ciudad nombrados como árbitros para mediar en un conflicto surgido entre dos *póleis*.

Otro vocablo técnico es el compuesto ξεινοδόκος (*xeinodókos*) «el que acoge a un huésped, anfitrión», atestiguado en los textos literarios desde Homero y en inscripciones. Este término se emplea en la justicia cretense arcaica en una ley de Gortina²⁷, de mediados del s. VII a finales s. VI a.C., para designar a un anfitrión cuya función se desempeñaría en un ámbito que superaría la esfera meramente privada y que consistiría en acoger al extranjero y actuar como su representante ante las instancias judiciales²⁸. Un ξενοδόκος (*xenodókos*) tesalio²⁹ ha sido atestiguado en inscripciones tesalias de época helenística e imperial para referirse a un magistrado que tiene como cometido actuar como testigo o garante de lo acordado.

¹⁹ Cf. PIÑOL VILLANUEVA, 2013, 125 nota 34.

²⁰ Cf. IED 16, ca. 475-450 a.C.

²¹ IG IX 1², 3, 717, B.10, *Nomima* I 53, *symbolé* entre Eantea y su vecina Calio en Lócride Occidental u Ozolia, 500-450 a.C.

²² IG I³ 439, face A, col. II, 75 y 440, face A, col. II, 125, ambas del 447/6-433/2 a.C.

²³ Agora XVI 47[1] (= IG II² 144+305+318+319+635), *symbolon* de Atenas con la ciudad de Estinfalo en Arcadia, de ca. 400-350 a.C., donde ξενοδίκαι alude probablemente a magistrados de Estinfalo.

²⁴ IG II², 46 a A 27, de poco después del 400 a.C., *symbolon* entre las *póleis* de Atenas y Trecén, donde ξενοδίκαι se refiere probablemente a magistrados de Trecén.

²⁵ IG IX 1, 32, Stiris en Fócide, poco antes del 170 a.C.

²⁶ MATTHAIU, 2014, 213-214.

²⁷ IC IV 13, b.2.

²⁸ Cf. PIÑOL VILLANUEVA, 2015, 156.

²⁹ ZELNICK-ABRAMOVITZ, 2000, 109-120.

El término προστάτης (*prostátes*) se emplea a veces con un sentido técnico propio del léxico administrativo ateniense para designar al patrón de metecos ante las instancias públicas³⁰. Con un sentido similar aparecen los ἐπιμελεταί τῶν ξένων en Rodas³¹ en el s. II a.C., expresión con la que se designan magistrados encargados de la administración de justicia en procesos relativos a extranjeros (IG XII 1, 49, 50, después del 188 a.C.).

En un convenio entre dos ciudades de la Lócride Occidental³² del 500-450 a.C. se emplea el *hápax* ἐπομόται (pl., *epomótai*), para designar un «jurado adicional», para el que se ha pensado que se podría tratar de magistrados o jueces extraordinarios para determinados procesos referentes a extranjeros (GAUTHIER 1972, 291 n.16.).

El término ναυτοδίκαι (*nautodíkai*) se emplea en la Atenas clásica en las fuentes epigráficas³³ y literarias para referirse a una especie de magistrados con competencias judiciales en determinados ámbitos de jurisdicción relacionados con los navegantes, ya sobre los colonos o clerucos atenienses en regiones de ultramar, ya sobre comerciantes extranjeros llegados al Pireo, o bien sobre extranjeros acusados de usurpar la ciudadanía ateniense.

En la lengua jurídico-legislativa de Creta de época arcaica y clásica se emplea la locución κσένιος κόσμος³⁴ significando «*cosmos* de los extranjeros», referido a un alto magistrado con competencias principalmente sobre los extranjeros.

3. Privilegios a extranjeros

3.1. Honoríficos

En las relaciones internacionales entre las diferentes *póleis* griegas e incluso entre estas y poblaciones no griegas desempeñó un papel fundamental la institución de la denominada προξενία (*proxenía*), la cual surge como un instrumento legal de la ciudad-estado en la época tardo-arcaica y principios de época clásica y se extiende por todo el mundo griego hasta la época imperial.

³⁰ Cf. LSJ, s.v. προστάτης.III.2.

³¹ Cf. LSJ, s.v. ἐπιμελητής.II.4.

³² IG IX 12, 3, 717, B.10.

³³ IG I³ 41, 90-91, ca. 446-445 a.C.

³⁴ Esta fórmula ha sido atestiguada en Gortina en IC IV 14 g-p 2, ca. 650-500 a.C.; IC IV 30.4, ca. 650-500 a.C.; IC IV 53 A.2-3, principios s.V a.C.; IC IV 72, XI.16-17, ca. 480-450 a.C.; IC IV 78.4, ca. 480-450 a.C.; IC IV 79.15, ca. 480-450 a.C.; IC IV 89.7 (?), ca. 480-450 a.C.; IC IV 98.2 (?), ca. 480-450 a.C.; IC IV 144.15 (?), mediados s. V-principios s. IV a.C., y probablemente en Eleuterna, en IC II 12, 4.4, s. VI-s. V a.C.

El término πρόξενος (*próxenos*) designa a un ciudadano de una ciudad nombrado y registrado públicamente con tal título por otra ciudad distinta a la suya con el fin de que este, en la *pólis* de la que era natural, ofreciera protección y acogida a cualquier ciudadano que por uno u otro motivo llegara a ella procedente de la *pólis* que le había concedido la distinción. El desempeño de la función de la proxenía comportaba determinados costes para el próxeno, los cuales eran compensados por la ciudad otorgante con la concesión de una serie de privilegios económicos, políticos, jurídicos, religiosos o meramente honoríficos, de los que el próxeno podía disfrutar en esa ciudad, aunque no todos a la vez eran de presencia obligada ni eran exclusivos de la proxenía. Entre los privilegios honoríficos se encontraban la προεδρία (*proedría*), que consistía en el honor de ocupar un sitio preferente en los lugares de la ciudad otorgante en los que se celebraban las fiestas, los juegos u otros actos públicos, o la προμαντεία en Delfos, «derecho de ser el primero en consultar al oráculo».

El título de próxeno se suele conceder a menudo junto con el de *euergétes* (εὐεργέτης) «benefactor», el cual se puede otorgar también sin la proxenía.

Señalemos además el uso del *hárax* ἴσο-πρόξενος, significando «igual a un próxeno», documentada en una inscripción elea de ca. 500-475 a.C. (*Nomima* I 21; *IED* 12). Por medio de este término se expresa la igualdad de tratamiento o equiparación jurídica con el próxeno que una *pólis* concede a un extranjero.

El término θεωρο-δόκος, significando «uno que recibe a los θεωροί», «anfitrión de los emisarios religiosos», designa a un anfitrión nombrado honoríficamente en la *pólis* de la que era ciudadano natural por otra *pólis* para que protegiera y acogiera a los ciudadanos de esta última que llegaran como emisarios en una expedición religiosa (θεωροί) a la *pólis* en la que residía el teorodoco.

3.2. Economía

Los privilegios que frecuentemente se otorgaban a los extranjeros honrados por las *póleis* podían tener un carácter económico, como la ἀτέλεια (*atéléia*) «exención de tasas», la ἰσοτέλεια (*isotéléia*) «equiparación fiscal al ciudadano», la εισαγωγή (*eisagoguê*) y la ἐξαγωγή (*exagoguê*), «derecho a la importación» y «derecho a la exportación» respectivamente, ἔγκτησις (*énktesis*) o, en ciertas regiones, ἔμπαισις (*émpaisis*), «derecho a la adquisición y

disfrute de propiedades o bienes inmuebles», a veces ἐπινομία «derecho de pasto».

El *hápax* ἰνφοροβισμός, atestiguado en Tegea de Arcadia en el santuario de Atenea Alea (IG V, 2.3, ca. 390 a.C.), es un término del léxico económico que expresa la «imposición de una tasa de pasto» que la ciudad ingresa de los peregrinos locales y extranjeros de paso por el uso de un recinto sacro como pasto para el ganado.

3.3. Justicia

En algunas inscripciones de carácter legislativo, como decretos de proxenía, otros decretos honoríficos y ciertos tratados, a los extranjeros procedentes de otra ciudad se le concedía una cobertura jurídica similar a la del ciudadano de la ciudad otorgante. Entre los términos técnicos en este ámbito, destacamos, entre otros, el término προδικία «prioridad de juicio», concedido a los próxenos en Delfos.

En relación a los extranjeros, se emplean además, en general, algunos términos técnicos en el ámbito de la administración de justicia. Veamos a continuación algunos de ellos.

En una inscripción de Estinfalo en Arcadia del 303-300 a.C. (IG V 2, 357, *IPArk* 17) se emplea el sintagma ἐχθόσδικος δικά (líneas 23-24 y 26), con el sentido de «proceso con un extranjero», «proceso externo», frente a la fórmula ἄστια δικά, designando «proceso de derecho interno de la ciudad» (líneas 25-26). Nótese el empleo -como antes se ha señalado- de la *kseneia dika* en una ley de 480 a.C. de Gortina en Creta (IC IV 80.8) con el significado de «justicia para extranjeros».

Con otro sentido se emplea la fórmula ξενικὰ δικά en un juramento cívico de Itanos de principios del s. III a.C. (IC III 4, 8.24-26), equivalente en la lengua legislativa ática a la fórmula γραφή ξενίας, mediante la cual se designa el proceso público incoado contra un extranjero acusado de haberse arrogado la ciudadanía ateniense o haberla adquirido de modo fraudulento. Un sentido similar presenta la δίκη ξενίας en un decreto de *isopoliteía* de Mileto de ca. 212-211 a.C. en favor de Seleucia de Trales (*Milet* I 3, 143.A.33). Por las fuentes literarias conocemos en la legislación ateniense otros tipos de procesos contra extranjeros residentes, como la γραφή δωροξενίας, con el sentido de «acusación de soborno a algún juez o magistrado por parte de un

ξένος», y la ἀπροστασίου δίκη, «juicio contra un meteco que no tiene *prostátes* o patrono».

3.4. Naturalización

La concesión de la ciudadanía a foráneos es un hecho que se produce en el antiguo mundo griego con cierta frecuencia por distintas razones y por medio de diferentes formulaciones epigráficas. Los términos utilizados con frecuencia en los decretos griegos de proxenía y honoríficos de diversa índole para la concesión de la ciudadanía eran πολιτεία «derecho de ciudadanía», o bien ισοπολιτεία «igualdad de derechos civiles». En los decretos de proxenía del Epiro se emplea frecuentemente el término ἐντέλεια con el sentido técnico de «plenitud de derechos ciudadanos», especialmente «derecho de acceso a cargos públicos» (*DGE*, s.v. ἐντέλεια.1). En los decretos de proxenía de Delfos se usa el término ἐπιτιμῶν con el significado de «disfrute de todos los derechos y privilegios civiles», otorgados a los próxenos.

En ciertos tratados se estipulaba también la concesión recíproca de potencial ciudadanía por una *pólis* a los ciudadanos de otra, para lo cual se utiliza a menudo, entre otras expresiones, el término ισοπολιτεία con el sentido de «reciprocidad de derechos civiles». En algunos decretos de Mileto de época helenística se emplea el verbo συμπολιτεύεσθαι para significar «ser conciudadano en una ciudad distinta a la de uno» (*Milet I 3*, 143.A, 24, 212/211 a.C., *Milet I 3*, 146.A, 31, 209/8 a.C., decretos de *isopoliteia* para Trales y Milasa respectivamente). En los acuerdos entre ciudades se contempla a veces la ἐπιγαμία, esto es, el derecho recíproco de matrimonio entre ciudadanos de una y otra *pólis*.

4. Protección y garantías a extranjeros

Las frecuentes prácticas de pillaje suponían un grave problema de inseguridad en el tráfico comercial existente entre las *póleis* y ello condujo a estas a establecer, ya desde finales de la época arcaica, mecanismos que garantizaran en lo posible la seguridad de las personas y de sus bienes, por tierra y por mar, en paz y en guerra. En las inscripciones se utilizan los términos, referidos a foráneos, ἀσυλία (*asylía*), para significar la idea de «derecho a la protección de su persona y bienes», y ἀσφάλεια, significando «seguridad, protección».

El verbo *σολάω* se puede emplear como término técnico para expresar los apoderamientos de bienes de un particular, usualmente un extranjero, o de su propia persona, tal como aparece en un acuerdo entre las ciudades locrias de Eantea y Caleo (*IG IX I2, 717, A.2-3, 4, 5, 6, 500-450 a.C.*).

5. Conclusiones

De lo analizado anteriormente, se puede deducir que en el uso de la terminología técnica de significado legislativo se pueden distinguir en la antigua Grecia dos fases: una fase más antigua, que se podría corresponder con las épocas arcaica y clásica, y otra más reciente, que coincidiría con las épocas helenística e imperial. En la fase más antigua se presentan a menudo formulaciones y vocablos técnicos del lenguaje legislativo que son propios de las diferentes regiones dialectales, mientras que en la fase más reciente aparece una lengua legislativa supradialectal fuertemente influenciada por la lengua jurídico-legislativa ática. El derecho ático clásico, surgido en torno al 470-450 a.C., empieza a extenderse ya en los s. V y IV a.C. a otras ciudades griegas, pero será sobre todo en los s. III y II a.C. cuando se imponga en mayor o menor medida en todo el mundo griego. Se puede decir que en época helenística se produce, junto con la expansión de la *koiné* lingüística, el establecimiento paulatino de una *koiné* legislativa propiciada en las frecuentes relaciones exteriores, fundamentalmente comerciales, que las diferentes *póleis* mantenían entre sí.

Para la correcta traducción e interpretación de los vocablos técnicos de esta lengua legislativa, se debe tener en cuenta no sólo el significado específico de cada término (no siempre recogido en los diccionarios al uso) sino el contexto (jurídico-legislativo, geográfico, histórico, político, etc.) en el que dichos términos se utilizan. Nótese que, como hemos visto, para las mismas especificidades legislativas se emplean a veces términos y formulaciones distintas en las diferentes regiones griegas, lo cual se explica desde una perspectiva diacrónica en el nacimiento, historia y evolución del antiguo derecho griego. No se puede entender bien la nomenclatura jurídica-legislativa griega sin contemplar a la vez el complicado mosaico dialectal del antiguo mundo griego en el que los vocablos aparecen.

Bibliografía

CHANIOTIS, A. (2005). «The Great Inscription, its Political and Social Institutions and the Common Institutions of the Cretans», en GRECO, E.; LOMBARDO, M. (eds.). *La grande iscrizione di Gortyna. Centoventi anni dopo la scoperta. Atti del I Convegno Internazionale di studi sulla Messarà*. Athens, 175-194.

GAUTHIER, P. (1972). *Symbola. Les étrangers et la justice dans les cités grecques*. Nancy.

MATTHAIIOU, A. P. (2014). «Four Inscribed Bronze Tablets from Thebes: Preliminary Notes», en PAPAZARKADAS, N. (ed.) *The Epigraphy and History of Boeotia. New Finds, New Prospects*. Leiden - Boston, 211-222.

PIÑOL VILLANUEVA, A. (2013). «Acceso de extranjeros a bienes inmuebles: primeros testimonios (siglos VIII-V a.C.)», en SANTIAGO ÁLVAREZ, R.A. (coord.); OLLER GUZMÁN, M. (ed.). *Contacto de poblaciones y extranjería en el mundo griego antiguo. Estudio de fuentes (Faventia Supplementa 2)*. Bellaterra, 113-145.

– (2015). *El extranjero en la Grecia arcaica: acceso a la tierra y a la justicia*. Tesis Doctoral inédita, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.

ZELNICK-ABRAMOVITZ, R. (2000), «The Xenodokoi of Thessaly», *ZPE* 130, 109-120.

Abreviaturas bibliográficas

Agora XVI: WOODHEAD, A.G. (1997). *Inscriptions. The Decrees*. «The Athenian Agora», 16. Princeton.

DGE: ADRADOS F.R.; RODRÍGUEZ-SOMOLINOS J., *et alii* (1980-2009). *Diccionario Griego-Español*, 7 vols. (Α-ἔξαιος), Madrid; vol. I, 2ª ed., Madrid, 2008.

FD III: BOURGUET, E.; COLIN, G., *et alii* (1909-1976). *Fouilles de Delphes, III. Épigraphie*, Fasc. 1-6, Paris.

IC: M. GUARDUCCI (1935-1950), *Inscriptiones Creticae*. 4 Vols., Roma.

ICos: SEGRE, M. (1993). *Iscrizioni di Cos*. «Monografie della Scuola Archeologica di Atene e delle Missioni Italiane in Oriente», 6. Roma.

IED: MINON, S. (2007). *Les Inscriptions éléennes dialectales (VIe-IIe siècle avant J.-C.)*, Vol. I, *Textes*. Genève.

IG: GAERTRINGEN, F.H. VON; DITTENBERGER, W.; FRAENKEL, M.; KIRCHNER, J.; LEWIS, D.M., *et alii* (eds.) (1873-). *Inscriptiones Graecae*. Berlin.

IOrop: PETRAKOS, V.CH. (1997). *Οι επιγραφές του Ωρωπού*. «Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας», 170. Αθήνα.

IPArk: THÜR, G.; TAEUBER, H. (1994). *Prozessrechtliche Inschriften der griechischen Poleis: Arkadien*. «Österreichische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse. Sitzungsberichte» [SAW, SbWien], 607. Wien.

IPergamon: FRÄNKEL, M. (1890-1895). *Die Inschriften von Pergamon*, 2 vols. «Altertümer von Pergamon», 8. Berlin.

LSJ: LIDDELL, H.G.; SCOTT, R.; JONES, H.S.; *et alii* (1996). *A Greek-English Lexicon*, Oxford 1940⁹, With a Revised Supplement, Oxford.

Milet I 3: WIEGAND, TH., *et alii* (1906-). *Milet. Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen seit dem Jahre 1899 (Milet)*, I-, Berlin.

Nomima: VAN EFFENTERRE H.; RUZÉ F. (1994-1995). *Nomima. Recueil d'inscriptions politiques et juridiques de l'archaïsme grec*. Tome 1: *Cités et institutions*. Tome 2: *Droit et société*. «Collection de l'Ecole française de Rome», 188. Roma.

PHI: VVAA (1991-2015). *The Packard Humanities Institute: Searchable Greek Inscriptions. A Scholarly Tool in Progress* [on line]. Los Altos, California. <<http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/main>>.

SEG: HONDIUS, J.E.; WOODHEAD, A.G.; PLEKET, H.W.; CHANIOTIS, A. *et alii* (1923-2010). *Supplementum Epigraphicum Graecum*, Vols. 1-60, Leiden, Amsterdam, Boston.

Η ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ «ΜΗΧΑΝΙΚΗ» ΣΤΙΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Επαμεινώνδας Σιδηρόπουλος

ομότιμος καθηγητής

Πολυτεχνική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
Ελλάδα

Abstract

The term Mechanics characterizes a discipline of central and historical significance for the field of Sciences. The introduction of this term into the field of Humanities is much more recent and its use in the Greek language is double, as it happens in the Sciences. On one hand the word Μηχανική (Mechanics) implies pure science, i.e. study of phenomena or mechanisms and on the other it signifies the art of design, intervention or regulation of processes. This fact introduces into the Greek language an amphisemy, which is not present in the English language thanks to the term Engineering. A number of possibilities have been proposed for rendering the term Engineering in the Greek language, but none of those has gained universal acceptance. The author of the present article has recently proposed the term Μηχανευτική. In the area of Humanities this term turns out to be even more appropriate than it is for the field of Sciences, because the negative associations carried by Μηχανευτική already exist in the uses of this term in subjects belonging to the Humanities. The following are characteristic examples: Financial Engineering, Social Engineering, and Ethnic Engineering. In all three of them Engineering is rendered as Μηχανική, while Μηχανευτική is shown in this article to be the correct choice, so that a source of amphisemy is eliminated and a desired level of preciseness is achieved.

Key words: Mechanics, Engineering, Humanities, Financial Engineering, Social Engineering, Ethnic Engineering.

1. Εισαγωγή

Ο όρος *Μηχανική* εκφράζει μια εμβληματική έννοια στο πεδίο των θετικών επιστημών. Το γεγονός αυτό καθιστά ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα τη διείσδυση του όρου αυτού σε κλάδους των ανθρωπιστικών επιστημών. Επειδή μάλιστα το φαινόμενο αυτό είναι σχετικά πρόσφατο, υπάρχει ανάγκη να

εξεταστεί η εννοιολογική βάση της χρήσης του όρου *Μηχανική* σε περιοχές εκτός του πεδίου των θετικών επιστημών, αλλά και η σχέση του με τον όρο *Engineering* τον οποίο συνήθως μεταφράζει. Στο παρόν άρθρο διατυπώνονται ενστάσεις για την ορθή απόδοση του όρου *Engineering* στην περίπτωση των ανθρωπιστικών επιστημών, ως επέκταση σχετικού άρθρου του παρόντος συγγραφέα [1] που αφορούσε γενικά την απόδοση του όρου *Engineering* στην ελληνική γλώσσα. Επισημαίνεται ότι στις ανθρωπιστικές επιστήμες τα επιχειρήματα κατά του όρου *Μηχανική* και υπέρ του όρου *Μηχανευτική* είναι ακόμα πιο ισχυρά.

2. *Μηχανικευτική και όχι Μηχανική*

Μηχανική είναι η επιστήμη που μελετά την κίνηση ή την παραμόρφωση σωμάτων κάτω από την επενέργεια δυνάμεων. Έτσι έχουμε τη *Μηχανική των Υλικών Σημείων*, τη *Μηχανική του Στερεού Σώματος*, τη *Μηχανική των Ρευστών* κοκ. Η *Μηχανική* είναι ένας πανάρχαιος κλάδος των θετικών επιστημών, άμεσα συνδεδεμένος με εφαρμογές. Παρόλα αυτά, η σημασία του όρου «*Μηχανική*» παραμένει μέσα στα καθαρά επιστημονικά πλαίσια και δεν επεκτείνεται στη θεώρηση πρακτικών εφαρμογών, παρόλο που συνδέεται στενά με αυτές. Τούτο σημαίνει ότι η *Μηχανική* ως δραστηριότητα και ενασχόληση του ανθρώπινου πνεύματος, αποσκοπεί στην κατανόηση των φυσικών φαινομένων, τα οποία εμπίπτουν στο αντικείμενό της, όπως επίσης στην ερμηνεία, εξήγηση και περιγραφή των φαινομένων αυτών, χωρίς τη θεώρηση ανθρώπινων παρεμβάσεων που αποσκοπούν στον έλεγχο ή στην εκμετάλλευση των υπό μελέτη φυσικών διεργασιών.

Η αξιοποίηση της *Μηχανικής*, όπως και άλλων επιστημών, στο σχεδιασμό και την υλοποίηση κατασκευών ή γενικότερα διευθετήσεων ή παρεμβάσεων μέσα στο φυσικό χώρο, αποτελεί αποστολή και έργο των μηχανικών. Η δε τέχνη ή επιστήμη του μηχανικού, η οποία περιλαμβάνει και άλλα γνωστικά πεδία εκτός της *Μηχανικής*, δεν μπορεί να ονομάζεται και αυτή *Μηχανική*, διότι τότε προκύπτει αμφισημία, η οποία δεν είναι δυνατόν να γίνει αποδεκτή μέσα στα πλαίσια ενός επιστημονικού λόγου. Υπάρχει συνεπώς ανάγκη για έναν άλλο όρο, ο οποίος να διαφοροποιεί την επιστήμη της *Μηχανικής* από την ευρύτερη, συνθετική και παρεμβατική εργασία του μηχανικού. Ο διαχωρισμός αυτός υφίσταται στην αγγλική γλώσσα. Η επιστήμη της *Μηχανικής* αποδίδεται με τον ελληνογενή όρο *Mechanics*, ενώ η τέχνη ή επιστήμη του μηχανικού με τον λατινογενή όρο *Engineering*.

Δυστυχώς στη νέα Ελληνική τείνει να καθιερωθεί ο όρος *Μηχανική* για την απόδοση όχι μόνο της επιστήμης της *Μηχανικής*, αλλά, κατ' επέκταση, και για την περιγραφή των δράσεων και του έργου του μηχανικού. Ως αποτέλεσμα, ο όρος *Engineering* μεταφράζεται ως *Μηχανική*. Το γεγονός αυτό ουδόλως συνάδει με τις απαιτήσεις ακριβολογίας τις οποίες θέτει ο επιστημονικός λόγος. Για τον λόγο αυτό έχουν προταθεί διάφορες αποδόσεις του όρου *Engineering* στην Ελληνική γλώσσα, οι οποίες υπερβαίνουν τον όρο *Μηχανική*. Κάποιες από αυτές τις εκφράσεις είναι περιφραστικές, όπως πχ *Επιστήμη του Μηχανικού* και κάποιες μονολεκτικές, όπως *μηχανίκευση* και *μηχανοτεχνία*. Η τελευταία προβάλλεται περισσότερο, καμία όμως δεν έχει τύχει καθολικής αποδοχής.

Μια κριτική επισκόπηση των εναλλακτικών αυτών αποδόσεων του όρου *Engineering* στην Ελληνική γλώσσα έχει δοθεί από τον συγγραφέα του παρόντος άρθρου στο 10^ο Συνέδριο Ελληνικής γλώσσας και ορολογίας (Αθήνα, Νοέμβριος 2015) [1]. Στο ίδιο άρθρο γίνεται κριτική των εναλλακτικών λύσεων του προβλήματος και προτείνεται ο όρος *Μηχανευτική*. Ο όρος αυτός εμπεριέχει την έννοια της δημιουργίας και της επινόησης. Ταυτόχρονα όμως έχει την ίδια ρίζα με τον όρο *Μηχανική*, έτσι που η εννοιολογική συγγένεια να συμβαδίζει με την ηχητική.

Στο παρόν άρθρο εξετάζεται η διείσδυση του όρου *Μηχανική* σε ορισμένους κλάδους των ανθρωπιστικών επιστημών, ως απόδοση του όρου *Engineering*. Επισημαίνεται όμως το αδόκιμο της χρήσης αυτής και αντιπροτείνεται πάλι ο όρος *Μηχανευτική* ως πλέον κατάλληλος. Συγκεκριμένα, θα εξεταστεί η απόδοση στην Ελληνική γλώσσα των όρων *financial engineering*, *social engineering* και *ethnic engineering*. Και στις τρεις περιπτώσεις ο όρος *engineering* αποδίδεται, προς το παρόν τουλάχιστον, ως *μηχανική* από τους αρμόδιους εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς φορείς, κατ' αναλογία με αυτό που συμβαίνει σε πολλούς κλάδους του μηχανικού.

Παραδείγματα τρέχουσας ονοματολογίας από συμβατικούς κλάδους του μηχανικού έχουν αναφερθεί από τον συγγραφέα του παρόντος άρθρου [1]. Χαρακτηριστικά είναι η *Χημική Μηχανική*, η *Γεωτεχνική Μηχανική*, η *Γενετική Μηχανική*. Στην αναφορά [1] τεκμηριώνεται η σύγχυση που προκαλείται από τις συγκεκριμένες χρήσεις του όρου *Μηχανική* και η οποία αίρεται όταν ο όρος αυτός αντικαθίσταται από τον όρο *Μηχανευτική*.

Με το δεδομένο ότι η *Μηχανική* ορίζεται και οριοθετείται ως μια συγκεκριμένη φυσική επιστήμη, η εισαγωγή της στο πεδίο των

ανθρωπιστικών επιστημών μπορεί να γίνει μόνο κατά την μεταφορική έννοια. Έτσι ως *Μηχανική* μπορεί να νοηθεί η μελέτη οικονομικών, κοινωνικών ή και πολιτικών διεργασιών ή μηχανισμών, κατ' αναλογία και κατά μεταφορά από τον τρόπο που η *Μηχανική* ως τμήμα ή κεφάλαιο της Φυσικής μελετά διεργασίες ή μηχανισμούς ή φαινόμενα μέσα στο φυσικό περιβάλλον.

Όπως δε μέσα στα πλαίσια του φυσικού περιβάλλοντος είναι αναγκαίος ο διαχωρισμός ανάμεσα στη *Μηχανική* και στη *Μηχανευτική*, έτσι και μέσα στα πλαίσια του κοινωνικού, πολιτικού ή οικονομικού περιβάλλοντος επιβάλλεται να υπάρχει ο ίδιος διαχωρισμός.

Όπως ήδη επισημάνθηκε στην αναφορά [1], η *Μηχανευτική* προέρχεται από το ρήμα «μηχανεύομαι», το οποίο είναι συνώνυμο του ρήματος «μηχανάομαι» και σύμφωνα με το λεξικό των Liddell και Scott σημαίνει α) «κατασκευάζω μετά τέχνης, συναρμολώω, κατασκευάζω, οικοδομώ», (β) «επινοώ, τεχνάζομαι». Το ρήμα μηχανάομαι (μηχανώμαι) δεν ανήκει στο λεξιλόγιο της Νέας Ελληνικής. Το ρήμα όμως μηχανεύομαι περιλαμβάνεται στο νεοελληνικό λεξιλόγιο, αλλά με την πάροδο των αιώνων έχει προσλάβει ένα ποσοστό αρνητικού περιεχομένου και μαζί με την έννοια της επινόησης ενδέχεται να εμπεριέχει σκοπιμότητα ή δόλο. Στο Χρηστικό Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας της Ακαδημίας Αθηνών ερμηνεύεται ως «επινοώ τέχνασμα, σχέδιο για να πετύχω κάτι ή να ξεγελάσω κάποιον».

Οι αρνητικές αυτές συνδηλώσεις του ρήματος μηχανεύομαι αποτελούν την κυριότερη αιτία για τη μη καθιέρωση του όρου *Μηχανευτική*. Το επιχείρημα όμως αυτό των αρνητικών συνειρμών καταρρέει στην περίπτωση των ανθρωπιστικών επιστημών. Όπως θα δειχτεί στις επόμενες παραγράφους, η λεγόμενη «χρηματοοικονομική μηχανική» δεν αποκλείει την εμπλοκή δόλου. Πολύ περισσότερο όμως η «κοινωνική μηχανική» και η «εθνοτική μηχανική» δεν υπονοούν απλώς, αλλά στις περισσότερες των περιπτώσεων, εμπεριέχουν το δόλο ως απαραίτητο συστατικό. Παρόλα αυτά, διατηρείται και σε αυτά τα πεδία, κατ' απομίμηση με το πεδίο των θετικών επιστημών ο όρος *Μηχανική*, παρ' όλο το βάρος της ασάφειας και αμφισημίας, το οποίο αυτός εισάγει.

Η παρέμβαση και ο έλεγχος μηχανισμών και καταστάσεων στα πλαίσια οποιουδήποτε γνωστικού πεδίου είτε αυτό αναφέρεται στη φύση, είτε στην κοινωνία, καλύπτεται στην Αγγλική γλώσσα από τον όρο *Engineering* και όχι από τον όρο *Mechanics*. Η Ελληνική γλώσσα έχει τη δυνατότητα να

προσφέρει τον προαναφερόμενο όρο *Μηχανευτική* πλεονεκτώντας ως προς την κοινή ρίζα των λέξεων *Μηχανική* και *Μηχανευτική*.

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να καταδείξει ότι στο πεδίο των ανθρωπιστικών επιστημών, η προσκόλληση στον όρο *Μηχανική* για την απόδοση του όρου *Engineering* είναι ακόμα πιο αδικαιολόγητη.

3. Η «Χρηματοοικονομική Μηχανική» - *Financial Engineering*

Ο όρος «χρηματοοικονομική μηχανική» μεταφράζει τον όρο “financial engineering”. Η Χρηματοοικονομική Μηχανική έχει καθιερωθεί σχετικά πρόσφατα ως γνωστικό αντικείμενο σε Τμήματα Οικονομικών Επιστημών των Ελληνικών Πανεπιστημίων και εμφανίζεται ως τίτλος διδασκόμενου μαθήματος. Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνεται στον ιστότοπο του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (www.dmst.aueb.gr/gr2/Courses/7sem/39_fin_eng/main.htm):

«Χρηματοοικονομική Μηχανική είναι η χρήση χρηματοοικονομικών εργαλείων όπως *forwards, futures, swaps* και *options*, για την αναδόμηση και αναδιάρθρωση εταιρικών ή επενδυτικών χρηματορροών ώστε να επιτευχθούν τακτικοί και στρατηγικοί στόχοι, με ιδιαίτερη έμφαση στην διαχείριση κινδύνου».

Είναι προφανές από την παραπάνω περιγραφή ότι η αποκαλούμενη «χρηματοοικονομική μηχανική» υπερβαίνει τα χαρακτηριστικά μιας καθαρής επιστήμης, η οποία επιδιώκει την κατανόηση φαινομένων ή μηχανισμών. Αντίθετα, το εν λόγω γνωστικό πεδίο χαρακτηρίζεται από δράσεις, όπως «αναδόμηση» και «αναδιάρθρωση» και από «στόχους», μέσα στα πλαίσια «διαχείρισης».

Η ίδια άποψη προκύπτει από ανάλογη περιγραφή του Τμήματος Μηχανικών Οικονομίας και Διοίκησης του Πανεπιστημίου του Αιγαίου (<http://www.fme.aegean.gr/el/kateuthunseis-programmatos-spoudon#i>):

«Οι φοιτητές που θα επιλέξουν το μάθημα της χρηματοοικονομικής μηχανικής θα ειδικευτούν περισσότερο σε θέματα που σχετίζονται με:

- τους γενικούς μηχανισμούς λειτουργίας και συμπεριφοράς της αγοράς των χρηματοοικονομικών προϊόντων

- τις κύριες τεχνικές διαχείρισης χαρτοφυλακίου και βέλτιστης απόδοσης γενικών χρηματοοικονομικών επενδύσεων.

- τη διαχείριση του χρηματοοικονομικού κινδύνου και τη χρηματοδότηση επενδύσεων υψηλού κινδύνου

•τη σύνθεση, τη συμπεριφορά και την απόδοση κλασικών αλλά και νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων»

Προηγείται η κατανόηση χρηματοοικονομικών μηχανισμών, δηλαδή το σκέλος της καθαρής επιστήμης, αλλά αμέσως μετά προβάλλουν οι λέξεις – κλειδιά «διαχείριση», «σύνθεση», «βέλτιστη απόδοση».

Συνεπώς, εμφανίζεται και εδώ με σαφήνεια το προφίλ του μηχανικού κατά μεταφορά από τις θετικές στις ανθρωπιστικές επιστήμες, όπως άλλωστε προσφυώς σχολιάζεται από τον Π. Ξυδωνά [2]:

«Στο όριο της εκλαϊκευμένης διατύπωσης, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι, όπως οι πολιτικοί μηχανικοί σχεδιάζουν πολύπλοκες στατικές δομές και οι ηλεκτρολόγοι ή μηχανολόγοι μηχανικοί υλοποιούν ολοκληρωμένα συστήματα βιομηχανικών διατάξεων, έτσι και οι μηχανικοί της χρηματοοικονομίας καλούνται να συνθέσουν νέα, εξειδικευμένα και υβριδικά χρηματοοικονομικά μέσα».

Το παραπάνω Τμήμα του Πανεπιστημίου του Αιγαίου προσφέρει επίσης την κατεύθυνση «Μηχανική της Διοίκησης», (βλ. στον προηγούμενο ιστότοπο) μεταφράζοντας τον όρο *Management Engineering*. Στην περίπτωση αυτή, εξαιτίας της φύσης του αντικειμένου, τα χαρακτηριστικά του σχεδιασμού, της διαχείρισης και της σύνθεσης είναι ακόμα πιο ισχυρά και οδηγούν αβίαστα στον όρο *Μηχανευτική της Διοίκησης* ή *Διοικητική Μηχανευτική*.

Η μεταφορά του όρου *Μηχανική* στις ανθρωπιστικές επιστήμες έχει πραγματοποιηθεί στα πλαίσια της Αγγλικής γλώσσας, όπου ο όρος *Mechanics* περιορίζεται στη μελέτη και κατανόηση φαινομένων. Παράδειγμα αποτελεί εργασία του Lucas [3] με τίτλο “On the Mechanics of Economic Development”. Ήδη από την περίληψη του άρθρου φαίνεται ότι η εν λόγω εργασία εξετάζει τη δυνατότητα κατασκευής θεωρίας για την οικονομική ανάπτυξη με τη βοήθεια κατάλληλων μοντέλων. Τούτο σημαίνει ότι ο όρος *Μηχανική* στην προκειμένη περίπτωση αναφέρεται στην κατανόηση και ερμηνεία μηχανισμών, με τον ίδιο τρόπο που η φυσική επιστήμη της *Μηχανικής* αναφέρεται στην κατανόηση και εξήγηση των μηχανισμών κίνησης των σωμάτων. Ένα άλλο παράδειγμα μας δίνει το βιβλίο *Macroeconomics: Principles and Policy* [4], όπου υπάρχει κεφάλαιο με τίτλο «Mechanics of income determination», με αντικείμενο βέβαια τη μελέτη εισοδηματικών μηχανισμών.

Σε ό,τι αφορά όμως ειδικά την Οικονομική Επιστήμη, η εφαρμογή του όρου *Μηχανική*, πέρα από τη μεταφορική, αντιπροσωπεύει, σύμφωνα με τις σημερινές τάσεις της επιστήμης, και μια κυριολεκτική έννοια. Τούτο

οφείλεται στην εφαρμογή εννοιών από τη Στατιστική Μηχανική και τη Στατιστική Φυσική στη διαμόρφωση μακρο-οικονομικών θεωριών (Aoki and Yoshikawa, [5]). Το γεγονός αυτό συνιστά έναν ακόμη λόγο για την προσεκτικότερη χρήση του όρου *Μηχανική* και για την υιοθέτηση του όρου *Μηχανευτική*.

4. Η «Κοινωνική Μηχανική» - *Social Engineering*.

Ο όρος αυτός είναι ακόμα πιο πρόσφατος και δεν αντιπροσωπεύει ακαδημαϊκό αντικείμενο που να διδάσκεται ως αυτοτελές μάθημα σε Τμήματα Οικονομικών ή Πολιτικών Επιστημών. Στην Ελληνική βιβλιογραφία υπάρχει τουλάχιστον ένα βιβλίο με τον ίδιο τίτλο (Πανταζής Δ. Στάθης. Κοινωνική Μηχανική [6]), το οποίο πραγματεύεται θέματα σκόπιμου αποπροσανατολισμού στα πλαίσια της υπαγωγής του κοινού σε σχεδιαζόμενους «πολιτικο - ιδεολογικούς σχεδιασμούς».

Πολλές πληροφορίες όμως σχετικά με τη νέα αυτή «επιστήμη» μπορεί να βρει κανείς σε διάφορα ιστολόγια. Ένα τέτοιο είναι το Osarena.net (open source arena), Ελληνικό portal ανοικτής τεχνολογίας, που δημοσιεύει ένα άρθρο (osarena.net/koinoniki-mihaniki-ti-einai-i-shesi-tis-me-tin-tehnologia-social-engineer) για την «Κοινωνική Μηχανική» και τη σχέση της με την τεχνολογία. Χαρακτηρίζει την κοινωνική μηχανική ως την πράξη της προφορικής χειραγώγησης ατόμων με σκοπό την απόσπαση πληροφοριών.

Το Λεξικό της Οξφόρδης στην ηλεκτρονική του έκδοση, παρουσιάζει και μια δεύτερη ερμηνεία του όρου *Social Engineering*, κατά μετάφραση του γράφοντα:

1. Η χρήση κεντρικού σχεδιασμού σε μια προσπάθεια για διαχείριση κοινωνικής αλλαγής και για ρύθμιση της μελλοντικής ανάπτυξης και συμπεριφοράς μιας κοινωνίας.

2. Στο πεδίο της ασφάλειας των πληροφοριών, η χρήση παραπλάνησης με το σκοπό της χειραγώγησης ατόμων για την αποκάλυψη εμπιστευτικών ή προσωπικών πληροφοριών, που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για σκοπούς απάτης.

Συνεπώς, εκτός από την ατομική χειραγώγηση ή εξαπάτηση, ο όρος αυτός επεκτείνεται σε ρυθμίσεις μεγαλύτερης κλίμακας, με στόχους που περιλαμβάνουν ολόκληρες κοινωνίες.

Το βέβαιο είναι ότι, ανεξάρτητα από αγνές ή κακόβουλες προθέσεις, η «Κοινωνική Μηχανική» ως προς την άσκησή της χαρακτηρίζεται από ενέργειες και τεχνικές παρεμβατικού και διαχειριστικού χαρακτήρα, κατά το πνεύμα

της εργασίας ενός μηχανικού. Συνεπώς και εδώ ο όρος Μηχανική δεν έχει θέση και θα πρέπει να αντικατασταθεί με ακόμα μεγαλύτερη βεβαιότητα και άνεση από τον όρο *Μηχανευτική*, δεδομένου ότι δεν υπάρχει πρόβλημα με τυχόν αρνητικές υπόρρητες έννοιες.

Επί πλέον, και στην περιοχή των κοινωνικών επιστημών η μεταφορά του όρου Μηχανική από τις θετικές επιστήμες έχει γίνει περισσότερο άμεση, υπό το φως σχετικών ερευνητικών εξελίξεων. Είναι αρκετά εύλογοι εν προκειμένω οι τίτλοι δύο άρθρων των Bahr and Passerini: *Statistical Mechanics of collective behavior: Macrosociology* [7] και *Statistical Mechanics of opinion formation and collective behavior: Micro-Sociology*[8]. Πρόκειται για μελέτες μηχανισμών στην Κοινωνιολογία, σε μακροσκοπικό και σε μικροσκοπικό επίπεδο, με μεθόδους Στατιστικής Μηχανικής. Συνεπώς και εδώ η χρήση του όρου *Mechanics* τοποθετείται μέσα στα πλαίσια της καθαρής επιστήμης. Αναμφίβολα, το ίδιο πρέπει να ισχύσει και για τον ομόλογο Ελληνικό όρο *Μηχανική*. Σε διαφορετική περίπτωση, προκύπτει σύγχυση: *Κοινωνική Μηχανική* σημαίνει μελέτη μηχανισμών της κοινωνίας ή απόπειρα χειραγώγησης κοινωνικών ομάδων; Προφανώς η χρήση του όρου *Κοινωνική Μηχανευτική* για τη δεύτερη περίπτωση αίρει άμεσα τη σύγχυση, χωρίς βέβαια να υπάρχει αντίρρηση σχετικά με αρνητικές συνδηλώσεις του όρου αυτού.

5. Η «Εθνοτική Μηχανική» - *Ethnic Engineering*

Ο όρος *Εθνοτική Μηχανική* αναφέρεται στην Ελληνική βιβλιογραφία ως *Μηχανική των Εθνοτήτων* στον τίτλο της Ελληνικής έκδοσης του βιβλίου του Φουάτ Ντουντάρ «Ο κώδικας της σύγχρονης Τουρκίας. Η Μηχανική των Εθνοτήτων της Ένωσης και Προόδου» [9]. Η *Εθνοτική Μηχανική* είναι μετάφραση του όρου *Ethnic Engineering*.

Στο βιβλίο των Annoni και Forlati [10], η *Εθνοτική Μηχανική*, ορίζεται ως «η σκόπιμη πολιτική εκ μέρους κυβερνήσεων και νομοθετών για τον επηρεασμό με νομοθετικά μέσα και σχετικές διοικητικές πρακτικές, της εθνοτικής σύνθεσης του πληθυσμού υπέρ μιας κυρίαρχης εθνοτικής ομάδας» (μετάφραση του γράφοντα).

Πρόκειται και πάλι για την εισαγωγή μεθόδων και τρόπων λειτουργίας του μηχανικού και μάλιστα σε μια περιοχή καθαρά ανθρωπιστικών επιστημών, σαφώς απομακρυσμένη από τις θετικές επιστήμες. Ο ορθός όρος είναι, όπως και στην προηγούμενη ενότητα, *Εθνοτική Μηχανευτική*. Είναι δε επίσης περισσότερο από σαφές στην περίπτωση αυτή ότι δεν τίθεται καν θέμα αρνητικών συνδηλώσεων, δεδομένου ότι ενέργειες ή πολιτικές εθνοτικής

μηχανικής είναι σχεδόν πάντα φορτισμένες με αρνητικό συγκείμενο περιεχόμενο.

6. Συμπέρασμα

Ο όρος *Μηχανική* εισάγεται από τις θετικές στις ανθρωπιστικές επιστήμες με μεταφορική έννοια και βρίσκει φυσιολογικά τη θέση του μέσα στο εννοιολογικό στερέωμα των επιστημών αυτών, αν ερμηνευθεί ως η μελέτη των μηχανισμών ή διεργασιών που προκαλούν τα διάφορα κοινωνικά, πολιτικά ή οικονομικά φαινόμενα.

Από την άλλη πλευρά, ο σχεδιασμός και η καθοδήγηση πολιτικών ή κοινωνικών μεταβολών δεν καλύπτεται με τον όρο *Μηχανική*. Μια τέτοια χρήση του όρου αυτού επιφέρει σύγχυση και αμφισημία. Στην Αγγλική γλώσσα χρησιμοποιείται ο όρος *Engineering*. Για την Ελληνική έχει προταθεί ο όρος *Μηχανευτική*, ο οποίος πλεονεκτεί σε σχέση με τον αγγλοσαξωνικό όρο, διότι εμπεριέχει την ίδια ρίζα με τον όρο *Μηχανική*.

Οι αρνητικές συνδηλώσεις του όρου *Μηχανευτική* είναι δυνατόν κάλλιστα να ενυπάρχουν στις περιπτώσεις των ανθρωπιστικών επιστημών και το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει κατά τρόπο καταλυτικό στην καθιέρωση του όρου *Μηχανευτική* σε όλα τα επιστημονικά πεδία.

Βιβλιογραφία

1. Σιδηρόπουλος, Ε., 2015. Η απόδοση στην Ελληνική γλώσσα του όρου *Engineering*. Πρακτικά 10^{ου} Συνεδρίου Ελληνικής γλώσσας και ορολογίας, σελ. 179-182.
2. Ευδωνάς, Π. Ι., 2014. Άποψη: Η χρηματοοικονομική μηχανική. Εφημερίδα Καθημερινή 24.08.2014.
3. Lucas, R.E., 1987. On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, v.22, pp3-42.
4. Baumol, W.J. and Blinder, A.S., 2009. *Macroeconomics, Principles and Policy*. SOUTH-WESTERN CENGAGE Learning.
5. Aoki, M. and Yoshikawa, H. 2007. *Reconstructing Macroeconomics. A Perspective from Statistical Physics and Combinatorial Stochastic Processes*. Cambridge University Press.
6. Πανταζής Δ. Στάθης. 2012. *Κοινωνική Μηχανική. Modus Vivendi – Ο νέος τρόπος ζωής*. Andy's Publishers.

7. Bahr, D. and Passerini, E. 1998. Statistical Mechanics of collective behavior: Macro-Sociology. *Journal of Mathematical Sociology*, vol.23(1), pp. 29-49.
8. Bahr, D. and Passerini, E. 1998. Statistical Mechanics of opinion formation and collective behavior: Micro-Sociology. *Journal of Mathematical Sociology*, vol.23(1), pp. 1-27.
9. Φουάτ Ντουντάρ, 2013. Ο κώδικας της σύγχρονης Τουρκίας. Η Μηχανική των Εθνοτήτων της «Ένωσης και Προόδου» 1913-18. Εκδότες: greekworks.com
10. Annoni, A. and Forlati, A., editors. 2013. *The Changing role of nationality in International Law*. Routledge, New York

ЗАСОБИ ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ольга Сопіна

кандидат філологічних наук, доцент

Бердянський державний педагогічний університет

Україна

Abstract

The article considers modern views on the essence of the terminology nomination. There are presented the terminological terms as the one of the ways of semantic interpretation of the lexis of general usage in the Ukrainian language.

Key words: term formation, secondary nomination, Ukrainian language.

Одним з **актуальних** завдань історичного термінознавства є багатоаспектний опис термінології тієї або іншої сфери діяльності. Численні роботи лінгвістів Л. Л. Кутіної, Н. В. Васильєвої, Н. Б. Мечковської, Л. П. Рупосової, Г. П. Снетової, О. В. Борхвальдт та ін. присвячені способам формування, семантичним процесам у термінології і професійній лексиці. Однак процес термінотворення має низку рис, що відрізняють його від творення слів загальноживаної лексики.

Мета наукової розвідки – проаналізувати основні засоби термінологізації української мови.

У сучасній лінгвістиці термін «термінологізація» досі не має остаточної понятійної закріпленості. У широкому розумінні термінологізацією називають усі процеси утворення нових термінів за допомогою семантичного переосмислення загальноживаної лексики, тобто спосіб мовної номінації, для якого основним засобом творення нового терміна є семантичний розвиток слова [2, с. 31; 5, с. 274]. У вузькому розумінні словом «термінологізація» називають окремі семантичні зміни, що супроводжують перехід загальноживаного слова у спеціальне. Зокрема, термінологізацію розглядають як перетворення загальноживаної одиниці в термін зі збереженням обсягу її семантики (С. В. Гриньов); зміни, пов'язані зі звуженням або розширенням

значення загальноновживаного слова (В. В. Виноградов, В. П. Даниленко); а також як процес, пов'язаний виключно зі звуженням значення загальноновживаного слова (О. Д. Митрофанова). Здебільшого, говорячи про термінологізацію, учені відзначають зворотній до розширення значення процес – звуження семантики загальноновживаного слова при одночасному збагаченні його змісту [4, с. 107; 1, с. 3]. При цьому звуження семантики внаслідок термінологізації розуміють як результат внутрішньослівних семантичних зміщень, основною умовою яких є «спеціалізація номінативного значення» мовної одиниці [6, с. 146].

Сучасна українська термінологія за походженням неоднорідна.

1. Застосування способу вторинної номінації (використання наявної в мові назви для позначення наукового поняття) поповнює термінологію кількісно та якісно.

Термінологізація відбувається:

а) на основі метафоричних процесів, що ґрунтуються:

- на переосмисленні назв за подібністю форми, розміру, розташування частин (*підставка* – предмет, на який ставлять що-небудь або який підставляють під щось, і деталь струнних музичних інструментів; підстава для перенесення – зовнішня схожість і розташування),

- на функціональній подібності (*міст* – споруда для переходу або переїзду через річку, автомагістраль, яр і частина шасі автомашини, трактора; підстава для перенесення назви – функція з'єднання),

- на зовнішній та функціональній подібності (*жила* – судина, по якій тече кров і провід кабелю; підстава для перенесення – функція перенесення і зовнішня схожість);

б) на основі метонімічного перенесення назви:

- з процесу на предмет (*насадка* – дія за значенням «насадити» і знімна деталь основного вала, що перебуває в контакті з носієм запису або магнітною сигналограмою), з процесу на результат (*вимір* – визначення будь-якої величини чогось і величина, що вимірюється),

- з процесу на властивість (*гучність* – дзвінке звучання, далека чутність і відчуття, створене вухом, яке сприймає звукові хвилі), з властивості на кількісний показник (*різкість* – властивість за значенням «різкий» і ступінь розмитості зображень границь об'єктів),

- з родового поняття на видове (*веснянка* – музичний жанр і музичний твір).

Унаслідок семантичного термінотворення виникають багатозначні слова (*елегія* – вокальний чи інструментальний твір задумливого, сумного характеру (муз.); ліричний вірш задумливого, сумного характеру (літ.); смуток, меланхолія (психол.)) та омоніми (*доля*¹ – частина чого-небудь, зокрема частина розміру музичного такту; *доля*² – хід подій, напрям життєвого шляху, що ніби не залежить від бажання, волі людини; майбутнє чогось).

2. Для створення термінів використовують наявні у мові способи творення:

а) морфологічний спосіб, який є одним із найзначніших джерел збагачення української термінології. Серед способів термінної деривації провідна роль належить суфіксації; менш характерними є такі способи творення: префіксальний, безафіксний, аббревіаційний, основоскладання та словоскладання.

Найпоширеніше суфіксальне творення термінів. Продуктивними виявилися такі моделі творення іменників:

- для назв із предметним значенням – дієслівна твірна основа + *-ник-* (*глушник*), прикметникова твірна основа + *-ик-* (*голосник*), дієслівна твірна основа + *-ач-* (*вимикач*);

- для назв з абстрактним значенням – прикметникова твірна основа + *-ість-* (*промисловість*), віддієслівна твірна основа + *-нн'-* (*оподаткування, отоварювання*), дієслівна твірна основа + *-ств-* (*лихварство*); для назв осіб – дієслівна твірна основа + *-ач-* (*перекладач*), іменникова твірна основа + *-ник-* (*боржник*).

Незначну кількість термінів утворено префіксальним (*незаконний, надвиробництво, надприбуток*) та префіксально-суфіксальним (*безробіття*) способами.

Терміни, утворені безафіксним способом, позначають процес дії, предмет як результат дії або одиничний акт дії, що інтенсивно відбувається. Ці терміни утворено від основи дієслова за допомогою нульової морфеми: *викуп, виторг, вклад, дохід, запас, обіг*.

Способом основоскладання утворено терміни – складні слова, серед яких можна виділити назви, що виникли на основі складання незалежних одне від одного слів (*світлотехніка, склопаста, склоцемент*) і

номінації, утворені за допомогою сполучного голосного звуку на основі складання залежних одна від одної основ (*стрічкопритискач, товарообіг, шумоізоляція*).

Терміни-складні слова, що пишуться через дефіс, утворено способом словоскладання (*ампер-секунда, ват-секунда, диск-катод, мегават-година, жук-короїд, льон-довгунець*). Такі терміни є результатом поєднанням двох самостійно вживаних іменників.

В українській термінології наявні номінації, утворені аббревіаційним способом. Це складноскорочені слова, що складаються з початкових букв слів (*НОП – наукова організація праці, ПФУ – Пенсійний фонд України*), з поєднання початкових частин слів з повним словом (*зарплата, музучилище, промтовари*) або з поєднання початкових частин слів (*агропром, лісгоспзаг, сільбуд*).

Окремою групою серед складних термінів є слова з міжнародними терміноелементами *авто-, відео-, гідро-, кіно-, макро-, мікро-, радіо-, стерео-, теле-*, вживані у препозиції (*автонавантажувач, відеокамера, кінотеатр, макроекономіка, мікродинамік, радіоапаратура, стереосистема, телеканал*). Постпозитивні терміноелементи *-граф, -метр, -скоп, -фон* виконують систематизаційну функцію (*віброграф, гальванометр, принтоскоп, магнітофон*).

б) морфолого-синтаксичний спосіб творення «характерний тим, що в ньому шляхом спеціального граматико-лексичного переосмислення того чи іншого слова відбувається його перехід з одного розряду слів у інший, тобто перехід з розряду однієї частини мови в іншу» [1, с. 20]. Прикладів субстантивзації прикметників в українській термінології дуже мало. Це біологічні терміни: *безхребетні, земноводні, зернові, злакові*.

3. Одним із найпродуктивніших шляхів поповнення терміносистем є аналітична деривація. Серед складених назв домінують дво- та трикомпонентні терміносполуки, утворені за такими моделями:

- іменник + іменник (*нейтральність грошей*),
- прикметник + іменник (*національне багатство*),
- порядковий числівник + іменник (*перший прибуток*),
- дієслово + іменник (*страхувати майно*),
- прикметник + прикметник + іменник (*валовий національний продукт*),

- іменник + прикметник + іменник (*емісія цінних паперів*),
- прикметник + іменник + іменник (*маркетингове дослідження ринку*),
- кількість багатокomпонентних термінів обмежена (*журнал обліку господарських операцій, закон тенденції норми прибутку до зниження*).

4. У розвитку української термінології спостерігаємо давню традицію входження іншомовних запозичень, зокрема, з грецької (*біологія, парадигма, теорема*), латинської (*варіація, мотор, трансляція*), англійської (*комп'ютер, футбол*), італійської (*балада, сонатина*), німецької (*бухгалтер, штаб*), французької (*ансамбль, парламент*) та іспанської (*романс, сарабанда*) мов.

Висновок. Джерелами поповнення сучасної української термінології є використання вторинної номінації, наявних у мові словотворчих моделей, словосполучень та іншомовних запозичень.

Перспективою наукової розвідки є подальший аналіз шляхів утворення термінології певної галузі.

Література

1. Виокур Г. О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии / Г. О. Виокур // Труды Московского института философии, литературы и истории. – М., 1939. – Т. 5. – С. 3–54.
2. Даниленко В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов / В. П. Даниленко // Исследования по русской терминологии. – М. : Наука, 1971. – С. 7–67.
3. Ковалик І. І. Вчення про словотвір / І. І. Ковалик. – Львів : Вид-во Львівського університету, 1961. – Вип. 2. – С. 20.
4. Пауль Г. Принципы истории языка / перев. с нем. под. ред. А. А. Холодовича. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1960. – 500 с.
5. Татаринов В. А. Теория терминоведения: в 3 т. / В. А. Татаринов. – М. : Московский музей, 1996. – Т. 1. – 311 с.
6. Тур О. М. Семантичне переосмислення лексем як один зі способів творення сучасних термінів землеустрою та кадастру / О. М. Тур // Наукові праці. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – Вип. 92. – Том 105. – С. 145–149.

ПРОЦЕСИ ДЕТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНИХ ГРЕЦЬКИХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ

Анна Столярова

кандидат філологічних наук, доцент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Україна

Abstract

The article treats the processes of despecialization and determinologization of law terms in Greek newspaper texts. The research is carried out on the material of reports and analytical articles from electronic versions of popular Greek newspapers "Kathimerini" and "Vima". The author concludes that jurisprudence does not belong to the fields that are characterized by active determinologization. At the same time the process of despecialization of law terms is quite active.

Key words: intellectualization of a language, despecialization, determinologization, Modern Greek law terms, report, analytical article.

Упродовж останніх десятиліть лінгвісти спостерігають яскраву тенденцію до інтелектуалізації мови. Це багатоаспектне явище, що виявляється, зокрема, у збільшенні кількості слів з абстрактними значеннями на позначення дій, станів та процесів, інтенсивне поповнення лексики мов інтернаціоналізмами, запозиченими словами [5, с. 100]. Проте чи не найпомітнішим проявом інтелектуалізації мови є вихід спеціальної лексики, в тому числі й термінології, за межі вузькопрофесійного спілкування. Терміни виходять з вузькоспеціальної сфери використання і засвоюються загальнолітературною мовою. Це явище прийнято називати детермінологізацією, чи то детермінуванням [4, с. 151].

Серед причин входження спеціальної лексики до загальнолітературної мови називають такі: 1) швидкий розвиток науки і техніки; 2) демократизація суспільства та, як наслідок, її краща інформованість; 3) постійне підвищення освітнього рівня громадян; 4) належність терміна до інформаційно-пріоритетного та інформаційно-актуального полів; 5) ясність і прозорість загального значення

спеціального слова, що часто є результатом простоти словотвірної моделі; 6) реалізація лінгвістичного закону економії мовних зусиль, оскільки термін являє собою конденсацію наукового поняття, вкладеного в одне слово; 7) мода на інтелектуалізацію висловлювання [1], [6], [8].

До каналів поширення спеціальної лексики поза межами наукових галузей дослідники зараховують передусім публіцистику та розмовну мову. Якщо ж говорити про галузі наукового знання, що характеризуються активною детермінологізацією, то першість серед них, безперечно, належить точним та природничим наукам – фізиці, хімії, медицині, технічній та економічній сферам [3].

Л. М. Лубожева зазначає, що засвоєння термінологічних одиниць загальнолітературною мовою відбувається поетапно. Перший етап називається деспеціалізацією. Під нею розуміють проникнення терміна у неспеціальний текст при збереженні його основного значення. При цьому термін пристосовується до нових контекстів і ці нові контексти впливають на його початкову семантичну ємність. Так, особливістю публіцистичного функціонального стилю є те, що при обговоренні економічних тем чи проблем злочинності в межах цього стилю спрощується поняттєвий план, і зміст переводиться на популярний, неспеціалізований рівень. При деспеціалізації професійна лексема, розширюючи сферу свого застосування, інтелектуалізує неспеціальний текст.

Другий етап прийнято називати детермінологізацією. Під нею розуміють процес міграції професійної лексеми за межі вузькоспеціального тексту, за якого вона формує нове, нетермінологічне значення. Нове, утворене за допомогою метафори переносне значення терміна у невластивому для нього регістрі створює додаткові образи явища, предмета, дії тощо. Детермінологізація може також призводити до формування фразеологізмів [6].

Вивченням шляхів інтелектуалізації мови та, зокрема, процесів детермінологізації займається ряд сучасних українських (Н. Ф. Клименко [5], І. В. Гошовська [2], О. В. Ляхова [7], І. В. Середюк [9]) та російських (О. Ю. Багіян [1], О. О. Гутіна [3], Л. М. Лубожева [6], А. А. Макарова [8]) лінгвістів. Дослідження проводяться на матеріалі термінологій різних галузей у слов'янських та західноєвропейських

мовах. **Актуальність** цієї розвідки зумовлено браком досліджень, присвячених розгляду особливостей функціонування термінологій, зокрема юридичної, у неспеціальних контекстах на матеріалі новогрецької мови.

У межах цієї статті ми поставили перед собою **мету** дослідити специфіку функціонування юридичної термінології в грецьких публіцистичних текстах та обумовлені цим зміни в семантиці термінологічних одиниць. **Предметом** виступають особливості вживання юридичних термінів у неспеціальних контекстах та зміни у їхньому значенні. **Об'єктом** дослідження править юридична термінологія, що трапляється в обраних для дослідження газетних текстах. **Матеріалом** роботи слугували статті з електронних версій газет «Кафімерині», «Віма» та деяких інших електронних ЗМІ за 2011–2015 роки.

Підвищення юридичної грамотності населення європейських країн пов'язано передусім із загальною демократизацією суспільства та поширенням інформаційних технологій, які забезпечують легкий доступ до текстів законів. Держава почала робити ставку передусім на розуміння громадянами законів, а не на примус. Звідси і уроки правознавства в школах, ознайомлення молодих громадян з основами державного устрою та функціонування державного механізму. У випадку Греції демократизація суспільства стала можливою після падіння диктатури чорних полковників (1967–1974) та відновлення свободи преси.

У наш час в грецьких, як і в інших європейських газетах, широко освітлюються міжнародні відносини, проблеми злочинності, корупційні скандали, гучні судові процеси. Усе це неможливо без використання в заголовках та текстах репортажів і статей юридичної термінології. Наведімо декілька прикладів вживання юридичних термінів у заголовках:

1. [Αθώς ο Αρτέμης Ματθαίουλου για υλόθεση ληστείας](#) [Καθημερινή, 03/04/2015].

2. *Να κατατεθεί πρόταση μομφής κατά της ΠτΒ ζητούν 30.000 πολίτες* [Καθημερινή, 12/08/2015].

3. [Κατηγορίες κατά Ερντογάν για πολιτικό πραξικόπημα](#) [Καθημερινή, 23/08/2015].

4. [Σακελλαρίδης: Στην παράταση «κόπηκε» το κοινό ανακοινωθέν \[Καθημερινή, 12/02/2015\]](#).

Як видно з вищенаведених прикладів, у заголовках статей вільно вживається мало не весь спектр юридичних термінів – від міжнародного і конституційного до кримінального права. Це означає, що для журналістів абсолютно очевидно, що грецький читач підготовлений до сприймання відповідних термінів. В іншому разі вони не виносили б такого роду слова у заголовки статей. Для нас же очевидно, що юридичні терміни, які вживаються в заголовках, аж ніяк не входять до складу слів виключної належності до сфери права. Це слова подвійної належності, що мають як юридичне, так і загальнозживане значення.

Якщо юридичні терміни вживаються навіть у заголовках, які за визначенням мають бути загальнозрозумілими, логічно припустити, що вони в достатній кількості представлені і в самих статтях. Перегляд обраних для аналізу статей повністю підтверджує це припущення. У самих текстах статей трапляються терміни-слова, термінологічні словосполучення та цілі фрази юридичного змісту:

5. *Απορρίφθηκε από το Πενταμελές Εφετείο Θεσσαλονίκης το αίτημα του τέως δημάρχου Θεσσαλονίκης Βασίλη Παλαγεωργόπουλου, να ανασταλεί η εκτέλεση της ποινής που του είχε επιβληθεί, σε δεύτερο βαθμό, για την πολύκροτη υπόθεση υλεξαίρεσης στα ταμεία του δήμου [Καθημερινή: Παραμένουν στη φυλακή Β. Παλαγεωργόπουλος και Μ. Λεμούσιας 18/02/2015]*.

6. *Επιχειρείται να επιτευχθεί συντομότερη δικάσιμος, ύστερα από αίτηση των διαδίκων, των υποθέσεων που έχουν ήδη προσδιοριστεί σε κάποια ειρηνοδικεία για μετά την 31/12/2020 [Καθημερινή: [Τι προβλέπει η τροπολογία για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά 13/08/2015](#)]*.

7. *«Θέλουμε αυτές οι υποθέσεις να τελειώσουν κατά προτεραιότητα, με δεδομένο πάντα το τεκμήριο αθωότητας» τόνισε ο κ. Αλεξιάδης [Καθημερινή: Νομοσχέδιο «τελευταίας ευκαιρίας» για αδήλωτα κεφάλαια σε Ελλάδα ή εξωτερικό 02/11/2015]*.

8. *Πραξικοληματική χαρακτηρίζει το ΠΑΣΟΚ την ενέργεια της κυβέρνησης να μεταφέρει υλοχρεωτικά τα διαθέσιμα των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλων φορέων του δημοσίου, για να καλύψει τα προβλήματα ρευστότητας και μάλιστα με Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου με αναδρομική ισχύ [Καθημερινή: ΠΑΣΟΚ: «Πραξικοληματική η μεταφορά των διαθεσίμων» 20/04/2015]*.

9. [Εν αναμονή του πορίσματος για καρτέλ στα δημόσια έργα του Οργανισμού στο τέλος Μαρτίου, η **αντίδικος** πλευρά επέλεξε να μπλοκάρει τον κεντρικό λογαριασμό](#) [Καθημερινή: [Εν αναμονή του πορίσματος για καρτέλ στα δημόσια έργα 01/03/2015](#)].

Αναλiζ δiβραних текстiв доводить, що юридична термiнологiя особливо широко представлена в репортажах про поточнi подiї. В них термiни виступають у своїх звичних, прямих значеннях, просто контекст, у якому вони використовуються, певним чином впливає на їх сприйняття пересiчним громадянином-неюристом. Юридичнi поняття, позначуванi вiдповiдними термiнами, децо «стираються», сприймаються не так чiтко, а приблизно, на побутовому рiвнi. Iншими словами, юридичнi термiни в пресi профануються. Проте, з iншого боку, широке використання юридичної термiнологiї в грецьких газетних статтях свiдчить про iнтерес сучасного грецького суспiльства до правничої сфери своєї краiни та свiту. З лiнгвiстичного погляду в усiх розглянутих досi випадках слiд вести мову про деспецiалiзацiю термiнiв, а не їх детермiнологiзацiю, адже в репортажах про злочини, судовi процеси, введення в дiю нових законiв тощо вони зберiгають своє основне значення i не розвивають нових, хоча їхнiй змiстовий план децо спрощується. Функцiя юридичних термiнiв у таких контекстах, як правило, номiнативна.

Бiльший iнтерес для дослiдника представляє вживання юридичної термiнологiї не в репортажах, а в аналітичних статтях та матерiалах колумнiстiв. В них не стiльки викладається фактична iнформацiя, скiльки представлений аналіз подiй, персональна думка автора-аналiтика, часто не позбавленого лiтературного таланту. Стилi аналітичних статей взагалi має бiльше, нiж репортаж, спiльних рис з художнiм функцiональним стилем. Тому можна припустити, що юридичнi термiни в них можуть уживатися в переносних, нетермiнологiчних значеннях та виконувати не номiнативну, а iншi функцiї.

А. А. Макарова зазначає, що якщо термiн використовується в газетному тексті в переносному значеннi, то його оказiональний вiдтiнок надає тексту ефекту експресивностi. При цьому старт утворенню переносних вiдтiнкiв значення часто дає незвична сполучуванiсть термiна iз загальноживаними словами. Такi смислови

зсуви реалізують авторський задум, надають мовленню яскравості, виразності [8].

Перегляд аналітичних статей грецьких газет, розташованих у рубриках *Απόψεις / Γνώμες / Αρθρογραφία*, показує, що вживання юридичних термінів у незвичних контекстах є поширеним прийомом грецьких публіцистів. Наведімо декілька прикладів:

10. *Τους ζηλεύεις έλεϊτα που κατάφεραν να κλέψουν την πατέντα της διακτίνισης από τα άκρως απόρρητα χολιγουντιανά αρχεία κι έτσι μετακινούνται με ταχύτητα φωτός από το ένα στούντιο στο άλλο, φως κι αυτοί. [Καθημερινή, Απόψεις: Αεικινούμενοι διαφωτιστές 28/05/2014].*

11. *Είναι η δυσφήμιση της ελληνικής κουζίνας αλλά και της ελληνικής οικογένειας, της σχέσης μητέρας και παιδιού [Βήμα, Γνώμες: Η δυσφήμιση της κουζίνας 24/05/2015].*

12. *«Καταιγίδα» ενόπλων ληστειών στην Αττική [Το Βήμα, 10/12/2011].*

В останньому з наведених прикладів автор неначе соромиться своєї сміливої метафори і заключає слово *καταιγίδα* у лапки. Наступний приклад ілюструє можливість створення навколо юридичного терміна розгорнутої метафори:

13. *Τα παράθυρα της κρατικής διαφθοράς δεν κλείνουν [Capital.gr, 12/03/14].*

Крім аналітичних статей, яскраві і несподівані контексти вживання юридичних термінів можна зустріти в текстах інтерв'ю, якщо інтерв'юювана особа творчо підходить до відповідей на запитання, образно передаючи свої думки. Ось один із таких прикладів:

14. *Είμαι ευαίσθητοποιημένη σε βαθμό κακουργήματος. Δεν θέλω πια να βλέπω πράγματα που με ταραίζουνε. Είμαι πάρα πολύ ευαίσθητοποιημένη με τα παιδιά που υλοφέρουνε και τους μεγάλους ανθρώπους. Βλέπω γυναίκες που ζητιανεύουνε για να ταΐσουν τα μωρά τους και τρελαίνομαι [Το ποντίκι: Πέγκυ Τρικαλιώτη: Μαθαίνω να ανοίγω πόρτες και να πληαίνω στην επόμενη λίστα 21/01/2013].*

Аналіз виявлених випадків уживання юридичних термінів у грецьких аналітичних статтях та деяких інших жанрах, наприклад інтерв'ю, дозволяє дійти висновку, що вони можуть уживатися: 1) у прямих значеннях, але навколо них створюється метафора («*καταιγίδα*» *ενόπλων ληστειών*, *τα παράθυρα της κρατικής διαφθοράς δεν κλείνουν*) – у випадках, коли аналізуються суспільно-політичні події (належні до сфери права), та 2) у непрямих значеннях, де вони самі створюють юридичну метафору, у контекстах, що не належать до правничої сфери

(*δυσφήμιση της ελληνικής κουζίνας, είμαι ευαίσθητοποιημένη σε βαθμό κακουργήματος*). У першому випадку маємо справу з прикладами деспеціалізації, правда, дещо глибшої, ніж у репортажах. Натомість у другому випадку йдеться про стадію набуття терміном переносного значення завдяки літературному таланту публіциста, яке з багаторазовим уживанням у різноманітних контекстах може закріпитися за словом та ознаменувати собою завершення процесу детермінологізації даної одиниці.

Слід, проте, зазначити, що всі проаналізовані нами метафоричні уживання юридичних термінів виявилися okazіоналізмами, плодом авторської фантазії. В ході дослідження не виявлено усталених нетермінологічних значень юридичних термінів та стертих метафор на кшталт *δάνειο εμπιστοσύνης* (кредит довіри) або *πολιτικό κεφάλαιο* (політичний капітал), що є результатом повної детермінологізації економічних термінів *δάνειο* (кредит) та *κεφάλαιο* (капітал). Таким чином, можна стверджувати, що царина юриспруденції не належить до галузей знання, що характеризуються активною детермінологізацією, хоча процеси деспеціалізації йдуть у ній досить інтенсивно.

Література:

1. Багиян А. Ю. Детерминологизация как результат размытости границ между специальной и общеупотребительной лексикой / Александр Юрьевич Багиян // Филологические науки. Вопросы теории и практики: сб. науч. трудов / гл. ред. Дмитрий Николаевич Рябцев. – Тамбов: Грамота, 2014. – Вып. 7 (37). – Ч. 2. – С. 28–33.

2. Гошовська І. В. Детермінологізація як складова інтелектуалізації мови / І. В. Гошовська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: зб. наук. праць. – Серія «Філологічна» / відп. ред. А. М. Архангельська. – Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. – Вип. 49. – С. 27–30.

3. Гутина Е. А. Детерминологизация лингвистических терминов в современной речи [Электронный ресурс] / Елена Александровна Гутина. – Режим – доступу: <https://gutinaea.wordpress.com/публикации/детерминологизация-лингвистических/>

4. Клименко Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі: [монографія] / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2008. – 336 с.

5. Клименко Н. Ф. Термінування і детермінування в процесах інтелектуалізації сучасної української мови / Ніна Федорівна Клименко // *Studia Linguistica*: зб. наук. праць / відп. ред. Ірина Олександрівна Голубовська. – К.: Київський університет. – 2009. – Вип. 3. – С. 100–107.

6. Лубожева Л. Н. Процессы терминологизации и детерминологизации специальной лексики [Електронний ресурс] / Л. Н. Лубожева. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2012/Philologia/7_100759.doc.htm

7. Ляхова О. В. Детермінологізація й розширення значення слова в лексичній системі сучасної української мови [Електронний ресурс] / О. В. Ляхова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – 2011. – № 963. Сер.: Філологія. – Вип. 62. –

Режим доступу: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/4431/2/Lyakhova%20O.%20V..pdf>

8. Макарова А. А. Детерминологизация единиц языка экономики и бизнеса в современном русском языке: дисс. на соиск. уч. степени канд. филол. н.: 10.02.01 «Русский язык» [Електронний ресурс] / Анна Анатольевна Макарова; Моск. гос. областной ун-т. – М., 2007. – 220 с. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/determinologizatsiya-edinits-yazyka-ekonomiki-i-biznesa-v-sovremennom-russkom-yazyke>

9. Середюк І. В. Типологія детермінологізації англійських філософських термінів / І. В. Середюк // Термінологічний вісник: зб. наук праць / відп. ред. В. Л. Іващенко. – К.: Інститут української мови НАНУ, 2013. – Вип. 2 (2). – С. 150–156.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. <http://www.kathimerini.gr/810100/article/epikairothta/ellada/a8wos-o-artemhs-mat8aiopoylos-gia-yposesh-lhsteias>

2. <http://www.kathimerini.gr/827069/article/epikairothta/politikh/na-katate8ei-protash-momfhs-kata-ths-ptv-zhtoyn-30000-polites>

3. <http://tanea24.gr/katigories-kata-erntogan-gia-politiko-praksikopima.681f49984e655b77ef32ab4749c7b7c6.html>
4. <http://www.kathimerini.gr/803293/article/epikairothta/politikh/sa-kellaridhs-sthn-paratash-kophke-to-koino-anakoinw8en>
5. <http://www.kathimerini.gr/804191/article/epikairothta/politikh/pa-ramenoyn-sth-fylakh-v-papagewrgopoylos-kai-m-lemoysias>
6. <http://www.kathimerini.gr/827201/article/epikairothta/politikh/ti-provlepei-h-tropologia-gia-ta-yperxrewmena-noikokyria>
7. <http://www.kathimerini.gr/837199/article/epikairothta/politikh/no-mosxedio-teleytaias-eykairias-gia-adhlwta-kefalaia-se-ellada-h-e3wteriko>
8. <http://www.kathimerini.gr/812068/article/epikairothta/politikh/pa-sok-pra3ikophmatikh-h-metafora-twn-dia8esimwn>
9. <http://www.kathimerini.gr/805461/article/oikonomia/epixeirhseis/en-anamonh-toy-porismatos-gia-kartel-sta-dhmosia-erga>
10. <http://www.kathimerini.gr/769238/opinion/epikairothta/politikh/aeikinoymenoi--diafwtistes>
11. <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=706378>
12. <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=434198>
13. <http://legacy.capital.gr/jArticle.asp?id=1973548&pg=26>
14. <http://www.topontiki.gr/article/47485/pegky-trikalioti-mathaino-na-anoigo-portes-kai-na-pigaino-stin-epomeni-pista>

IV TEACHING TERMINOLOGY AND FOREIGN LANGUAGES

THE TECHNIQUE OF TRANSLATION AS A MEANS OF TEACHING-LEARNING ROMANIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

Cristina Burtea-Cioroianu

Assistant Professor, PhD

University of Craiova

Romania

Abstract

Teaching Romanian as a foreign language implies in the process of its learning by foreign speakers certain methods of approach, as happens with any other foreign language. There is no ideal approach when teaching and learning a foreign language, but a multitude of techniques and methods adequate for a certain target group. The technique of translating some words and phrases from Romanian into the students' mother tongue is one of the techniques that facilitate their access to information nearly impossible to decipher in the initial stage. Generally, the translation is done using a transition language, English, which most of the students are familiar with. Still, when translating, it is difficult to adapt the English terminology to the Romanian system due to the major differences between the two languages.

Keywords: technique of translation, method, Romanian, foreign language, text

1. Introduction

There are several methods that have been applied in time when learning foreign languages and that can be found when teaching-learning Romanian as a foreign language. Some methods are not so efficient such as: the method of total physical response, the silent method or suggestopedia, better results with beginners being obtained through the direct method, the communicative and the translation one, which may constitute a fairly important way of breaking through the student's universe.

The direct method implies the teacher's presence as a partner of the student, and the meaning of words is expressed using instruments other than translation, namely: pantomimic, images, real world. In this context, the mother tongue is not used, the students practising vocabulary in the context, and the techniques used are conversation, reading in a loud voice, exercises, essays, repetition. The evaluation is done in the form of an interview and the writing of a text, not being a formal one.

The communicative method stresses the "real" communication between the teacher who becomes a coordinator, but also a partner of the students, and the students or between students. All the four dimensions of teaching the language are developed: the capacity of oral expression, the capacity of receiving the oral message, the capacity of receiving the written message and the capacity of written expression in the context in which the students' mother tongue is not used and grammar is learned through practice. The emphasis is on the technique of discussions, debates, role-play, written communicative activities, drama, etc. During the communicative activities the emphasis is on fluency, the errors are tolerated and the evaluation will be a formal one.

The traditional teaching methods, characterized by a relationship of authority and based on the principle according to which the teacher brings knowledge to the student who, supposedly, is prepared to receive it, today seem inappropriate for mass education. Nowadays, the traditional way of teaching no longer represents an efficient way of transmitting information and consequently new different ways of teaching are developed while considering the student's needs. An efficient and real teaching-learning process supposes the use of the methodology and pedagogy appropriate to the present generation of students, the use of the new technologies and an educational environment in perpetual change.

In the case of teaching Romanian as a foreign language, the challenge is to find appropriate methods for stimulating and motivating the creative abilities of some foreign students who have a smaller or larger mass of information and who may come from cultures entirely different from ours because: "The purpose of teaching/learning a foreign language is to equip the learner with a set of knowledge and skills of using it in view of satisfying the communicative needs" (Moldovan *et alii*, 2002: 3). This is an interesting and topical approach to different modern strategies of learning a foreign

language having at hand some up-to-date materials or means of teaching, such as: worksheets, pictures or flashcards, realia ('from-life' materials), picture stories, posters, brochures, leaflets, CDs (music), DVDs (movies, commercials, cartoons), games, poetry, drama (plays, role-plays), projects. To all these motivational resources summed up by the different approaches when working with students will be added conversation or exercises of translation or retroversion. Therefore the technique of translation is also present when learning Romanian as a foreign language.

2. The technique of translation

Teaching foreign languages, through different teaching practices and applied programmes place translation, *volens nolens*, in the centre of a perpetual interpretative act of cultures-languages. As a consequence, the methodological questions that occur are to know if translation can serve as a means of acquiring the necessary skills for using and knowing Romanian as a foreign language.

The word *translation* has its origin in the Latin word *translatio, translationis (f.)* – *transcription, reproduction* (Guțu, 2003: 1353), is in fact a representation, a transfer of the meaning of a text from the language in which it is written to another target language. The approach to carrying out a translation is done either by *ad litteram* rendering the text, a sort of formal equation, or by paraphrasing. This paraphrasing does nothing but inevitably modify some semantic aspects of the text, by transmitting the essence of the meaning, while the formal equation tends to an almost word-for-word translation of the original text.

The concepts of *translation fidelity* (the accuracy of the translation, the degree to which the translator manages to reproduce the initial text) vs. *translation transparence* (the degree to which a translation, in a native speaker's opinion, complies with the grammar, syntax, linguistic expressions of his mother tongue) were defined by Schleiermacher, who distinguishes between transparency, as a method that brings together the writer and the reader and fidelity, that brings together the reader and the author (Wilss, 1982: 33). In order to translate effectively the translators, the teacher in our case, should know both the target language – the language into which one translates – and the language to which the text belongs; they should have socio-cultural and specialist knowledge, if the text is a specialized one.

Therefore, one should know English as a transition language, or French for foreign students who speak it, in order to grammatically and lexically equate them with Romanian.

Translation as a technique of learning foreign languages (and implicitly the specialized languages) has constituted a controversial subject which oscillated between underlining the benefits and the obstacles that its implementation may bring to the students. Thus, in an attempt to identify the optimal ways for teaching and learning, extreme periods were recorded during which most of the students' activity was dedicated to translating texts from and into the foreign language (L2), and periods during which translations were considered unproductive, even a factor of slowing down the learning of a foreign language because of the long and intense usage of the mother tongue: "Never translate: interpret" (Richards and Rodgers, 1991: 10). The activity of translating a text may be preceded by other types of lexical activities: the identification of the sense through equating the term with its definition, synonymy, antonymy, or the elucidation of polysemy or homonymy of some words as well as the identification of some aspects that appear in the text and are difficult to approach.

Generally, the difficulty of accurately translating some usually polysemous words occurs in the case of mixed groups learning Romanian as a foreign language, for example in the case of specialized terminology from the fields of medicine, engineering, IT, philology, economy, law, etc., when the same term is found in different domains with stylistically and contextually specialized senses. For example, the word *mijloc* (Velican *et alii*, 1990: 126) has several meanings starting from the medical field - *means of treatment*, to the transportation one - *means of transportation*, to the space localization - *the centre of the city, of the house*, or the temporal one - *the middle of the year, day, week, month*, to the biological one - *the waist (middle of the body)*, etc. In order to explain the different meanings of polysemous words to those who learn Romanian as a foreign language, it is very important to verify the differences between the meanings by replacing them with different synonyms specialized in contexts.

One also has to take into account the case of some neologisms that imply their translation using synonyms or even some expressions attached to some larger concepts just for the better understanding of the original sense. Such cases are especially found within the technical or economic specialized

languages: *to generate* (=to produce), *to provide* (=to procure, to give), *apt* (=good, suited, capable), *contribution* (=participation) (Bobircă, 1998: 8), *to amortize* (= to generate the necessary financial funds in order to replace in kind the physical and moral depreciation of fixed funds), *reimbursement* (=refund), *territorial* (=which refers to private property over land or to real estate), *patrimony* (= the totality of assets which belong to the community and are administered by the state authorities, public property) (Bobircă, 1998: 95); *planetary mechanism* (= reunites all the components of the gear situated on the same plan and are grouped one around the other); *to drill* (= to make a hole using an instrument, a tool etc.; to pierce), *matrix* (= tool having an interior cavity, made up of one or several elements, used for shaping a material, through under pressure plastic deformation; form in which are cast the typographic letters), *to file* (= to process a part with a file, detaching splints from its surface in order to level it, to modify its form, etc.), *grinder* (= fixed or portable machinery/tool which has as a tool a rotating abrasive disk, used for polishing metallic parts), etc. (Coste et alii., 1990: 100-101)

Homonymies, especially the partial ones (Todi, 2007: 96-115) create even more confusion among the foreign Romanian speakers, and in order to correctly translate them it is very important to place them in a context:

1. Acces, accesuri (entrance) – The entrance to the University is through the side doors.

Acces, accese (attack, burst) – The seller's burst troubled her.

2. Blană, blănuri (processed leather, coat) – The woman wore a fur coat.

Blană, blăni (plank) – The plank in the fence has broken.

3. Corn, corni (horn, blowing instrument) – The philharmonic orchestra has also used the horn as a blowing instrument at the latest concert.

Corn, coarne (animal excrescence, part of a machine/construction/tool) – Horned animals may be aggressive.

Corn, cornuri (bakery product) – Yesterday, I ate a jam croissant at the bakery; etc.

There are arguments for and against using translations when learning Romanian as a foreign language and as a specialized language in a certain domain. Unfortunately, in the case of Romanian as a foreign language the translation of the meanings of certain words or contexts can only be made using a foreign language as a transition language and it is the very difficult to keep the basic meaning, one being frequently in the situation of using

different artifices for a better explanation of the grammatical, lexical or morphological problem encountered. The importance of a correct translation from L1 into L2 when ensuring effective communication is due to a standardization of the terminology, because “standardization is a key element of terminology, allowing the transfer of specialized knowledge and thus, appropriate specialized communication at international level” (Badea, 2014: 532).

Translation as a method of learning a foreign language was intensely used until the 1940s, at present, in some regions of the world being considered rather an obstacle than a progress factor with students eager to make a qualitative jump towards the free, creative usage of a new language. The Direct method, in its turn, has eliminated translation from the techniques of teaching and learning a language. The Cognitive Approach has reinstated translation to a better position through the recognition of the contribution it had in the conscious learning, in the activities of contrastive discernment between L1 and L2. The movement of reform for giving priority to speaking a foreign language instead of writing (Richards and Rodgers, 1991: 15) has emphasized the role of the language as a means of communication, has insisted on the necessity of the contextualization of the acts of speech and has culminated, regarding the reticence of using translations, with the point of view expressed through the Audio-Lingual method (translations only at an advanced level and without any communicative purposes) and the Communicative Approach (translations accepted only if they are strictly necessary and without acknowledging them any communicative role when learning the foreign language).

The objections conveyed regarding the way in which students may or may not benefit from the translation of some texts refer most often to the fact that translation is a difficult exercise, pretentious, accessible especially to those with high proficiency in the foreign language. Thus, the students must also resort, except the specialized knowledge, to the lexical, grammatical and stylistic one. The time the latter use for translation is equivalent to an equal duration of using and thinking in L1, of equating concepts between L1 and L2. The spontaneous, creative usage of the language is thereby slowed down. Another frequent objection refers to the less communicative aspect of translation itself, a static activity, little offering in order to fulfil a basic need of the communicative approach: each activity has as a purpose a sequence of

oral or written communication, in a circumstance that imitates real life. The need for putting into a balanced perspective the role of translation and the importance it deserves has led to a more careful analysis of the activities having as central point translation. The question that arises is in fact if translation can be converted to a communicative activity that meets the traits consecrated by the communicative approach: the usage of authentic materials, the ensuring of a communicative purpose for each activity, the integration of the four basic skills, working in pairs/groups, the contextualization of the activities for a duplication of the activities that occur in real life.

Translations can be preceded by other interconnected activities: for example, studying a concept within the sub-skill to read a written message in order to extract specific information, to extract the general idea, the theme of the text, to answer questions and to formulate one's own questions regarding that concept, to identify the specialized terms in the text. The translation activity in itself may take the form of communicative activities: of working in teams or in pairs with the correction of the translation of a team by the other, with the translation of fragments within different groups followed by the reconstruction of the whole text; with a translation of the same text by A team from L1 to L2 and by B team from L2 to L1 in order to compare the original with the final version, etc.

When teaching the foreign language from a communicative perspective and through translation the use of authentic materials is a mandatory condition. Widdowson has underlined the contrast between the traditional vision on simplified materials, presented in front of the students for an educational purpose and the modern conception, which imposes the use of authentic materials (Widdowson, 1990: 67). The authentic materials, the ones we encounter transposed to reality through the internet, newspapers, magazines, specialty documents are defined by Wallace as texts written by users of L2 as a mother tongue, in order to serve a real life purpose, other than the pedagogical one (Wallace, 1992: 145).

The advantages of using specialized materials especially in the case of foreign languages are that students no longer have contact with artificial materials written for pedagogical or didactic reasons and can better observe the way in which the studied foreign language is articulated, the mechanism according to which the latter is functioning. Duff mentions the way in which

L1 is responsible for shaping the way of thinking, while L2 is responsible for understanding the way in which the languages influence each other (Duff, 1992: 71).

The subjects of the authentic materials suited for didactic exploitation add specialized and socio-cultural knowledge which help the foreign students with the knowledge and the deepening of the Romanian language and culture. There are voices that consider the term *schemata* (Wikipedia) used in psychology as being part of the aspects one must take into account when learning a foreign language and which represent a context of knowledge that have to be assumed, deciphered and compared to a context of knowledge that belong to the student, being familiar to him. The concept of *schemata* implies the fact that the insufficient knowledge of the text, especially in trans-cultural situations, leads to learning difficulties, and that *schemata* as a mental structure develops and modifies as students accumulate new information.

3. Conclusions

So, the translation method, also applied in our case to Romanian as a foreign language is classical, simple and efficient (Stern, 1996: 453) mainly manifested in the sphere of grammar and vocabulary. According to Robinson, translations are “intelligent activities, which imply complex processes of conscience as well as unconscious learning” (Robinson, 2003: 49). Translations as a technique of learning foreign languages lead to a higher level of linguistic skills in the understanding of an oral-written message by the foreign language speakers, and in the possibility of transmitting it. Applied in a manner of transposing a near real life concept in the teaching-learning environment, translations can be taught as a working technique with communicative valences, emphasizing the primary role of the language, that of communication. Preceded and followed by other communicative activities, translations in themselves can support the foreign students in acquiring knowledge of Romanian and in correctly deciphering its meanings and nuances.

References

Badea, Simina, *Achieving standardization preserving multilingualism: what can translation do?*, The 20th International Conference “The Knowledge-Based

Organization", 12-14 june 2014, "Nicolae Bălcescu" Land Forces Academy Publishing House, Sibiu, 2014.

Bobircă, Viorica, *Manual de limba română pentru studenții străini economiști*, Editura Academiei de Studii Economice, București, 1998.

Coste, Ileana, *et alii.*, *Limba română. Manual pentru studenții străini*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1990.

Duff, A., *Translation*, Oxford University Press, Oxford, England, 1992.

Guțu, Gheorghe, *Dicționar latin-român*, Editura Humanitas, București, 2003.

Moldovan, Victoria, Pop, Liana, Uricariu, Lucia, *Nivel prag pentru învățarea limbii române ca limbă străină*, Editura Consiliul Europei, Strasbourg, 2002.

Richards, J. C., Rodgers, T. S., *Approaches and Methods in language Teaching*, Cambridge, CUP, England, 1991.

Robinson, D., *Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of Translation. Practice of Translation*, London, Routledge, England, 2003.

Wallace, C., *Reading*, Oxford, O.U.P, England, 1992.

Wilss, W., *The Science of Translation. Problems and Methods*, Tübingen, Günther Narr, 1982.

Widdowson, H. G., *Aspects of Language Teaching*, O.U.P, ESOL, England, 1990.

Stern, H. H., *Fundamental Concepts of Language Teaching*, Oxford, Oxford University Press, England, 1996.

Todi, Aida, *Pentru o limbă română corectă*, Editura ALL. București, 2007.

Velican, Marilena, Mateescu, Adrian, Șoșa, Elisabeta, *Limba română, manual pentru studenții străini*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1990.

https://en.wikipedia.org/wiki/Schema_%28psychology%29

ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ ΚΑΙ ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ

Δρ. Σταματία Σοφίου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας
Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων,

Δρ. Ελισάβετ Χατζηόλου,

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας
Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων
Ελλάδα

Abstract

The present announcement aims to present the method which is used in the Hellenic Army Academy in order to teach cadets English and French military terminology. The method helps cadets to acquire the necessary oral and written skills which will enable them to participate in military programs like Military Erasmus; to take part in conventions and conferences; to attend postgraduate programs in Europe and in America; and to meet the respective needs of the Hellenic Army.

The method includes, among other things, understanding and summarizing military texts, reproducing written and oral texts, memorizing military terms, definitions and acronyms, reading maps and charts, etc.

To achieve our goals, we use books which we have written ourselves, the Internet, laptops, computers, etc. The learning of English and French military terminology is also achieved via the in vivo participation of our students as dictated by the contemporary interactive method of teaching a foreign language.

Key words: Hellenic Army Academy, English language, French language, military terms and interactive approach

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων (ΣΣΕ) διδάσκονται δύο ξένες γλώσσες, η Αγγλική και η Γαλλική, σε επίπεδο B2 (Καλή Γνώση), με σκοπό την προφορική και γραπτή εκμάθησή τους από τους Ευέλπιδες οι οποίοι, ως

αξιωματικοί των Ενόπλων Δυνάμεων Ξηράς, θα κληθούν, αναλόγως των περιστάσεων, να επικοινωνήσουν προφορικά και γραπτά με συναδέλφους τους του εξωτερικού ή θα αποφασίσουν να παρακολουθήσουν ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού προκειμένου να αποκτήσουν μεταπτυχιακούς τίτλους σπουδών.

Παράλληλα με τις δύο γλώσσες, οι Ευέλπιδες διδάσκονται και το μάθημα της στρατιωτικής ορολογίας, επίσης σε επίπεδο B2 (Καλή Γνώση), που περιλαμβάνει στρατιωτικούς όρους και στρατιωτικά κείμενα, τόσο στην αγγλική όσο και τη γαλλική γλώσσα, με σκοπό την απόκτηση δεξιοτήτων, προφορικών και γραπτών, που θα τους διευκολύνουν στην ανάγνωση και την κατανόηση στρατιωτικών κειμένων, τη σχετική παραγωγή λόγου και τη συγγραφή επίσημων στρατιωτικών αναφορών, εκθέσεων ή και πρακτικών.

Η παρούσα έκθεση δεν σκοπεύει να παρουσιάσει τη μέθοδο που ακολουθείται στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων προκειμένου να αποκτήσουν οι σπουδαστές της καλή γνώση των παραπάνω γλωσσών αλλά τη μέθοδο που χρησιμοποιείται προκειμένου οι Ευέλπιδες να καθιστούν γλωσσικά ικανοί, στο γραπτό και τον προφορικό λόγο, να συμμετέχουν στα κοινά στρατιωτικά προγράμματα εκπαίδευσης Erasmus και να φέρουν σε πέρας τις αποστολές της υπηρεσίας τους ή τις μεταπτυχιακές σπουδές τους σε χώρες του εξωτερικού.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

ΣΤΗ ΣΣΕ

Η στρατιωτική ορολογία, λοιπόν, διδάσκεται σε Ευέλπιδες που γνωρίζουν την αγγλική και τη γαλλική γλώσσα σε τέτοιο επίπεδο ώστε να μπορούν:

α. Να διαβάσουν και να κατανοήσουν απλά στρατιωτικά κείμενα,
β. Να αποδώσουν, προφορικά, τις περιλήψεις των στρατιωτικών κειμένων και

γ. Να συνθέσουν σωστές, γραμματικά και συντακτικά, κατανοητές προτάσεις και παραγράφους που να αφορούν στα στρατιωτικά κείμενα.

Με άλλα λόγια, το μάθημα της στρατιωτικής ορολογίας δεν αρχίζει από μηδενική βάση αλλά ξεκινά με βάση τις ήδη αποκτηθείσες δεξιότητες των σπουδαστών στην ξένη γλώσσα, δηλαδή τις δεξιότητες τους στην ανάγνωση (reading/lecture) και την κατανόηση (comprehension/compréhension) αγγλικών ή γαλλικών κειμένων, τις ικανότητές τους στην προφορική

απόδοση (speaking/production orale) στρατιωτικών κειμένων στη μια ή την άλλη γλώσσα και στη συγγραφή (writing/production écrite) αγγλικών ή γαλλικών κειμένων που αφορούν στη στρατιωτική επιστήμη.

Με βάση τα παραπάνω, δηλαδή, τις γνώσεις των σπουδαστών στην ξένη γλώσσα, τις προσωπικές στρατιωτικές, γλωσσικές απαιτήσεις των Ευελπίδων, αυριανών αξιωματικών του Ελληνικού Στρατού Ξηράς και τις απαιτήσεις του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (εκπαιδευτικές και τεχνικές), οι εντεταλμένοι καθηγητές της ΣΣΕ, συγγραφείς της παρούσας μελέτης, μέλη ΔΕΠ, συνέγραψαν εγχειρίδια που αποσκοπούν στην εξοικείωση των σπουδαστών με την ορολογία που συναντάται στη στρατιωτική επιστήμη, ώστε οι Ευέλπιδες να καταστούν ικανοί να κατανοούν κείμενα της ειδικότητας τους και να αποκτήσουν τις γλωσσικές τεχνικές που απαιτούνται για να εργάζονται αποτελεσματικά σε ξενόγλωσσο περιβάλλον.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗ ΣΣΕ

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται στη διδασκαλία της αγγλικής και της γαλλικής στρατιωτικής ορολογίας στη ΣΣΕ δεν διαφέρει από αυτήν που χρησιμοποιείται στη διδασκαλία της αγγλικής ή της γαλλικής γλώσσας. Περιλαμβάνει, δηλαδή, κείμενα, ασκήσεις λεξιλογίου και γραμματικής, τη χρήση του Η/Υ, τη χρήση ηλεκτρονικών εγκυκλοπαιδειών και λεξικών, ημερήσιες δοκιμασίες, διμηνιαίες εξετάσεις, εξαμηνιαία διαγωνίσματα, κ.α. Με βάση αυτή τη μεθοδολογία, οι δύο υπογράφουσες συγγραφείς συγγράψαμε δύο (2) εγχειρίδια αγγλικής ορολογίας και δύο (2) εγχειρίδια γαλλικής ορολογίας, η κάθε μια, τα οποία και παραθέτουμε μαζί με σύντομες αναφορές και περιγραφές σχετικές με τη διδασκαλία του μαθήματος και τους στόχους του:

1. *A Workbook for Learners of Military English Volume I* με συγγραφέα την υπογράφουσα την παρούσα ανακοίνωση και συνεργάτιδα τη Σταυρούλα Ρωμούδη, ΕΕΔΠΠ στη ΣΣΕ, που εκδόθηκε το 2014. Το βιβλίο, που αποτελείται από 136 σελίδες, περιέχει στρατιωτικά κείμενα κατανεμημένα σε επτά (7) ενότητες που αφορούν στην ακόλουθη στρατιωτική ορολογία: Α. Fundamentals of Combat Operations; Β. The Principles of War; Γ. Retrograde Operations; Δ. Army Aviation; Ε. Field Artillery; ΣΤ. Engineering; και Ζ. Logistics. Κάθε ενότητα συνοδεύεται από ερωτήσεις (comprehension ή

multiple choice questions), που εξετάζουν την αντίληψη του σπουδαστή όσον αφορά το κείμενο και την απόδοσή του, αλλά και από ασκήσεις του λεξιλογίου των στρατιωτικών κειμένων που καλούν τους Ευέλπιδες να φέρουν εις πέρας τα εξής:

α. Να αναζητήσουν, μέσω του Η/Υ, τους ορισμούς (definitions) των στρατιωτικών όρων των κειμένων, τα συνώνυμα (synonyms) και τα αντίθετα (antonyms) τους,

β. Να αντιστοιχίσουν τους στρατιωτικούς όρους των κειμένων με τους ορισμούς τους (word/definition matching),

γ. Να αναπτύξουν, προφορικά ή γραπτά, τίτλους άρθρων εφημερίδων που αφορούν σε πολεμικές επιχειρήσεις (title elaboration),

δ. Να συμπληρώσουν στρατιωτικά κείμενα, χρησιμοποιώντας τους σωστούς στρατιωτικούς όρους (fill in the gaps),

ε. Να σχηματίσουν, με τη βοήθεια του Η/Υ, ιδιωματικές στρατιωτικές φράσεις (military collocations) και

στ. Να χρησιμοποιήσουν προθέματα (prefixes) ή επιθήματα (suffixes) για να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους (word building/formation).

Εκτός από τα παραπάνω, το βιβλίο περιέχει ένα πίνακα με τους αμερικανικούς στρατιωτικούς βαθμούς, ένα κατάλογο με αμερικανικές στρατιωτικές εντολές, έναν πίνακα με τη στρατιωτική ώρα στην αγγλική γλώσσα, έναν πίνακα με το φωνητικό αλφάβητο του NATO με διάφορες ασκήσεις επί αυτού, κ.α. Το βιβλίο δεν έχει ακόμα ακουστικές ασκήσεις (listening) αλλά ούτε και οπτικό-ακουστικές προβολές (audio-visual CD-ROMs).

2. *A Workbook for Learners of Military English Volume II* με συγγραφέα την υπογράφουσα την παρούσα ανακοίνωση και συνεργάτη τον Βασίλη Χαλδούπη, ΕΕΔΙΠ στη ΣΣΕ, που εκδόθηκε το 2014. Το βιβλίο αποτελείται από 160 σελίδες με στρατιωτικά κείμενα του NATO καταναμημένα στις επτά (7) ακόλουθες ενότητες: Α. Defence Matters; Β. Operational Priorities; Γ. Kosovo; Δ. Counter-Piracy; Ε. Support to Turkey; ΣΤ. The Future of NATO; και Ζ. NATO Forces 2020. Εκτός από τις ασκήσεις κατανόησης των κειμένων (comprehension questions), το βιβλίο περιέχει τις εξής ασκήσεις εμπλουτισμού του στρατιωτικού λεξιλογίου των Ευελπίδων:

α. Ασκήσεις λεξιλογίου του τύπου σωστό/λάθος (true/false),

β. Ασκήσεις επιλογής της σωστής πρόθεσης (preposition exercises),

γ. Ασκήσεις σχηματισμού ρημάτων από τα ουσιαστικά που υπάρχουν στα κείμενα και το αντίθετο, ασκήσεις σχηματισμού ουσιαστικών από τα ρήματα που υπάρχουν στα κείμενα (word building/formation),

δ. Ασκήσεις για τη γραπτή ανάλυση των διαγραμμάτων των στρατιωτικών κειμένων (chart elaboration),

ε. Ασκήσεις, σε τύπο ερωτήσεων, για την κατανόηση των διάφορων στρατιωτικών όρων (military terms questions) και

στ. Ασκήσεις γραμματικής για την εκμάθηση της αντιστροφής (inversion) και της απόδοσης της υποτακτικής (subjunctive).

Εκτός από τα παραπάνω, το βιβλίο περιέχει πίνακες με το ειδικό λεξιλόγιο των στρατιωτικών όρων των κειμένων (glossary of terms of units 1-7) και πίνακες με ιδιωματικές στρατιωτικές φράσεις (military collocations). Το βιβλίο δεν έχει ακόμα ακουστικές ασκήσεις (listening) αλλά ούτε και οπτικό-ακουστικές προβολές (audio-visual CD-ROMs).

Όσον αφορά τα δύο (2) εγχειρίδια στρατιωτικής ορολογίας στη γαλλική γλώσσα, αυτά είναι τα εξής:

1. *Français sur Objectifs Spécifiques* με συγγραφέα την υπογράφουσα την παρούσα ανακοίνωση, που εκδόθηκε το 2014. Αποτελείται από 182 σελίδες και περιλαμβάνει δύο μέρη. Το πρώτο μέρος του εγχειριδίου περιέχει στρατιωτικά κείμενα του ΝΑΤΟ καταναμεημένα στις ακόλουθες εννέα (9) ενότητες:

A. Les pays membres

B. La charte des Nations Unies

Γ. Qu'est-ce que l'OTAN ?

Δ. La réforme des structures militaires de l'OTAN

E. Opérations et missions de l'OTAN

ΣΤ. Coopération civilo-militaire

Z. Les principales fonctions de l'Etat-major militaire international

H. Evolution du partenariat euro-atlantique

Θ. L'organisation pour l'interdiction des armes chimiques

Εκτός από τη λεξιλογική ανάλυση των κειμένων και τις ασκήσεις κατανόησης (compréhension écrite), το βιβλίο περιέχει τις εξής ασκήσεις σχετικές με τον εμπλουτισμό του στρατιωτικού λεξιλογίου των Ευελπίδων:

α. Ασκήσεις του τύπου σωστό/λάθος (vrai ou faux),

β. Ασκήσεις που, με τη βοήθεια λεξικών ή e-λεξικών, βοηθούν τους Ευέλπιδες να αντιστοιχίσουν ρήματα με ουσιαστικά ή επίθετα,

γ. Ασκήσεις με τα αντίθετα και τα συνώνυμα των ρημάτων των κειμένων,

δ. Ασκήσεις αντιστοίχισης ρήματος με ουσιαστικό ή με επίθετο και ασκήσεις αντιστοίχισης ελληνικών στρατιωτικών όρων με γαλλικούς όρους και το αντίθετο,

ε. Ασκήσεις μετάφρασης από τα ελληνικά στα γαλλικά και το αντίθετο,

στ. Ασκήσεις με καταγραφή, σε φθίνουσα ή αύξουσα σειρά, των βαθμών και των μονάδων του στρατού,

ζ. Ασκήσεις για τη μελέτη στρατιωτικών χαρτών και γεωγραφικών όρων,

η. Ασκήσεις για τον σημασιολογικό και τον εννοιολογικό εμπλουτισμό του λεξιλογίου των Ευελπίδων. Πχ. η λέξη *το σύνταγμα* αποδίδεται ως *la constitution* στην πολιτική της έννοια ενώ ως *le régiment* στη στρατιωτική ορολογία,

θ. Ασκήσεις, γραπτού και προφορικού λόγου, σχετικές με το ρόλο του ΝΑΤΟ

Το δεύτερο μέρος, περιέχει κείμενα για μετάφραση που αναφέρονται στα ακόλουθα: α. στη Στρατιωτική Σχολή της Γαλλίας (*L'École spéciale militaire de Saint-Cyr*), β. στη Στρατιωτική Σχολή των ΗΠΑ (*L'Académie militaire de West Point*), γ. στα έξι (6) Όπλα του Στρατού Ήεράς, δηλαδή στο Πεζικό, το Πυροβολικό, το Μηχανικό, τα Τεθωρακισμένα, τις Διαβιβάσεις και την Αεροπορία Στρατού.

2. *Textes Militaires* με συγγραφέα την υπογράφουσα την παρούσα ανακοίνωση, που εκδόθηκε το 2014. Αποτελείται από 118 σελίδες και περιέχει στρατιωτικά κείμενα κατανεμημένα σε έξι (6) ενότητες που αφορούν στα εξής:

A. *La Guerre de Corée*

B. *La Guerre du Viêt Nam*

Γ. *La Guerre des Six Jours*

Δ. *Les Guerres d'Afghanistan*

E. *Les Guerres du Golfe*

ΣΤ. *La Guerre de Yougoslavie*

Εκτός από τις ερωτήσεις κατανόησης του κειμένου (*compréhension écrite*), το βιβλίο περιέχει τις ακόλουθες ασκήσεις:

α. Ασκήσεις του τύπου συμπληρώστε τα κενά με προθέσεις ή άρθρα, όπως, για παράδειγμα, το *en* σε διάφορες προτάσεις: *être en campagne* (είμαι σε εκστρατεία) και *être à la campagne* (είμαι στην εξοχή),

β. Ασκήσεις για την αναγνώριση του σωστού τύπου επιθέτων ή μετοχών, όπως, για παράδειγμα, η λέξη *poste*: *la poste* (το ταχυδρομείο)- *poste restante*, *le poste* (η θέση, η υπηρεσία), *un poste de combat* (μια θέση μάχης), *un poste de commandement* (το γραφείο διοίκησης), *être nommé à un nouveau poste* (διορίζομαι σε μια νέα υπηρεσία), κ.α.

γ. Ασκήσεις για την εκμάθηση της προστακτικής και της υποτακτικής έγκλισης των ρημάτων των κειμένων,

δ. Ασκήσεις συντακτικές σχετικές με την ενεργητική και την παθητική φωνή, τον πλάγιο λόγο, τις δευτερεύουσες προτάσεις, όπως είναι οι χρονολογικές, οι ειδικές, οι αιτιολογικές, οι συμπερασματικές και οι υποθετικές προτάσεις,

ε. Ασκήσεις μετάφρασης που αποσκοπούν στην κατανόηση των ιδιαίτερων αποχρώσεων της γαλλικής σκέψης και των αναλογιών που υπάρχουν ανάμεσα στις δύο γλώσσες, αλλά και στην εμβάθυνση στις πολιτισμικές αξίες που εμπεριέχονται στις δύο γλώσσες.

Το βιβλίο συμπληρώνεται από το ειδικό στρατιωτικό λεξιλόγιο που αφορά στα ακόλουθα:

- A. Προετοιμασία για επίθεση (*La Préparation à l'attaque*)
- B. Επίθεση (*L' Offensive*)
- Γ. Νυχτερινή περιπολία (*La Patrouille de nuit*)
- Δ. Στρατιωτική εκπαίδευση (*L'Entrainement militaire*)
- Ε. Πυρηνικό πόλεμο (*La Guerre nucléaire*)
- ΣΤ. Οδομαχία (*Le Combat de rue*)
- Z. Χειρισμό των όπλων (*Le Maniement des armes*)
- Η. Κατασκοπεία (*L'Espionnage*)
- Θ. Πρόσφυγες και Ανταρτοπόλεμος (*Réfugiés et Guérilla*)

Στο τέλος κάθε ενότητας, παρατίθενται τα αρκτικόλεξα (*Sigles*) των κειμένων που αντιστοιχίζονται με τα ελληνικά ακρωνύμια για την καλύτερη σύγκριση των δύο γλωσσολογικών συστημάτων.

Τα εγχειρίδια αυτά θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ξεπερασμένα σε σύντομο χρονικό διάστημα από τη στιγμή της συγγραφής τους, αν σκεφτούμε τη ραγδαία ανάπτυξη και εξέλιξη της σύγχρονης πολεμικής τεχνολογίας, την ανάγκη που αυτές προκαλούν για συνεχή εκσυγχρονισμό

των μέσων διδασκαλίας των ξένων γλωσσών και την απαίτηση για συνεχή ενημέρωση του προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων Ξηράς. Όπως γράφει ο Στρατηγός ε. α. Δημήτρης Σκαρβέλης, Επίτιμος Αρχηγός ΓΕΕΘΑ, στον Πρόλογο του *Σύγχρονου Λεξικού Στρατιωτικής Ορολογίας* (1996) του Συνταγματάρχη ε. α. Θεόδωρου Γιαννούτσου, η συνεχής πρόοδος και ο συνεχής εκσυγχρονισμός των Ενόπλων Δυνάμεων, σε όλους τους τομείς, ανθρώπινους και τεχνολογικούς, απαιτεί τη συνεχή εκμάθηση: «Είναι διαπιστωμένη ανάγκη η εκμάθηση της αγγλικής και των άλλων γλωσσών από τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων μας, ανάγκη που θα βαίνει αυξανόμενη».

Έτσι, το μάθημα της στρατιωτικής ορολογίας, ανταποκρινόμενο στις ανάγκες του προσωπικού του Ελληνικού Στρατού Ξηράς, δεν παραμένει μόνο μέσα στη τάξη, στη διδασκαλία, δηλαδή, της στρατιωτικής ορολογίας, αλλά επεκτείνεται και σε ανακοινώσεις σχετικές με τους σύγχρονους στρατιωτικούς νεολογισμούς, σε ανακοινώσεις μέσω διεθνών συνεδρίων, αλλά και σε επιβλέψεις των πτυχιακών εργασιών των Ευελπίδων των σχετικών με τη σύγχρονη γεωπολιτική (την ύπαρξη διεθνών ανταγωνισμών), τη σύγχρονη γεωστρατηγική (τη σχεδίαση στρατιωτικής ισχύος) και τους διεθνείς οργανισμούς που ασχολούνται με την ειρήνη και τον πόλεμο όπως ο Οργανισμός Βόρειο-Ατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ) και ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ).

Πιο συγκεκριμένα, το πρόβλημα των νεολογισμών αντιμετωπίζεται με ανακοινώσεις

μέσω του Διαδικτύου στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.afv.gr στις οποίες παρουσιάζονται οι νεολογισμοί που αφορούν στη σύγχρονη στρατιωτική τεχνολογία και στρατιωτική διάλεκτο, ενώ το πρόβλημα της συνεχούς ενημέρωσης αντιμετωπίζεται με ανακοινώσεις σε διεθνή φόρα και στα *Επιστημονικά Δημοσιεύματα* της ΣΣΕ 2014-2016.

Στην μεν ηλεκτρονική διεύθυνση www.afv.gr, το άρθρο «Νεολεξία: Πόσο χρήσιμη είναι στη τάξη» ή “Neolexia: How helpful can it be in class?” σκοπό έχει α. να εξηγήσει τη φύση του νεολογισμού μέσω των διαφόρων ειδών νεολογισμών όπως *nonce words*, *blends*, *portmanteau* και *buzzwords*, β. να δώσει παραδείγματα αυτών, προς όφελος των σπουδαστών και γ. να αποκαλύψει την εκπαιδευτική αξία του νεολογισμού και πως μπορεί να χρησιμοποιηθεί στη τάξη.

Στο δε 3ο Διεθνές Συνέδριο του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου, Σεπτέμβρης 2014, με τίτλο «Γλώσσες για Ειδικούς Σκοπούς Παρελθόν, Παρόν

και Μέλλον» ή “Langues sur Objectifs Spécifiques: Passé, Présent, Futur,” η παρουσίαση με τίτλο “L’étude des néologismes dans l’enseignement du FOS à l’Ecole militaire de Grèce” ή «Η μελέτη των νεολογισμών στη διδασκαλία της Γαλλικής της ειδικότητας στη Στρατιωτική Σχολή της Ελλάδας» πραγματεύεται τη χρήση των στρατιωτικών νεολογισμών στη διδασκαλία και την εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας.

Μέσα από μια βάση δεδομένων που έχουν δημιουργήσει οι Ευέλπιδες και με την καθοδήγηση του καθηγητή τους, μελετούνται η φωνητική, η ορθογραφία και η εκφορά του λόγου (l’art de parler) και εξετάζονται γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα που επιτυγχάνουν την προσέγγιση στην πολιτιστική διάσταση της γαλλικής γλώσσας σύμφωνα με τις οδηγίες του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες (CECRL) και τη διαδραστική διδασκαλία για την εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας που ευαγγελίζεται.

Στα δε *Επιστημονικά Δημοσιεύματα της ΣΣΕ 2014-2016*, το άρθρο “Détection et utilisation des néologismes dans l’enseignement du Français Langue Etrangère” ή «Καταγραφή και αξιοποίηση των νεολογισμών στη διδασκαλία της Γαλλικής ως Ξένης Γλώσσας» αποτελείται από δύο μέρη:

1. Το θεωρητικό μέρος που παρουσιάζει μια ιστορική μελέτη των νεολογισμών για να αναδείξει τον εξελικτικό χαρακτήρα τους και να υπογραμμίσει τη διαχρονική τους επίδραση στη διαμορφούμενη κοινωνία και κουλτούρα, ενώ περιλαμβάνει και μια ταξινόμηση των νεολογισμών που καταγράφει την πολυπλοκότητα και τη δημιουργικότητά τους για να δώσει στους σπουδαστές τα απαραίτητα εφόδια για ενεργή συμμετοχή στην εκμάθηση της γαλλικής γλώσσας και για έρευνα.

2. Το εφαρμοσμένο μέρος που παρουσιάζει τη χρήση των νεολογισμών κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας και της εκμάθησης της γαλλικής γλώσσας και το ρόλο που παίζουν οι νεολογισμοί για ειδικούς σκοπούς έτσι ώστε η διδασκαλία τους να ικανοποιεί θεσμικούς στόχους και να ανταποκρίνεται στις διδακτικές ανάγκες, να εμπλέκει, δηλαδή, τους διδασκόμενους σε μια διαδικασία εκμάθησης διαφοροποιούμενη, δραστική και διαδραστική που διατηρεί το ενδιαφέρον τους αμείωτο και συμβάλλει στην ανέλιξή τους.

Όσο για τις πτυχιακές εργασίες των Ευελπίδων, στην αγγλική γλώσσα, αυτές γράφονται από τους Ευέλπιδες που επιθυμούν να εκπονήσουν τη

διατριβή τους στη στρατιωτική ορολογία και αφορούν σε σύγχρονα θέματα ή σε διεθνή ζητήματα, πάντα υπό την επίβλεψή μας.

Ενδεικτικά παραθέτουμε τα παρακάτω θέματα, στην αγγλική γλώσσα, που βρήκαμε στο Διαδίκτυο και σε περιοδικά του ΟΗΕ (με τον οποίο ήρθαμε σε επαφή μέσω των αντιπροσώπων του στην Αθήνα) :

1. «Ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών και η Διπλωματία» ή “Peacekeeping and Diplomacy”. Η πτυχιακή εξετάζει τις αρχές και την ιστορία του ΟΗΕ από την έναρξη της λειτουργίας του μέχρι σήμερα, και στις αρχές, τους τύπους και τους μηχανισμούς της σύγχρονης διπλωματίας.

2. «Καταιγίδα της Ερήμου» ή “Operation Desert Storm”. Η πτυχιακή περιλαμβάνει στρατιωτικά κείμενα και στρατιωτική ορολογία που αφορούν στον Πόλεμο του Ιράκ και του Αφγανιστάν, στον Εμφύλιο Πόλεμο στη Συρία και στο Πόλεμο που διεξάγεται σήμερα στη Μέση Ανατολή κατά του Ισλαμικού Κράτος (ISIS).

3. «Η Διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας» ή “The Breakup of Yugoslavia”. Η πτυχιακή παρουσιάζει τη διάλυση της γειτονικής χώρας, κατά τη δεκαετία του 1990, στα διάφορα μικρότερα κράτη, δηλαδή, στην Κροατία, τη Σλοβενία, τη Σερβία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και τα Σκόπια.

4. «Η Αραβική Άνοιξη 2010-2014» ή “The Arab Spring 2010-2014”. Η πτυχιακή πραγματεύεται τις μαζικές διαμαρτυρίες και εξεγέρσεις που έλαβαν χώρα στη Μέση Ανατολή από το 2010 μέχρι το 2014 για την καταπίεση των αραβικών λαών της περιοχής. Η εργασία αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη καθώς η επεξεργασία των κειμένων γίνεται το ακαδημαϊκό έτος που διανύουμε. Η υπεύθυνη Εύελπισ θα την παρουσιάσει, όπως γίνεται με όλες τις πτυχιακές εργασίες των Ευελπίδων, το Μάιο, πριν τη λήξη του όγδοου εξαμήνου, δηλαδή, πριν την αποφοίτησή της.

5. «Η Κρίση στη Βόρεια Αφρική Αίγυπτος, Λιβύη, Τυνησία, Αλγερία και Μαρόκο» ή “The Crisis in North Africa Egypt, Libya, Tunisia, Algeria and Morocco”. Η πτυχιακή πραγματεύεται τις μαζικές διαμαρτυρίες και εξεγέρσεις που έλαβαν χώρα στη Βόρεια Αφρική από το 2010 μέχρι το 2014 κατά της καταπίεσης των λαών της περιοχής. Η εργασία βρίσκεται σε εξέλιξη καθώς η επεξεργασία των κειμένων γίνεται το ακαδημαϊκό έτος που διανύουμε. Η υπεύθυνη Εύελπισ θα την παρουσιάσει, όπως γίνεται με όλες οι πτυχιακές εργασίες των Ευελπίδων, το Μάιο, πριν τη λήξη του όγδοου εξαμήνου, δηλαδή, πριν την αποφοίτησή της.

Η επεξεργασία των κειμένων, που αποτελούν τις πτυχιακές εργασίες των Ευελπίδων, δεν διαφέρει από αυτή που παρουσιάζεται στα βιβλία της στρατιωτικής ορολογίας της ΣΣΕ. Περιλαμβάνει, δηλαδή, τα εξής: α. ασκήσεις κατανόησης των κειμένων, διαφόρων τύπων, όπως true/false, multiple choice, strike the odd one out, β. ασκήσεις λεξιλογίου, όπως spot the error, supply definitions with the use of an e-dictionary, γ. συμπληρώσεις πινάκων με τη σωστή στρατιωτική ιεραρχία, κ.α.

Ορισμένες από τις πτυχιακές περιέχουν οπτικό-ακουστικό υλικό υπό τη μορφή CD-ROMs που οι Ευέλπιδες ανασύρουν από το Διαδίκτυο, όπως και φωτογραφίες σχετικές με το θέμα που επεξεργάζονται που επίσης βρίσκουν στο Διαδίκτυο.

Σχετικά με τις πτυχιακές στη γαλλική γλώσσα, αυτές δεν υπάρχουν ακόμα. Σύντομα, όμως, θα παρουσιαστούν οι πρώτες πτυχιακές εργασίες των Ευελπίδων στη γαλλική γλώσσα που θα αποδεικνύουν τόσο τις γραπτές όσο και τις προφορικές γνώσεις των σπουδαστών στη στρατιωτική ορολογία και θα ενισχύουν την εκπαίδευσή τους στη γαλλική στρατιωτική επιστήμη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Χρησιμοποιώντας, λοιπόν, τις παραπάνω μεθόδους, φέρουμε εις πέρας τους τρεις στόχους της εκπαίδευσης των Ευελπίδων στην ξένη γλώσσα, ήτοι, τους διδακτικούς, τους γλωσσολογικούς και τους κοινωνικούς και πολιτιστικούς στόχους, αφού διεκπεραιώνουμε τα ακόλουθα:

α. Να δραστηριοποιηθούν οι Ευέλπιδες στην εκμάθηση της ξένης γλώσσας, να εξασκηθούν στη χρησιμοποίηση των έντυπων και των ηλεκτρονικών λεξικών και να μιμηθούν και ενδεχομένως να ανακαλύψουν μόνοι τους, με βάση την επαγωγική μέθοδο (inductive approach/méthode inductive), χρήσιμα στοιχεία της ξένης γλώσσας,

β. Να αποκτήσουν πιστοποιητικά ή διπλώματα γλωσσομάθειας, να γνωρίσουν τους μηχανισμούς μετάφρασης της ξένης γλώσσας και να συνειδητοποιήσουν την αλληλεξάρτηση που υπάρχει ανάμεσα στη χρήση και τη δομή της γλώσσας αφού, όπως γράφει ο Ελβετός γλωσσολόγος Φερντινάν ντε Σωσσόρ (1857-1913), «η γλώσσα είναι εργαλείο για τον λόγο και ταυτόχρονα το προϊόν του λόγου» (la langue est instrument pour la parole et en même temps le produit de la parole) και

γ. Να αντιληφθούν τη ταυτιστική και την πολιτιστική λειτουργία της γλώσσας και την εξελικτική πορεία της μέσα στο χρόνο και το χώρο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Hatziolou, Elizabeth. "Neolexia: How helpful can it be in class?" Ανακοίνωση στην ιστοσελίδα www.afv.gr.

Sofiou, Stamatia. "L'étude des néologismes dans l'enseignement du FOS à l'École militaire de Grèce." Βελιγράδι: Σεπτέμβριος 2014. Παρουσίαση της μελέτης στο 3ο Διεθνές συνέδριο του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου με τίτλο "Langues sur Objectifs Spécifiques Passé, Présent, Futur" και δημοσίευσή της στα πρακτικά του συνεδρίου.

B. ΒΙΒΛΙΑ

Conseil de l'Europe. *Cadre Européen Commun de Référence pour les Langues: Apprendre, Enseigner, Evaluer (CECRL)*. Strasbourg: Unité des Politiques linguistiques, 2000.

Saussure, Ferdinand, de. *Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας*. Μετάφραση Φ. Δ. Αποστολόπουλου. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 1979.

Γ. ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Sofiou, Stamatia. "Détection et utilisation des néologismes dans l'enseignement du Français Langue Etrangère." *Επιστημονικά Δημοσιεύματα της ΣΣΕ 2014-2016*. Βάρη: Εκδόσεις ΣΣΕ, 2016.

Δ. ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ

Hatziolou, Elizabeth-Stavroula Romoudi. *A Workbook for Learners of Military English* Volume I. Vari: Hellenic Army Academy, 2014.

Hatziolou, Elizabeth-Basil Chaldoupis. *A Workbook for Learners of Military English* Volume II. Vari: Hellenic Army Academy, 2014.

Sofiou, Stamatia, *Français sur Objectifs Spécifiques*. Vari: Académie Militaire Hellénique, 2014.

Sofiou, Stamatia. *Textes Militaires*. Vari: Académie Militaire Hellénique, 2014.

Ε. ΛΕΞΙΚΑ

Γιαννούτσος, Θεόδωρος. *Σύγχρονο Λεξικό Στρατιωτικής Ορολογίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κωνσταντίνου Τουρίκη, 1997.

ΣΤ. ΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Chalkidou, Evaggelia, Army Cadet IV. *The Crisis in North Africa Egypt, Libya, Tunisia, Algeria and Morocco.* Graduate thesis, Hellenic Army Academy, 2016.

Kourmoulis, Constantine, Army Cadet IV. "Operation Desert Storm." Graduate thesis, Hellenic Army Academy, 2015.

Niggiani, Angela, Corporal Cadet IV. "UN Peacekeeping and Diplomacy." Graduate thesis, Hellenic Army Academy, 2015.

Pelekanos, John, Army Cadet IV. "The Syrian Civil War." Graduate thesis, Hellenic Army Academy, 2016.

Tsaousi, Stamata, Army Cadet IV. "The Arab Spring 2010-2014." Graduate thesis, Hellenic Army Academy, 2016.

PROBLEMS ARISING UNDER TRANSLATION OF TERMINOLOGY

POLYSEMY AND LEXICAL VAGUENESS IN TRANSLATING
LEGAL TERMS**Simina BADEA**

Assistant Professor, PhD

University of Craiova

Romania

Abstract

Legal translation has become a basic requirement within the international community. Despite the huge development of translation worldwide and the creation of a core common vocabulary at EU level, the translation of legal terms still involves linguistic and conceptual difficulties caused by the differences existing between legal cultures and languages. One of such problems is generated by the frequency of polysemy, a factor leading to lexical vagueness. In this framework, the paper aims to provide an overview of the polysemy of legal terms, which includes the delimitation of polysemy from homonymy, types of polysemy, as well as the role of context in translating polysemous terms. The empirical part of this paper deals with the English word *issue*, especially as a legal term. The lexicographic analysis of the word evokes its etymological evolution and semantics, thus illustrating polysemy in legal language.

Keywords: legal translation, polysemy, lexical vagueness, context, issue

1. Introduction

In a globalized world, translation has been increasingly conditioned and shaped by the demands of the market. People who want to build a successful career are expected to have acquired knowledge and training in one or several specialist areas and, in certain professional settings, to be proficient in at least one foreign language. The legal profession has greatly contributed to the development of international relations and trade activities, while much

relying on the competence of translators. Thus, legal translation has become “a basic requirement in both the public and private sectors of the international community” (Alcaraz & Hughes, 2014:2). Worldwide, as well as at the level of the European Union, as an arena of legal change, translation is a tool of paramount importance in establishing communication. But an apparently common vocabulary at the crossroad of unification and standardisation, on the one hand, and multilingualism, as reflected in the official languages of the Member States, on the other hand, cannot achieve legal convergence throughout Europe; it can also be “deceptive and illusory, and perpetuate legal differences that remain unrecognized” (Grosswald Curran, 2006:702).

2. Polysemy of legal terms

Despite the huge development of translation at international level and the creation of a core common vocabulary at EU level, the translation of legal terms will always involve linguistic and conceptual difficulties caused by the differences existing between legal cultures and languages. One of such problems is generated by the frequency of polysemy, a factor leading to lexical vagueness.

In *Dicționarul de neologisme*, polysemy is defined as follows: **1.** Quality of a word to have several meanings; polysemantism. **2.** (*Aesthetics*) Quality of a work of art to acquire, for the one contemplating it, several meanings revealing themselves according to the socio-cultural context, the historical moment when the work of art is received etc.”

The concept of polysemy is circumscribed within a dual system of oppositions: the opposition between polysemy and homonymy, on the one hand, and between polysemy and monosemy, on the other hand. Among the causes of polysemy one can mention: the tendency of language economy, as opposed to synonymy; the semantic evolution of some words according to rules and types; the need to delimit denotation from connotation, the disambiguation of polysemous words being marked at the meaning component level, as well as at that of specific contexts (Bidu-Vrănceanu & al., 1997:368).

2.1. Polysemy v. homonymy

Just like homonymy, polysemy has, as a matter of principle, the same effect – “the representation of two or more meanings by a single form, thus requiring different equivalents in the target language” (Chromá, 2006:738).

The difference between polysemy and homonymy resides in the fact that polysemy refers to distinct meanings acquired by a single term, whereas homonymy arises out of identical forms of words having different meanings because they are derived from different roots.

The plurality of “signifiants” (E. ‘signifiers’), diachronically speaking, is enough to show that it is not about two meanings of the same word, but about a linguistic coincidence between words completely strange to each other. Homonyms are opposed to polysemes not only by their etymology, but also by their radically different meanings (Cornu, 2000:97).

2.2. Types of polysemy of legal terms

The study of various terminologies has demonstrated that there is both internal polysemy, referring to the fact that within a certain legal system, the same term can have two or several distinct meanings, and external polysemy, which means that most legal terms have at least a legal meaning and an extralegal one.

Internal or legal polysemy refers to the fact that a term has at least two potential legal meanings (Cornu, 2000:94). Internal polysemy is an essential mark of legal vocabulary, for terms with multiple legal meanings are much more numerous than terms having a single, unique meaning.

An example in French is the noun *acte*, and in Romanian the corresponding term is characterized by internal polysemy as well. Thus, the Romanian *act* has two legal meanings: ‘action’ and ‘document, deed’. In English, the term *act* also has two legal meanings, i.e. ‘action’ and ‘statute’.

According to Cornu (2000:81), external polysemy can only be analyzed if the same term is assigned a legal meaning which is different from the one occurring in common language.

Internal polysemy often interferes with external polysemy. Thus, the word *act* has a common language meaning too, that of “one of the major divisions of a play, opera, or film” (*American Heritage Dictionary of the English Language*), and this meaning is recorded in the three languages mentioned above.

Going deeper, Cornu (2000:75) distinguishes between two categories of polysemous terms that can be found in both common language and legal

language: firstly, terms with a primordial, primary legal meaning and a derived extralegal meaning, and secondly, terms with the main meaning in common language. His analysis focuses on the corpus provided by the French legal vocabulary, but it can also be applied to English and Romanian.

2.3. Issue - a polysemous term

The empirical part of this paper deals with the English word *issue*, a perfect example of polysemy, a fact supported by the etymological evolution and the semantics of the word in question.

Etymologically, the first meaning of *issue* belongs to common language. As we will see below, both common language and legal language meanings have evolved from the same root, a proof in favour of the polysemy, not homonymy of the term.

Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary provides the following etymology: ME < MF: place or passage out; OF (e)issue < VL **exuta*, n. use of fem. of **exutus*, r. L *exitus* (ptp. of *exire* to go out).

According to *Online Etymology Dictionary*, as a verb, it is recorded in the mid-14th century: 'to flow out (of water); to come or go (out of a place), sally forth', from the noun *issue* or else from *issu* (Old French), the past participle of *issir*. As a mid-15th century transitive verb, it means 'to send out'. The legal-administrative meaning 'to send out authoritatively' occurs around 1600. The sense of 'supply (someone with something)' dates back to 1925.

As a noun, *issue* (about 1300), comes from Old French *issue* 'a way out, a going out, exit; final event', from fem. past participle of *issir* 'to go out', from Latin *exire* 'come/ go/ move out/ forth/ away; become public; flow, gush, pour forth'.

Within the sphere of medicine, *issue* means 'discharge of blood or other fluid from the body' (from the 1520s). From the late 14th century dates the meaning 'outcome of an action, consequence, result' and the legal meaning relating to succession law 'offspring, children, descendants'. The meaning 'action of sending into publication or circulation' is from 1833.

The 14th century witnessed the development of the legal sense based on the notion of 'end or result of pleadings in a suit (by presentation of the point to be determined by trial', hence 'the controversy over facts in a trial' (early 14th century, Anglo-French). A century later the sense 'point of contention between two parties' was recorded.

After consulting etymological dictionaries, as well as dictionaries of both general English and legal terms, mono- and bilingual dictionaries, we can sum up the current meanings of the polysemous term *issue*.

As a noun, it has the following common language meanings:

- Topic of discussion (R. 'subiect de discuție')

e.g. *The union plans to raise the issue of overtime.*

What legal and moral issues should we consider?

- Problem, worry (R. 'problemă')

e.g. *I'm not bothered about the cost – you're the one who's making an issue of it.*

- Single copy of a periodical (R. 'număr al unei publicații')

e.g. *the May issue of the magazine*

- An item or set of items, as stamps, coins, or shares, made available at one time by a business, government, organization (R. 'emisie')

e.g. *a special issue of stamps*

government issue of new bonds.

- Making available or known (R. 'furnizare; actul de a pune la dispoziție sau de a face public')

e.g. *the issue of blankets to the refugees*

the issue of a joint statement by the French and German foreign ministers

The legal meanings of *issue* are most accurately and thoroughly listed in *Black's Law Dictionary*:

- A point in dispute between two or more parties (R. 'dispută, conflict, aspect litigios')

e.g. *collateral issue* (a question or issue not directly connected with the matter in dispute), *deep issue* (the fundamental issue to be decided by a court in ruling on a point of law), *general issue* (1. A plea by which a party denies the truth of every material allegation in an opposing party's pleading. 2. The issue arising from such a plea), *immaterial issue* (an issue not necessary to decide the point of law), *issue of fact* (a point supported by one party's evidence and controverted by another's), *issue of law* (a point on which the evidence is undisputed, the outcome depending on the court's interpretation of the law), *legal issue* (a legal question, usually at the foundation of a case and requiring a court's decision), *special issue* (1. At common law, an issue arising from a specific allegation in a pleading. 2. Special interrogatory), *ultimate issue* (a not-yet-decided point that is sufficient either in itself or in connection with other points to resolve the entire case).

- A class or series of securities that are simultaneously offered for sale (R. 'titluri de valoare')

e.g. *hot issue* (a security that, after an initial or secondary offering, is traded in the open market at a substantially higher price), *original issue* (the first issue of securities of a particular type or series)

- *Wills & estates* Lineal descendants; offspring (R. 'descendenți')

- *Commercial law* The first delivery of a negotiable instrument by its maker or holder (R. 'emisie')

A search of the term *issue* on EUROVOC, the Multilingual Thesaurus of the European Union, provides a new meaning, that of 'proceduri judiciare'. Thus, the phrase *preliminary issue* has the Romanian equivalent 'proceduri judiciare preliminare', literally 'preliminary judicial proceedings' (<http://eurovoc.europa.eu/drupal/?q=search&text=issue&cl=en&page=1>)

There are also idioms in which *issue* occurs: *at issue*: 1. in question; being disputed or under discussion; as yet undecided; 2. at variance; in disagreement; *join issue*: 1. to enter into controversy or take exception; (*Law*) to submit an issue jointly for legal decision; *take issue*: to disagree with, to take up an opposing position in a dispute with another. The expression *have issues* is currently accepted with the meaning "have unresolved conflicts".

As a verb, *issue* has several legal meanings (according to *Black's Law Dictionary*): 1. to accrue (R. 'a crește'), as in *rents issuing from land*; 2. to be put forth officially (R. 'a emite, a elibera'), as in *without probable cause, the search warrant will not issue*; 3. to send out or distribute officially (R. 'a elibera, a distribui'). The idea of making available or known, of giving something officially is also found in common use.

2.4. The role of context in translating polysemous terms

Words are generally characterized by polysemy, as most of the words belonging to the active vocabulary are polysemous. They constantly prove their versatility through the capacity to cover several meanings. There is a direct relation between the polysemy of a word and the contexts in which it is used. Usually, the more often a word is used, the more meanings it has (Burtea-Cioroianu, 2014:51).

In order to understand the meanings of a polysemous word, one should place that word in a context, otherwise, isolated from the text, the term would be but a lifeless element. Therefore, it should be studied "in its natural environment" (Béjoint & Thoiron, 2000:16).

In linguistic analysis, lexical vagueness caused by polysemy can be overcome if one delimitates the specific contexts and identifies the common and secondary meanings, while also considering the more or less figurative ones. One of the most important things when dealing with polysemy is “to determine the relationships between the sense of a word through ‘visible’ elements and the precise delimitation, especially through context, of the differences between them” (Burtea-Cioroianu, 2014:51).

As for the translation of legal terms, they rarely have perfect equivalents in the target language, neither are they symmetrically ambiguous in both the source and the target language. This leads to a great number of lexical errors in translation, errors that can be avoided provided that more attention is paid to context and reliable dictionaries are made use of. This combination can clarify most potential ambiguities, based on “the internal coherence of both the source and the target text [which] will always provide clues” (Alcaraz & Hughes, 2014:36).

3. Conclusions

Specialized texts tend to precision, concision and a systematic character, and the terms occurring in such texts tend to monosemy. As the degree of specialization decreases, terms become more visible as dynamic units, having the capacity to move from the specialized vocabulary to the common one and vice versa, and from a specialized domain to another, which leads to the expansion of polysemy as domains intersect, as one could notice in multi-disciplinary works (Béjoint & Thoiron, 2000:14).

Since a text can hardly contain only purely specialized, monosemic terms, it becomes obvious that any attempt to eliminate polysemy is utopian. Terms pertaining to current vocabulary cannot be prevented from expressing legal notions, not even for the sake of precision and clarity. The expression of such notions cannot be confined to the use of specialized terms which are part of the legal vocabulary of a language. Specialization and technicity do not mean the elimination of current, common terms in denoting the concepts of law. We should also have in view the reforming trend aiming at simplifying legal language, at rendering it more accessible to lay persons as well.

Fighting polysemy is a process that seems impossible, some would say. They may be partly right, for the reason behind this statement is that the

number of the signified is much higher than the number of the signifiers, as Cornu accurately notes (2000:93). Concepts are much more numerous than the words used to designate them. The reserve of legal terms is definite, whereas intellectual creation is indefinite, has no limit. The solution can only be to learn how to live and cope with polysemy, but at the same time to consider it seriously as basic linguistic data.

References

Alcaraz Varó, E., & Hughes, B. (2014). *Legal Translation Explained*. Routledge.

Béjoint, H. & Thoiron, P. (2000). *Le sens en terminologie*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon.

Bidu-Vrănceanu, A. & al. (1997). *Dicționar general de științe. Științe ale limbii*. București: Editura Științifică.

Burtea-Cioroianu, Cristina Eugenia (2014). The Polysemy of Romanian Words and their Receiving by Foreign Students. *Analele Universității din Craiova, Seria Științe Filologice, Limbi străine aplicate*, X(1), 50-55.

Chromá, Marta (2006). Synonymy and polysemy in a bilingual law dictionary. In Elisa Corino (ed. lit.), Carla Marello(ed. lit.), Cristina Onesti (ed. lit.), *Atti del XII Congresso Internazionale di Lessicografia: Torino, 6-9 settembre 2006*, Vol. 2, (pp. 735-741). Available at: http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2006/092_2006_V2_Marta%20CHROMA_Synonymy%20and%20Polysemy%20in%20a%20Bilingual%20Law%20Dictionary.pdf. Retrieved 03.03. 2016.

Cornu, Gérard (2000). *Linguistique juridique*. Paris: Montchrestien.

Grosswald Curran, Vivian (2006). Comparative Law and Legal Culture. In M. Reimann, R. Zimmermann (eds.), *The Oxford Handbook of Comparative Law* (pp. 709-773). Oxford: Oxford University Press.

Lister, R.; K. Veth (2010). *Dicționar juridic român-englez, englez-român*, Traducere: Roxana Dinulescu. București: Editura Niculescu.

Pucleanu, Mona-Lisa (1999). *Dicționar juridic englez-român*. București: All Beck.

*** *American Heritage Dictionary of the English Language*, 5th edition. Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company, 2011. Available at: <http://www.thefreedictionary.com/>

*** *Black's Law Dictionary*, 7th edition, St. Paul, Minn.: West Group, 1999.

*** *Dicționarul de neologisme*, 1986.

*** *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 6th edition. Oxford: Oxford University Press, 2000.

*** *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary*, Gramercy Books, New York/Avenel, 1994.

Multilingual Thesaurus of the European Union. Available at: <http://eurovoc.europa.eu>.

Online Etymology Dictionary. Available at: <http://www.etymonline.com/>

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ЗАГОЛОВКІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Олена Балабан

кандидат філологічних наук, доцент

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
Україна

Abstract

The article presents the attempt to analyze lexical and grammatical transformations while translating English headlines into Ukrainian. It is marked that a special style of newspaper articles can provide certain difficulties while translating, that's why the attention is given namely to the complex lexical and grammatical translational transformations, to which we refer antonymic translation, descriptive translation, compensation and transposition. The quantitative analysis was applied to identify the most frequently used lexical and grammatical transformations while translating English headlines into Ukrainian and to our mind, compression, conciseness, fullness of realities and the necessity of preserving the essence of a newspaper article causes more frequent usage of antonymic and descriptive constructions while translating English headlines into Ukrainian and gives unlimited possibilities for identification and analysis other lexical and grammatical transformations afterwards.

Key words: newspaper headline, lexical and grammatical transformations, translational transformations.

Газети відіграють значну роль у сучасному житті. Газетну публіцистику називають літописом сучасності, адже вона є віддзеркаленням подій і звертається до щоденних проблем суспільства – політичних, соціальних, побутових, філософських тощо. Заголовок формує наше ставлення до публікації, вказує на авторську позицію в тлумаченні того чи іншого факту. Вдалий заголовок несе в собі велике інформаційне навантаження, що є особливо важливим у наше сторіччя “вибуху інформації”. Саме заголовок формує у читача загальне уявлення про матеріал статті та дозволяє обрати найбільш важливе для подальшого ознайомлення. Заголовок покликаний виразити основну

мету повідомлення, встановити контакт з читачем, привернути його увагу, викликати зацікавленість до теми матеріалу, що публікується. У той же час заголовки актуалізує найбільш важливу інформацію повідомлення та слугує дійовим засобом впливу на її сприйняття читачем. Унаслідок такої цілеспрямованості як в англійській, так і в українській пресі сформувався окремий стиль газетного заголовку з низкою притаманних йому лексико-граматичних та функціонально-стилістичних рис, що і обумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Особливий стиль заголовків газетних статей може спричинити певні складнощі при перекладі. Саме тому, головним чином, і до цього часу увага приділялась особливостям англійських газетних заголовків [1; 2; 6; 7; 9; 11; 14; 15], також досліджувались та порівнювались типи заголовків [18; 19] англійської та української преси, визначались певні розбіжності між ними і пропонувались варіанти їх адекватного перекладу.

Метою дослідження є визначення та аналіз специфіки перекладу англійських заголовків українською мовою; порівняльно-типологічний аналіз заголовків двох мов і висвітлення їх лексико-граматичних відмінностей. Поставлена мета потребувала розв'язання наступних **завдань**: 1) визначити особливості заголовків; 2) проаналізувати лексико-граматичні трансформації, що відбуваються при перекладі заголовків англійських газет журналів українською мовою.

Об'єктом дослідження є заголовки британських та американських газетних та журнальних статей.

Предметом дослідження є технології перекладу заголовків у сучасному публіцистичному дискурсі.

Матеріалом дослідження є 350 заголовків із британських та американських газетних та журнальних статей (газет "The Daily Telegraph", "The Guardian", "The Observer", "The Times", "The Washington Post", "The Wall Street Journal", журналів "Financial Times" та "The Economist" 2010-2011 роки).

Перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу, називаються *перекладацькими (міжмовними) трансформаціями*. Оскільки перекладацькі трансформації відбуваються з мовними одиницями, що мають як план змісту, так і план вираження, вони носять формально-семантичний характер, перетворюючи як форму, так і значення

вихідних одиниць. Залежно від характеру мовних одиниць, які розглядаються як вихідні в операції перетворення, *перекладацькі трансформації* поділяються на *лексичні* й *граматичні*. Крім того, існують також комплексні *лексико-граматичні трансформації*, де перетворення або торкаються одночасно лексичних і граматичних одиниць оригіналу, або є міжрівневими, тобто здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних і навпаки. Наша стаття присвячена аналізу саме лексико-граматичних трансформацій. А.Є. Нямцу [10] до комплексних *лексико-граматичних трансформацій* відносить антонімічний переклад, описовий переклад (експлікацію) і компенсацію. Ми також зафіксували ці види трансформацій при перекладі англійських заголовків українською мовою.

Антонімічний переклад – це лексико-граматична трансформація, що передбачає заміну будь-якої одиниці вихідної мови протилежною за значенням одиницею в цільовій мові з відповідною перебудовою всього речення, щоб зберегти зміст [12, с. 79]. Визначено 112 випадків антонімічного перекладу, що складає 32 % від загальної кількості прикладів. Наприклад: *They Never Tell Us Everything! (The Observer, January 26, 2010)* - Вони завжди щось замовчують! Пропонується застосувати антонімічний переклад аби уникнути подвійного заперечення в заголовку статті. Наприклад: *Diplomacy in Afghanistan? Not Until US Identifies Why It's There (The Guardian, April 29, 2010)* - Дипломатія в Афганістані? Лише коли Сполучені Штати визначаться, що вони там роблять.

У даному прикладі можливий дослівний переклад – *Не раніше, ніж Сполучені Штати визначаться, що вони там роблять* – проте, газетні заголовки прагнуть до компресії, тому пропонується застосувати антонімічний переклад.

Описовий переклад (експлікація) використовується у тих випадках, коли неможливо підібрати короткі і точні еквіваленти [12, с. 76]. Описовий переклад зафіксовано у 91 випадку, що складає 26 % від загальної кількості прикладів. Наприклад: *Caucus for Producers, Writers & Directors in Austin (The Wall Street Journal, March 15, 2010)* - Закриті збори виробників, письменників та менеджерів для попереднього обговорення організаційних питань у Остіні, Техас.

У даному прикладі використовуємо описовий переклад слова *caucus*, оскільки точного відповідника в українській мові не існує. Словник В. Мюлера містить два варіанти перекладу даного слова: 1) (*амер.*) закриті збори партійних лідерів для попереднього обговорення політичних та організаційних питань; 2) (*англ. зневаж.*) політика фальсифікації виборів, тиску на виборців.

Компенсація – це лексико-граматична трансформація, що передбачає передачу смислового або стилістичного відтінку не там, де він виражений в оригіналі. Дуже часто один стилістичний засіб замінюється при компенсації втрач іншим. Необхідність у компенсації виникає у зв'язку з тим, що у ряді випадків неможливо знайти повний відповідник (тобто, смисловий і експресивно-стилістичний) для передачі у перекладі окремого сегмента оригіналу.

Якщо необхідно пожертвувати або стилістичним забарвленням, або експресивною напруженістю при перекладі, то слід у першу чергу намагатися зберегти експресивну спрямованість. Це значить, що перекладаючи, наприклад, яке-небудь сленгове (жаргонне) слівце, перекладач перш за все має забезпечити точність передачі смислового і експресивного значення слова, жертвуючи, у крайньому випадку, його жанрово-стилістичним забарвленням. Але, якщо це забарвлення має принципове значення для стилю оригіналу, його обов'язково слід передати у перекладі, хоча би і в іншому реченні, для чого і слугує прийом компенсації втрач [3, с. 97]. Прийом компенсації був відзначений у 81 випадку, що складає 23 % від загальної кількості прикладів. Наприклад: *An A1 Day!* (*The Financial Times, January 26, 2010*) - *День кращий з найкращих!*

У даному прикладі ідіоматичний вираз *A1*, що вживається в англійській мові для означення чогось прекрасного та чудового, пропонується перекласти як *кращий з найкращих*, оскільки прямого еквіваленту в українській мові немає.

Транспозиція – це одночасно лексико-граматична та стилістична трансформація, що передбачає переклад одного жанру чи функціонального стилю в інший жанр чи функціональний стиль.

В англійських текстах елементи розмовного стилю використовуються частіше, вони інколи несуть навіть фамільярний характер. У результаті цього перекладачеві іноді доводиться як би

пригладжувати текст перекладу, замінюючи жаргонно-фамільярні слова та звороти більш нейтральними [5, с. 329]. Транспозиційний прийом має місце тільки у 66 випадках, що складає 19 % від загальної кількості прикладів. Наприклад: *Ugandan Prime Minister to Be Banned From UK If His Gay Death Penalty Bill Succeeds (The Guardian, April 19, 2010)* - Прем'єр-міністру Уганди заборонять в'їзд до Великобританії, якщо буде прийнято його законопроект щодо страти представників сексуальних меншин.

У даному прикладі пропонується вжити більш політкоректну лексему, аніж у мові оригіналу, а також використати трансформацію генералізації.

Проаналізувавши лексико-граматичні перекладацькі трансформації англomовних заголовків українською мовою відзначимо, що серед таких трансформацій спостерігаємо:

1. **Антонімічний переклад** - це лексико-граматична трансформація, що передбачає заміну будь-якої одиниці вихідної мови протилежною за значенням одиницею в цільовій мові з відповідною перебудовою всього речення, щоб зберегти зміст (*They Never Tell Us Everything - Вони завжди щось замовчують!*). Ця трансформація найчисельніша і наявні 112 прикладів (32 %).

2. **Описовий переклад** використовується у тих випадках, коли неможливо підібрати короткі і точні еквіваленти (*Caucus for Producers, Writers & Directors in Austin - Закриті збори виробників, письменників та менеджерів для попереднього обговорення організаційних питань у Остіні, Техас*). Описи представлені у 91 випадку (26 %).

3. **Компенсація** - це лексико-граматична трансформація, що передбачає передачу смислового або стилістичного відтінку не там, де він виражений в оригіналі. Дуже часто один стилістичний засіб замінюється при компенсації втрат іншим (*An A1 Day! - День кращий з найкращих!*). Компенсаторні заміни трапились 81 раз (23 %).

4. **Транспозиція** - це одночасно лексико-граматична та стилістична трансформація, що передбачає переклад одного жанру чи функціонального стилю в інший жанр чи функціональний стиль (*Vatican Hit By Gay Sex Scandal - У Ватикані вибухнув скандал навколо звинувачення у розбещенні неповнолітніх хлопчиків*). Транспозиції зафіксовані 66 раз (19 %).

На нашу думку, компресаторність, стислість, наповненість реаліями, а також необхідність збереження змісту газетного заголовку обумовлює більш чисельне вживання антонімічних та описових конструкцій при перекладі різносистемних мов та дає безмежні можливості для виявлення і аналізу інших лексико-граматичних трансформацій при перекладі в подальшому.

Література

1. Долгирева А.Э. Газетный заголовок в прагмалингвистическом аспекте : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / А.Э. Долгирева. – Таганрог: Таганрог. гос. пед. ин-т., 2002. – 24 с.
2. Зененко Н.В. Лексико-грамматическая специфика газетно-публицистического стиля речи : автореф. дис. ... канд. фил. наук / Н.В. Зененко. – М., 2004. – 16 с.
3. Ильенко С.Г. О специфике второстепенных членов в неполных предложениях / С.Г. Ильенко. – Л., 1958.
4. Кузенко Г.М. Теорія та практика перекладу (The World of Interpreting and Translating) / Г.М. Кузенко. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 232 с.
5. Латышев Л.К. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания: книга для учителя школ с углубленным изучением немецкого языка / Л.К. Латышев. – М.: Просвещение, 1988. – 159 с.
6. Лютая А.А. Современный газетный заголовок: структура, семантика, прагматика: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Лютая А.А. – Волгоград. – 2008. – 26 с.
7. Максютлова О.М. Языковая реализация прагматической установки в британской прессе (на материале заголовка как компонента газетного текста): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / О.М. Максютлова. – М.: Моск. гос. пед. ин-т. иностр. языков им. М. Горького, –1984. – 25 с.
8. Маурер Х.К. Заголовки английских газет (языковые и журналистские аспекты наблюдения) / Х.К. Маурер. – М.: Филол. Вестник, 2001. – 479 с.
9. Миронова Е.А. Структурно-синтаксические типы заголовков в английской и американской прессе и межвариантные различия в их употреблении / Е.А. Миронова // Сб. науч. тр. – М.: Моск. гос. ин-т иностр. яз.им. Мориса Тореза, 1988. – 496 с.

10. Нямцу А.Є. Основи перекладознавства / А.Є Нямцу. – Чернівці. – 2008. – 310 с.
11. Осветимская Н.М. Особенности семантической интерпретации глагольных фразеологизмов в газетном тексте: [на материале англ. газ.] // Сб. науч. тр. / Н.М. Осветимская. – М.: Моск. гос. ин-тиностр. яз.им. Мориса Тореза, 1989. – Вып. 334. – 534 с.
12. Паршин А.Н. Теория и практика перевода // Русский язык / А.Н. Паршин. – М. – 2000. – 190 с.
13. Полякова Е.В. Газетный заголовок в качественной и некачественной прессе: учеб. пособие / Е.В. Полякова. – Т.: Таганрог. гос. пед. ин-та, 2007. – 98 с.
14. Расторгуев Г.В. К интерпретации сенсационного газетного текста: [стилист. значение заглавия] / Г.В. Расторгуев. – Тамбов. – 1999. – 197 с.
15. Солодка Л.І. Лексико-семантичні особливості газетних заголовків: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: спец. 27.00.04 „Теорія та історія журналістики” / Л.І. Солодка. – К., 2008. – 18 с.
16. Стам И.С. Использование фразеологизмов в заглавиях английских художественных и газетных текстов / И.С. Стам. – М.: Наука, 1989. – 398 с.
17. Сухачева А.Н. Особенности заголовков газетных статей современной британской и американской прессы / А.Н. Сухачова. – Ярославль: Вестн. студ. науч. общ-ва, 2005. – № 3. – 185 с.
18. Сыров И.А. Функционально-семантическая классификация заглавий и их роль в организации текста / И.А. Сыров. – М.: Филологические науки. – 2002. – №3. – 187 с.
19. Федосова С.А. Типологические и лингвокультурологические особенности газетных заголовков в английском и русском языках : автореф. дис. канд. филол. наук : 10.02.20 / С.А. Федосова. – А.: Казах. гос. ун-т междунар. отношений, 2007. – 30 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТРИХОТОМІЧНОЇ СХЕМИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПОЛІТИЧНОЇ ПРОМОВИ

Олена Бондаренко

асистент кафедри грецької мови та перекладу
Маріупольський державний університет,

Валерія Зубочек

студентка 3 курсу спеціальності «Переклад (новогрецька)»
Маріупольський державний університет
Україна

Abstract

The paper examines main features of the trichotomous scheme in the context of the translation of the political speech from Greek into Ukrainian. It analyzes the basic components of the political speech.

Key words: political speech, official-business style, trichotomous scheme.

Головною метою політичної промови є донести до реципієнта певну інформацію, тому й переклад має бути точним, без спотворень доносити до реципієнта інформацію, яка міститься в промові. При перекладі промови перекладач повинен дотримуватися чітких правил викладення промови, та використовувати установлені штампи офіційно-ділового характеру. Сьогодні Україна розвиває та підтримує офіційно-ділові стосунки з Грецією, а отже переклад офіційних промов з новогрецької мови стає все більш затребуваним, саме це і зумовлює **актуальність** даної статті.

Мета статті проаналізувати трихотомічні схеми, які є необхідною складовою вірного перекладу політичної промови та визначити особливості перекладу деяких усталених виразів з новогрецької на українську.

Предмет - трихотомічна схема політичної промови. **Об'єкт** - політична промова у контексті її структурної будови.

Наукова новизна полягає у тому, що в даній статті розглянуто схему побудови політичної промови новогрецькою мовою та наведені приклади еквівалентного перекладу українською мовою.

Особливості будь-якої мовної культури, впливають на оформлення перекладу в умовах міжкультурної комунікації, який залежить від соціальних умов і кодування українських і грецьких політичних реалій. Тут постає задача вирішення деяких практичних проблем, пов'язаних з перекладом політичної термінології з новогрецької мови на українську. Від перекладача очікується не тільки володіння основами соціального життя у політичній сфері, а також у рівній мірі різних культурних концепцій. Тобто, для професійного перекладу тексту необхідно володіння знаннями програми діяльності і типів культур країн мови перекладу та мови оригіналу [3].

Дослідження даного питання дозволило виділити, що будь-які фрагменти дійсності завжди закріплюються у мові, тому що мова – це завжди суспільне явище. Текст, або промова, дає можливість зрозуміти та спробувати осягнути культурний політичний дух мови оригіналу. Тож, як виявляється з проведеного аналізу, переклад тексту – це не тільки заміна різних мовних елементів, але й елементів культури двох мов. Однак, слід зауважити, що така заміна не може бути повною, тому що у перекладі промова чи будь-який інший текст офіційно-ділового стилю має читатися як оригінал, тобто бути зрозумілою іноземним реципієнтам, тому що перед перекладачем стоїть складна задача передати самий зміст, використовуючи різні способи перекладу задля досягнення ідентичності змісту, а не форми.

Під лінгвокультурними особливостями розуміється у першу чергу наявність або відсутність збігів яка дозволяє відрізнити дві культури одна від одної [3]. Саме тому при перекладі будь-якого політичного тексту перекладач повинен враховувати звички і традиції, стосовно мовлення автора, та при цьому зробити усе можливе для того, щоб у мові перекладу текст міг адекватно сприйматися. Лінгвокультурна різниця між двома культурами може виникати у зв'язку з певними історичними подіями чи характером подій, які трапляються у певний проміжок часу. Таким чином, щоб перекладачеві створити міжкультурний діалог, треба передати сам текст так, щоб за смислом він був ідентичний тексту мови оригіналу, тобто саме шляхом перекладу.

Семантична рівноцінність текстів дуже важлива для адекватного сприйняття іншомовними реципієнтами тексту промови. У цьому контексті, для перекладача два тексти виступають рівноправними формами, вони різні за оформленням, але повинні стати ідеальним ототожненням у розумінні як мовцями оригіналу, так і іноземними реципієнтами [5].

При перекладі політичних термінів та політичних текстів загалом, перед перекладачем постає задача якомога більш адекватно перекласти політичний твір. Для цього йому необхідне обов'язкове володіння «політичною грамотністю», тобто перекладач повинен бути обізнаним з усіх сфер політичного життя, як у теоретичному, так і у практичному планах (у іноземній та рідній мовах). У контексті політики можна розглядати політичну мову, як мову держави. Але постає ще одна проблема при перекладі. Ця проблема стосується знаходження точного еквіваленту у мові перекладу. І це пояснюється саме лінгвокультурними аспектами та сучасними політичними подіями, які завжди відрізняються у двох країн. Тобто політична реальність однієї країни може бути незрозумілою мовцям іншої. Різні перекладацькі стратегії можуть допомогти зберегти семантичну близькість до тексту оригіналу у тексті перекладу та відтворюють його повним, чи скороченим, але насамперед зрозумілим реципієнтам. Дослідження даного питання виявило, що досягнення точного ідеального перекладу не є можливим і перекладачеві постійно доводиться шукати різні перекладацькі компроміси. Ця ступінь наближеності перекладу до оригіналу залежить не тільки від професійності перекладача та його знань у сфері, яку він перекладає, але і від певних обставин таких як, своєрідні властивості тексту, спосіб чи метод, який перекладач вибрав для перекладу. Політична промова відноситься до такого жанру текстів, які несуть суспільне призначення, тобто через оратора передають політичну думку усього суспільства, чи його певної частини, її переклад завжди має відповідати політичному узусу. Текст, як і його переклад має носити спокійний виклад та не викликати будь яких зайвих асоціацій у реципієнтів, які не будуть пов'язані з тематикою промови. Якщо сам автор промови допускає помилку у викладанні тексту промови, задачею перекладача стає виправити цю помилку и подати текст у такому ракурсі, з якого промова буде чітко сформована і побудована. Щоб

підвищити рівень успіху будь яких соціальних відносин, промова має будуватися у нейтральній формі. Якість перекладу повністю залежить від перекладача, та забезпечує ефективність укладення угод, законотворчі процеси та будь які різні різновиди обміну інформацією задля побудови діалогу на суспільно-політичному рівні.

Отже, для здійснення адекватного, професійного перекладу, перекладачеві слід навмисно ігнорувати точну відповідність структурної та смислової побудови тексту оригіналу та тексту перекладу. Зараз політичний текст – є найважливішою формою виразу суспільства. Він має свій особистий метод виразу, відноситься до офіційно-ділового стилю мовлення, який зумовлює деякі обов'язкові правила для його викладання. Увесь текст промови має бути цілісно організованим, логічним, має містити лише найважливішу інформацію та бути обов'язково правильно граматично оформленим [5]. Ці правила стосуються як побудови промови на мові оригіналу, так і її перекладу.

Ще за античних часів грецькі оратори винайшли певний алгоритм побудови промови, для успішного її викладання та виконання її головної функції – донесення до реципієнтів важливої інформації оратором [4]. Така класична схема називається трихотомічною і має складатися з трьох основних частин: вступу, основної частини та заключної частини.

Привернути увагу реципієнту є головною задачею вступного комунікативного блоку політичної промови. Прикладом вищеназваного вступного комунікативного блоку, можуть бути наведені слова привітання:

Αγαπημένοι συμπολίτες – Дорогі співгромадяни!

Αγαπημένοι ομοεθνεῖς – Дорогі співвітчизники!

Такі слова встановлюють певний контакт між оратором та одержувачем інформації. Але слід зауважити, що промовець має використовувати лише адекватні звертання [1].

Наступним блоком, який становить собою будову промови є організація композиції промови. Тут оратор повинен висунути тезу та обов'язково зуміти довести її. Розмір цієї частини невеликий, лише декілька абзаців. Наявність прикладів обов'язкова. Аргумент у політичній промові має слідувати відразу за вступною тезою. У цьому

випадку допускається використання ментальних дієслів, тобто дієслів, які виражають думку автора [5].

Комунікативний блок стає останнім у ході побудови промови. Саме у ньому вміщена уся головна інформація та обов'язково підводяться підсумки того, що було висловлено раніше. Також у комунікативному блоці оратор може надати оцінку явищам і виразити свою власну думку. У цій частині промови найчастіше оратори прибігають до слів-звертань, та окличних слів, а також до повтору деяких найважливіших вищенаведених у промові думок.

Тож, розглянемо по черзі кожен з етапів класичної трихотомічної схеми, надаючи приклади з політичних промов прем'єр міністра Греції Алексіса Ципраса.

Кожна промова починається привітального слова (προσφώνηση) яке містить у собі звертання до аудиторії. Характер початку промови офіційно-урочистий та потребує пошуку точних адекватних еквівалентів в українській мові. Будь-яка політична промова, в залежності від її призначення починається зі слів:

Αγαπημένοι φίλοι! – Дорогі друзі!

Αγαπημένοι συμπολίτες – Дорогі співгромадяни!

Αγαπημένοι ομοεθνεῖς – Дорогі співвітчизники!

Αγαπημένοι συνέλληνες – Любі брати-греки!

Φίλες και φίλοι – Друзі!

Φίλοι συμπατριώτες – Друзі співвітчизники!

Αγαπητοί συμπολίτες – Шановні співгромадяни!

Αγαπητοί ακροατές – Шановні слухачі!

Εκλεκτοί σύνεδροι – високоповажні делегати!

Αξιότιμοι κυρίες και κύριοι – Шановні пані та понове!

Також промова може початися з подяки оратора за запрошення, або за надання йому слова. Так, під час пленуму Європейського Парламенту у своїй промові Алексіс Ципрас почав свою промову наступним чином:

«Ευχαριστώ πολύ κύριε Πρόεδρε! Κυρίες και κύριοι βουλευτές είναι τιμή για εμένα να μιλώ στο ναό της δημοκρατίας της Ευρώπης. Σας ευχαριστώ θερμά για την πρόσκληση».

«Дякую пане Президенте! Шановні пані та панове члени парламенту, для мене велика честь виступати у храмі європейської демократії. Щиро дякую вам за запрошення».

Наступний, другий етап який має продовжувати промову це пролог-вступ (Πρόλογος-Εισαγωγή). Тут автор представляє тему своєї доповіді (Παρουσίαση του θέματος).

«Η γενναία επιλογή του ελληνικού λαού δεν αποτελεί επιλογή ρήξης με την Ευρώπη, αλλά επιλογή επιστροφής στις ιδρυτικές αρχές της Ευρωπαϊκής ενοποίησης, στις αρχές της Δημοκρατίας, της αλληλεγγύης, του αλληλοσεβασμού και της ισότητας.»

«Сміливий вибір грецького народу не є вибором розриву з Європою, але є вибором повернення до основоположних принципів Європейської інтеграції, до основних принципів демократії, до солідарності, взаємної поваги та рівності».

Основна частина (Κόριο μέρος) промови складає усе те головне, що хоче донести оратор до реципієнтів, тобто розгортає тему своєї доповіді. Вона теж має складатися з трьох етапів: оповідь (Αφήγηση), запевнення (Βεβαίωση), спростування (Ανασκευή).

В оповіді (Αφήγηση) автор може звернутися до минулих подій (Αναδρομή στο παρελθόν), які стали вирішальними та призвели до певних результатів, але ці події пов'язані обов'язково з тематикою доповіді. У промові, яку ми взяли за приклад, оповіддю зі звертанням до минулих подій слугують наступні слова прем'єр міністра:

«Βρίσκομαι ανάμεσά σας, λίγες μόνο μέρες μετά την ισχυρή ετομηση του ελληνικού λαού, μετά την απόφαση που πήραμε να δώσουμε το λόγο, άμεσα να αποφασίσει, στον ελληνικό λαό και να τοποθετηθεί, να πάρει μέρος ενεργά, στη διαπραγμάτευση που αφορά το μέλλον του.»

«Я знаходжусь серед вас, лише декілька днів після винесення непохитного вироку грецького народу, після того рішення яке ми прийняли щодо надання йому слова, щоб він сам вирішив відразу, та визначився у зайнятій активній позиції щодо формування свого майбутнього».

Тут автор через події минулого, що сталися за декілька днів до виступу з промовою, пояснює причину свого приїзду, та підкреслює що він виступає сьогодні від імені народу. Але ця оповідь послідувала лише після дипломатичного вступу, де автор виразив свою повагу до присутніх, подякувавши за запрошення та назвавши місце проведення пленуму Європейського Парламенту «храмом» Європейської демократії

(«ναό της δημοκρατίας της Ευρώπης»), незважаючи на те, що він приїхав відстоювати свої права, та його позиція далі буде дуже чітко виражена проти загальної думки та позиції багатьох присутніх. Це характеризує даного оратора як умілого дипломата, який виконує свою місію гідно від імені народу та своєї Батьківщини.

Головна частина - запевнення (Βεβαίωση) має складатися з переліку основних проблем, яким присвячена промова. Власне кажучи, вона містить основну інформацію, яку оратор повинен донести до аудиторії. Тому без відхилень від теми, вона повинна містити у собі коротко і доступно викладену інформацію. Так, у взятій на розглядання промові, головна частина – запевнення виражена у наступних репліках:

«Η πρόταση που καταθέτουμε στους εταίρους μας, είναι πρόταση που περιλαμβάνει:

- αξιόπιστες μεταρρυθμίσεις, με κριτήριο, όπως είπα πριν, τη δίκαιη κατανομή των βαρών και με το κατά δυνατόν λιγότερες υφεσιακές επιπτώσεις,

- περιλαμβάνει το αίτημα για την ελαρκή κάλυψη των μεσοπρόθεσμων χρηματοδοτικών αναγκών της χώρας, με ένα ισχυρό και εμπροσθοβαρές αναπτυξιακό πρόγραμμα,

- και βεβαίως η πρότασή μας περιλαμβάνει και το αίτημα για μια άμεση δέσμευση ώστε να αρχίσει ένας ουσιαστικός διάλογος, μια ουσιαστική συζήτηση για την αντιμετώπιση του προβλήματος βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους.»

«Пропозиція, яку ми висуваємо нашим партнерам, це пропозиція, яка містить у собі:

- реформи, які заслужують довіри, на основі, як я вже сказав насамперед справедливого розподілу обов'язків, і, принаймні якомога легших наслідків,

- містить запит адекватного охопту середньострокового фінансування потреб країни, з потужною передовою програмою розвитку,

- і звичайно наша пропозиція містить у собі заклик до негайного початку реального діалогу, предметне обговорення вирішення проблеми стабілізації державного боргу.»

У цій частині прем'єр міністр Греції висунув стисло причину свого приїзду, а також вимоги від грецького народу. Тому даний приклад яскраво характеризує природу головної частини промови – запевнення.

Наступний завершальний пункт основної частини це спростування (Ανασκευή). У цій частині оратор повинен викласти основні аргументи,

які будуть доводити його правоту у даному питанні. У наведеній в даній праці промові початком частини спростування будуть слова:

«Κυρίες και κύριοι βουλευτές, παρ' όλα όσα σας ανέφερα, δεν είμαι από τους πολιτικούς που ισχυρίζονται ότι για όλα τα δεινά της πατρίδας μου ευθύνονται οι κακοί ξένοι. Η Ελλάδα έφτασε στα όρια της χρεοκοπίας επειδή για πάρα πολλά χρόνια οι κυβερνήσεις της Ελλάδας δημιούργησαν ένα κράτος πελατειακό, ενίσχυσαν τη διαφθορά, ανέχθηκαν ή και ενίσχυσαν τη διαπλοκή της πολιτικής με την οικονομική εξουσία.»

«Пані та панове депутати, незважаючи на вищесказане мною, я не з тих політиків, які стверджують, що у всіх бідах країни винуваті погані іноземці. Греція дісталася меж банкрутства, тому що протягом багатьох років уряд Греції утворив державу клієнтелізму, посилив корупцію, терпів, або ще більш зміцнив переплетіння політики та економічної влади.»

Останні дві частини це висновок (επίλογος) та вигук (επιφώνηση). Висновок має вміщати у собі певний підсумок та заклик до аудиторії, задля більшого впливу та успіху самої промови. Він слугує безпосередньо завершуючим етапом інформаційної частини промови. У розглянутій промові висновок представлений у наступних словах:

«Η Ευρώπη βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Αυτό που ονομάζουμε ελληνική κρίση δεν είναι παρά η συνολική αδυναμία της Ευρωζώνης να βρει μια οριστική λύση, σε μια αυτοτροφοδοτούμενη κρίση χρέους. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα ευρωπαϊκό και όχι αποκλειστικά ελληνικό πρόβλημα. Και σε ένα ευρωπαϊκό πρόβλημα απαιτείτε ευρωπαϊκή λύση.»

«Європа зараз находиться на перехресті критичних часів, те що ми називаємо грецькою кризою, це не що інше як загальна нездатність Євросони знайти остаточне рішення у час боргової кризи. Насправді ж мова йде про європейську, а не лише грецьку проблему. І європейська проблема потребує європейського рішення.»

Частина – вигук містить у собі заключне слово із закликом або надією на подальшу співпрацю, привітання слухачів та подяку за увагу. Вона може біти виражена різними способами, як наприклад у даній промові:

«Είμαι βέβαιος ότι όλοι αντιλαμβάνομαστε την κρισιμότητα της στιγμής και θα ανταποκριθούμε, θα αναλάβουμε την ιστορική μας ευθύνη. Σας ευχαριστώ.»

«Я впевнений, що ми усі розуміємо критичність моменту, ми відреагуємо та приймемо нашу історичну відповідальність. Дякую.»

Отже, промова Прем'єр міністра Алексіса Ципраса відповідає усім критеріям правильної побудови успішної політичної промови.

Перспективи дослідження становлять детальне вивчення побудови політичних промов та порівняння схематичних особливостей давньогрецьких політичних промов з сучасними для виявлення у них спільного та відмінного.

Список використаних джерел

1. [Риторика загальна та судова: Навч. посіб. / С.Д. Абрамович, В.В. Молдован, М.Ю. Чикарькова – К.: Юрінком Інтер, 2002. - 416 с.](#)
2. Гулей М.Д. Лексико-граматичні особливості та композиційна структура французької політичної промови: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.05 / М.Д. Гулей; Київ. нац. лінгв. ун-т. - К., 2009. - 19 с.
3. Трофімова С. В. Громадсько-політичний переклад та його специфіка. О.: ГО ВПО ОДУ, 2005
4. С. І. Радциг "Історія Давньогрецької літератури", Москва, у "Вища школа", 1999 р.
5. Л.А. Введенський, Л.Г. Павлова. Культура і мистецтво промови -Ростов-на-дону. Видавництво «Фенікс». 1998г.-576 з.

Електронні посилання:

1. <http://www.kathimerini.gr/>
2. <http://news247.gr/newspapers/>

TERMINOLOGICAL VARIATION IN ROIDIS' *POPE JOAN*

Antonio Lillo

Professor of Greek Philology
University of Murcia
Spain

Abstract

In this paper we intend to study the terminological problema with the translation of a literary work written in καθαρεύουσα, Roidis' *The Pope Joan*, when we find what appears to be a doublet, the form of the spoken language "conveniently reconstructed" and the form of Ancient Greek itself. Our aim is to determine to what extent the choice between one term or another is arbitrary or whether the choice involves a special mark, which means a matter of terminology when translating. After an alysing the term couples ὄφθαλμός / ὄμματα, ἰχθύς / ὀψάριον, ρίς / μύτη and ἐρυθρός / κόκκινος, we conclude that Roidis has used δημοτική terms, also used in Koine, or in with regard to Koine forms, providing them with a specific technical sense from the etymological meaning of both, so that the appearance of one term or another does not respond to mere variation nor are they equivalent.

Keywords: Roidis, Pape Joan, καθαρεύουσα, δημοτική, terminological variation.

One of the axioms of any translation is that it should not only reflect the same content as the original text but that it must do so using the same linguistic register as that of the text submitted for translation. To this end, the knowledge of the specific terminology of both the source language and of the language into which a particular text is translated is essential. For this reason all the elements that provide information about each terminological unit in order to use the precise form for a given concept are indispensable. It is, therefore, necessary to have a knowledge of social norms concerning the use of language, linguistic forms and expressive conventions depending on the type of text, the degree of standardization of forms, etc. for the study of the terminology. We are thus faced with a specialized terminology, which often assumes an automatism in the practice of translation, so that the study of terminology is usually applied to technical texts.

Literary texts are not generally of interest to traductologists, whose work is specially oriented towards technical texts. However, we think that from the perspective of the study of terminology, it is possible to incorporate literary prose, provided that a series of principles is clearly set in out order to assign values to the terminology, depending on the contexts in which this terminology appears; these values would have to be registered in advance, since one term in the source language of the text may be equivalent to two different ones in the target language and vice versa.

To apply what we are saying, let us focus on Emmanuil Roidis's (1836-1904) text *Pope Joan*. This novel, or rather, short story, was published in 1866 and deals with an original theme in Greek literature, whose thematics is riddled with ethnocentrism and a marked *costumbrismo*: how Joan, born in 822 in Ingelheim am Rhein, near Mainz, daughter of one of the English monks sent by Charlemagne to evangelize the Saxons, becomes Pope of the Roman church. Perhaps the first thing that strikes one is the light-hearted and humorous tone in many passages of the work, without the slightest shrillness, despite the strong social, political and religious criticism of the Greece of the time and the constant irony throughout the work. This feature makes it a unique work in Greek literature. Roidis draws in this work a beautiful and friendly exposure of scenarios in which our heroine moves, and he uses an elegant *katharévoussa* with a well-weighted rhythm in the sentence, so that, in the words of Dimaras³⁵, “ἐπιδιώκει νὰ προσφέρει πρὶν ἅπ' ὅλα μιὰ γιορτὴ στὶς αἰσθήσεις, μιὰν ἄμεση, δηλαδή, αἰσθητικὴ ἀπόλαυση”. The term *kazarévoussa*³⁶ means “<language> “purified” or “purist” and it is the cultured Greek of the 19th century, characterized by preserving a large number of features of Classical Greek and Koine, but partially adapting some of these to the Greek spoken in this century. Consequently, we are facing a kind of Greek with which the normalization of the Greek population was intended. For this reason the term *καθαρεύουσα* usually has negative connotations, because it is considered a language full of artifice oblivious to what is the natural evolution of every language. A good example of this is the explanation given by Browning³⁷: «The *katharévoussa* was created in the second quarter of the nineteenth century by progressive ‘purification’ of the

³⁵ Κ.Θ.Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα 2000⁹, p. 433.

³⁶ On this Greek cf. R.Browning, *Medieval and Modern Greek*, Cambridge 1983, p. 100 fl.; G.Horrocks, *Greek. A History of the Language and its Speakers*, London & New York 2010, p. 438 fl.

³⁷ Browning, *op.cit.*, p. 104-5.

new demotic, and introduction of more and more elements from the learned tongue. It is always macaronic in character, mingling together incongruously old and new, and studded with false archaisms, hypercorrect forms, and mere blunders... It had to be learned as a foreign language, it was imprecise, vacuous and inordinately fond of calques, and its existence and prestige which it enjoyed did much to hold back the intellectual and artistic development of the people. It was never uniform». In the same vein, albeit with more moderate expressions, writes Mackridge³⁸, for whom «*katharevousa* could never be as standardized as written demotic. This is because *katharevousa* is a hybrid consisting of lexical and grammatical features belonging to different historical stages of spoken Greek from Classical times to the present day, and writers of *katharevousa* differed from each other (and were often inconsistent with themselves) in the proportions and the categories of the archaic features that they used».

This same idea is expressed, though not so strongly, in a debate between a “pedant”, ὁ σοφολογιώτατος, and a poet in the *Dialogue*³⁹ of Dionysios Solomos (1798-1857). There the discussion is whether the words should keep the ancient or modern form in the following conversation: ΣΟΦ. Καὶ ποῖος ἤμπορεῖ νὰ μοῦ ἐμποδίσῃ νὰ διορθώσω καθὼς θέλει ὁ Κοραΐς, ταῖς λέξαις μας μὲ τὰ σχήματα τῆς παλαιᾶ; ΠΟΙΗΤ. Γιὰ ποῖο δίκαιο θέλεις νὰ καμῆς τέτοια διόρθωση; ΣΟΦ. Γιατὶ ἡδιόρθωση μιᾶς γλώσσας νέας πρέπει νὰ γίνῃ μὲ τὴν ὁδηγίαν τῆς μητρὸς τῆς· ὅλη ἡ Ἑλλάδα λέγει μάτι, ἐμεῖς πρέπει νὰ διορθώσουμε, καὶ νὰ ποῦμε ὀμμάτιον· λέγει κρεβάτι, πρέπει νὰ ποῦμε κρεβάτιον. To which the poet answers: ΠΟΙΗΤ. ἡ πρόταση αὐτὴ ὁμοιάζει τὴν τρέλλα κάποιων ἀνθρώπων, ὁποῦ ἔχουν τὰ φαινόμενα τῆς φρονιμάδας. And he concludes that this would be equivalent to amending, say, Dante’s *Nel mezzo del cammin di nostra vita as in medio cammini nostrae vitae*. This approach, expressed by Solomos in the mouth of the poet, is diametrically opposed to that maintained by Korais, who in the introduction to his edition of Heliodorus’ *Aethiopica*⁴⁰ insists on the need to seek classical models for language. But also he sets out in his works the role that ancient Greek must play in the Modern Greek of his time, both in form and lexical uses and the meaning of them, in the event of differences between the meaning of the

³⁸ P.Mackridge, *Language and National Identity*, 2009, p. 30.

³⁹ D.Solomós, *Διάλογος, Ἄπαντα τὰ εὐρισκόμενα*, ἐν Ἀθήναις, 1901, p. 255.

⁴⁰ D.Korais, *Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικῶν βιβλία δέκα I*, sp. p. v’ fl., Paris 1804.

Ancient and the Modern Greek form⁴¹. This idea is masterfully synthesized by Korais as the «encounter of the scholar and the people in the middle of the stairs», a phrase collected by Roidis as a slogan in *Τὰ Εἶδωλα*⁴², to which he adds: «the arcaizantes hoped that the Greek people could climb any stairs fully and a common yearning for restoration of a single written and oral language join all». Thus, in this attempt at “purification” of the spoken Greek, Korais chooses, in the case of the word “fish”, ψάρι in spoken Greek, for example, by using the form in Ancient Greek ὀψάριον, from which comes ψάρι, instead of the proper old form for fish, ἰχθύς⁴³, the form preferred by the most intransigent atticists of his time. We are, therefore, at the point called by himself “the middle of the stairs”, between the spoken Greek and a cultured Modern Greek version of his era, modeled on Ancient Greek. It is, in short, an attempt to give pedigree and literary prestige to the new Greek language, attempting to link it with Classical Greek, a literary pedigree and prestige in which the spoken Greek of the time was lacking.

It is, then our intention to study the terminological problem with the translation of a literary work written in καθαρεύουσα, as is the case of *Pope Joan*, by Emmanuil Roídis, when we find what appears to be a doublet, the form of the spoken language “conveniently reconstructed” and the form of Ancient Greek itself, to determine to what extent the choice between one term or another is arbitrary, as was proposed by Browning, or if the choice involves a special mark, which involves a question of terminology when translating. As Roidis is the best stylist in καθαρεύουσα, this makes it a suitable test case for detecting how far the καθαρεύουσα “mingles together incongruously old and new <forms>” or, on the contrary, we have a procedure selection of terminology aimed at conceptual precision.

Let's start with the ὀφθαλμοί / ὄμματα doublet, “eyes”.

Korais, in his *Ἄτακτα*⁴⁴, considered the first dictionary of Modern Greek, translates the form ὀμμάτιον as “eyes”, «ὀμμάτιά μου (month yeux)» and discusses a number of expressions with this form; he does not have an entry

⁴¹ Cf. P.Mackridge, *Language and National Identity*, Oxford 2009, p. 107 fl.

⁴² *Τὰ Εἶδωλα. Γλωσσική Μελέτη*, 1893, ἐν Ἀθήναις, p. 293-4: ἀλλ' ὁ μὲν Κοραῖς ἤθελε «συνάντησιν τοῦ λογίου καὶ τοῦ λαοῦ εἰς τὸ μέσον τῆς κλίμακος», οἱ δὲ ἀρχαῖστοι ἤλπιζον ὅτι ἐδύνατον' ἀναβῆ ὀλόκληρον τὴν κλίμακα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ πάντας συνήνωνεν ὁ κοινὸς πόθος ἀποκαταστάσεως μιᾶς μόνης γραπτῆς καὶ προφορικῆς γλώσσης.

⁴³ Cf. Browning, *op.cit.*, p. 102.

⁴⁴ A.Korais, *Ἄτακτα I-V*, Paris 1828-1835; *vid.* II 396, IV 366.

for ὄφθαλμός. Moreover, Vyzantios⁴⁵ dictionary has the entry Μάτι, explained from ὀμμάτιον, a hypocoristic of ὄμμα, and defined as ὄφθαλμός, ὄψεις. The problem we propose is to analyze whether the appearance of the forms ὄμματα and ὄφθαλμοί are a mere variation, so that they are perfectly commutable, or they are not, so that their appearance in each case involves a set of distinguishing features. Needless to say, the translations of these forms are always μάτια in Modern Greek.

The ὄμματα form appears eight times in Roidis' *Pope Joan*, while ὄφθαλμός is found fifty times. A cursory analysis of these data allows us to assume that, because the text is written in καθαρεύουσα, the ὄφθαλμός form predominates, as opposed to the form nearest the lower level of language, μάτια, appropriately modified according to the archaic patterns as ὄμματα. But if we analyze the contexts in which these forms appear, we can see that both forms are not a mere doublet, so that neither ὄμματα nor ὄφθαλμοί can be considered as switchable. Thus, in

(1) p. 130⁴⁶, Ἡ ἐκλογή δὲν ἦτο δύσκολος, ἀλλὰ καὶ διὰ κλειστῶν ὀφθαλμῶν ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Διὸ οὐδόλως διστάσασα ἡ κοιμωμένη ἡρώϊς ἔτεινεν ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας εἰς τὴν εὐγλωττον ῥασσοφόρον, ἐνῶ ἡ σύντροφος αὐτῆς κατησχυμένη καὶ οὐδὲν ἔχουσα ἀντεπιεῖν διελύετο εἰς καπνόν, ὡς οἱ γυναικόμορφοι ἐκεῖνοι δαίμονες, οἵτινες διέκοπτον τὰς εὐσεβεῖς μελέτας τοῦ Ἁγίου Παχωμίου, παρενθέτοντες λευκὰ στήθη ἢ κόκκινα χεῖλη μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ τοῦ εὐχολογίου.

«The choice was not difficult, but she could do it with her eyes closed. Therefore without hesitation the sleeping heroine held out both hands to the eloquent ecclesiastical woman, while her companion, embarrassed and unable to reply, dissolved herself in smoke, like those womanly demons who interrupt the pious occupations of St. Pachomius by placing white breasts or red lips between his eyes and the prayerbook».

We see that in (1) ὄφθαλμός refers to the eye itself with which the person looks, the agent of vision. And the same applies to all other texts in which this term appears. The compound μονόφθαλμος, “one-eyed”, (p. 196, 242)

⁴⁵ Skarlatos Vyzantios, *Λέξικον τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου μηθρημενευμένης εἰς τὸ Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν καὶ τὸ Γαλλικόν*, ἐν Ἀθήναις / ἐν Κονστ/πολεὶ 1874, p. 285, s.v. The first edition is of 1835.

⁴⁶ The page numbers correspond to the edition of Ἀλκης Ἀγγέλου, Ἐμμανθὴλ Ροΐδης, *Ἡ Πάπισσα Ἰωάννα*, Athens 1993.

even appears on two occasions. But the state of affairs is not the same in the case of ὄμματα, which is found in texts in which the form refers to the ability to see or to contemplate the appearance of an object or quality. This happens in

(2) p. 118, Οὐδείς ποτε ιεροκῆρυξ κατώρθωσε πλείονας ἀπίστους ἐν βραχεῖ χρόνῳ νὰ χριστιανίσῃ· ἀλλ' ἡ εὐγλωττία τοῦ Φράγκου κατακτητοῦ ἦτο ἀκαταμάχητος. «Πίστευσον ἢ σὲ φονεῶ», ἔλεγεν εἰς τὸν δεσμώτην Σάξωνα, εἰς οὗ τὰ ὄμματα ἤστραπεν ὡς πειστικώτατον ἐπιχείρημα ἢ μάχαιρα τοῦ δημίου, καὶ ὅλος ἐκεῖνος ὁ ὄχλος ἐπήδα εἰς τὴν κολυμβήθραν, ὡς αἱ νήσσαι εἰς τοὺς λάκκους, ἀφοῦ βρέξῃ.

«No preacher ever baptized more infidels in such a short time, but the eloquence of the Frankish conqueror was irresistible. *“Believe or I shall kill you,”* said the Saxon prisoner, before whose eyes shone / in whose sight was shining the executioner’s dagger as a most persuasive argument, and all that mass of people jumped into the pool like ducks in a pond when it rains».

(3) p. 127, Ἀφοῦ δὲ ἐξετύλιξεν ἐκείνη (<ἡ Ἁγία Ἴδα >) εἰς τὰ ὄμματα τῆς κορασίδος τὸ ἀπαστράπτον κομβολόγιον τῶν κοσμικῶν ἡδονῶν, προσῆλθεν ἡ ῥασοφόρος αὐτῆς σύντροφος καὶ διὰ φωνῆς ῥεούσης ἡσυχῆ, ὡς ἡ πηγὴ τοῦ Σιλωάμ, ἤρξατο νὰ λέγῃ·

«And after she unfolded before the eyes of the girl the dazzling string of worldly pleasures, her ecclesiastical companion, also with a voice that flowed calmly, like the source of Siloam, began to speak».

(4) p. 132, Ἐν τούτοις ἡ νύξ ἐξηπλοῦτο ἀσέληνος καὶ ζοφερά ἐπὶ τοῦ δάσους, εἰς δὲ τὸ σκότος ἐκεῖνο ἐσπινθήριζον ἀπαισίως μεταξὺ τῶν φύλλων τὰ ὄμματα τῶν γλαυκῶν καὶ τῶν λύκων.

«At this time the night extended moonless and gloomy over the forest and the eyes of owls and wolves in the darkness glittered horribly between the leaves».

-(5) p. 144, «Ἰωάννα», εἶπεν ἡ Προεστῶσα, παρουσιάζουσα τὸν νέον μοναχὸν εἰς τὴν ἔκθαμβον ἡμῶν ἡρώιδα, «ὁ ἡγούμενος τῆς Φούλδας Ἁγ. Ραβάνος ὁ Μαῦρος, μέλλων ν' ἀποστείλῃ ιεροκῆρυκας εἰς Θουρίγγην, ζητεῖ παρ' ἐμοῦ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἁγ. Παύλου, γεγραμμένας διὰ χρυσῶν

γραμμάτων ἐπὶ πολυτίμου μεμβράνης, ἵνα διὰ τῆς λάμψεως τοῦ χρυσοῦ θαμβώσῃ τὰ ὄμματα τῶν ἀπίστων, ἐμπνέων οὕτω εἰς αὐτοὺς περισσότερον σέβας πρὸς τὰς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου».

«“Joan”, said the prioress introducing the young monk to our stupefied heroine, “the abbot of Fulda, St. Rabanus Maurus, as he will send preachers to Thuringia, asks me for the *Epistles* of St. Paul, written with gold letters on a valuable parchment, to surprise with golden sparkles the eyes of the infidels / the infidels who gaze upon it and thus to infuse them with greater respect for the truths of the gospel”».

-(6) p. 195, Ἐκ τῆς αὐτῆς ζύμης εἶναι πεπλασμένα πάντων τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ τὰ ὄμματα, τὰ ὦτα καὶ τὰ χεῖλη· «εἷς ἄρτος καὶ ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν» καὶ εἰς πάντας ἀρέσκουσιν αἱ παρθέναι τῆς Κιρκασίας, οἱ ἀδάμαντες τῶν Ἰνδιῶν, οἱ ἵπποι τῶν Ἀράβων, αἱ στήλαι τοῦ Παρθενῶνος, αἱ σταφυλαὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ πόδες τῶν Ἰσπανίδων,...

«In the same dough are shaped the eyes, ears and lips of all the descendants of Adam. 'One bread and one body we are, although many' and everyone likes the daughters of Circassia, diamonds from India, horses from Arabia, the columns of the Parthenon, the grapes of Constantinople, the legs of Spanish women... »

In (2) and (3) there is no reference to the eye itself, but to the vision that the Saxon prisoner or young Joan have before them, “in view of”, “before his sight”; in (4) the reference is to the looks directed at Joan by forest animals and the glittering of their gazes, not to the eyes as an instrument of vision; in (5) the term ὄμματα is used metaphorically, as it is not the eyes, but the person, his spirit, who is surprised, and in (6) we find again a reference to what is beautiful and pleasant to see, to hear or to taste, not at all to the organs themselves. And the same could be said of the term on p. 195 (where it appears twice), 215 and 230; similarly, the term τὰ ὀμματοῦᾶλια, Mod. Gr. τα ματογυᾶλια, “spectacles”, appears on p. 198, which must be understood as “lenses for vision”, but not as “lenses for the eyes”. We see, then, that Roidis follows Classical Greek in his use of the term ὄμμα, “which refers to the act of seeing”, “the ability to see”, “what you can see”, as opposed to ὄφθαλμός, the name of the eye, meanings all encompassed in the Greek δημοτικὴ form μάτι, plural form μάτια.

To put Roidis's use of these forms into perspective, it would seem proper to compare this distribution with the use made of the term μάτια, for example, by Alexandros Soutsos in his Πανόραμα τῆς Ἑλλάδος (1833), in his poem 16⁴⁷, καὶ τὰ μάτια μου δακρῦζουσιν, where he relates the form δακρῦω with μάτια, as opposed to Roidis, who uses in these contexts ὄφθαλμός: p. 206, ξεχείλισαν τὰ δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ, p. 207, δάκρυά τινα ἐκ τῶν ξηραθέντων ὀφθαλμῶν τῆς Ἰωάννας. In this distribution of forms, δάκρυ and derivatives of ὄφθαλμός, Roidis follows the oldest and clearly Attic use, as indicated by, among others, Homer, *Il.* 23.385, τοῖο δ' ἀπ' ὀφθαλμῶν χύτο δάκρυα χωμόνοιο, Plato, *Ion* 535.c, δακρῦων ἐμπίμπλανταί μου οἱ ὀφθαλμοί, or Atticists like Lucian, *Somn* 4, δακρῦων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπόπλεως, as opposed to the combination with ὄμματα, which appears in an author who regularly uses language close to the Koine, such as Xenophon, in *Cyr* 5.5.10, τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆναι δακρῦων τὰ ὄμματα, a combination never appearing in Lucian nor being the most frequent in the Koine.

Another doublet found in *Pope Joan* is ἰχθύς / ὀψάριον for "fish". Both forms appear translated as ψάρι in the translations of this work into Modern Greek. Korais⁴⁸, in the entry ὀψάριον, explains that this term corresponds to demotic ψάρι and in the same entry collects ψαρόκολλα, which he defines as ἰχθυόκολλα (*colle de poisson*). It seems reasonable, therefore, to suppose that we are back with a mere doublet and that both forms are switchable. But we do not consider this to be so in the καθαρεύουσα used by Roídis in *Pope Joan*. The term ἰχθύς, which appears on seventeen occasions, is usual one to designate "fish" without any special mark:

-(7) p. 167, τὰ μοναστήρια εἶναι διὰ τοὺς καλογήρους ὡς ἡ θάλασσα διὰ τοὺς ἰχθύας «the monasteries are for monks like the sea to fish»

-(8), p. 194, παρετέθησαν ἰχθύες διὰ χαβιαρίου ἡρτυμένοι «they prepared fish served with caviar»

-(9) p. 126, φαγοῦσα καλοὺς ἰχθύας τὴν Τεσσαρακοστήν, «after eating magnificent fish at Lent»

⁴⁷ Α. Σούτσου *Ἄπαντα*, ἐν Ἀθήναις 1916, p. 59.

⁴⁸ *Ἄτακτα* V, p. 271.

-(10) p. 166, ξηροὶ ἰχθύες «dried fishes»

-(11) p. 232, Ἄλλως ὅμως ἔζων οἱ διάδοχοι τοῦ Πέτρου, ἀναπαύομενοι ἐπὶ κυκνειῶν πτερῶν καὶ τρώγοντες περδικῶν πυραμίδας καὶ ἐλάφων ἐκατόμβας, κατὰ δὲ τὰς νησθησίμους ἡμέρας περωτοὺς ἰχθύας, ἧτοι χήνας καὶ νήσους,

«However, Peter's successors lived differently, resting on swan feathers and eating pyramids of partridges and deer slaughters, and on fasting days winged fish, i.e., geese and ducks».

By contrast, ὀψάριον appears only twice:

-(12) p. 136, Ἀφοῦ δὲ ἐπὶ ἱκανὴν ὥραν ἔξυσε τὴν κεφαλὴν, «Βαπτίσατε», εἶπε, «τὴν χῆνα ταύτην εἰς ἰχθύν καὶ φάγετε αὐτὴν ἀφόβως. Οὕτω ἔπραξεν ὁ καλὸς πατήρ μου, ὅτε συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν εἰδωλολατρῶν ἠναγκάσθη ἐπὶ ἀπειλῇ θανάτου νὰ φάγῃ ὀλόκληρον ἀρνίον τὴν παραμονὴν τοῦ Πάσχα. Ἄλλως δὲ τὰ τε ὀψάρια καὶ τὰ πτηνὰ ἐπλάσθησαν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὥστε ἡ σὰρξ αὐτῶν συγγενεῦει».

«And, after scratching her head for some time, she said, “Baptize this goose in fish and eat it without fear. So did my good father when, after being arrested by idolaters, he was forced, under threat of death, to eat a whole lamb on Easter eve. In addition, fish and birds were created on the same day, so their meat is related”».

-(13) p. 163, Τοιαύτη ἦτο διὰ τὸν Φρουμέντιον ἡ Ἰωάννα, ρόδον ἄνευ ἀκανθῶν, ὀψάριον ἄνευ ὀστέων, γαλῆ ἄνευ ὀνύχων·

«Such was Joan for Frumentius, a rose without thorns, a fish without bones, a cat without claws».

If we compare the passages in which the term ὀψάριον appears with those of ἰχθύς, we can see that ὀψάριον comes in contexts in which the term “fish”, the aquatic vertebrate with gills, fins and scales, is counterposed to another type of vertebrate in terms of its typology, in (12) to birds and in (13), when Frumentius is compared with a fish that does not have the typological characteristic of bones. If we take Linnaeus’ taxonomy, we can see that ὀψάριον refers to genus “fish”, compared to other vertebrates, whereas this opposition does not arise with the term ἰχθύς in other passages where this

form appears in Roidis' *Pope Joan*. We see, then, that, compared to Modern Greek, where ψάρι, ψάρια is widespread for all contexts and situations relating to fish, Roidis makes a scrupulous distinction between the reference to the fishes as aquatic vertebrates without further marks and the reference, ιχθύς, to "fish" as genus, ὀψάριον, as opposed to other groups of living beings, mammals, birds, etc. Perhaps it is worth recalling the distinction that, since ancient times, especially from late Greek, was made between ιχθύς "fish" without specific marks and ὀψάριον "fish" with a marked meaning, perhaps a diminutive, as well as "snack". In fact, in the *New Testament* the term used for "fish" is ιχθύς while ὀψάριον appears only in the *Gospel of St John* (6.9, 6.11, 21.9, 21.10, 21.13). In the latter the term ιχθύς appears only when referring to the catching of a lot of fish with nets (21.6, 21.8, 21.11), while ὀψάριον comes in the passages in which the fishes are mentioned as food to be consumed. There are also translations which choose the diminutive form: "pececilos"⁴⁹, "small fish"⁵⁰, "petits poissons"⁵¹ for the term ὀψάριον, a use also marked to distinguish it from ιχθύς.⁵²

Another doublet appearing in *The Pope Joan* is ρίς / μύτη to designate the "nose", both used four times each. But the question we are asking is, again, whether the two terms are switchable or not, and we think that they are not. The term ρίς appears in

-(14), p. 120, οἱ μὲν Φρίσονες τῷ ἀφήρεσαν τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν, οἱ δὲ Λογγοβάρδοι ἔκοψαν τὰ ὦτα του, οἱ Θουρίγγιοι τὴν **ρῖνα**...

«The Friesians removed his right eye, the Lombards cut off his ears, the Thuringians the nose...»

-(15), p. 157, Στήλαι πυρός, νέφη καπνοῦ, ἦχος κωδῶνων καὶ ἀομάτων, ἀναθυμιάσεις λιβάνου καὶ μαγειρείου προσέβαλον μετ' οὐ πολὺ τοὺς ὀφθαλμοὺς, τὰ ὦτα καὶ τὴν **ρῖνα** τῆς ἡμετέρας ἡρωίδος,

«Pillars of fire, clouds of smoke, sounds of bells and chants, effluvia of incense and cooking attacked not long after the eyes, ears and nose of our heroine»

⁴⁹ *La Santa Biblia. Antiguo y Nuevo Testamento*. Antigua versión de Casiodoro de Reina (1569) revisada por Cipriano de Valera (1602) y otras revisiones, Sociedades Bíblicas de América Latina 1960, p. 980; *Nuevo Testamento Trilingüe*, Edición crítica de de J.M. Bover y J. O'Callaghan, Madrid 2001 (BAC), p. 510.

⁵⁰ *The Bible. Authorized Version*, Swindon s.a. (British and Foreign Bible Society), p. 858.

⁵¹ *Traduction Œcuménique de La Bible*, Paris 2004 (Société Biblique Française – Le Cerf), p. 1521.

⁵² Cf. also Γ. Μπαμπινιώτης, *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*, Αθήνα 2010, p. 1624, s.v.

-(16), p. 176, Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀγοβάρδος,...ὡς μαργαρίτης εἰς τὴν **ρῖνα** χοίρου.

«Such was Agobard ... like a pearl in the nose of a pig»

-(17), p. 193, Τινὲς τούτων ἦσαν ὡς ἀρχαῖα ἀγάλματα ἠκρωτηριασμένοι, πάντες δὲ ἀνεξαιρέτως ρυπαροί, φθειραλέοι καὶ ἀνυπόφορον ὀσμὴν νηστείας, ἀγιότητος καὶ σκόρδων ἀποπνέοντες. Ἡ ταλαίπωρος Ἰωάννα ὠπισθοδρόμει μετὰ φρίκης ἐνώπιον τῶν βδελυρῶν ἐκείνων προϊόντων τοῦ ἀνατολικοῦ φανατισμοῦ, ὅτε μὲν τὴν **ρῖνα** τῆς φράσσουσα, ὅτε δὲ κλείουσα τοὺς ὀφθαλμούς, διστάζουσα ἂν ἦσαν ἐκεῖνοι ἀνθρώπινα ὄντα...

«Some of them were, like ancient statues, mutilated, but all without exception were dirty, full of lice and gave off an unbearable smell of fasting, holiness and garlic. Unhappy Joan recoiled in horror at those detestable products of oriental fanaticism; she sometimes covered her nose, other times closed her eyes, while she doubted whether those were human beings...»

We can see that in (14), (15), (16) and (17) the term is used simply to designate the organ of the human face or, in (16) that of the pig, and also to indicate that organ bears the sense of smell; thus, in (15) and (17) Joan stops her nose to avoid the smell. The term has, therefore, an unmarked meaning.

Let us now examine evidence of μύτη.

-(18), p. 167, Ἐν τούτοις ἡ Ἰωάννα ἐγερθεῖσα ἔσπευδε νὰ κρύψῃ ὑπὸ τὸ ράσον τὰ αἷτια τῆς ἔριδος, ἐνῶ οἱ δύο καλόγηροι ἐξηκολούθουν γρονθοκοπούμενοι καὶ τὸ αἷμα ἤρχιζε νὰ ρέῃ, ἀλλ' εὐτυχῶς μόνον ἐκ τῆς **μύτης**.

«Meanwhile Joan, after rising, hastened to hide under the habits the causes of the dispute as the two monks were punched and blood began to flow, but luckily only from the nose»

-(19), p. 198, Ὁ κῆπος ἐκεῖνος ἔκειτο, ὡς εἶπομεν, παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ὥστε μετὰ βραχεῖαν ἀνάβασιν εὐρέθησαν οἱ ἐρασταὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαρμαρίνου ἐκείνου βράχου, περὶ οὗ ὀπαδὸς τις τῶν «τελικῶν αἰτίων» ἠθέλεν εἰπεῖ ὅτι ἐτέθη ἐπιτηδες ἐκεῖ, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόβαθρον εἰς

τὰ μνημεῖα τοῦ Περικλέους, ὡς ἐτοποθετήθη κατ' αὐτούς καὶ ἡ μύτη ἐν μέσῳ τοῦ προσώπου, ἵνα ὑποστηρίξη τὰ ὄμματοῦάλια.

«That garden was, as we said, at the foot of the Acropolis, so that after a small rise lovers were found on top of that marble boulder, of which a supporter of the “final causes” would say that it had been put there on purpose to serve as a basis for the monuments of Pericles, just as the nose had been placed in the middle of the face to hold one’s spectacles»

-(20), p. 204, Ἡ κνίσσα τοῦ ἀσεβοῦς ἐκείνου μαγειρείου ἐσκανδάλιζεν οὐκ ὀλίγον τοὺς εὐλαβεῖς ρώθωνας τῶν Γραικῶν καλογήρων. Πολλοὶ τούτων διαβαίνοντες πρὸ τοῦ ἀσκητηρίου ἐποίουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ φράσσοντες τὴν μύτην των, ὡς ἔφρασε καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς τὰ ὄτα, ἵνα προφυλαχθῇ ἀπὸ τοῦ ἄσματος τῶν Σειρήνων,

«The perfumed smoke of that godless kitchen greatly scandalized the pious noses of Greek monks. Many of them passing before the ascetirion made the sign of the cross and covered their noses, as Odysseus also covered his ears to guard against the song of the sirens»

-(21), p. 219, Δύο ἔτη ἐξηκολούθησε διδάσκουσα ἡ Ἰωάννα· ὅλην δὲ αὐτῇ τὴν ὑπόληψιν ἐχρεώσκει εἰς τὴν εὐγλωττίαν της, διότι οὐδεὶς ἐν Ρώμῃ ὑπώπευετο ὅποιοι θησαυροὶ ἐκρύπτοντο ὑπὸ τὸ ράσον της. Πάντων ἐκεῖ τὰ πρόσωπα ἦσαν ἐξυρισμένα, τῶν δὲ καλογήρων μόνον ἡ μύτη προέκυπτεν ἐκ τοῦ κουκουλίου. Βαθμηδὸν δὲ ἐν τῇ μέθῃ τῆς φιλαυτίας κατήντησε σχεδὸν καὶ ἡ ἴδια νὰ πιστεύῃ ὅτι μετεβλήθη εἰς ἄνδρα, ὡς ὁ Τειρεσίας εἰς γυναῖκα.

«For two years Joan continued her teachings and she owed all her reputation to her eloquence, because nobody in Rome suspected what treasures were hidden beneath her habit. The faces of all from there were shaven and only the noses of the monks poked out from the hood. But gradually, in the drunkenness of egoism she almost came to believe herself that she had become a man, like Tiresias a woman»

In (18) the la idea to express is “to smash somebody’s face or mouth”, not the fact of injuring the organ of smell; in (19) μύτη is not intended to indicate the organ itself, but the mere protuberance of the face, which here serves to hold the spectacles and that in (21) is simply the only thing that protrudes from the monk’s hood. Text (20) might seem the more problematic

when compared with (17), since both μύτη and ρίς depend on a verb φράσσω: (20) φράσσοντες την μύτην των and (17) την ρίνα της φράσσουσα. However, in our opinion it is not a question of a mere variation between the form of the καθαρεύουσα and that of the δημοτική. In (17) Joan stopped her nose in order not to perceive the unpleasant smell of the monks, while she closed her eyes (with ὄφθαλμός, not with ὀμμάτια) in order to avoid seeing them, so it is a matter of physiological perception. But in (20) the smell of food prepared by Joan attracts the monks, so that, sensing its smell, their nostrils were covered in an ostensibly dismissive gesture of disgust, a gesture which is, moreover, of a low nature, over and above the mere rejection of olfactory perception; it is the difference between simply stopping one's nose so as not to smell the odour and showing one's disgust gesturally by covering one's "muzzle", "conk", "snorter", "snout" ostensibly with the hand. This is the meaning usually taken by the Ancient Greek form μυκτήρ, plural μυκτήρες, a term related to μύτη in, for example, Aristophanes, *Peace* 158, Ποῖ παρακλίνεις / τοὺς μυκτῆρας; πρὸς τὰς λαύρας; "Where do you turn your nostrils, to the foul latrines?" We are once again dealing with a terminological use in which the choice of the term of the καθαρεύουσα or the δημοτική is not a mere variation, but responds to a precision of meaning, so that in no way can they be considered doublets or variations, because ρίς is used to refer to the organ of the face in which the sense of smell resides, while μύτη refers to the snouts in (18), the conk or the mere protuberance of the face (19) and (21) and to the nostrils in (20).

We now consider the doublet ἐρυθρός / κόκκινος. The usual term for "red" in Roidis' novel is ἐρυθρός, which appears as κόκκινος in the δημοτική translations. The term ἐρυθρός is used, for example, to indicate "the red lantern" (p. 135 τὸ ἐρυθρὸν φανάριον), "the bloodshot eyes" (p. 142, ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἐρυθροὶ), "the red windows of the cell" (p 146 τῶν ἐρυθρῶν ὑαλίων τοῦ κελλίου), etc., but we find that κόκκινος appears three times also in Roidis' *Pope Joan*:

-(22) p. 117, ὁ σοφὸς Ἀλκουῖνος ἔλουεν εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος τοὺς ρυπαροὺς τοῦ Καρόλου ὑπηκόους, ἔκοιπε τὰ κόκκινά των γένεια καὶ τὰ μακρὰ ὀνόχια καὶ ἀνοίγων αὐτοῖς τῆς ἀνεξαντλήτου σοφίας του τὸν θησαυρὸν ἔτριβε τοῦ ἐνὸς τὰ χεῖλη διὰ τοῦ μέλιτος τοῦ ἱεροῦ λόγου, ἔτρεφεν ἄλλον με τῆς γραμματικῆς τὰς ρίζας καὶ τρίτον ἐδίδασκεν ὅτι τῶν χηνῶν τὰ

περὰ, διὰ τῶν ὁποίων καθίστα ταχύτερα τὰ βέλη, ἦσαν καὶ πρὸς γραφὴν ἐπιτήδεια.

«The wise Alcuin washed in the water of baptism the dirty subjects of Charlemagne, cut their red beards and long nails and, on revealing the treasure of his inexhaustible wisdom, rubbed the lips of one with the honey of the sacred word, fed another with grammatical roots and taught a third that the feathers of geese, which make arrows all the faster, were also suitable for writing»

-(23) p. 126, Τοιοῦτον καὶ εἰς σε, ἂν ἀκούσης τὰς συμβουλὰς μου, ὑπόσχομαι μέλλον. Εἶσαι πτωχὴ, ἄστεγος καὶ ρακενδῦτις· ἀλλὰ κάγώ, πρὶν γίνω σύζυγος τοῦ κόμητος Ἐκβέρτου, ἐφύσων τὸν χειμῶνα εἰς τὰ δάκτυλά μου, κάγώ μόνην περιουσίαν εἶχον τὰ κόκκινά μου χεῖλη, δι' ὧν ἀπέκτησα πλοῦτον, τιμὰς καὶ ἀγιότητα. Θάρσει λοιπὸν, ξανθὴ μου Ἰωάννα.

«If you listen to my advice, I promise you that future too. You are poor, homeless and ragged, but also, before becoming the wife of Count Egbert, I warmed my fingers with my breath in winter, and my only fortune was my red lips, by which I acquired wealth, honour and holiness. So, be confident, my blonde Joan»

-(24) p. 130, Ἡ ἐκλογή δὲν ἦτο δύσκολος, ἀλλὰ καὶ διὰ κλειστῶν ὀφθαλμῶν ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Διὸ οὐδόλως διστασασα ἡ κοιμωμένη ἡρῶις ἔτεινεν ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας εἰς τὴν εὐγλωττον ρασοφόρον, ἐνῶ ἡ σύντροφος αὐτῆς κατηχυμένη καὶ οὐδὲν ἔχουσα ἀντειπεῖν διελύετο εἰς καπνόν, ὡς οἱ γυναικόμορφοι ἐκεῖνοι δαίμονες, οἵτινες διέκοπτον τὰς εὐσεβεῖς μελέτας τοῦ ἁγίου Παχωμίου, παρενθέτοντες λευκὰ στήθη ἢ κόκκινα χεῖλη μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ τοῦ εὐχολογίου.

«The choice was not difficult, but she could do it with her eyes closed. Therefore without hesitation the sleeping heroine held out both hands to the eloquent ecclesiastical woman, while her companion, embarrassed and unable to reply, dissolved herself in smoke, like those womanly demons who interrupt the pious occupations of St. Pachomius by placing white breasts or red lips between his eyes and the prayerbook».

The problem with texts (23) and (24) is the appearance of doublets with ἐρυθρός, ἐρυθρὰ χεῖλη:

-(25), p. 125, Κύπτοντες καὶ ἡμεῖς ἄνωθεν τοῦ ὤμου της, ἴδωμεν τί ἀντανάκλα τὸ ρευστὸν ἐκεῖνο κάτοπτρον. Πρόσωπον δεκαεξαετῆς μήλου στρογγυλότερον, κόμην ξανθὴν ὡς τῆς Μαγδαληνῆς καὶ ἀκτένιστον ὡς τῆς Μηδείας, χεῖλη ἐρυθρὰ ὡς πῖλον καρδιναλίου, ὑποσχόμενα ἡδονὰς ἀνεξαντλήτους καὶ στήθη εὖσαρκα ὡς πέρδικος, πάλλοντα ἔτι ὑπὸ τῆς συγκινήσεως. Τοιαύτην ἔβλεπεν ἑαυτὴν ἐν τῷ ὕδατι ἡ Ἰωάννα, τοιαύτην εἶδον κάτῳ ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Κολωνίας τὴν εἰκόνα της.

«Let us also lean over her shoulder and see what that fluid mirror reflected. A sixteen year-old face, rounder than an apple, blonde hair like Mary Magdalene and tousled like Medea's, lips red as a cardinal's hat that promised endless pleasures, breasts as full as partridges, still agitated by the commotion. As Joan looked at herself in the water, so I also saw her image in the manuscript of Cologne»

-(26) p. 205, Ἡ Ἰωάννα, νομίζουσα τὸ ἀνδρικὸν ἔνδυμά της ὡς θώρακα ἀσφαλῆ κατὰ πάσης πονηρᾶς ἐπιθυμίας καὶ μὴ γνωρίζουσα ἀκόμη τὰ ἦθη τῶν νεοπλατωνικῶν ἐκείνων, ἀνέπνεεν ἀπλήστως τὴν ὀσμὴν τοῦ θυμιάματος, ζευγνύουσα καθ' ἐκάστην εἰς τὸ ἄρμα της νέον λάτριν τῆς ἀπεράντου σοφίας καὶ τῶν ἐρυθρῶν χειλέων της. Πολλάκις δὲ ὑπὸ τοιοῦτου σμήνους περικυκλουμένη ἐσκέπετο μετὰ στεναγμῶν, πόσῳ πλείονας καὶ θερμότερους ἠθέλεν ἔχει λάτρας, ἂν ἀντὶ νὰ κρύπτη ὑπὸ ράσον τὰ θέλγητρά της ὡς χρυσοῖν λεπίδα ἐντὸς θήκης μολυβδίνης, ἐνεφανίζετο αἴφνης ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς μορφήν, φέρουσα ἐσθῆτα μεταξίνην καὶ λυτὴν ἐπὶ τῶν ὤμων της τὴν ξανθὴν κόμην.

«Considering her menswear as a safe shield against any malicious desire and because she did not yet know the habits of those neoplatonists, Joan eagerly breathed in the smell of incense as every day she hitched to her cart a new worshipper of her immense wisdom and her red lips. Many times, surrounded by such a swarm, she thought with a sigh how many and how fervent admirers she would have if, instead of hiding her charms beneath a habit, like golden foil within a leaden casket, she suddenly emerged in her true form, with a silky dress and blonde hair loose over her shoulders»

With regard to (22), it should be noted that the term κόκκινος to refer to the “beards” of the Saxon redheads, τὰ τῶν κόκκινα γένεια, is a technical use.

The dictionary of Alessio di Somavera, of 1709, contains the term *κοκκινογένης*⁵³ to refer to “uno qui hà la barba rossa”. Furthermore, the use of *κόκκινος* associated to the beard, *γένειον*, Mod Gr. Γενειάδα, was also widespread through the nickname of the pirate Jeiredin Barbarossa, Χαϊρεντίν Μπαρμπάροσα, “Κοκκινογένης”. It would not, therefore, seem appropriate to imagine the use of the term *έρυθρός* in this context, since it would be highly contrived.

With regard to texts (23) and (24), the fundamental difference between these texts on the one hand and (25) and (26) on the other is based on the context in which they appear. In (25) the intention of the author-narrator of our short story is to describe Joan’s face, similarly to what happens in (26), where two of Joan’s qualities are described: her immense wisdom and her red lips. By contrast, in (23) and (24) it is not Joan’s lips that are being described, but those of a prostitute, lips with a completely unnatural deep red colour. In (23) St. Ida, wife of Count Egbert, says that she was poor but, because of her “red lips”, she came to acquire wealth, honour and holiness. Similarly in (24) the author-narrator speaks of «those womanly demons <(temptations in the shape of prostitutes)> who interrupted Pachomius’ pious occupations by placing white breasts or red lips between his eyes and the prayerbook». Hence, the use of *κόκκινος* is not simply a colloquialism introduced from the *δημοτική*, but a term with sexual connotations, an intense red, whether natural or induced, used to obtain favours and revenues from sex. By contrast, the term *έρυθρός* would have been used by Roidis to signal the standard red colour, while *κόκκινος* would mark a “special red” depending on the state of affairs, the intensity of the lips, with the subsequent sexual connotation, or the anomaly, as in the case of the redheads. Consequently, it would not be appropriate to see a specific term in *δημοτική* being introduced into the elegant *καθαρεύουσα* of Roidis; rather, the appearance of *κόκκινος* in these texts would reflect the marked meaning of “deep red”, “scarlet” with which this term appears in the Koine.

From this analysis of the couples of terms *ὄφθαλμός* / *ὄμματα*, *ἰχθύς* / *ὄψάριον*, *ρίς* / *μύτη* and *έρυθρός* / *κόκκινος*, one of them unequivocally the *καθαρεύουσα* and the other used also in *δημοτική*, we believe that it has become clear that the *καθαρεύουσα* of Roidis is not “macaronic in character,

⁵³Alessio di Somavera, *Θησαυρός τῆς Ρωμαϊκῆς καὶ τῆς Φραγκικῆς γλώσσας – Tesoro della lingua greca-volgare ed italiana*, Paris 1709, p. 185, s.v.

mingling together incongruously old and new, and studded with false archaisms, hypercorrect forms, and mere blunders”, as Browning generally judged this kind of Greek. On the contrary, Roidis has used terms of δημοτική, also used in Koine, or in connection with Koine forms, providing them with a specific technical sense derived from the etymological meaning of both, so that the appearance of one form or another is not a case of mere variation, nor are both terms equivalent. It is Roidis’ way of following Korais’ conception of the new Greek: the «encounter of the scholar and the people in the middle of the stairs».

ВИКОРИСТАННЯ І ПЕРЕКЛАД ЗАПОЗИЧЕНИХ ТЕРМІНІВ У НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

Андрій Малахиті

старший викладач кафедри міжнародних відносин

Інституту соціальних наук

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Україна

Abstract

The article dwells upon loanwords in Modern Greek. Here are explicated the reasons of emergence of great amount of loanwords in terminology. The semantic peculiarities of some terms and their Greek equivalents are analyzed.

Key words: borrowings (loanwords), terminology, term, vocabulary, foreign vocabulary.

Важливого значення у процесі розвитку мови та динаміки мовних норм набувають, як переконують дослідження останніх років, іншомовні впливи. Запозичена лексика є невід'ємною складовою літературної мови. У будь-якій терміносистемі неможливо обійтись без іншомовних назв. Запозичення, пристосувавшись до системи цільової мови, іноді настільки нею засвоюються, що іншомовне походження таких термінознаків не відчувається носіями мови та виявляється лише за допомогою етимологічного аналізу. Дискусія щодо доцільності вживання термінів іншомовного походження продовжується і донині.

Дослідженню проблеми засвоєння іншомовних лексем, використання їх у різних терміносистемах присвячено значну кількість наукових праць як загальнотеоретичного, так і прикладного характеру (В. Акуленко, В. Аристова, Ю. Белей, О. Боровська, О. Гурко, І. Кочан, Л. Крисін, Л. Мацько, О. Муромцева, Г. Онуфрієнко та ін.).

Більшість мовознавців вважає, що від запозичених термінів не можна відмовитись, адже часто «запозичення приходить разом із новим поняттям чи винаходом і вкорінюється одночасно з ним (комп'ютер, дисплей, дискета, вінчестер)» [1, с. 44]. Як зазначає О. Івацішин, «запозичення виправдані і корисні тоді, коли їх не можна замінити

словами рідної мови, і коли вони вже увійшли в її словниковий запас, а також такі, які мають лише неповні синоніми в певній мові й вносять у поняття, яке передають, особливий уточнювальний відтінок» [3, с. 115].

Метою статті є з'ясування причин необхідності термінологічного запозичення та порівняльний аналіз грецьких споконвічних лексем й термінів іншомовного походження на семантичному рівні.

Звернення до сучасного наукового фонду дало змогу зафіксувати тлумачення поняття «запозичення» у двох значеннях. Так, запозиченням називають один зі шляхів збагачення словникового складу мови. Воно означає також процес входження і адаптації запозиченої лексеми, або результат цього процесу, а саме запозичене слово, лексему. Іноземні слова зберігають сліди свого іншомовного походження у вигляді звукових, орфографічних, граматичних і семантичних особливостей. Слова, складені з запозичених з різних мов елементів або елементів, частково запозичених і частково споконвічних слів, називають гібридами.

У сучасному мовознавстві розрізняють зовнішні та внутрішні причини появи запозичень. До зовнішніх причин належать міжнародні контакти, зумовлені як географічним розташуванням, так і потребами спільного розв'язання політичних і економічних питань, а також культурним та науковим обміном.

До лінгвальних причин запозичення відносять потребу у поповненні та створенні лексико-семантичної групи, недостатньо представлені або відсутньої на певному етапі розвитку мови-реципієнта; потребу у семантичному обмеженні питомого слова, усуненні його багатозначності; вищий ступінь термінологічної визначеності запозичуваного слова в мові-джерелі, порівняно з наявним еквівалентом у мові-реципієнті [2].

Так, задля перекладу терміни запозичуються з інших «сильніших» мов. Нові терміни, які є результатом перекладу, вважаються перекладацькими запозиченнями. Наприклад, іншомовний термін *football* перекладається новогрецьким *ποδόσφαιρο*, а *telecontrol* – *τηλεχειριστήριο*.

Отже, іноземні слова зазвичай заповнюють термінологічні пробіли в науці, техніці, різних сферах повсякденного життя, наприклад в моді, спорті, на кухні тощо. Крім того, вони підсилюють концептуальні

області, в яких грецький термін охоплює загальний діапазон, а іноземний уживається для найменування лише невеликої частини назви. Наприклад, під новогрецьким поняттям *υλοδοχή* (прийом) мається на увазі загальний феномен, тоді як під *ρεσεψιόν* – місце прийому в готелі. Як зазначає Георгіос Бабіньотіс [8, с. 1689], новогрецькі слова *στυλ* / *στυλάκι* є запозиченими з французької мови і походять від слова *style*. Вони означають зовнішній вигляд особи, стиль митця тощо, тоді як існує окремий новогрецький термін *ύφος*, яким слід перекладати особливості стилю усних і письмових висловів окремої особи.

У деяких спонтанних і незапланованих різновидах запозичень переклад слів, які одна мова запозичує з іншої, є, як правило, спланованою процедурою, що здійснюється в конкретних сферах, обслуговуючи практичні потреби суспільства. Але нерідко він пов'язаний з ідеологічними орієнтирами і расизмом, а також прагненням етнічної й мовної «чистоти». Тобто мова, яка одержує запозичення, вважається збоку користувачів такою, що знаходиться в небезпеці від ураження її характерних ознак в контексті існування і впровадження іноземних термінів. Отже, за L.-J. Calvet, «проблема перекладу походить від утопічної логіки абсолютної мовної гомогенності» [6, с. 104–105].

Попри панічне протистояння масовому впровадженню іншомовних термінів у різних галузях, головним чином у науці й техніці, де зафіксовано найбільшу кількість сучасних запозичень, не береться до уваги той факт, що це пояснюється відсутністю словотворення наукової або технічної думки країни, яка одержує термінологічні запозичення. Таким чином, не має сенсу протистояти і боротися з простим «симптомом», тобто формою, яку матимуть терміни, що співпадатимуть з новими значеннями: мови-джерела і мови-реципієнта.

У грецькому суспільстві проблема загострюється також через те, що багато новоутворених термінів формується, згідно з існуючою традицією, від грецьких коренів (наприклад, *astrophysics* – астрофізика, *tomographie* – томографія) – фактор, який дещо посилює етноцентричні позиції.

Проте логіка мовної «чистоти» не доходить до крайніх форм, а саме до вимог відповідності грецьким запозиченням з широким

використанням, наприклад *ρεπορτάζ – ειδησεολογία* (репортаж, хроніка, інформація), або вже засвоєним системою відмінювання і продукування, наприклад *κουπόνι – δελτάριο* (купон, талон, картка), з урахуванням реальних потреб лексикологічного збагачення мови-реципієнта.

З причин особливо швидкої еволюції науки і техніки бажання перекладати іноземну термінологію слугує конкретним цілям і завданням ї, таким чином, має позитивні результати. Завдання складаються з(і):

а) збагачення мови-реципієнта лексикологічними видами – більш «гнучкими» з боку продукування і більш «прозорими» для її носіїв, ніж іноземні запозичення, оскільки утворюються з відомих мовних елементів, що вже використовуються в мові-реципієнті;

б) об'єднання вже існуючої термінології з чітким визначенням зв'язку додаткового значення, оскільки більшість термінів, які перекладаються, є технічними термінами з наукової сфери, і такими, що не використовуються однаково фахівцями будь-якої галузі, навіть у мовному контексті [7, с. 205].

Проте у будь-якому випадку, як відносна, так і абсолютна корисність «прозорості» словника, а також неминуче існування семантичної диференціації у використанні термінології різними вченими, вбачаються неможливими у виконанні двох вищезазначених завдань.

Велика частка перекладацьких запозичень увійшла у грецьку мову в ХІХ сторіччі – у період формування новогрецької держави. Для цієї епохи є характерною масова заміна багатьох засвоєних запозичень з турецької мови, наприклад *πλαξές – κήλος* (садок) і з італійської мови, наприклад *μνίστρος – υλορρῶς* (міністр). Хоча це не означає, що деякі з них не вижили в особистому використанні. З іншого боку, можна зафіксувати наявність великої кількості перекладацьких запозичень і висловів з французької мови, наприклад *εκνευρίζομαι* (нервувати), *αξίζει τον κόλο* (це того варте), *δίνω διαταγές* (давати вказівки), *λαμβάνει χώρα* (відбуватися) тощо. Толерантне ставлення до мов екс-загарбників, з одного боку, і до мов культурної гегемонії – з іншого, увиразнює ідеологічний вимір проблеми запозичень і їхнього перекладу. Зовсім іншим є сучасний стан у контрасті з більшою частиною старіших перекладацьких запозичень, вже повністю інтегрованих в мову.

Зараз за переклад запозиченої термінології беруться не поодинокі імениті фахівці – носії мови, як це відбувалося у попередні епохи, а навпаки – переклад здійснюється об'єднаннями вчених з різних наукових галузей. Отже, до таких відносяться Грецька Організація Стандартизації, Офіс Наукових Термінів і Неологізмів при Афінській Академії, Офіс Термінології при Педагогічному Інституті, Грецька Термінологічна Компанія, Інститут Оброблення Слова і Технічна Біржа Греції, групи з перекладу термінології перекладацьких відомств Європейської Спільноти в Брюсселі та Люксембурзі тощо. Їхні зусилля сконцентровані на створенні баз даних з термінології для різних наук. Йдеться про вживання термінів, що не обмежується виключно рамками наукових слів, оскільки багато з них вже увійшли у повсякденне використання.

Переклад терміну вважається успішним, коли вдається замінити запозичення у використанні, що є результатом взаємозв'язку соціально-ідеологічних і мовних чинників. Тобто успіх залежить як від ідеологічної орієнтації та соціальних або інших цілей груп, які першими вводять чи використовують термін, так і від власного ставлення до мови його походження. Маються на увазі групи вчених, митців, техніків та ін. Одночасно це залежить і від комунікаційних та мовних чинників. Стосовно останніх, мовознавці наголошують на конкретних аспектах, яким слід приділити увагу. Отже, під час перекладу іноземного терміну буде добре, якщо:

а) він вводитиметься паралельно з іноземним терміном ще до того, як останнього буде остаточно впроваджено, принаймні стосовно культурних об'єктів. Слово, яким називаються об'єкти, зазвичай запозичується одночасно з ними. Адже вважається неможливим використання грецького терміна паралельно з іноземним запозиченням у незмінному вигляді, наприклад *καρτόν* – *αντιγραφοχαρτο* (копіювальний папір), *τεστ* – *δοκιμασία* (тест, перевірка, проба, іспит) тощо;

б) він є в рівній мірі економним, як і іноземний термін, тобто не багатоскладовим, не алегоричним, наприклад використання слова *τηλεμοιότυπο* (факс) замість *φαξ* (факс), словосполучення *μουσικοί αγώνες* (музичні змагання) – замість *φεστιβάλ* (фестиваль) тощо;

в) надає можливість, наскільки це доцільно, скорочувати іноземне слово, дотримуючись зворотного процесу перекладу від грецької до іноземної мови: *πολυμέσα* – *multimedia* (мультимедіа) тощо;

г) і головне – він має структуру і відмінювання відповідно до правил і традицій грецької мови.

Отже, уникнути запозичень у термінологічній системі, як і в літературній мові загалом, неможливо, бо частина з них традиційно функціонує у різних терміносистемах і зрозуміла для більшості користувачів. Зважаючи на велику кількість новогрецьких еквівалентів, запропонованих у різні часи грецькими термінознавцями, не варто їх одразу відкидати, бо вже існує термін іншомовного походження для номінації певного поняття. У тому разі, коли питомий термін має те саме значення, що й запозичений, його варто закріпити як єдиний нормативний варіант або синонім поряд із терміном іншомовного походження. Якщо запропоновані паралельні назви мають насправді значні відмінності у значенні, їх варто вважати різними термінами [5].

На сам кінець, погоджуючись з М. Коваль і Г. Багдасар'ян, зауважимо, що новогрецька, як і будь-яка інша, «термінологія, увібравши в себе світові надбання різних наук (терміносистем), має залишатися при цьому національно самобутньою» [4, с. 75].

Література

1. Байбакова І., Буракова О., Задорожний В. Англійські запозичення у сучасному українському термінотворенні / І. Байбакова, О. Буракова, В. Задорожний // Проблеми української науково-технічної термінології : Тези III Міжнародної наукової конференції. – Львів, 1994. – С. 44–45.
2. Войтенко Катерина. Класифікація запозичень в сучасних лінгвістичних дослідженнях [Електронний ресурс] / Катерина Войтенко. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NMIV_2010/Philologia/60103.doc.htm
3. Іващишин О. Проблема доцільності використання запозичень та інтернаціоналізмів у науково-технічній термінології / О. Іващишин // Проблеми української науково-технічної термінології : Тези I Міжнародної наукової конференції. – Львів, 1992. – С.114–116.
4. Коваль М., Багдасар'ян Г. До проблеми формування

української технічної термінології / М. Коваль, Г. Багдасар'ян // Науково-технічне слово. – № 1(93). – С. 75–78.

5. Мартиняк О.А. До проблеми запозичень в українській науково-технічній термінології [Електронний ресурс] / О.А. Мартиняк. – Режим доступу : [http://www.chdu.edu.ua/um/praci/92\(105\)/92-14.pdf](http://www.chdu.edu.ua/um/praci/92(105)/92-14.pdf)

6. Calvet, L.-J. L'enjeu néologique et ses rapports à l'idéologie. Στο Actes du 13ème Colloque International de Linguistique Fonctionnelle (Κέρκυρα, Αύγουστος 1986), Αθήνα, 1988, ΟΕΔΒ, σελ. 103–106.

7. Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα. Κέντρο Ελληνικής γλώσσας. Θεσσαλονίκη, 2001, σελ. 203–205.

8. Μπαμπινιώτης, Γιώργος. Λεξικό της Νέας Ελληνικής γλώσσας. Κέντρο λεξικολογίας Ε.Π.Ε., Αθήνα, 1998, 2064 σελ.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΩΣ ΑΝΑΚΩΔΙΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Βασιλική Μελέτη

Εκπαιδευτικός - Μεταφράστρια

Υπ. Διδάκτωρ Παντείου Πανεπιστημίου Αθήνας

Ελλάδα

Abstract

Most frequently translation from one language into another substitutes messages in one language not for separate code-units but for entire messages in some other language. Such a translation is a reported speech; the translator recodes and transmits a message received from another source. Thus translation involves two equivalent messages in two different codes. Furthermore, no one can doubt that the translation of a text, however much the translator may have dwelt with and emphasized with his author, cannot be simply a re-awakening of the original process in the writer's mind; rather, it is necessarily a re-creation of the text guided by the way the translator understands what it says.

Key words: encoding-decoding procedure, code-units, semantics, equivalent messages, interpretation.

Η θεώρηση της μετάφρασης ως ανακωδικευτικής διαδικασίας συνιστά διαισθητική προσέγγιση του μεταφραστικού φαινομένου. Βασίζεται στο κλασικό μοντέλο της επικοινωνιακής διαδικασίας και στη σύλληψη της γλώσσας ως κώδικα. Τόσο το γενικό επικοινωνιακό μοντέλο, όμως, όσο και οι περί γλωσσικών κωδίκων απόψεις και ισχυρισμοί δεν συνιστούν συγκροτημένο τρόπο θεώρησης των αντίστοιχων φαινομένων, αλλά μάλλον εμφανίζονται ως συνονθύλευμα κοινών τάσεων όσον αφορά στην προσέγγιση των γλωσσικών και επικοινωνιακών ζητημάτων. Αυτή η πολυμορφία και η έλλειψη συστηματικότητας έχουν κληροδοτηθεί αναπόφευκτα και στη θεώρηση της μετάφρασης ως ανακωδικευτικής διαδικασίας. Ακριβώς λόγω του μη συστηματικού της χαρακτήρα, η εν λόγω θεώρηση έχει κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί ποικιλοτρόπως και έχει επιστρατευθεί για την επίτευξη διαφορετικών κάθε φορά ερευνητικών και άλλων σκοπών¹.

Κάθε φυσική γλώσσα αποτελείται από κωδικευμένες μονάδες². Στην περίπτωση της διαγλωσσικής μετάφρασης οι κωδικευμένες μονάδες των εκάστοτε δύο εμπλεκόμενων γλωσσών - της γλώσσας αφετηρίας και της γλώσσας άφιξης - δεν βρίσκονται σε σχέση πλήρους ισοδυναμίας. Αντιθέτως, η διαγλωσσική μετάφραση χαρακτηρίζεται πρωτίστως από την απουσία αμφιμονοσήμαντης αντιστοιχίας μεταξύ των κωδικευμένων μονάδων των εμπλεκόμενων φυσικών γλωσσών. Η διαγλωσσική μετάφραση, λοιπόν, εκτός του ότι συγκαταλέγεται, μαζί με την ενδογλωσσική και διασημειωτική μετάφραση, στους τρόπους ερμηνείας ενός γλωσσικού σημείου, συνιστά παράλληλα ανακωδικευτική διαδικασία, η οποία θεσπίζει ισοδυναμίες εν διαφορά μεταξύ των κωδικευμένων στοιχείων των φυσικών γλωσσών.

Επίσης, οι έννοιες «πληροφορία», «μήνυμα», «κώδικας» και «ισοδυναμία» κατέχουν δεσπόζουσα θέση. Πιο συγκεκριμένα, η πληροφορία εκλαμβάνεται είτε ως στατιστική ιδιότητα - ως ισοπιθανότητα - της πηγής προέλευσής της ή ως ένα ήδη μεταδοθέν ποσό σημάτων. Το μήνυμα θεωρείται δέσμη πληροφοριών, αν και πολύ συχνά ο εν λόγω όρος χρησιμοποιείται στην πράξη ως εναλλακτικός του όρου «πληροφορία», υπό την έννοια του μεταδοθέντος ποσού δεδομένων. Ο «κώδικας», από την άλλη πλευρά, αντιμετωπίζεται ως συσχετιστικός κανόνας, ο οποίος ουσιαστικά εγκαθιδρύει αμφιμονοσήμαντες συσχετίσεις. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, όταν τίθεται θέμα ανακωδίκευσης στη θεωρία της μετάφρασης, ανακύπτει παράλληλα και ζήτημα ισοδυναμίας. Το ζήτημα της ισοδυναμίας αναδύεται κάθε φορά που η μετάφραση εξετάζεται ή εκλαμβάνεται - έστω υπόρρητα - ως ανακωδικευτική διαδικασία σε πλαίσια τέτοια που προϋποθέτουν την ύπαρξη κωδικών, υπό την έννοια γνήσιων συσχετιστικών κανόνων. Εκλαμβάνεται μάλιστα η ισοδυναμία, κατά κανόνα, υπό τη λογικομαθηματική της έννοια, η οποία είναι επακριβώς ορισμένη, γεγονός το οποίο θέτει σοβαρά εμπόδια στη χρήση του εν λόγω όρου στη θεωρία της μετάφρασης. Ο λόγος, για τον οποίο δεν μπορεί να εφαρμοστεί ο όρος «ισοδυναμία», υπό την αυστηρώς καθορισμένη του έννοια, στη θεωρία της μετάφρασης, έγκειται στο γεγονός ότι μια τέτοια εφαρμογή προϋποθέτει οι φυσικές γλώσσες να αποτελούν αμιγείς συσχετιστικούς κώδικες.

Επειδή, κατ' ουσίαν, όμως, δεν υπάρχουν απολύτως αμιγείς συσχετιστικοί κώδικες, εφόσον όλοι οι κώδικες ανεξαιρέτως εμφανίζουν τουλάχιστον ίχνη συμπερασμού, και επειδή η γλώσσα όχι μόνο δεν αποτελεί μεμονωμένο συσχετιστικό κανόνα, αλλά αντιθέτως συνιστά δυναμικό

σύστημα αλληλένδετων κωδικών και υποκωδικών, είναι πλέον δυνατόν να γίνει το πρώτο βήμα προς τον επαναπροσδιορισμό της προσέγγισης της μετάφρασης ως ανακωδικευτικής διαδικασίας. Το γεγονός μάλιστα ότι τα δυναμικά συστήματα αλληλένδετων κωδικών, που ονομάζουμε «φυσικές γλώσσες», δεν καθιερώνουν μόνο συσχετίσεις μεταξύ των στοιχείων του επιπέδου έκφρασης και του επιπέδου περιεχομένου τους, αλλά παρέχουν παράλληλα πλήθος κανόνων και οδηγιών, αναφορικά με τις περιστάσεις και το πλαίσιο χρήσης του εκφερόμενου λόγου, καθιστά προφανές πως ο μεταφραστής, όταν τίθεται ενώπιον του κειμένου αφετηρίας, δεν καλείται να αντιμετωπίσει ένα άθροισμα κωδικευμένων μονάδων, αλλά το σύνθετο αποτέλεσμα της πολύπλοκης αλληλενέργειας μιας σειράς παραγόντων· το αποτέλεσμα αυτό δεν μπορεί εκ των προτέρων να παγιωθεί και, ως εκ τούτου, να «επαναληφθεί» μέσω διαδικασιών αντικατάστασης σε ένα νέο πλαίσιο – δηλαδή σε μια διαφορετική φυσική γλώσσα, αφού δεν συνιστά το σωρευτικό άθροισμα των επιμέρους επιδράσεων ενός εκάστου εκ των προαναφερθέντων παραγόντων, αλλά το υπερβαίνει, προκύπτοντας κατ' ουσίαν από την ταυτόχρονη συνδυασμένη δράση τους.

Από την άλλη πλευρά, ο μεταβατικός χαρακτήρας των σημειακών συναρτήσεων, ο οποίος απορρέει από τον καταλυτικό ρόλο των πλαισίων της χρήσης της γλώσσας στην επικοινωνιακή διαδικασία, αλλά και από την εξελικτική φύση της γλώσσας, συνηγορεί επίσης υπέρ της άποψης που πρεσβεύει ότι η σύλληψη της μετάφρασης ως διαδικασίας ανακωδίκευσης – αντικατάστασης, είναι αποκύημα ενός πλανημένου νου που συμπαρέσυρε στη συνέχεια και άλλους αναφορικά με τον τρόπο, με τον οποίο λειτουργούν πραγματικά τα κείμενα – και ο εκφερόμενος λόγος εν γένει – στην ανθρώπινη επικοινωνία.

Όταν ο μεταφραστής καλείται να «αποκωδικεύσει» το κείμενο αφετηρίας, δεν προβαίνει στην πραγματικότητα σε μια απλή πράξη εντοπισμού αμφιμονοσήμαντων συσχετίσεων μεταξύ διαφορετικών στοιχείων, αλλά εμπλέκεται ενεργά σε ερμηνευτικές κινήσεις³ επί τη βάση, κυρίως, απαγωγικών συλλογισμών, και δη υπερκωδικεύσεων και υποκωδικεύσεων. Τα ίχνη των ερμηνευτικών κινήσεων του μεταφραστή αποτυπώνονται αναπόφευκτα στο μετάφρασμα, το οποίο ως εκ τούτου δεν αποτελεί προϊόν μιας μηχανικής διαδικασίας αντικατάστασης, αλλά υφάινεται χάρη στη δημιουργική πράξη του μεταφράζειν⁴. Το κείμενο αφετηρίας – αλλά και κάθε κείμενο, άρα και το μετάφρασμα – προκύπτει από

την ταυτόχρονη συνδυασμένη αλληλενέργεια ποικίλων παραγόντων. Το τελικό αποτέλεσμα της αλληλενέργειας αυτής δεν μπορεί να προβλεφθεί εκ των προτέρων, καθώς υπερβαίνει κατά τρόπο ποιοτικό το άθροισμα των επιμέρους επιδράσεων των εν λόγω παραγόντων. Πίσω από τον ισχυρισμό αυτό, κτείνεται στην πραγματικότητα μια ρηξικέλευθη τάση που έχει εμφανιστεί στους κόλπους της θεωρίας της μετάφρασης, το αντιπροσωπευτικότερο ίσως δείγμα της οποίας αποτελεί το άρθρο του Víctor Longa, με τίτλο A nonlinear approach to translation.

Στο συγκεκριμένο άρθρο, ο Longa επιχειρεί να προσεγγίσει το φαινόμενο της μετάφρασης υπό το πρίσμα της μη γραμμικής δυναμικής (nonlinear dynamics), αξιοποιώντας έννοιες και πορίσματα προερχόμενα από τη θεωρία του χάους (chaos theory) και την επιστήμη της πολυπλοκότητας (complexity science). Θεμελιώδης θέση του είναι ότι η μετάφραση συνιστά ένα μη γραμμικό (μη ντετερμινιστικό) σύστημα και, συνεπώς, η μελέτη της δύναται να ενταχθεί στο πλαίσιο της μη γραμμικής δυναμικής. Το βασικό κριτήριο διαχωρισμού μεταξύ γραμμικών και μη γραμμικών δυναμικών συστημάτων είναι ο βαθμός προβλεψιμότητας της συνολικής συμπεριφοράς τους.

Στα γραμμικά δυναμικά συστήματα παρατηρείται ισχυρή σχέση αναλογίας μεταξύ αιτίων και αποτελεσμάτων, η οποία επιτρέπει ιδιαίτερα ασφαλείς προβλέψεις αναφορικά με την εξέλιξη τους, αν είναι γνωστές οι αρχικές συνθήκες (initial conditions) και οι συντελούμενες, φυσικά, διεργασίες εντός των συστημάτων αυτών. Γι' αυτόν το λόγο, τα γραμμικά δυναμικά συστήματα χαρακτηρίζονται ως ντετερμινιστικά. Στα μη γραμμικά δυναμικά συστήματα, αντιθέτως, η προβλεψιμότητα παύει να ισχύει.

Η συμπεριφορά των συστημάτων δεν είναι δυνατόν να προβλεφθεί, βάσει της συμπεριφοράς των επιμέρους συστατικών τους στοιχείων, καθόσον στην προκειμένη περίπτωση δεν υφίστανται σχέσεις αναλογίας μεταξύ αιτίων και αποτελεσμάτων. Έχει παρατηρηθεί ότι ελάχιστες ποσοτικές μεταβολές στις αρχικές συνθήκες ενός μη γραμμικού δυναμικού συστήματος επιφέρουν - κατά μη προβλέψιμο τρόπο - ριζικές ποιοτικές διαφοροποιήσεις στη συνολική συμπεριφορά του, γι' αυτό και ένα τέτοιο σύστημα χαρακτηρίζεται ως μη ντετερμινιστικό. Και η μετάφραση αποτελεί αναμφίβολα εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία, η οποία διέπεται από τη δράση ποικίλων παραγόντων, όχι αποκλειστικά και μόνο γλωσσικών.

Συνεπώς, το μετάφρασμα δεν αναδύεται παρά μόνο χάρη στη δυναμική αλληλεπίδραση συνόλου παραγόντων, οι οποίοι βρίσκονται ως αρχικές συνθήκες της μετάφρασης σε κατάσταση χαρακτηριζόμενη από έλλειψη οιασδήποτε είδους οργάνωσης· βρίσκονται, δηλαδή, σε «χαοτική» κατάσταση. Επισημαίνεται δε ότι ο όρος «χαοτικός» θα πρέπει να εκληφθεί εδώ υπό την έννοια, με την οποία χρησιμοποιείται στην επιστήμη της πολυπλοκότητας, ήτοι ως όρος αναφερόμενος σε κατάσταση που αφενός χαρακτηρίζεται από πλήρη έλλειψη οιασδήποτε οργάνωσης, και αφετέρου εμφανίζεται πλούσια σε πληροφορίες⁵.

Σε κάθε μη γραμμικό δυναμικό σύστημα η μετάβαση από τη χαοτική κατάσταση (αταξία) σε μια κατάσταση που εμφανίζει ορισμένη οργάνωση, επιτυγχάνεται μέσω μιας διαδικασίας, η οποία είναι γνωστή στη συναφή ορολογία ως μετάπτωση φάσης (phase transition). Η μετάπτωση φάσης προκαλείται από τη δράση ενός ελκυστή (attractor). Στην περίπτωση της μετάφρασης, η μετάβαση από τις αρχικές συνθήκες – το ανοργάνωτο σύνολο των προσδιοριστικών παραγόντων – προς μια οργανωμένη κατάσταση πραγματοποιείται, όταν απονέμεται νόημα στον ενυπάρχοντα στην αρχική χαοτική κατάσταση πληροφοριακό πλούτο. Το απονεμόμενο νόημα, χάρη στο οποίο δημιουργείται οργάνωση μέσα από το χάος και ως εκ τούτου «διατάσσεται» το χάος, προκύπτει από την ανάδυση του μεταφράσματος ως ολοκληρωμένης οντότητας.

Η ρηξικέλευθη αυτή προσέγγιση της μετάφρασης, ειρήσθω εν παρόδω, δεν προέκυψε *ex nihilo*, αλλά έρχεται ως επιστέγασμα ενός ευρύτερου ρεύματος αλλαγής, που έχει αναπτυχθεί στους κόλπους της θεωρίας της μετάφρασης τις τελευταίες δεκαετίες⁶. Προκρίνεται ο δυναμικός χαρακτήρας των κειμένων, αναγνωρίζεται ένα ευρύ φάσμα προσδιοριστικών παραγόντων της μετάφρασης, των οποίων υποσύνολο αποτελούν οι λεγόμενοι γλωσσικοί παράγοντες, αποδέχονται συνειδητά και ρητά τη δημιουργική φύση της μεταφραστικής πράξης και τη μοναδικότητα του μεταφράσματος και, πρωτίστως, δίνουν έμφαση στη νοηματοδοτική διάσταση της μετάφρασης.

Αναλαμβάνοντας να επαναπροσδιορίσουμε την περί ανακωδικεύσεων προσέγγιση της μεταφραστικής διαδικασίας, έχουμε καταφέρει να αποσυνδέσουμε τη μετάφραση από οποιαδήποτε έννοια αντικατάστασης κωδικευμένων γλωσσικών μονάδων και επίτευξης αμφιμονοσήμαντων σχέσεων ισοδυναμίας – υπό την αυστηρά καθορισμένη έννοια του όρου – μεταξύ των στοιχείων της γλώσσας αφετηρίας και εκείνων της γλώσσας

άφιξης. Ούτως ή άλλως, οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι η εδραίωση σχέσεων μεταξύ μεμονωμένων γλωσσικών στοιχείων του κειμένου αφετηρίας και του κειμένου άφιξης είναι ανέφικτη.

Τα κείμενα λειτουργούν ως ολότητες⁷, οι οποίες υπερβαίνουν το άθροισμα των στοιχειωδών συστατικών τους μερών, δηλαδή των προτάσεων. Εμφανίζουν δε πάντοτε ένα βαθμό απροσδιοριστίας, ο οποίος απορρέει από την καταλυτική επίδραση του εν τη ευρεία εννοία πλαισίου σε κάθε κείμενο⁸. Κατά συνέπεια ο μεταφραστής, ως κριτικός αναγνώστης και δημιουργός κειμένων ταυτόχρονα, έρχεται συστηματικά αντιμέτωπος με τις σύνθετες ολότητες, οι οποίες ακριβώς λόγω της ιδιαίτερης φύσης τους δεν επιτρέπουν επλεκτικές παρεμβάσεις επί μεμονωμένων στοιχείων. Η εδραίωση σχέσεων μεταξύ επι μέρους γλωσσικών στοιχείων μπορεί να ανιχνευθεί μόνο εκ των υστέρων, κατά τη συγκριτική ανάλυση μεταξύ πρωτοτύπου και μεταφράσματος· ωστόσο, δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι οι συγκεκριμένες σχέσεις έχουν προκύψει ως αποτέλεσμα της συνολικότερης – σε υπερπροτασικό επίπεδο – αντιμετώπισης του κειμένου αφετηρίας από τον μεταφραστή, και μόνο ως τέτοιες έχει νόημα να μελετώνται κατά την ανάλυση και αξιολόγηση μεταφρασμάτων. Ένας δεύτερος λόγος επικυρώνει την άποψη ότι ο μεταφραστής, κατά την επιτέλεση του έργου του, δεν εμπλέκεται σε απλές αντικαταστάσεις γλωσσικών στοιχείων. Ο μεταφραστής ως κριτικός αναγνώστης δεν στέκεται παθητικά απέναντι στο κείμενο αφετηρίας, προκειμένου να «λάβει» το μοναδικό και αναλλοίωτο νόημά του, το οποίο κατόπιν θα «παραδώσει» στους χρήστες της γλώσσας άφιξης. Το μεταφράζον υποκείμενο δεν αποκωδικοβεί – κατά κυριολεξία – κείμενα. Δεν ακολουθεί, δηλαδή, βάσει ενός μεμονωμένου κώδικα, την αντίστροφη πορεία από εκείνη που ακολούθησε ο συγγραφέας του πρωτοτύπου. Ο μεταφραστής κινείται ερμηνευτικά εντός της επικράτειας του προς μετάφραση κειμένου. Αυτό σημαίνει ότι κατ' ουσίαν συνδιαλέγεται με το πρωτότυπο και εμπλέκεται συγκεκριμένα σε ένα ερμηνευτικό διάλογο, προκειμένου να το κατανοήσει, αφού η κατανόηση επιτυγχάνεται ακριβώς μέσω της διαδικασίας του διαλόγου. Η σχέση, λοιπόν, του μεταφραστή με το κείμενο αφετηρίας είναι σχέση διαλόγου, η οποία ουδόλως εξαντλείται στην κριτική ανάγνωση και ανάλυσή του. Ο διάλογος με το πρωτότυπο συνεχίζεται στην ύφανση του μεταφράσματος και μάλιστα είναι ακριβώς εκεί – δηλαδή στο μετάφρασμα – που βρίσκει την αυθεντική και πλέον ολοκληρωμένη του έκφραση. Ο ανωτέρω ισχυρισμός αφήνει, ασφαλώς, να εννοηθεί πως δεν υφίσταται σαφώς

οριοθετημένη διαχωριστική γραμμή, ένθεν κακείθεν της οποίας είναι δυνατόν να τοποθετηθούν δύο ανεξάρτητες μεταξύ τους διαδικασίες, οι οποίες θεωρούνται διακριτές συνιστώσες του μεταφραστικού ενεργήματος.

Εν ολίγοις, η λεγόμενη «αποκωδικοποιητική» φάση της μετάφρασης, καθώς και το συμπλήρωμά της, η λεγόμενη «ανακωδικοποιητική» φάση, δεν αποτελούν παρά δύο τεχνητά αποσπασμένες, από την εν τοις πράγμασι αδιάσπαστη ενότητά τους, πτυχές ενός ενιαίου και σύνθετου φαινομένου. Η ύφανση του μεταφράσματος έχει ήδη ξεκινήσει κατά την ανάλυση του κειμένου αφετηρίας και, αντιστοίχως, η κριτική ανάλυση του πρωτοτύπου συνεχίζεται κατά τη σύνταξη του κειμένου άφιξης. Η εικόνα αυτή αποδίδει την πραγματική μορφή και τον ενιαίο χαρακτήρα του διαλόγου μεταξύ του μεταφράζοντος υποκειμένου και του προς μετάφραση κειμένου. Οι παρατεθείσες διαπιστώσεις κρίνονται, επομένως, απαραίτητες προκειμένου να είναι εφικτό να εξεταστεί ο μεταφραστής ως δημιουργός κειμένων σε ένα ρεαλιστικό πλαίσιο. Ο μεταφραστής δεν επιτελεί το έργο του, αποστασιοποιημένος από το κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο που περιβάλλει το εκάστοτε προς μετάφραση κείμενο, ούτε βέβαια έρχεται αντιμέτωπος με αυτό σε κάποιο «ουδέτερο έδαφος». Το μεταφράζον υποκείμενο κομίζει στο διάλογό του με το πρωτότυπο τον ορίζοντα του δικού του κόσμου, ο οποίος συγχωνεύεται αναπόφευκτα με εκείνον του κόσμου του κειμένου αφετηρίας, ούτως ώστε να δημιουργηθεί ο «ορίζοντας της ερμηνείας», δηλαδή ο ορίζοντας που καθορίζει εν προκειμένω την ερμηνευτική της μετάφρασης.

Βιβλιογραφία εισήγησης:

E. BERNÁRDEZ, *Teoría y epistemología del texto* (1995), Madrid.

H. - G. GADAMER (2004), *Truth and method*, (2nd revised edition), London - New York.

R. JAKOBSON (2004), *On linguistic aspects of translation*, στο L. VENUTI (ed.), *The translation studies reader* (2nd edition), New York-London.

R. JAKOBSON (1998), *Δύο απόψεις της γλώσσας και δύο τύποι αφασικών διαταραχών*, στο R. JAKOBSON, *Δοκίμια για τη γλώσσα της λογοτεχνίας*, Αθήνα.

V. M. LONGA (2004), *A non linear approach to translation*, στο *Target*, τ. 16 (2).

1 Ο Jakobson υπήρξε ένας από τους πρώτους που υιοθέτησαν και αξιοποίησαν ερευνητικά τα διδάγματα της θεωρίας της πληροφορίας και τις θέσεις περί γλωσσικών κωδίκων, βλ. R. JAKOBSON, *On linguistic aspects of translation*, σελ. 139.

2 Βλ. R. JAKOBSON, Δύο απόψεις της γλώσσας και δύο τύποι αφασικών διαταραχών, σελ. 34: «Τις μεμονωμένες λέξεις τις θεωρούμε κωδικοποιημένες μονάδες (...) Σε κάθε γλώσσα υπάρχουν επίσης κωδικοποιημένες ομάδες λέξεων που ονομάζονται φράσεις». Η επισήμανση είναι του γράφοντος.

3 Βλ. H. - G. GADAMER, *Truth and method*, σελ. 386: «Thus every translation is at the same time an interpretation. We can even say that the translation is the culmination of the interpretation that the translator has made of the words given him» και σελ. 389: «The situation of the translator and that of the interpreter are fundamentally the same».

4 Πρβλ. H. - G. GADAMER, *Truth and method*, σελ. 387: «Here no one can doubt that the translation of a text, however much the translator may have dwelt with an empathized with his author, cannot be simply a re-awakening of the original process in the writer's mind; rather, it is necessarily a re-creation of the text guided by the way the translator understands what it says».

5 Βλ. V. M. LONGA, *A non linear approach to translation*, σελ. 210.

6 Βλ. V. M. LONGA, *A non linear approach to translation*, σελ. 211.

7 Πρβλ. H.- G. GADAMER, *Truth and method*, σελ. 392: «Texts (...) always express a whole».

8 Βλ. E. BERNÁRDEZ, *Teoría y epistemología del texto*. Οι απόψεις του Bernárdez παρατίθενται στο V. M. LONGA, *A non linear approach to translation*, σελ. 212.

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Eleni Nanaki

Attorney at Law LL.M – Author Project Manager
Germany

Abstract

The contemporary map of the international community has changed fundamentally over the last years. The international and supranational organisations have succeeded the sovereign national states and therefore, nowadays decisions are being taken within international fora and they are being integrated as such in law texts, directives and regulations in the national law order. The translation of these legal texts is of utmost importance for the award and interpretation of the law, mainly due to their purpose. The translation of legal texts has therefore come to the foreground and along with that, also the challenges that it entails. The different verbal expressions for the same meaning, as well as the cultural differences per se that are reflected in the legal systems and that result from this cultural differentiation, constitute only some of the challenges that the contemporary legal translator faces. On the other hand, the translation of terminology is even more important when it comes to causal meanings, such as those of the legal terms, exactly due to the typical conditions and legal results that go together or are included in the legal term. The wrong use of the legal terms can lead to the circumvention of the law and to the alteration of its meaning. The translated legal terms ought to transfer the meaning and the purpose that they enjoy in the law system of the source language that they stem from, both when they are being imported as such from the foreign law systems, as well as when they are being integrated into already existing national legal terms. In this sense, translation of legal texts ought to be carried out very cautiously by the translators, as they need to ensure that the legal terms of the source language is not being arbitrary interpreted and that the translation corresponds the meaning, the typical conditions and consequences of the legal terms of the source language in the target language.

Key words: law and translation, internationalisation, globalisation, international organisations, translation of legal terminology, comparative legal systems, circumvention of the law.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

1. Σύντομη Εισαγωγή. Μετάφραση και παγκοσμιοποιημένη κοινωνία. Το σύγχρονο κράτος ως μέλος της διεθνούς κοινότητας, σελ. 1
2. Επιρροή της διεθνούς πολιτικής στην εσωτερική έννομη τάξη και ο ρόλος της μετάφρασης, σελ. 2
3. Ορισμός Μετάφρασης - Μέθοδοι μετάφρασης, σελ. 3
4. Ορολογία ορισμός. Νομική ορολογία και ιδιαιτερότητες, σελ. 4
5. Προκλήσεις στη μετάφραση της νομικής ορολογίας, σελ. 6
6. Συμπεράσματα - στρατηγικές για μετάφραση της νομικής ορολογίας

1. Σύντομη Εισαγωγή. Μετάφραση και παγκοσμιοποιημένη κοινωνία. Το σύγχρονο κράτος ως μέλος της διεθνούς κοινότητας.

Ο ρόλος της μετάφρασης της νομικής ορολογίας στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία είναι πλέον πιο σημαντικός από ποτέ. Τούτο δε, διότι τα κράτη πολύ περισσότερο σήμερα από οποτεδήποτε άλλοτε, αλληλεπιδρούν και σχετίζονται μεταξύ τους μέσα από κοινές πολιτικές, πράξεις και συμμετοχές σε οργανισμούς και ομάδες στο διεθνές στερέωμα. Ο μοναχικός εθνικός δρόμος έχει καταργηθεί προ πολλού, καθώς τα συμφέροντα των κρατών προασπίζονται και προωθούνται μέσα από συνεργασίες και ομάδες, είτε σε επίπεδο διεθνών ή ακόμη και σε επίπεδο υπερδιεθνών οργανισμών. Ποτέ άλλοτε, τα κράτη δεν είχαν στην ιστορία τους αναπτύξει τόσο στενές σχέσεις μεταξύ τους, ώστε πέρα από τις στρατηγικές συμμαχίες που αφορούν την εξωτερική πολιτική, ακόμη και οι εσωτερικές πολιτικές τους να ορίζονται και να σχεδιάζονται μέσα από συνεργασίες με άλλα κράτη. Ουσιαστικά, ο ρόλος του κυρίαρχου εθνικού κράτους έχει συρρικνωθεί σημαντικά, δίνοντας τη θέση του στο κράτος μέλος, το οποίο συναποφασίζει με άλλα κράτη μέλη στις ίδιες ομάδες ακόμη και για θέματα εσωτερικού δικαίου. Οι σημερινές εποχές, προκλήσεις και συγκυρίες απαιτούν τη διεθνή συνεργασία σε όλα τα επίπεδα, προκειμένου για την επιβίωσή τους. Κατά αυτόν τον τρόπο, διεθνείς και υπερδιεθνείς οργανισμοί

έχουν ουσιαστικά υποκαταστήσει τα εθνικά κράτη σε περισσότερα επίπεδα λήψης αποφάσεων, ενώ πολλές αρμοδιότητές των κρατών έχουν εκχωρηθεί σε αυτά και τα όργανά τους. Έτσι, νόμοι ψηφίζονται βάσει διεθνών κανονισμών και οδηγιών που εκδίδονται μέσα σε διεθνείς οργανισμούς και ενσωματώνονται ως παράγωγο κείμενο στην εσωτερική έννομη τάξη, ενώ παράλληλα εξάγονται εγχώρια νομικά έγγραφα, τόσο για στατιστικούς, όσο και για άλλους λόγους που αφορούν το διεθνές στερέωμα και αναφέρονται στις κοινωνικοπολιτικές περιστάσεις, όπως είναι η ευχερής εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με τις ανάγκες των κρατών.

2. Επιρροή της διεθνούς πολιτικής στην εσωτερική έννομη τάξη και ο ρόλος της μετάφρασης.

Πέραν από τις επιστήμες και τις τέχνες και φυσικά πρώτιστα την τεχνολογία που αποτελούσαν παραδοσιακά τους βασικότερους πυλώνες της διεθνούς συνεργασίας, τις τελευταίες δεκαετίες και η πολιτική αποτελεί προϊόν σχεδιασμού σε διεθνές επίπεδο. Αποτελεί δηλαδή προϊόν που εισαγεται από το διεθνές στερέωμα στις εσωτερικές έννομες τάξεις αυτούσιο στην πρωτότυπη μορφή του, σε κείμενο αυθεντικό σε γλώσσα επίσημη, στη γλώσσα δηλαδή που συντάσσεται το κείμενο και η οποία αποτελεί τη γλώσσα πηγή για όλες τις γλώσσες στόχους.

Δεδομένου, ότι μέσα από τις πολιτικές των διεθνών οργανισμών και ομάδων σχεδιάζονται κανονισμοί και οδηγίες που ενσωματώνονται ως νόμοι στην εσωτερική έννομη τάξη αφότου μεταφραστούν αυτοί πρώτα στην εθνική γλώσσα, όλη αυτή η παγκοσμιοποιημένη πλέον παγκόσμια πολιτική, ανέδειξε για ακόμη μία φορά τη σημασία της μετάφρασης της νομικής ορολογίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Ένα κείμενο νόμου ουσιαστικά ψηφίζεται σύμφωνα με μία διεθνή οδηγία ή έναν κανονισμό, το νόημα του οποίου αναζητάται στο αυθεντικό κείμενο, σε γλώσσα διαφορετική από αυτή της εγχώριας τάξης στην οποία θα εφαρμοστεί. Δεδομένης της αλληλεξάρτησης των οδηγιών και των κανονισμών αυτών με τους εσωτερικούς νόμους, αντιλαμβανόμαστε τη δαιδαλώδη σημασία της μετάφρασης της νομικής ορολογίας, ειδικότερα για την ελληνική έννομη τάξη, όπου όλα αυτά τα κείμενα αποτελούν ολοκληρωτικά προϊόντα μεταφράσεων.

3.Ορισμός Μετάφρασης - Πιστή κι ελεύθερη μετάφραση

Ξεκινώντας από τον ορισμό της μετάφρασης, θα εξετάσουμε τις προκλήσεις της μετάφρασης της νομικής ορολογίας, τόσο υπό το πρίσμα της πιστής, όσο και της ελεύθερης μετάφρασης και θα επισημάνουμε τους κινδύνους που εγκυμονούν αυτοί οι δύο μέθοδοι για την πιστότητα και την ακρίβεια του νομικού κειμένου, όπως και για τις πρακτικές της εισαγωγής ξένων όρων στη γλώσσα στόχο από τη γλώσσα πηγή ή της αφομοίωσης των όρων της γλώσσας πηγής σε όρους της γλώσσας στόχου.

Αρχικά, ως μετάφραση μπορεί να οριστεί η διαδικασία κατά την οποία γίνεται απόπειρα ανασύνθεσης της ακριβέστερης ισοδύναμης προσέγγισης του μηνύματος της γλώσσας-πηγής στη γλώσσα-στόχο, πρώτα σε επίπεδο εννοιών και κατόπιν σε επίπεδο ύφους. Σκοπός της μετάφρασης είναι να επιτευχθεί μία σχέση ισοδυναμίας όσον αφορά το σκοπό μεταξύ γλώσσας-πηγής και γλώσσας-στόχου. Δηλαδή, αμφότερα τα κείμενα πρέπει να μεταδίδουν το ίδιο μήνυμα στο μεγαλύτερο βαθμό που τους το επιτρέπουν οι φυσικοί περιορισμοί. Τέτοιοι περιορισμοί είναι το συγκεκριμένο, οι γραμματικοί κανόνες και των δύο γλωσσών, το συντακτικό, οι συγγραφικές συμβάσεις, οι αντίστοιχοι ιδιωματοισμοί και τα παρόμοια.

Μετά-φρασις ουσιαστικά σημαίνει *μετα-φορά* της ομιλίας. Στη λατινική γλώσσα, ο ισοδύναμος όρος είναι *translatio*, από το *transfere*, το οποίο κυριολεκτικά σημαίνει μεταφέρω. Όλες οι σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες έχουν κάποιον ισοδύναμο όρο ο οποίος να αντιστοιχεί στην έννοια του λατινικού. Από την άλλη μεριά, ο ελληνικός όρος *μετάφραση* έχει δώσει στην αγγλική γλώσσα το *metaphrase*, το οποίο αναφέρεται σε μία λέξη προς λέξη απόδοση της γλώσσας-πηγής στη γλώσσα-στόχο, σε αντιδιαστολή με την *παράφραση* («paraphrase»), δηλαδή την διατύπωση με διαφορετικό λόγο.

Για πρώτη φορά συναντάμε αναφορά σε βασικές αρχές, όπως η «λέξη προς λέξη» ή η «νόημα προς νόημα» μετάφραση στο έργο του Κικέρωνα, όπου ο ίδιος ο Κικέρων υπερασπίζεται την «νόημα προς νόημα» ή «ελεύθερη» μετάφραση λόγω του είδους των κειμένων, τα οποία μετέφραζε (Αιοχίνης, Δημοσθένης). Ορόσημο στην ιστορία της μετάφρασης αποτελεί η μετάφραση της Βίβλου από τον Άγιο Ιερώνυμο (St. Jerome) τον 4ο αιώνα μ.Χ. Ο Άγιος Ιερώνυμος υπήρξε υποστηρικτής της «κατά γράμμα πιστότητας» όσον αφορά την μετάφραση της Αγίας Γραφής αν και μεταφράζοντας ο ίδιος, μάλλον υποχώρησε προς την δυναμική ισοδυναμία.

Ο λόγος για τον οποίο μας ζητάται η πιστή μετάφραση, τουλάχιστον σε ό, τι αφορά τα δημόσια κείμενα είναι για λόγους ασφάλειας, όταν σε αυτά

υπεισέρχεται το δημόσιο συμφέρον. Εκεί, οφείλει η ίδια η Διοίκηση ή το Δικαστήριο για το οποίο συνήθως προορίζονται αυτές οι μεταφράσεις, να εξετάσει την ουσία του εγγράφου και να το ερμηνεύσει αυτό. Οπουδήποτε υπάρχει ο κίνδυνος αυθαίρετης ερμηνείας και υπεισέρχεται το δημόσιο συμφέρον, ζητάται η πιστή μετάφραση, που προσανατολίζεται στη γλώσσα πηγή. Αντίθετα, με την ελεύθερη μετάφραση, η οποία προσανατολίζεται στη γλώσσα στόχο, επιτυγχάνουμε να μεταφέρουμε το νόημα του κειμένου της γλώσσας-πηγής στη γλώσσα-στόχο στον αναγνώστη, μέσα στα πλαίσια της δικής του γλώσσας, χωρίς δηλαδή να περιοριζόμαστε από τις γλωσσικές ιδιαιτερότητες, τη σύνταξη και τη γραμματική της γλώσσας πηγής.

Ειδικότερα σε ό, τι αφορά τη μετάφραση της νομικής ορολογίας, παρατηρείται ότι ούτε η ελεύθερη, αλλά ούτε και η πιστή μετάφραση αποτελούν εχέγγυα για την ορθότητα της μετάφρασης της νομικής ορολογίας. Αφενός με την ελεύθερη μετάφραση κινδυνεύουμε να μην εντοπίσουμε το νομικό όρο στη γλώσσα στόχο, εφόσον δεν είμαστε εξοικειωμένοι με την εκάστοτε ορολογία και από την άλλη πλευρά με την πιστή μετάφραση κινδυνεύουμε να μεταφράσουμε κάτι, το οποίο δεν υφίσταται καν στη γλώσσα στόχο.

4. Ορολογία ορισμός. Νομική ορολογία και ιδιαιτερότητες

Ως ορολογία, νοείται το σύνολο των κατασημάνσεων που ανήκει σε μία ειδική γλώσσα. Κατά αυτόν τον τρόπο, όσες οι ειδικές γλώσσες, τόσες και οι ορολογίες. Έτσι, έχουμε την ιατρική, τεχνική, νομική ορολογία κ.οκ. Η ορολογία αποτελεί ουσιώδες μέρος της επιστήμης ή της τέχνης στην οποία ανήκει, καθόσον αυτή παραπέμπει σε συγκεκριμένες σχέσεις ή καταστάσεις, τις οποίες περικλείει μέσα σε αυτούς τους όρους. Ουσιαστικά, με την ορολογία περιγράφονται όροι, οι οποίοι παραπέμπουν σε συγκεκριμένες σχέσεις ή καταστάσεις. Προϋπόθεση της γνώσης της ορολογίας, είναι φυσικά η ίδια η γνώση της επιστήμης, καθώς η εξοικείωση με την ορολογία επέρχεται μέσα από τη μελέτη της επιστήμης.

Σε αντίθεση με τις φυσικές, αλλά και κάποιες θεωρητικές επιστήμες, η ορολογία των οποίων είναι ως ένα βαθμό διεθνής και ως εκ τούτου κοινή για όλες τις χώρες, η ορολογία της νομικής επιστήμης παρουσιάζει πιο περίπλοκα ζητήματα, αφενός λόγω του περιορισμού της χρήσης της λατινικής ορολογίας, πάλαι πότε διεθνούς νομικής γλώσσας, αλλά κύρια λόγω της άμεσης σχέσης της με τον εκάστοτε πολιτισμό. Έτσι, ενόσω στις φυσικές, αλλά

και σε κάποιες θεωρητικές επιστήμες υπάρχει κοινή ορολογία, δια της κοινής καταβολής και παραδοχής ορισμένων σχέσεων ή λόγω της ονοματοδοσίας έπειτα από παγκόσμια αναγνωρισμένους εφευρέτες, στη νομική επιστήμη, οι ίδιες έννομες σχέσεις αποδίδονται με διαφορετικό τρόπο λεξικολογικά, κύρια λόγω της διαφορετικής κοινωνικής αντιμετώπισης της ίδιας έννομης σχέσης. Άλλως ειπείν, οι ίδιες κοινωνικές σχέσεις, με τα ίδια χαρακτηριστικά και τις ίδιες συνέπειες, περιγράφονται διαφορετικά σε κάθε χώρα λόγω των υπάρχοντων πολιτιστικών διαφορών. Οι σχέσεις που υποδηλώνουν οι νομικοί όροι ξεκινούν και καταλήγουν σε διαφορετικές κοινωνίες. Κατά αυτόν τον τρόπο, ένα πωλητήριο συμβόλαιο στην Ελλάδα, ονομάζεται αγοραστήριο συμβόλαιο στη Γερμανία. Στη μεν Ελλάδα δίδεται το βάρος στην πώληση, ενώ στη Γερμανία στην αγορά. Ωστόσο, η σύμβαση που καλούμε να μεταφράσουμε είναι η ίδια κι έχει τα ίδια χαρακτηριστικά, ενώ ως σχέση νομική με έννομα αποτελέσματα, έχει και τις ίδιες έννομες συνέπειες. Οι όροι ταυτίζονται απόλυτα, πλην όμως έχουν διαφορετικό όνομα. Ένα πωλητήριο συμβόλαιο ακινήτου στην Ελλάδα ονομάζεται αγοραστήριο συμβόλαιο ακινήτου στη Γερμανία.

Τα υπάρχοντα οικονομικοκοινωνικά μοντέλα και οι πολιτιστικές παραδόσεις κάθε χώρας αντικατοπτρίζονται στις κοινωνικές συμπεριφορές, τις οποίες ρυθμίζουν οι νόμοι. Η νομική ορολογία συνέχεται άρρηκτα με την κοινωνία στην οποία αυτή ενυπάρχει. Αποτελεί ουσιαστικά γλωσσικό προϊόν της κοινωνικής συμπεριφοράς που έρχεται να ρυθμίσει. Το Δίκαιο προέρχεται από την κοινωνία και απευθύνεται σε αυτήν. Κατά αυτόν τον τρόπο, όσο οι κοινωνίες είναι διαφορετικές, τόσο θα είναι διαφορετικοί και οι κανόνες που τις ρυθμίζουν.

5. Προκλήσεις κατά τη μετάφραση της νομικής ορολογίας.

Ενόσω λοιπόν, σε παγκόσμια κλίμακα οι κοινωνικοπολιτικές προκλήσεις ομοιάζουν αρκετά και τα κράτη προσχωρούν σε κοινές συμβάσεις κι ενσωματώνουν ίδιους κανονισμούς για να τις αντιμετωπίσουν, φυσικά κάθε λαός εξακολουθεί να διατηρεί την ιδιαιτερότητά και κάθε πολιτισμός να παρουσιάζει διαφορετικές συμπεριφορές ως κοινωνικό σύνολο. Έτσι, αφενός δεν απαντώνται παντού οι ίδιοι νομικοί όροι, αφού δεν υπάρχουν παντού οι ίδιες συμπεριφορές και αφετέρου δεν αντιμετωπίζονται αυτές οι κοινωνικές συμπεριφορές παντού με τον ίδιο τρόπο. Τούτη δε είναι και η βασικότερη πρόκληση στη μετάφραση της νομικής ορολογίας, η μετάφραση δηλαδή ενός

όρου που είτε δεν υφίσταται καν στη γλώσσα στόχο ή που μεταφράζεται λανθασμένα σε εθνικό νομικό όρο κι έτσι αλλοιώνεται το νόημά του, καθώς παραπέμπει σε έτερη έννομη σχέση της γλώσσας στόχου, η διαφορετικότητα της οποίας συνίσταται στο ότι εμπεριέχει διαφορετικές τυπικές προϋποθέσεις και διαφορετικές έννομες συνέπειες, ως σχέση αιτιώδης.

Ελλοχεύει λοιπόν ο κίνδυνος στη μετάφραση της νομικής ορολογίας περισσότερο, από ότι σε άλλες επιστήμες να αλλοιωθεί ή να καταργηθεί το νόημα της γλώσσας πηγής, εάν δε χρησιμοποιηθούν οι αντίστοιχοι όροι της γλώσσας στόχου. Τούτο δε, διότι οι νομικοί όροι συνέχεια άρρηκτα με έννομες συνέπειες κι αναπτύσσουν σχέσεις αιτιώδεις με άλλες έννοιες. Κατά αυτόν τον τρόπο, ένας νομικός όρος περικλείει μία έννομη σχέση, η οποία αποτελείται από μία αιτία κι ένα αιτιατό. Ένας νομικός όρος αναφέρεται σε τυπικές έννοιες, η ύπαρξη των οποίων επιφέρει συγκεκριμένες έννομες συνέπειες. Κι αυτό συνιστά ακόμη μεγαλύτερη πρόκληση στη μετάφραση της νομικής ορολογίας.

Ο εντοπισμός της νομικής έννοιας στη γλώσσα στόχο, ώστε να μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια η έννομη σχέση στην οποία ο όρος αυτός παραπέμπει αποτελεί φυσικά το στόχο της μετάφρασης γενικότερα στην ορολογία. Η αδυναμία εντοπισμού του ορθού νομικού όρου στη γλώσσα στόχο οδηγεί στην αποτυχία προσδιορισμού της έννομης σχέσης που περιγράφει ο νομικός όρος της γλώσσας πηγής και κατ' επέκταση σε νομικά άτοπα, σε λανθασμένα αιτιατά και σε λανθασμένες έννομες συνέπειες. Ουσιαστικά σε αντίθεση με άλλες επιστήμες, όπου η αποτυχία εντοπισμού του ακριβούς όρου της ορολογίας στη γλώσσα στόχο, θα οδηγήσει μεν σε ατέλεια επιστημονική ή σε άτοπο, σε ό, τι αφορά τα επιστημονικά αποτελέσματα, συμπεράσματα ή στόχους, στη νομική επιστήμη παρόμοια ολισθήματα συνιστούν τροχοπέδη στην απόδοση του δικαίου και μπορούν να αλλοιώσουν ή να καταργήσουν έννοιες νομικές και να προσδώσουν έτερα χαρακτηριστικά από αυτά που νοούνται στη γλώσσα πηγή, απλά και μόνο με τη χρήση όρων διαφορετικών από τον αντίστοιχο στη γλώσσα στόχο. Αυτή η πρόκληση που συνιστά ταυτόχρονα και κίνδυνο στη μετάφραση της νομικής ορολογίας, ταλανίζει τα μάλα το μεταφραστή, ο οποίος μεν έχει λάβει μία στοιχειώδη εκπαίδευση στη νομική ορολογία, αλλά ωστόσο δεν διαθέτει το επιστημονικό υπόβαθρο, ώστε να δύναται να αναζητήσει μία έννοια στη νομική επιστήμη. Να μπορέσει πέρα από τους περιορισμούς της γλώσσας

πηγής να αντιστοιχίσει την έννοια από τη γλώσσα πηγή με την αντιστοιχη στη γλώσσα στόχο. Δεδομένου δε του αιτιώδους χαρακτήρα των νομικών αυτών εννοιών, η αντιστοίχιση αφορά τις τυπικές προϋποθέσεις, αλλά και τα έννομα αποτελέσματα που συνεχονται με αυτήν την έννοια. Μία τέτοια πρόκληση αποτελεί η μετάφραση εννοιών που ανήκουν σε διαφορετικά νομικά συστήματα, όπως είναι το κοινό δίκαιο με το ηπειρωτικό ευρωπαϊκό δίκαιο, όπου νομικοί όροι που απαντώνται σε μία έννομη τάξη, απουσιάζουν παντελώς από μία άλλη. Ένα παράδειγμα για αυτό είναι οι όροι της αναίρεσης και της έφεσης που υπάρχουν στο ηπειρωτικό δικονομικό δίκαιο, ενώ αυτοί απουσιάζουν εντελώς ως τέτοιοι από κάποιες διαδικασίες του κοινού δικαίου ή περιγράφονται διαφορετικά.

Η διαφορετική γλωσσική περιγραφή των νομικών όρων από χώρα σε χώρα, όπως αναφέραμε παραπάνω με τη σύμβαση της πώλησης για την Ελλάδα ή αγοράς για τη Γερμανία, αποτελεί μία διαφορετική, εξίσου μεγάλη πρόκληση για το μεταφραστή των κειμένων νομικής ορολογίας και συνέχεται με τον πολιτισμό, αλλά και τις οικονομικοκοινωνικές δομές της κάθε έννομης τάξης.

6. Συμπεράσματα - στρατηγικές για μετάφραση της νομικής ορολογίας.

Η νομική μετάφραση έχει την τάση, όπως αναπτύχθηκε παραπάνω να εμπεριέχει περισσότερο πολιτιστικές αναφορές, από ότι παγκόσμιους επιστημονικούς όρους. Κατά τη μετάφραση δε των νομικών κειμένων, είτε ακολουθείται η τακτική της εισαγωγής ξένων όρων στη γλώσσα (με προσανατολισμό στη γλώσσα-πηγή) ή της ενσωμάτωσης του ξένου όρου γλωσσικά στην οικεία γλώσσα-στόχο (με προσανατολισμό δηλαδή στη γλώσσα-στόχο). Η ενσωμάτωση στη γλώσσα-στόχο, άλλως ο προσανατολισμός στη γλώσσα-στόχο για την επιλογή του όρου που αναζητάται από τον εκάστοτε μεταφραστή, αποτελεί τη προσφιλέστερη στρατηγική μετάφρασης νομικών κειμένων, ήδη από την εποχή της αρχαίας Ρώμης. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν νομικές έννοιες και όροι που έχουν καθιερωθεί σε παγκόσμια κλίμακα σε ξένες γλώσσες, κύρια στην αγγλική και τη γαλλική γλώσσα, όπως ο όρος του φραντσαΐζ, αλλά κι αυτοί ακόμη οι όροι, ενώ κοινωνικά έχουν καθιερωθεί με τη ξένη ονομασία, στη νομική ορολογία έχουν δική τους ονομασία στην έννομη τάξη της γλώσσας στόχου, εδώ π.χ. δικαιόχρηση.

Δεδομένου ότι όπως αναφέραμε παραπάνω, σκοπός της μετάφρασης είναι η μετάδοση του νοήματος του κειμένου από τη γλώσσα πηγή στη γλώσσα στόχο, ο προσανατολισμός του μεταφραστή προς τη γλώσσα στόχο αποτελεί τη διαχρονικά ενδεδειγμένη στρατηγική, ώστε να μπορέσει να εκπληρώσει η μετάφραση το σκοπό αυτό. Να καταστήσει δηλαδή δυνατή τη μεταφορά του νοήματος από τη γλώσσα πηγή στη γλώσσα στόχο. Αυτό που έχει πολλάκις διατυπωθεί, ότι η μετάφραση οφείλει ως κείμενο να στέκει αυτούσια, χωρίς την ανάγκη του πρωτότυπου κειμένου, εξακολουθεί να αποτελεί ύψιστο αξίωμα και στόχος της μετάφρασης. Το αυτό και για τη νομική μετάφραση και κύρια για αυτή. Ωστόσο η επιλογή των όρων στη γλώσσα στόχο θα πρέπει να επιχειρείται με ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να διασφαλίζεται ότι αυτός ο όρος υπάρχει, ότι αυτός παραπέμπει στις ίδιες έννομες συνέπειες και ότι αποτελείται από την ίδια αντικειμενική υπόσταση, δηλαδή απαιτεί τις ίδιες τυπικές προϋποθέσεις. Έτσι αποφεύγονται τυχόν αυθαιρεσίες υπαγωγής όρων σε σχέσεις νομικές της γλώσσας στόχου, με τις οποίες ουδεμία σχέση έχει το νόημα της γλώσσας πηγής. Όπου στη νομική επιστήμη ως διαφορετική έννομη σχέση νοούνται διαφορετικές έννοιες, αντιλήψεις, τυπικές προϋποθέσεις και φυσικά διαφορετικές έννομες συνέπειες.

Συμπερασματικά, όπου γίνεται λόγος για προκλήσεις στη μετάφραση της νομικής ορολογίας, αυτό που πρώτιστα οφείλει να λαμβάνεται υπόψη είναι οι συνέπειες που μπορούν να προκληθούν από μία αποτυχημένη νομική μετάφραση. Δεδομένου δε του νευραλγικού χαρακτήρα της νομικής επιστήμης, αλλά και του συνεχώς αυξανόμενου όγκου νομικών κειμένων που εισάγονται και εξάγονται από χώρα σε χώρα, οι συνέπειες αυτές κάθε άλλο παρά ασήμαντες μπορεί να θεωρηθούν. Κι αυτή είναι η μεγαλύτερη πρόκληση από όλες για το σύγχρονο μεταφραστή, το βάρος δηλαδή που επωμίζεται, όταν αναλαμβάνει είτε να εισαγάγει ή να εξαγάγει μία νομική έννοια από ή προς μία ξένη γλώσσα.

Ως εκ τούτου, η εις βάθος έρευνα της έννομης σχέσης που μεταφράζεται στη γλώσσα στόχο, ως προς όλα της τα στοιχεία, τόσο τις τυπικές προϋποθέσεις, όσο και τις έννομες συνέπειες, η θεώρηση των γλωσσικών διαφορών, ως προς την περιγραφή της έννομης σχέσης και κύρια ο εντοπισμός του όρου, εφόσον υφίσταται αυτός στη γλώσσα στόχο, αποτελούν τον πηρύνα της εργασίας του μεταφραστή της νομικής ορολογίας. Αυτή δε η έρευνα που αποτελεί τη βάση της εργασίας του μεταφραστή της νομικής

ορολογίας, συνιστά παράλληλα και τη μεγαλύτερη πρόκληση σε μετάφραση της νομικής ορολογίας και ταυτόχρονα αποτελεί τη γοητεία της με όλα τα πολιτιστικά στοιχεία που περικλείει.

ΠΗΓΕΣ

Kocbek, A. 2006. Language and culture in international legal communication. *Managing Global Transitions* 3 (4): 231-47.

Mattila, H. S. 2006. *Comparative legal linguistics*. Aldershot: Ashgate.

Nord, Ch. 1997. *Translating as a purposeful activity: Functionalist approaches explained*. Manchester: St. Jerome.

Reiß, K., and H. J. Vermeer. 1984. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tu¨bingen: Niemeyer.

Sandrini, P. 1999. Translation zwischen Kultur und Kommunikation: Der Sonderfall Recht. In *U¨bersetzen von Rechtstexten: Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache*, ed. P. Sandrini, 9-43. Tu¨bingen: Narr.

Sˇarcˇevic ˇ, S. 1997. *New approach to legal translation*. The Hague: Kluwer.

Tetley, W. 2000. Mixed jurisdictions: Common law vs. civil law (codified and uncoded). *Louisiana Law Review* 60:677-738.

Vermeer, H. J. 1987. What does it mean to translate? *Indian Journal of Applied Linguistics* 13 (2): 25-33.

Weisflog, W. E. 1987. Problems of legal translation. In *Swiss reports presented at the Twelfth International Congress of Comparative Law*, 179-218.

Zu¨rich: Schulthess. Zweigert, K., and H. Ko¨tz. 1992. *An introduction to comparative law*. Oxford: Clarendon.

ЮРИДИЧНІ ТЕРМІНИ У ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ АСПЕКТІ (НА БАЗІ НОВОГРЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Оксана Новицька

кандидат філологічних наук, доцент
Маріупольський державний університет
Україна

Abstract

The article is devoted to the definition of the main features of the translation legal texts taking into consideration the specifics of such texts and professional communication. In the work it turns out the priority actions of the translator in the translation of legal texts, stands out pragmatic role of the texts, which influences the selection of the appropriate lexical, grammatical and stylistic units. We give a thorough explanation to the text that identifies the appropriate structure, semantics, vocabulary, grammar, style, text translation, and the relevant translation strategies.

Key words: translation, literate speech, discourse, jurisprudence, pragmatics.

Переклад – реакція світової спільноти на велике розмаїття мов і культур, спроба дійти універсальності в розумінні змісту витворів. Дослідження загальних і перекладознавчих особливостей фахових мов загалом і юридичного дискурсу зокрема є першорядним завданням для перекладача. Виникає гостра потреба в якісних перекладах фахових текстів задля забезпечення не лише комунікації між фахівцями юридичної галузі, а й комунікації між професіоналами і непрофесіоналами. Сучасне перекладознавство стає дедалі прагматичнішим, намагаючись відповідати запитам суспільства, які вимагають чіткої та однозначної вербальної презентації. Питання фахової мови знаходиться в центрі уваги українських вчених: О.І.Чередниченко, В.І. Карабан, Т.Р. Кияк. Серед дослідників перекладознавчого аспекту юридичних текстів з новогрецької мови варто перш за все назвати А.А. Столярову, яка ґрунтовно з'ясувала комунікативно-прагматичні виміри новогрецьких законодавчих документів (на матеріалі кримінального, кримінально-процесуального

кодексів Греції та інших юридичних текстів). Однак численність поглядів на розуміння складових феноменів фахових мов у лінгвістиці змушує шукати способи поєднання розбіжних та схожих тлумачень, які б відповідали потребам перекладознавства.

Метою дослідження є визначення принципів особливостей перекладу грецькомовних юридичних текстів з урахуванням специфіки таких текстів та фахової комунікації.

Прагматичні особливості впливають на оформлення текстів фахової мови і визначення прагматичних відношень тексту. Саме прагматика тексту перекладу диктує необхідні синтаксичні та семантичні зміни у тексті перекладу. Прагматика, або спрямованість текстів, виступає в чотирьох проявах: по-перше, текст оригіналу і текст перекладу мають однакову спрямованість, тобто реципієнти цих текстів говорять різними мовами; по-друге, оригінал може бути спрямований виключно на спільноту мови оригіналу; по-третє, оригінал і переклад попри певні розбіжності мають спільні, універсальні ознаки; по-четверте, текст оригіналу вже призначений для реципієнтів мови перекладу. Однак, здійснюючи переклад юридичного тексту, перекладач навмисно відступає від структурної і смислової відповідності між двома сторонами комунікації на користь їх рівноцінності в плані дії, що, своєю чергою, слід враховувати при виконанні перекладу. Крім того, зустрічаються тексти із змішаною спрямованістю або спрямованість тексту оригіналу не відповідає спрямованості тексту перекладу.

Продовжуючи розгляд найважливіших елементів в діяльності перекладача фахових текстів, варто звернутися до фахових мов, дослідження яких розпочалися наприкінці 60-х років минулого століття. Найбільш відоме визначення фахової мови виглядає таким чином – «сукупність усіх мовних засобів, які застосовуються у фахово обмеженій сфері комунікації, аби забезпечити розуміння між людьми, які працюють у цій сфері». Перш за все хотілося б звернути увагу на кінцівку цього визначення – вона передбачає, що комунікація має місце виключно серед експертів якоїсь сфери, які поділяють спільний фонд знань, а отже, і терміносистему, якою цей фонд знань послуговується. Проте досить часто на практиці відбувається також комунікація між представниками різних, почасти несуміжних сфер знань. Тут доцільно вести мову про певну «відкритість» фахової мови, яку забезпечує

розроблена терміносистема, що відповідає можливим модусам комунікації стосовно цієї сфери знань, і яка дає доступ непрофесіоналам до участі у фаховій комунікації. Як приклад можна навести фахову мову юриспруденції, де такими зацікавленими особами інколи виступають клієнти, які досить часто не володіють фаховою лексикою, а отже, і відповідним фондом знань. Крім того, така відкритість допускає збагачення мови лексичним фондом інших суміжних фахових мов.

Було зазначено, що у фахових текстах фігура автора відходить на другий план, що дає змогу вести мову про деперсоніфікацію автора, в той час як на першому з'являються чітко визначені правила і принципи, якими керуються при укладанні текстів. Правила і принципи здебільшого встановлюють певні інституції, на які покладений обов'язок контролювати підвідомчу їм сферу. Особливістю інституційної комунікації є те, що, на відміну від необхідності передавання авторського стилю тексту оригіналу в тексті перекладу, при перекладі такого виду комунікації необхідно зважати на характерні ознаки такої комунікації в мові перекладу, оскільки інституціональні тексти зазвичай характеризуються певними правилами створення й оформлення.

З урахуванням сказаного варто говорити і про компетенцію перекладача. О.Чередниченко у своїх працях згадував кілька видів компетенції перекладача. До наведених ним видів компетенції варто додати ще одну – а саме фахову компетенцію, під якою розуміємо знання не стільки про оточуючий світ, скільки про ту фахову галузь, в якій працює перекладач.

У технічному перекладі текст майже ніколи не обмежується власне собою, майже ніколи не можна розшифрувати, що значить те чи те слово, відштовхуючись тільки від слів та речень. Особливу вагу має значення, яке лише подекуди може залежати від контексту. В грецькій фаховій літературі усталилося вживання таких термінів, як «знання про світ», «знання про предмет» та «фахові знання». На нашу думку, таке розмежування дає змогу ставити більш конкретні вимоги до перекладача та його кваліфікації.

Для перекладу фахових текстів останнім часом почали послуговуватися так званими програмами пам'яті перекладів (англ. *Translation Memory*), які широко використовують на Заході і поступово починають запроваджувати в Україні. За допомогою програми можна

створити базу паралельних текстів. Накопичення перекладів, які зберігаються у пам'яті перекладів, створює феномен *перекладацької гіпертекстуальності*. В інформатиці він позначає таке подання тексту, коли зміст його розкривається не лише після прочитання від початку до кінця (так звана лінеарність тексту), а завдяки можливості переходу з одного місця у тексті до іншого через так звані посилання, які відсилають до певних місць як у межах тексту чи документа, так і до іншого документа. Відтак, здійснюючи пошук того чи того терміна або уривка тексту, перекладач водночас здійснює пошук за всіма підключеними термінологічними базами та базами паралельних текстів.

Фахові тексти характеризуються, зокрема, образністю, яку визначає відповідний вид фахових знань. Образність фахових текстів – передумова здійснення персоніфікованого дискурсу. Фактично це означає, що якщо записати усну комунікацію між прокурором, адвокатом, засудженим і перекладачем, то результатом стане текст. Водночас у процесі реалізації усний текст викликав персоніфіковані дискурси, які за своїм обсягом були різні у цих чотирьох учасників комунікації. Більше того, переважна більшість текстів є продуктом системи, оскільки вона задає основні ознаки тексту, а автор відповідає за другорядні. У певних «нормованих» текстах вплив системи колись визначив їхню форму, яка не змінюється впродовж тривалого часу, чекаючи на наступну пертурбацію. Якщо зміна форми має місце, то це відбувається не через якісь вищі сили системи, а завдяки доробкам людей, що працюють у цій галузі. До них належать і перекладачі. Створюючи завдячуючи своїм перекладам корпус текстів однієї тематики, який набуває загальнонаціонального поширення, перекладачі сприяють тому, що, як наслідок, змінюється взаємозв'язок не лише між сегмент → текст, а й система → сегмент → автор та, в більш широкому масштабі, сегмент → суспільство, що має набагато серйозніші наслідки для системи, приміром для сусідніх сегментів створення текстів та перекладу їх.

При цьому стає значущою регулятивна роль держави, яка сприяє уникненню згаданої розпорошеності.

Слід зауважити, на будь-якому етапі опрацювання тексту оригіналу і тексту перекладу перекладач може припуститися помилок, однак здебільшого перекладача звинувачують у помилках мовних. Часто ці

помилки стають не наслідком недостатньої мовної підготовки перекладача, а недостатньої перекладацької підготовки, оскільки перекладач – це не лише знавець мови, а й експерт з комунікації, комунікація ж не обмежується виключно усним чи письмовим текстом. Відтак варто вести мову про власне *перекладацькі помилки*. Слід виокремлювати три типи помилок: *прагматичні помилки*, які випливають з недостатнього врахування прагматики мови перекладу; *культурні помилки*, що є наслідком неправильної адаптації тексту до норм і усталених правил, та *формальні помилки* як результат недостатнього дотримання формальних вимог.

Стосовно перекладу юридичних текстів і фахових текстів загалом перш за все необхідно визначити яку функцію виконуватиме перекладений текст. Безумовно, чисті типи текстів трапляються не так вже й часто, прикладом, інформативні можуть мати апелятивні чи експресивні моменти, однак завжди в наявності буде одна домінанта. Функція тексту визначає відповідним чином структуру, семантику, лексику, граматику, стиль тексту перекладу, а також відповідні перекладацькі стратегії.

Саме такий комплексний підхід дає змогу позбутися недоліків перекладознавчих досліджень, що оперують статистичними даними.

Література

1. Ковалева К.И. Оригинал и перевод: два лица одного текста / К.И. Ковалева. – М.: Всероссийский центр переводов, 2001. – 160 с.
2. Макеєв К. Деякі особливості перекладу німецької фахової мови фармацевтики // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – Київ, 2006. – Випуск 10. – С. 193-198.
3. Столярова А.А. Комунікативно-прагматичні виміри новогрецьких законодавчих документів (на матеріалі кримінального, кримінально-процесуального кодексів Греції та інших юридичних текстів): дис. ...канд.. філол. наук: 10.02.14 / А.А. Столярова. - К., 2007. – 176 с.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ ІНСТРУКЦІЇ ДО ПРАЛЬНОЇ МАШИНИ)

Наталя Никифоренко

студентка 4 курсу спеціальності «Переклад (новогрецька)»

Маріупольський державний університет

Україна

Abstract

This article presents the classification of the translation transformations, proposed by native and foreign scientists. In addition, there were analyzed transformations which were used during translation of scientific and technical literature, particular the instructions for household equipment. There are examples of transformations that were used to translate the washing machine manual.

Key words: Modern Greek language, translation, transformation, classification of transformations, scientific-technical literature, translation of the washing machine manual.

Актуальність даної роботи визначається необхідністю теоретичного осмислення проблем перекладацьких трансформацій у зв'язку зі збільшенням ролі науково-технічного перекладу і необхідністю його адекватного забезпечення дослідницькими роботами. Лінгвоперекладацькі дослідження особливостей інтерпретації наукових текстів з новогрецької мови на українську мають особливе значення у зв'язку з необхідністю всебічного дослідження термінології науки та техніки на сучасному етапі науково-технічного прогресу.

Об'єктом дослідження є перекладацькі трансформації що вживаються при перекладі тексту інструкції з новогрецької мови на українську.

Мета дослідження – аналіз перекладацьких трансформацій, які вживаються при перекладі новогрецької науково-технічної літератури на матеріалі текстів інструкції до пральної машини.

Для успішного досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: надати визначення терміну «перекладацькі

трансформації»; навести класифікації перекладацьких трансформацій вітчизняними та іноземними мовознавцями; виконати зіставний аналіз варіантів тексту інструкції до побутового приладу; визначити основні засоби перекладу наукового тексту на базі проведеного лінгвоперекладацького аналізу.

Переклад науково-технічних текстів вимагає певної компетенції перекладача. Перекладач повинен як можна точніше передати зміст тексту засобами мови перекладу зі збереженням формальних і змістовних одиниць оригіналу. Помилковим є уявлення про переклад, як звичайну заміну слів однієї мови словами еквівалентами з іншої мови, оскільки велика частина слів новогрецької, англійської та української мов є багатозначними. Перекладач повинен враховувати, що іноді умови контексту змушують відмовитися від еквівалентного відповідності. Завдання перекладача полягає в тому, щоб знайти варіантні відповідності та провести контекстуальні заміни в тих випадках, коли варіантні відповідності не можуть бути використані за умовами контексту. Таким чином, робота перекладача над перетворенням вихідного тексту в текст перекладу передбачає вміння користуватися готовими формулами і встановленими перекладацькою практикою закономірностями, оперувати перекладацькими трансформаціями, а також вирішенням завдань творчого характеру [3, с.50].

Звернемося до поняття перекладацьких трансформацій. Існують визначення, запропоновані Л. С. Бархударовим, Р. К. Мін'яр-Белоручевим, Я. І. Рецкером, А. Д. Швайцером, В. О. Щетінкіним, Л. К. Латишевим, Ст. Н. Комісаровим, В. Р. Гаком та іншими. Однак основним прийнято вважати визначення К. С. Бархударова, оскільки воно найбільш точно відображає сутність перекладацьких трансформацій. Проаналізувавши визначення вищенаведених вчених, робимо висновок, що перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, перефразування сенсу з метою досягнення перекладацького еквівалента.

У теорії мовознавства існує багато класифікацій перекладацьких трансформацій, наведемо основні з них.

Фітерман А. М. та Левицька Т. Р. виділяють три типи перекладацьких трансформацій: граматичні, лексичні та комплексні.

До граматичних трансформацій відносяться: дослівний переклад тексту, членування речень, об'єднання кількох речень, граматичні зміни мовної структурної одиниці.

Щодо перекладу науково-технічної літератури, набагато частіше використовують прийом членування речень, ніж їхнє об'єднання, оскільки для наукового стилю мовлення типовими є складні речення, велика кількість дієприкметникових зворотів, які, у деяких випадках, ускладнюють розуміння змісту речення.

До лексичних трансформацій відносяться: транслітерація, транскрипція, калькування, генералізація, конкретизація.

Коржова С. Б. вважає, що така трансформація як конкретизація, досить часто зустрічається при перекладі наукової літератури. Це пов'язано з тим, що при перекладі великої кількості термінів доводиться конкретизувати їх значення мовою перекладу, бо в іншому випадку втратиться сенс деяких описуваних явищ, об'єктів, експериментів та інше [2, с. 35].

До комплексних або лексико-граматичних трансформацій можна віднести: антонімічний переклад вихідного тексту, експлікацію, тобто описовий переклад, компенсаційний переклад.

Ж.-П. Вини і Ж. Дарбельне поділяють технічні прийоми перекладу на дві групи:

1. Прийоми прямого перекладу, до яких відносять кальку, запозичення і дослівний переклад.

2. Прийоми непрямого перекладу. Сюди входять транспозиція – заміна частини мови, модуляція (або смисловий розвиток) – заміна перекладної одиниці на контекстуальне, логічно пов'язане з нею слово чи словосполучення, еквіваленція – передача змісту попереджувальних написів, прислів'їв, афоризмів іншими словами, адаптація – заміна описуваної ситуації [1, с.157-167].

Приклади та аналіз перекладацьких трансформацій

1. Σε καμία περίπτωση μην τοποθετήσετε αυτό το προϊόν πάνω σε δάπεδο που καλύπτεται από μοκέτα ή χαλί. – Не встановлюйте машину на підлогу, вкриту килимом. В цьому випадку використані опущення, адаптація.

2. Τα ηλεκτρικά εξαρτήματα θα υπερθερμανθούν ελεύθερα δεν μπορεί να κυκλοφορήσει αέρας από κάτω από τη συσκευή. Αυτό θα προκαλέσει προβλήματα με το

προϊόν. – У цьому випадку повітря не буде циркулювати під пристроєм, а електричні частини пристрою будуть перегріватися. Це може створити проблеми в роботі машини. Перекладацькі прийоми: граматичні зміни мовної структури, доповнення, модуляція.

3. Αλοσυδέετε το προϊόν από την πρίζα όταν δεν το χρησιμοποιείτε. – Якщо машина не використовується, від'єднайте її від електромережі. Прийоми трансформацій: граматичні зміни мовної структури речення, модуляція.

4. Αυτό το προϊόν έχει σχεδιαστεί για οικιακή χρήση. Δεν προορίζεται για επαγγελματικές χρήσεις και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται εκτός της προβλεπόμενης χρήσης του. – Цей продукт призначений для домашнього використання. Не призначений для ділових цілей і не повинні використовуватися, крім передбачуваного використання. Перекладацькі трансформації: дослівний переклад тексту.

5. Η διάρκεια ωφέλιμης ζωής της συσκευής σας είναι 10 έτη. Στη διάρκεια αυτής της περιόδου θα διατίθενται γνήσια ανταλλακτικά για τη σωστή λειτουργία της συσκευής. – Термін корисної служби 10 років. Протягом цього періоду будуть доступні оригінальні запасні частини для правильної роботи пристрою. Перекладацькі трансформації: опущення, доповнення.

6. Πριν ξεκινήσετε τη χρήση της συσκευής, βεβαιωθείτε ότι έχουν ολοκληρωθεί όλες οι προετοιμασίες σύμφωνα με τις «Σημαντικές οδηγίες για την ασφάλεια και το περιβάλλον» και τις οδηγίες στην ενότητα «Εγκατάσταση». – Перш ніж користуватися машиною, переконайтеся, що всі підготовчі роботи виконані відповідно до інструкції, наведених у розділах «Важливі інструкції з техніки безпеки» та «Встановлення». Перекладацькі трансформації: доповнення, смисловий розвиток.

7. Για να προετοιμάσετε τη συσκευή για το πλύσιμο ρούχων, εκτελέστε πρώτα ένα κύκλο λειτουργίας στο πρόγραμμα Καθαρισμός τυμπάνου. Αν αυτό το πρόγραμμα δεν είναι διαθέσιμο στη συσκευή σας, εφαρμόστε τη μέθοδο που περιγράφηκε στην ενότητα 4.4.2. – Для підготовки машини до прання білизни перш за все слід запустити програму Drum Cleaning (Чищення барабана). Якщо в машині ця програма не передбачена, слід скористатися способом, описаним у пункті 4.4.2. Перекладацькі трансформації: еквіваленція, граматичні зміни структури речення.

8. Επιλέξτε το πρόγραμμα που είναι κατάλληλο για τον τόπο, την ποσότητα και το βαθμό λερώματος των ρούχων, σύμφωνα με τον «Πίνακα προγραμμάτων και

καταναλώσεων». – *Оберіть програму відповідно до типу, кількості та забруднення білизни згідно з «Таблицею програм і енергоспоживання».* Перекладацькі трансформації: дослівний переклад, еквіваленція.

9. *Όταν επιλέγετε ένα νέο πρόγραμμα, στην ένδειξη θερμοκρασίας εμφανίζεται η συνιστώμενη θερμοκρασία για το επιλεγμένο πρόγραμμα. Για να μειώσετε τη θερμοκρασία, πιέστε πάλι το κουμπί Ρύθμιση θερμοκρασίας. Η θερμοκρασία μειώνεται βαθμιαία.* – *Після вибору нової програми на індикаторі температури відображається температура, рекомендована для обраної програми. Якщо потрібно знизити температуру, натискайте кнопку регулювання температури – температура буде поступово знижуватися.* Перекладацькі трансформації: модуляція, об'єднання речень, граматичні зміни мовної структури слова.

Висновки. Зіставний аналіз тексту інструкції до пральної машини та його український варіант дає можливість визначити найбільш успішні/ефективні засоби інтерпретації наукових текстів. Таким чином, ми визначили, що найбільш вживаною граматичною трансформацією є членування речення та граматичні зміни мовної структурної одиниці. Серед лексичних інформацій поширеною є генералізація. Щодо комплексних перекладацьких трансформацій частіше використовується експлікація або описовий переклад. Не менш вживаним прийомом трансформації є модуляція.

Список використаних джерел:

1. Коммисаров В.Н. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. - М., 1978. - 232 с.
2. Коржова С.Б. Теория перевода: учебное пособие. – Тюменский государственный нефтегазовый университет, 2007. – 114 с.
3. Читалина Н.А. Учитесь переводить (Лексические проблемы перевода), М., «Междунар. отношения», 1975. – 80 с.
4. Πλυντήριο Ρούχων/Εγχειρίδιο Χρήστη - Пральна машина/Посібник користувача – 63 с.

ΜΙΑ ΓΛΩΣΣΑ, ΧΙΛΙΟΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Αννα-Ελένη Πολύδωρα

Master in European Youth Policies, Education and Culture

University of Macedonia

Ελλάδα

This article refers to the Greek terminology in particular, and the Greek language in general. Terminology is the science, which studies the concepts and their meanings. The terminology varies in every area of human activity. The specific terminology, which is used in each segment helps the communication and the interaction between individuals. To teach someone sufficiently the Greek terminology, the process is not very easy because the learning of the Greek language constitutes a challenge for the participant. However, that requires the proper use of certain educational techniques, so the teaching of the Greek language will be made available to the general public. Furthermore, various difficulties may meet someone in the translation process. These difficulties, however, are not irreconcilable, having as a panacea to develop the appropriate knowledge base. Proper training and familiarization with learning a new language is the solutions of all the difficulties encountered in terminology, and translation.

Key words: terminology, meanings, concepts, teaching techniques, pedagogics, philosophy, translation.

Προσέγγιση της θεωρίας της ορολογίας

Αρχικά, ο όρος «ορολογία» έχει αποδοθεί στην επιστήμη εκείνη, η οποία μελετά τις έννοιες (όροι) και τις σημασίες τους (ορισμοί). Επιπλέον, όταν γίνεται λόγος για την επιστήμη της ορολογίας, τότε συμπεριλαμβάνονται και η δομή, ο σχηματισμός, η χρήση και η διαχείριση των ορολογιών στα αντίστοιχα κάθε φορά θεματικά πεδία. Παραδείγματος χάρη, η ορολογία, η οποία χρησιμοποιείται στους διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας ποικίλλει. Ξεχωριστή ορολογία χρησιμοποιείται στην αεροπορία, στη θρησκεία, στην επιστήμη, στην ιατρική, στη βιολογία, στη μουσική, στη ναυτιλία, στην κοινωνιολογία, στην πολιτική, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στην οικονομία, στο στρατό και στο χώρο του αθλητισμού.

Αν προκύψει μια ανάλυση των συνθετικών του όρου «ορολογία», τότε γίνεται αντιληπτό ότι πρόκειται για το ουσιαστικό *όρος* και το ρήμα *λέγω*, δηλαδή μιλώ με όρους. Η γνώση της ορολογίας του κάθε θεματικού πεδίου αποτελεί κάτι το εξειδικευμένο, αφού δεν διαθέτουν όλοι την ίδια ευχέρεια ως προς την κατάκτηση και τη χρήση της ορολογίας. Ωστόσο, υπάρχουν όπως είναι φυσικό άτομα, τα οποία μειονεκτούν ή δεν επιδιώκουν να μάθουν μια εξειδικευμένη ορολογία, γι' αυτό το λόγο αναπτύσσουν μια δική τους ορολογία, η οποία τους επιτρέπει να επικοινωνούν με άτομα συνομήλικα ή με άτομα που ανήκουν στην ίδια κοινωνική ομάδα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι έφηβοι, οι οποίοι δημιουργούν μια δική τους ορολογία, προκειμένου να μην τους καταλαβαίνουν οι μεγαλύτεροι ή επειδή επιδιώκουν να τραβήξουν την προσοχή πάνω τους.

Στην Ελλάδα σπουδαίο ρόλο για τη διάδοση και διατήρηση της ελληνικής ορολογίας διαδραματίζει η Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας, ΕΛΕΤΟ (Hellenic Society for Terminology).

Τομεακή ορολογία των θεωρητικών επιστημών

Ο όρος «ορολογία» συναντάται σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και λίγο παραπάνω στις θεωρητικές επιστήμες. Η ελληνική γλώσσα έχει δανείσει πολλές φορές όρους, καθώς και ολόκληρους ορισμούς σε διάφορες άλλες γλώσσες. Η Ελλάδα θεωρείται η μητέρα των θεωρητικών επιστημών και μια αδιάβλητη απόδειξη αυτού είναι η γέννηση και η δραστηριοποίηση εξεχουσών προσωπικοτήτων, όπως ο Σωκράτης, ο Πλάτωνας, ο Αριστοτέλης και άλλων φίλων της σοφίας και του πνεύματος.

Ο όρος «φιλολογία», δηλαδή ο φίλος του λόγου, αυτός που αγαπάει το λόγο είναι ένας όρος, ο οποίος δεν συναντάται στις άλλες γλώσσες. Ο φιλόλογος είναι εκείνος, ο οποίος καλείται να μεταδώσει γνώσεις και αξίες στα νεαρά άτομα. Μέλημα του φιλόλογου επίσης είναι να διδάξει στη νέα γενιά να σέβεται το διαφορετικό και να συμβιώνει ειρηνικά με τους υπόλοιπους ανθρώπους, χωρίς να καταπατά τα δικαιώματά τους προκειμένου να επιβιώσει ο ίδιος. Ο κυριότερος σκοπός του φιλόλογου δεν είναι να αναπαραγάγει απολιθωμένες γνώσεις, αλλά να συνεισφέρει στη δημιουργία ενός μελλοντικού επιστήμονα, ο οποίος θα είναι λάτρεις του ωραίου και θα διαθέτει ευαισθησίες προς οτιδήποτε παρουσιάζει αδυναμίες. Ο μελλοντικός επιστήμονας δεν θα επιδιώκει να αποκτήσει εύκολο κέρδος, αντιθέτως θα βοηθάει τις ευάλωτες ομάδες αν χρειαστεί παρέχοντας ακόμη

και αφιλοκερδώς τις υπηρεσίες του. Βέβαια, ο φιλόλογος δεν είναι μόνος στην ολοκλήρωση αυτού του πολυσύνθετου έργου, σημαντική καθίσταται και η βοήθεια της οικογένειας των μαθητευόμενων.

Επιπλέον, ο όρος «φιλόσοφος» και ο όρος «παιδαγωγός» επίσης είναι όροι που δεν συναντούνται συχνά σε άλλες γλώσσες. Στις περισσότερες γλώσσες οι φιλόλογοι, οι φιλόσοφοι και οι παιδαγωγοί αναφέρονται μονολεκτικά ως εκπαιδευτικοί ή δάσκαλοι. Ο φιλόσοφος είναι ο φίλος της σοφίας, αυτός που αγαπάει τη σοφία και το πνεύμα. Δουλεία του φιλοσόφου για τα ελληνικά δεδομένα είναι η μετάδοση των γνώσεων, της σοφίας και των εμπειριών του στη νέα γενιά, καθώς και η διεύρυνση των δυνατοτήτων και των ευκαιριών των νέων παιδιών. Αυτή η διεύρυνση προκύπτει από την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών. Η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των μαθητών επιτυγχάνεται μέσα από τη μελέτη και την ανάλυση φιλοσοφικών κειμένων, έτσι ώστε ο μαθητής να κατανοήσει τις βαθύτερες έννοιες, οι οποίες κρύβονται μέσα στα γραπτά σπουδαιών φιλοσόφων. Οι αρχαίοι φιλόσοφοι είχαν το ταλέντο να παρουσιάζουν τις βαθύτερες αλήθειες με απλά λόγια, έτσι ώστε όλοι να έχουν πρόσβαση στη μάθηση. Ο μαθητής που διάβαζε τα έργα τους στην αρχή είχε την αίσθηση ότι είχε κατανοήσει τι διάβαζε, στην πορεία όμως συνειδητοποιούσε ότι υπήρχαν πολύ βαθύτερα νοήματα από αυτά που είχε καταλάβει.

Από την άλλη μεριά, ο παιδαγωγός πέρα από τη μετάδοση γνώσεων και δεξιοτήτων, έχει ως στόχο να εκπαιδεύσει τα παιδιά με απώτερο σκοπό να καταφέρουν να ανταποκριθούν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις των σύγχρονων κοινωνιών. Ο ρόλος του παιδαγωγού είναι έκδηλα εξαιρετικά σημαντικός, αφού οι σύγχρονες κοινωνίες βασίζονται στις αρχές της παγκοσμιοποίησης και μια από αυτές είναι και η πολυπολιτισμική σύνθεση των σύγχρονων κοινωνιών. Το νεαρό άτομο αν δεν μάθει να σέβεται το διαφορετικό και δεν αγαπήσει πραγματικά τον συνάνθρωπό του, τότε θα προκληθεί φόβος και κατ' επέκταση η αποστροφή του από αυτόν. Επομένως, ρόλος του παιδαγωγού είναι να βοηθήσει τα νεαρά παιδιά να αναπτύξουν την κοινωνικότητα τους. Ο παιδαγωγός επίσης, έχει ως υποχρέωση να δημιουργεί τα προγράμματα σπουδών και να εφευρίσκει νέες αποτελεσματικές και ταυτόχρονα αποδοτικές μεθόδους μάθησης.

Άλλοι σημαντικοί όροι είναι η γλωσσολογία, η ιστορία και στον κλάδο των θετικών επιστημών επιμέρους ελληνική ορολογία συναντάται στα μαθηματικά, στη βιολογία, στην ιατρική, στην οδοντιατρική, στη γεωπονία,

στη γεωλογία, στη φυσική και στη χημεία. Ο μεγαλύτερος αριθμός όρων στην ελληνική ορολογία προέρχεται από την αρχαία ελληνική γλώσσα.

Διδασκαλία της ελληνικής ορολογίας

Η διδασκαλία της ελληνικής ορολογίας κρίνεται αρκετά δύσκολη, μολοταύτα με τη χρήση διαφόρων τεχνικών δεν καθίσταται ανέφικτη η εκμάθηση της. Αρχικά, με τον όρο «*διδασκαλία*», γίνεται λόγος στη διαδικασία εκείνη κατά την οποία ο εμπυχωτής ή ο εκπαιδευτικός μεταδίδουν γνώσεις και εμπειρίες στους μαθητευόμενους. Σκοπός δεν είναι μόνο η απλή μετάδοση γνώσεων, δεξιοτήτων και εμπειριών, αλλά και να διευρυνθούν οι ορίζοντες των μαθητευόμενων. Όσον αφορά την εύρεση μια θέσης εργασίας, οι μαθητευόμενοι δέχονται βοήθεια προκειμένου να αποκτήσουν κοινωνικό κύρος, τα απαραίτητα εφόδια, καθώς και το σημαντικότερο εφόδιο, το οποίο είναι η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης σε συνάφεια με την κοινωνική συνειδητοποίηση.

Η εκμάθηση της ελληνικής ορολογίας είναι αρκετά δύσκολη και γενικότερα της ελληνικής γλώσσας, αλλά είναι και αρκετά μαγευτική. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και συγκεκριμένα της ελληνικής ορολογίας κρίνεται πολύ σημαντική, διότι αποτελεί τη βάση για να αποκτήσει κάποιος ένα πλούσιο λεξιλόγιο, να αποσαφηνίσει τις έννοιες διαφόρων λέξεων και τελευταίο όφελος άλλα εξίσου σημαντικό, η ελληνική ορολογία χρησιμεύει στο να μάθει κάποιος να εκφράζει το ίδιο συναίσθημα ή τα ίδια λόγια με πολλές διαφορετικές παραπλήσιες λέξεις. Εν ολίγοις, η ελληνική γλώσσα φημίζεται για το πλούσιο και εξεζητημένο λεξιλόγιο. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της ελληνικής ορολογίας είναι η ύπαρξη πολλών διαφορετικών λέξεων, οι οποίες εκφράζουν συναίσθημα ή τον χαρακτήρα ενός ανθρώπου. Παραδείγματος χάρη, λέμε: «*Αυτός έχει φιλότιμο*». Το φιλότιμο είναι μια λέξη που δεν συναντάται σε καμία άλλη γλώσσα.

Η διδασκαλία της ελληνικής ορολογίας διευκολύνεται ίσως από την εκφραστικότητα των κινήσεων των χεριών. Οι Έλληνες κατά τη διάρκεια της ομιλίας τους συνηθίζουν να κουνούν τα χέρια τους, δίνοντας με αυτόν τον τρόπο στο συνομιλητή τους να κατανοήσει τι επιθυμούν να πουν, άλλοτε βέβαια τα κουνούν από αμηχανία, άγχος ή ακόμα και εκνευρισμό. Η διδασκαλία της ελληνικής ορολογίας οφείλει να ξεκινά από την εκμάθηση του τι είναι «*ορολογία*», έτσι ώστε να κατανοήσει ο μαθητευόμενος τι έχει κληθεί να μάθει, αλλά και από την πεποίθηση του εκπαιδευτικού ότι όλοι οι

μαθητευόμενοι μπορούν να τα καταφέρουν, υιοθετώντας τη θεωρία της επιτυχούς μάθησης.

Έπειτα, κρίνεται εξαιρετικά λειτουργική η διδασκαλία της ετυμολογίας των λέξεων, δηλαδή της αναγνώρισης των συστατικών από τα οποία αποτελείται κάθε λέξη και η αναφορά στην έννοια της πολυσημίας, σύμφωνα με την οποία μια λέξη μπορεί να λάβει πολλές διαφορετικές σημασίες. Παραδείγματος χάρη, η έκφραση: «*Μου πονάει το δοντάκι*». Κάποιοι μπορεί να την ερμηνεύσουν κυριολεκτικά ότι σε κάποιο άτομο πονάει το δόντι του, κάποιοι άλλοι μπορεί να το ερμηνεύσουν μεταφορικά ότι κάποιος μπορεί να είναι ερωτευμένος.

Στη συνέχεια, ορισμένες τεχνικές διδασκαλίας της ελληνικής ορολογίας σε παιδιά νεαρής ηλικίας ή ενήλικες, οι οποίες κρίνονται χρήσιμες είναι το παιχνίδι ρόλων- δραματοποίηση. Για παράδειγμα, μπορεί να αναλάβει είτε ο εκπαιδευτής, είτε ο μαθητευόμενος να χρησιμοποιήσει έναν όρο, ενώ ο επόμενος (ένας από τους δύο) θα αναλάβει να επεξηγεί τον όρο, να σχηματίζει μια πρόταση μ' αυτόν και να αναφέρει ποιος είναι ο πιθανός τομέας δραστηριοποίησης, στον οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο συγκεκριμένος όρος. Μια επιπρόσθετη μέθοδος είναι η χρήση των ομάδων εργασίας. Οι μαθητευόμενοι χωρισμένοι σε ομάδες των έξι ατόμων, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται η αλληλεπίδραση, θα τους δίνονται ορισμένοι όροι. Ο ρόλος της κάθε ομάδας θα είναι να ψάξει να βρει σε επιλεγμένα από τον εκπαιδευτικό λεξικά τον ορισμό του όρου ή να προσπαθήσει να δημιουργήσει από μόνη της μια πιθανή απόδοση του όρου. Δυο παράμετροι που πρέπει να συνυπολογιστούν προκειμένου να λειτουργήσουν σωστά οι ομάδες εργασίας είναι ο εκπαιδευτικός να έχει εξετάσει το γνωστικό επίπεδο των μαθητών, καθώς και το βαθμό ανάπτυξης των κοινωνικών τους δεξιοτήτων. Η δεύτερη είναι ο χώρος της αίθουσας να είναι αρκετά μεγάλος, έτσι ώστε να δίνεται η δυνατότητα διάταξης των θρανίων σε σχήμα κυκλικό.

Μια επιπλέον τεχνική είναι η χρήση του καταιγισμού των ιδεών, η οποία μπορεί να εφαρμοστεί, δίνοντας ο εκπαιδευτικός έναν όρο και γράφοντας τον παράλληλα στον πίνακα. Έπειτα, ο κάθε μαθητής θα κληθεί να δώσει πιθανούς ορισμούς, τους οποίους θα καταγράφει ο εκπαιδευτικός. Στο τέλος, οι μαθητευόμενοι σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό θα συνθέσουν έναν ολοκληρωμένο ορισμό για τον όρο. Εξαιρετικά χρήσιμη κρίνεται και η χρήση των νέων τεχνολογιών, αφού ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να αξιοποιήσει την πληθώρα των λογισμικών, τα οποία αφορούν ασκήσεις

κλειστού τύπου στις οποίες καλούνται να απαντήσουν οι μαθητευόμενοι, λαμβάνοντας άμεση ανατροφοδότηση.

Ακόμα, μια σημαντική τεχνική είναι η αξιοποίηση της εικόνας. Ο εκπαιδευτικός θα παρουσιάζει μια εικόνα στους μαθητές και εκείνοι με τη σειρά τους θα καλούνται να εξηγήσουν τι βλέπουν και να δώσουν συγχρόνως ένα σύντομο ορισμό. Παρόλα αυτά, η σημαντικότερη τεχνική είναι η υιοθέτηση της ερευνητικής- ανακαλυπτικής μεθόδου. Σύμφωνα με αυτή τη μέθοδο οι μαθητευόμενοι έχουν τη δυνατότητα να δράσουν, προκειμένου να αφομοιώσουν και να κατακτήσουν τους όρους και τους ορισμούς. Αυτές όλες οι τεχνικές διδασκαλίας μπορούν επίσης να εφαρμοστούν συνδυαστικά, δημιουργώντας ευνοϊκότερες πιθανότητες εκμάθησης της ελληνικής ορολογίας από τους μαθητευόμενους.

Μεταφραστικές δυσκολίες

Οι δυσκολίες κατά τη μετάφραση αρχαιοελληνικών κειμένων ή άλλων ξενόγλωσσων στη νεοελληνική γλώσσα είναι ουκ ολίγες. Από τους σημερινούς μαθητευόμενους απαιτείται η κατά λέξη μετάφραση. Αυτό όμως είναι ένα δύσκολο εγχείρημα, αφού αυτός που μεταφράζει οφείλει να γνωρίζει άπταιστα τη γλώσσα στην οποία είναι γραμμένο το πρωτότυπο κείμενο. Αυτό είναι σχεδόν ανέφικτο, αφού σχεδόν πάντα θα υπάρχουν ορισμένα γραμματικά και συντακτικά κενά, εξαίρεση αποτελούν τα άτομα, τα οποία κατοικούν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στη χώρα εκείνη που ομιλείται η γλώσσα που ενδιαφέρονται να μεταφράσουν. Επίσης, αρκετά δύσκολη κρίνεται και η μετάφραση γλωσσών, οι οποίες έχουν χαρακτηριστεί ως «νεκρές», διότι το άτομο δεν έχει τη δυνατότητα ούτε να εξασκηθεί μιλώντας ή γράφοντας με αυτή τη γλώσσα, αλλά ούτε και να εξοικειωθεί, ταξιδεύοντας στην χώρα, όπου τη μιλούν. Ο καθένας επιδίδεται στη γνώση της μητρικής του γλώσσας και έπειτα στην εκμάθηση άλλων γλωσσών.

Μια άλλη δυσκολία είναι ότι κατά τη διαδικασία της μετάφρασης ενέχει ο κίνδυνος ο μεταφραστής να εκφράσει τη δική του άποψη ή να παραφράσει ή ακόμα και να τροποποιήσει τα γεγονότα, ανεξάρτητα από το πως τα παρουσιάζει ο συγγραφέας και να τα παρουσιάσει ανάλογα με το πως τον συμφέρει ή υποστηρίζοντας μια συγκεκριμένη άποψη. Επιπλέον, μια σημαντική δυσκολία είναι η αδυναμία έκφρασης του συναισθηματικού τόνου μιας λέξης στη μετάφραση και η αδυναμία απόδοσης μιας λέξης του

πρωτότυπου κειμένου με μια λέξη και όχι με μια ολόκληρη πρόταση στη μετάφραση.

Δυο τελευταίες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μεταφραστές της ελληνικής ορολογίας είναι το πλήθος των διαφορετικών διαλέκτων και ιδιωτισμών που μιλιούνται στα κατά τόπους νησιά και χωριά, τα οποία αποτελούν το ελληνικό κράτος. Τέλος, μια ακόμα σημαντική τροχοπέδη είναι ότι σε πολλές ξένες γλώσσες απουσιάζουν ορισμένοι ελληνικοί γραμματικοί τύποι, γεγονός που δυσχεραίνει το έργο των μεταφραστών.

Μολοταύτα, η ελληνική είναι μια γλώσσα που αξίζει να διαδοθεί, παρά τη δυσκολία της ως προς την ορολογία και τη μετάφραση. Η γοητεία που συνεχίζει να ασκεί είναι μεγάλη, ειδικά όταν χρησιμοποιείται η αρχαία ελληνική γλώσσα, η οποία έχει κερδίσει πολλούς θαυμαστές και το σεβασμό ανθρώπων των τεχνών και των γραμμάτων.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЧИСТОТИ МОВИ В СУЧАСНІЙ НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВІ

Евеліна Рябченко

старший викладач кафедри грецької мови та перекладу

Маріупольський державний університет

Україна

Abstract

The translation of any text requires the knowledge of the particular terminology on the translator's part, knowledge which based both from dictionaries and encyclopaedias and the translator's background and experience. Finding the appropriate terms is the first step that makes the translation of any texts possible. The translator focuses his attention at the message rather than on the form of the source text. First of all, his primary concern is to come up with an equivalent text in the target language. Nowadays due to technological advance, we come in contact with a great number of terms, either when dealing with a specific scientific field or when receiving the information provided by the mass media or the internet. Our globalized society is characterized by huge number of terms usually of Greek or Latin origin, found in a variety of different languages with the same meaning and form and are of great importance for the scientific communication and understanding.

Key words: the pure language, term, borrowing, terminology translation, New Greek Language.

Переклад термінів є дуже важливим в наш час. Розвиток людських знань в сучасному суспільстві має в результаті зростаючу хвилю нових термінів, особливо в галузі науки і техніки. Такий розвиток подій не залишає байдужими перекладачів, які займаються перекладом спеціалізованої мови та термінів. Не менш важливою є участь фахівців у галузі перекладу в обробці та використанні термінології двох мов, мови –донора та мови-реципієнта. Як правило, фахівці працюють над перекладом з іноземної мови на рідну.

Метою даного дослідження є освітлення наукових думок грецьких вчених, які займаються проблемами перекладу та застосуванням термінів у сучасній новогрецькій мові. Серед відомих грецьких фахівців слід зазначити В.В. Казуллі, Е. Флору, А. Паріану, П. Келландріса, М. Какріді-Ферарі. Вичення цієї теми є дуже вадливим, тому, що, як відомо, майже усі терміни походять з грецької та латинської мови і правильнее формування та застосування терміну, забезпечує влучний переклад. Крім того, у сучасному глобалізованому світі постає дуже важливе питання збереження «чистоти мови».

У стандартизації термінології особливі зусилля націлено на доцільному використанні терміну у мові-оригіналу та у мові-реципієнті. Добре відомо, що в будь-якій конкретній мові не є обов'язково одне визначення терміна, адже може бути більш ніж одне визначення для одного й того ж терміна [1].

Спеціалізовані галузеві тексти перекладаються простіше, ніж інші типи текстів, наприклад, як тексти художньої літератури. Особлива увага приділяється вченими та перекладачами, щодо спрощення труднощів при перекладі та збереженні еквівалентності конкретних термінів, особливо в сферах правознавства, економіки, соціології.

Переклад іноземних термінів тісно пов'язан із загальним явищем, відомим як запозичення. Перекладені терміни, що також складають словниковий запас мови у якості запозичень, приходять від інших мов більш могутніх, зазвичай. Використання іноземних термінів, часто їх калькування, в основному, охоплює прогалини науки є у термінології, технології або конкретних областях у повсякденному житті (наприклад, мода, кухня, спорт).

Але на відміну від запозичень, які бувають спонтанними та незапланованими, переклад слів з іншого джерела на рідну мову, як правило, запланована процедура, яка виконується фахівцями, і має служити практичним потребам суспільства, і може бути пов'язані з ідеологічними установками етноцентризму та мовного "бажання чистоти".

Мова, до якої входить нове запозичення, часто сприймається носіями мови як загрозою чистоти рідної мови, у зв'язку з безперервним припливом іноземних термінів, а притаманно логіці абсолютної лінгвістичної однорідності. Головним чином, найбільша кількість

запозичень є в області науки і техніки, тому що це явище пов'язане з відсутністю або стадією формування наукового знання термінології мови-реципієнта.

Проблема посилюється тим, що існує багато бар'єрів, з точки зору мови-донора, щодо використання терміну грецького походження (наприклад, астрофізика, томографія), а це підсилює етноцентричні мовні відносини [2].

Проте, якщо логіка мовної "чистки" не доходить до крайніх форм (тобто вимагає широкого використання грецьких запозичень, наприклад, «звітність» - *eidisiologia*, або вже асимілювалися систему виробництва, наприклад, «купон» *deltario*, і з урахуванням реальної потреби лексичного збагачення, особливо бурхливий розвиток техніки і науки, встановлюється ціль щодо перекладу іноземної термінології може, а це має позитивний результат. Серед інших цілей є: а) збагачення мови реципієнта з новими лексичними формами більш "гнучкими" та продуктивними, а й більш "прозорими" у використанні, ніж іноземні запозичення, а це включає лінгвістичні елементи, що вже використовуються у мові-реципієнті; б) зміцнення існуючої термінології і чіткого визначення відносин базового та запозиченого фонду термінів для кожної концепції, оскільки більшість термінів є технічними та належать до наукової літератури, а тому не вживаються ні в розумінні, ні в лексико-граматичній формі однаково в різних областях людських знань [3].

У грецьку мову багато запозичень увійшло у 19 столітті під час створення сучасної грецької держави. У той час є масивний заміни кількома народними словами існуючі турецькі та італійські запозичення (фруктовий сад *kipos* замість *bazes*, міністр ур *ourgos* замість - *ministros*), це не означає, що деякі з них не виживають в відповідних періодах.

В наш час, компетентні органи зобов'язуються перевести іншомовну термінологію, це виконують компетентні вчені і фахівці в різних областях науки. Серед таких органів у Греції є Академія Афін (Відділ наукових термінів та неологізмів), Педагогічний Інститут Афін (Відділ термінології), Грецька термінологічна організація та Грецька Фундація обробки слова [5].

Зусилля фахівців зосереджені на створенні великих баз даних термінології словників по різних науках. Зрозуміло, що використання цих термінів не обмежується науковим дискурсом, оскільки багато з них вже вийшли в повсякденного використання.

Успіх перекладу слова, якщо має замінити використання певного запозичення, є результатом взаємозалежних соціально-ідеологічної і лінгвістичних чинників. Це залежить також від соціальних або інших цільових груп, що вперше використовують термін, як вони (молодіжні групи, групи вчених, художників і техніків) формують відношення в рідній мові, беручи до уваги комунікативні або мовні чинники.

Таким чином, грецьке слово вибрано в якості перекладу для іноземного слова, було б краще:

а) ввести грецький термін одночасно з іноземним терміном, перш ніж останній перейде в поширений перебіг (test - δοκιμασία). Це занадто складно, бо грецький термін, який ми хочемо інтегрувати, без зміни іноземного запозичення, має стати частиною загального використання, бути настільки ж доступним, як і запозичення;

2) грецький термін має бути максимально лаконічним та зжатым невдалі приклади: τηλεομοιότητα замість fax, або μουσικοί αγώνες замість фестиваль;

3) має відповідати морфологічним та граматичним правилам грецької мови;

4) має бути максимально еквівалентним запозиченню πολυμέσα – multimedia [4].

Підводячи підсумок, можна сказати, що семантична неоднозначність є головною проблемою перекладу. А це вимагає вчасного оновлення словників.

Тому було б корисно докладати зусиль в цьому напрямку, щоб сприяти в значній мірі видаленню семантичної неоднозначності та гармонізувати термінологію задля кращої комунікації між фахівцями в цій галузі.

Література

1. Φλώρου Ε. Μετάφραση ιατρικής ορολογίας από την Αγγλική προς την Ελληνική γλώσσα: Προβλήματα και Στρατηγικές [Ηλεκτρονική πρόσβαση] <http://www.frl.auth.gr/sites/metafrasi/PDF/florou.pdf>

2. Κακριδή-Φερράρι Μ. Μετάφραση ξένων όρων [Ηλεκτρονική πρόσβαση]http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_d12/thema_pdf.pdf

3. Παπαγεωργίου Ν. Μεταφραστικές δυσκολίες κατά την απόδοση οικονομικών όρων. Η περίπτωση των διεθνισμών/ Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών/[Ηλεκτρονική πρόσβαση]<http://www.enl.auth.gr/translation/PDF/Papageorgiou.pdf>

4. Κελάνδριας Π. Η ορολογική «σύγκλιση» ως μεταφραστικό εργαλείο της ειδικής μετάφρασης /ΕΛΕΤΟ: 9ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία» Αθήνα, 7-9 Νοεμβρίου 2013 [Ηλεκτρονική πρόσβαση]<http://docplayer.gr/1582646-32-i-orologiki-syngklisi-os-metafrastiko-ergaleio-tis-eidikis-metafrasis-the-terminological-convergence-as-a-tool-for-lsp-translation.html>

5. Οφικήνний сайт Грецької термінологічної організації <http://www.eleto.gr/gr/history.htm>

ТЕРМІНОЛОГІЯ АНТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ПОЕЗІЇ ЙОРГОСА СЕФЕРИСА ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Анастасія Сандульська

студентка 3 курсу спеціальності «Переклад (новогрецька)»

Маріупольський державний університет

Україна

Abstract

The article analyzes the basic definition of "term" and "terminology", describes the main group of terms, their features and methods of creation, analyzes the terminology of antiquity in works of Giorgos Seferis and its translation into Ukrainian.

Keywords: term, terminology of antiquity, poetry, translation of terms.

У сучасний період великий інтерес у лінгвістиці викликають проблеми галузевих термінологічних систем, розширення їх меж, збільшення кількості компонентів, які входять до них.

Огляд літератури, присвяченої вивченню термінології, дозволяє вважати, що поява і розвиток термінології почалися задовго до її наукового осмислення й вироблення критеріїв віднесеності тих чи інших одиниць до термінологічної лексики.

Актуальність дослідження зумовлена потребою виявити основні чинники та тенденції впливу античної традиції на творчість Йоргоса Сефериса. Також актуальність полягає у все більш зростаючій зацікавленості античністю, її впливом на сучасну літературу та мистецтво взагалі.

Об'єкт дослідження – поетичні твори грецького письменника сучасності Йоргоса Сефериса.

Предмет дослідження – антична термінологія в творчості Йоргоса Сефериса.

Мета дослідження проаналізувати термінологію Античності в творах Й. Сефериса та її перекладах на українську мову.

Відповідно до мети даного дослідження нами були обрано наступні **методи**: системний метод; зіставний метод; описовий метод, а також метод компаративного аналізу для здійснення всебічного зіставлення термінів новогрецької та української мов та виявлення їх основних відмінностей.

Виклад основного змісту дослідження. У сучасному мовознавстві термін – це слово чи словосполучення, яке чітко окреслює спеціальне поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва тощо. Найбільш характерна і обов'язкова властивість терміна – однозначність (моносемія). Умова однозначності впливає з самої функції терміна точно виражати спеціальне поняття або позначати спеціальний предмет [1, с.28]. Термін, будучи словесним знаком поняття, разом з ним вступає в системні відносини з іншими термінами, утворюючи особливу систему – **термінологію** [1, с.35].

Слово "**термінологія**" утворено від латинського слова *terminus* – кордон, межа та давньогрецького *logos* – поняття, вчення. У сучасному мовознавстві термінологія – це сукупність термінів даної галузі виробництва, діяльності, знання, утворює особливий сектор (пласт) лексики, найбільш легко піддається свідомому регулюванню. Біля витоків творення української термінології стояли такі науковці І. Верхратський, В. Левицький, С. Рудницький, О. Курило, О. Огоновський, І. Пулюй та інші [3, с.52]. Вони доклали багато зусиль до вироблення фахової термінології з різних наукових і технічних ділянок, прагнучи до того, щоб термінології була «всеукраїнська і поєднувала елементи власне національного і міжнародного».

Як ми зазначали вище, основною ознакою терміна є однозначність. Але є також й інші необхідні риси терміна, такі як: системність, наявність дефініцій. Деякі вчені виокремлюють ще низку ознак терміна, таких як: нейтральність, відсутність емоційно-експресивного забарвлення, відсутність синонімів, стислість тощо.

Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни поділяються на три групи [2]:

1. *Загальнонаукові терміни*, які вживаються майже в усіх галузевих термінологіях, наприклад: система, тенденція, закон, концепція, теорія тощо. Треба зауважити, що такі терміни в межах певної термінології можуть конкретизувати своє значення, наприклад: мовна система,

закони милозвучності, теорія походження мови. До цієї категорії відносять і загально-технічну термінологію (машина, пристрій).

2. *Міжгалузеві терміни* – це терміни, які використовуються в кількох споріднених або й віддалених галузях через загальний зміст, який і дозволяє застосовувати їх в різних галузях, в більшості випадків додаючи до загального змісту конкретні ознаки. Прикладом міжгалузевих термінів можна представити слово «метод» – аналітичний метод, зіставний метод, метод Монте-Карло.

3. *Вузкоспеціальні терміни* – це слова чи словосполучення, які позначають поняття, що відображають специфіку конкретної галузі, наприклад: авантитул, аграф, боковик, ретуш.

Терміни української мови різноманітні за своєю структурою, походженням та творенням. Існує 3 основні способи творення термінів в українській мові:

✓ словотворчій – основний спосіб творення термінів за допомогою афіксів, складанням слів, скороченням.

✓ вторинна номінація – найдавніший спосіб творення, при якому до існуючого в мові поняття додають новий зміст для називання наукового поняття.

✓ запозичення – називання наукового поняття словом з іншої мови.

Антична цивілізація, культура стародавніх греків і римлян справила величезний вплив на загальний процес становлення, розвитку європейської і світової культури. У Стародавній Греції народилася політична система античної демократії, в античній філософії, літературі, мистецтві, праві, релігії були створені шедеври, які увійшли до скарбниці світової культури і є частиною сучасного життя. Цей органічний зв'язок античної давнини і сучасності викликає жвавий інтерес не тільки вчених-професіоналів, але й досить широких верств читачів до античної цивілізації.

Сильну хвилю інтересу до античності в Греції пробуджують події національно-визвольної війни 1821 року. Перш за все – до волелюбності, безстрашності і військової доблесті древніх предків. Йоргос Сеферис не був винятком.

Йоргос Сеферис – один з найвидатніших поетів новогрецької літератури, лауреат Нобелівської премії з літератури 1963 року.

Поетичний доробок Сефериса порівняно невеликий. Тематика творів, звичайно, змінювалася, але деякі мотиви залишилися провідними на все життя. Це блукання, батьківщина, жінка. Сеферис, як і всі поети, звичайно намагався зашифрувати соціальні гострі теми у своїх творах. Він приховував їх через античні асоціації, бо поезика Сефериса склалася з 2 частин: античності та творчості Констандіноса Кавафіса [6].

Отже, вплив античності на творчість Йоргоса Сефериса можна побачити в таких рядках 15 вірша «Міт-історема»:

*Τη ζωή που μας έδωσαν να ζήσουμε, τη ζήσαμε.
Λυήσου εκείνους που περιμένουν με τόση υλομονή
Χαμένοι μέσα στις μαύρες δάφνες κάτω από τα βαριά πλατάνια... [6, с.44]*
*Життянам дане, щоб його прожити – ми прожили його,
Отож журисть за тими, хто зникнув між чорними лаврами
І терпляче чекає тепер під важкими платанами... [6, с.45]*

Лавр в античній міфології був деревом, присвяченим Аполлону, та символізував безсмертя й очищення, стаючи своєрідним місточком між світом богів та людей.

Іншим прикладом термінології з античним змістом є наступний:

*Μες στ'ασφοδίλια σαν αράξαμε εδώ-πέρα θέλαμε να βρούμε
Τη λαγκαδιά που είδε τον Άδωνι λαβωμένο [6, с.38].
Κοιι причадили сюди між асфоделів,
Ми прагнули знайти уполовину, що пам'ята потятого Адоніса [6, с.39].
Асфодель – квітка, що росте в Аїді (світі мертвих) і є його символом.
Ще один приклад:*

*Μια νύμφη μάζερε τις έννοιες μας και τις κρεμνοόσε στα δέντρα
Ένα δάσος από δέντρα του Ιούδα.[6, с.121]*
*Якась дріада схопила турботи наші, і їх розвісила
По всіх деревах у тому лісі, де самі лише ростуть дерева Юди.[6, с.122]*

Дріада – німфа, яка жила в дереві та помирили разом із загибеллю дерева. Існувало повір'я, що людина, що доглядає за деревом, користується їх особливим заступництвом.

Висновки. Термін – це слово, для позначення конкретного поняття в тій чи іншій галузі. Терміни складають термінологію самої галузі. Специфіка античних термінів полягає в тому, що без знання античних творів, митів та історії, людина не зможе повністю зрозуміти задум автора та викрити прихований зміст твору. Порівнюючи терміни

античності у творах Йоргоса Сефериса та у перекладах українських лінгвістів, ми вбачаємо, що перекладаються такі терміни не тільки за допомогою запозичення, але й підбором відповідника в українській мові та за допомогою конкретизації.

Перспективи подальшого дослідження ми бачимо у виокремленні, порівнянні та аналізі античної термінології в творах Йоргоса Сефериса та українських перекладах.

Список використаних джерел:

1. Зарицький М. С. Актуальні проблеми українського термінознавства: Підручник / М. С. Зарицький. – К.: ІВЦ Видавництво «Політехніка»; ТОВ Фірма «Періодика», 2004. – 128 с.
2. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування: Навч. посібн. / З. Мацюк, Н. Станкевич. – К.: Каравела, 2005. – 352 с.
3. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів, 1994. – 216 с.
4. Сеферис Йоргос. Вибране: поезії й літературно-критичні статті. – К.: Журнал «Всесвіт», 2013. – 400 с. – Українською і новогрецькою мовами. – Упорядкування О. Пономарів, А. Савенко; переднє слово А. Савенко, Т. Чернишова; переклади А. Савенко, І. Бетко та ін.
5. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. За програмою МОНУ. 4-те видання / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К.: Алерта, 2014. – 696 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ З НОВОГРЕЦЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Тетяна Сквородка

магістрантка спеціальності «Переклад (новогрецька)»

Маріупольський державний університет

Україна

Abstract

The article is devoted to the study of the economic features of the Greek terms in economic texts and translations from Modern Greek into Ukrainian. There considered the structure of the Greek banking terms and analyzed methods of the terms' translation from Modern Greek into Ukrainian. The terminology that is presented in this article is used in the texts of the Greek economic media and other texts related to economics.

Keywords: Modern Greek language, terminology of the banking system, features of terms' translation.

Світова економіка стрімко розвивається з кожним днем. Розвиток міжкультурних комунікацій і міжнародних ринкових відносин привели до нової моделі економічної термінології.

Гроші ще з давніх часів виконують функцію еквівалентної форми вартості товарів та послуг. Вони є мірило вартості та засіб обігу. Кожна людина має справу з грошима, тому володіє певним термінологічним запасом в банківській сфері.

Як відомо, з утворенням світового ринку, деякі гроші певних країн стали виконувати функції світових, тому окрема лексика, притаманна “країнам-володарям” цих грошових одиниць, з'явилася в інших мовах.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що поняття “економічний термін” потребує детального вивчення, адже воно розвивається кожного дня завдяки науково-технічному процесу. Компанії стикаються з проблемами перекладу економічних текстів, особливо термінології банківської справи.

Об'єктом дослідження є термінологія банківської справи у новогрецькій мові.

Предметом дослідження є лінгво-семантичні особливості термінів, що використовуються в банківській справі.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей перекладу економічних термінів з новогрецької мови на українську на матеріалі перекладів економічних термінів у статтях таких грецьких інформаційних сайтів як bankingnews.gr та tanea.gr.

Вивченням економічної термінології у вітчизняній лінгвістиці займалися такі мовознавці як Т. Панько, Г. Чорновол, О. Чуєшкова, Г.П. Мацюк та ін.

Переклад економічних текстів ставить за мету передати найбільш правильний сенс, враховуючи відмінності, наявні в економічних реаліях країн. Тому перекладач повинен виявити еквівалентні терміни[1].

Зробити це не дуже легко, бо переважна кількість термінів з'явилася в грецькій мові порівняно недавно чи була запозичена з англійської мови, а поняття, яким терміни відповідають, або відсутні зовсім, або тільки формуються під впливом українських економічних реалій.

Тому абсолютно точного перекладу того чи іншого терміна практично неможливо дати, так як умови здійснення економічної діяльності різні в різних країнах. Тобто, без глибокого знання економіки та її особливостей в даній конкретній країні переклад термінів буде неадекватний в тій або іншій мірі.

Грецька мова найбільш гармонійно переживає процес запозичення слів з банківської термінології, оскільки ряд морфем і термінологічних понять, заснованих на латинській мові, з'явилися ще в часи середньовіччя [2]. В новогрецькій мові спостережується тенденція використання термінів як власне англійських, так і суто грецьких. Розглянемо наступне речення:

Οι πληροφορίες για ανταλλαγή προσχεδίων συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Βρυξελλών φαίνεται να προκάλεσαν σύγχυση τους επενδυτές, με την αγορά να υλοχωρεί τελικά προς τα επόμενα των 800 μονάδων.

Угода про обміну інформацією проекти між Грецією і Брюсселем, здається, викликало замішання інвесторів, при цьому ринок, нарешті, відступає на рівні 800 одиниць.

Επενδυτής (весь ілюстративний матеріал буде курсивом) є новогрецьким словом, що означає "інвестор", але воно різниться від англійського еквіваленту *investor*.

Так як англійській мові притаманна багатозначність, при перекладі терміну банківської справи з новогрецької на українську мову треба пам'ятати, що контекст грає визначну роль. До того ж граматична структура термінів має різне вираження в кожній мові. Це пов'язано або з граматичним ладом, або з історично сформованими обставинами використання поняття в кожній мові. Це видно в наступних прикладах:

1. Ο ελληνικός τραπεζικός κλάδος διασύρθηκε – Історіко рекорд **αλαξίωσης** - Грецькій банківський сектор зазнає краху – абсолютний рекорд **амортизації**;
2. Οι πληροφορίες για ανταλλαγή προσχεδίων συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Βρυξελλών φαίνεται να προκάλεσαν σύγχυση **τους επενδυτές**, με την αγορά να υλοχωρεί τελικά προς τα επίπεδα των 800 μονάδων - Угода про обміну інформацією проекти між Грецією і Брюсселем, здається, викликало замішання **інвесторів**, при цьому ринок, нарешті, відступає на рівні 800 одиниць;
3. Ο Ewald Nowotny διευκρίνισε πως εάν οι ελληνικές **τράπεζες** δεν κεφαλαιοπονηθούν επαρκώς έως το τέλος του χρόνου, τότε θα πρέπει να εκκαθαριστούν με τους νέους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Евальд Новотни заявив, що якщо грецькі **банки** не будуть належно капіталізовані до кінця року, тоді вони повинні оновитися згідно з новими правилами ЄС.

Відмінності в граматичному ладі мов є основною причиною розбіжностей у морфосинтаксичній структурі. Розбіжності в морфосинтаксичній структурі грецьких термінів можуть призводити до розбіжності в лексичному складі при перекладі[3]:

1. **Ετήσιο όφελος στο κόστος χρηματοδότησης** κατά περίπου €750 εκατ. ετησίως, προσδοκούν οι τράπεζες από την επιτυχή ολοκλήρωση της αξιολόγησης. Банки очікують **річну процентну ставку** по фінансуванню витрат задля успішного завершення оцінки, що складає приблизно 750 млн. євро щороку;
2. Περίπου ένα χρόνο μετά την **άρση του waiver**, λαοχίζουν να μειώσουν την εξάρτησή τους από τον ΕΛΑ. Близько року після **підйому waiver**, вони борються, щоб зменшити свою залежність від ЕЛА;
3. Η ανάκαμψη των τιμών του πετρελαίου στα τέλη της προηγούμενης εβδομάδας χάρισε ισχυρά κέρδη στα **χρηματιστήρια**. Відновлення цін на нафту наприкінці минулого тижня призвело до сильного зростання цін на **фондових ринках**.

Грецька термінологія банківської справи стрімко наповнюється новими економічними поняттями, які не завжди мають еквіваленту в мові-перекладу. Ці терміни вимагають детального вивчення. Для термінів економічної сфери як новогрецької, так і української мов є

характерним формування за допомогою слів або словосполучень, що містять і вживаються у зв'язку з певними поняттями. Терміни передаються за допомогою іменників, прикметників, дієслів.

Також в новогрецькій мові дуже часто зустрічається інтенсивне запозичення англіцизмів, що ускладнює осмислення простих речей людьми, які не володіють англійською мовою або не володіють спеціальними профільними знаннями в сфері економіки та фінансів.

Найбільшу складність при перекладі представляють терміни, що складаються з двох чи більше слів і позначають одне поняття або явище економічної діяльності. Взяті окремо один від одного, складові частини таких словосполучень, як правило, не викликають складності при перекладі і використовуються для позначення простих понять, які відомі всім і у всіх, як то кажуть, на слуху[4].

Вживання цих слів буває дуже частим і це призводить до деяких труднощів при перекладі письмовому, а особливо усному, якщо перекладач не володіє достатнім досвідом перекладу таких фразеологічних конструкцій або не володіє хорошим знанням економіки.

Наведемо приклад: термін *χρηματοοικονομικός* означає *фінансовий*; *χρηματοοικονομική λογιστική* - це *фінансовий облік*; *χρηματοπιστωτικά στοιχεία* - це *фінансові активи*; *χρηματοπιστωτικά έσοδα* означають *фінансові витрати*.

Поняття, що були зазначені вище, відомі як іноземним партнерам, так і обивателям, вони є зручними і загальноприйнятими. Нові слова в економічній термінології розширили рубезі прийнятих, традиційних, професійних термінів і понять, вони закріплюються в нових економічних виданнях і в словниках. Основною проблемою при цьому є перенасичення української мови термінами-англіцизмами[5].

Ще однією проблемою закріплення в українській мові банківської термінології, що бере початок в англійській мові, є її ставлення до мови, якою спілкується представник чужого етносу і який виступає як основне джерело наукової мови. Цей фактор теж потрібно пам'ятати при перекладі термінів з новогрецької на українську мову.

Необхідно зазначити, що переклад економічних термінів новогрецької мови являє собою складний і багатогранний процес, і всі труднощі, що виникають в процесі перекладу даних термінів не

вичерпуються лише описаними в статті проблемами. Проте, ми сподіваємося, що розглянуті нами особливості та стратегії перекладу можуть бути корисні при роботі з текстами економічного характеру новогрецькою мовою.

Література

1. Бреус Є.В. Основы теории и практики перевода / Є.В. Бреус.- М.: УРАО, 2000. - 287 с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. - К.: Вища школа, 1985. - 360 с.
3. Головін Б. Н. Лінгвістичні основи вчення про термінах / Б. Н. Головін, Р. Ю. Кобрин. - М.: Вища школа, 1987. - 104 с.
4. Дуда О.І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові: дис. канд. філол. наук.: 10.02.04. / О.І. Дуда. К., - Львів, 2000. - 259 с.
5. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій; за ред. С. В. Мочерного. - Львів: Світ, 2006.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕРМІНОСПОЛУЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ І НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВАХ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД

Оксана Сніговська

кандидат педагогічних наук

старший викладач кафедри міжнародних відносин

Інституту соціальних наук

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Україна

Abstract

Currently there is a high demand for modern science in the translation of economic texts. The translation of economic literature is considered to be pretty troublesome and laborious occupation which, in addition to the considerable amount of work, requires professional knowledge in a particular industry. The difficulties of translation of economic terms are determined in the article. The role of the translator is shown in the process of intercultural communication. An analysis of possible options for translation of multicomponent terms and difficulties in the equivalent interpretation of finance and economic terms are presented. Examples are given in Ukrainian, English and Modern Greek languages, as well the requirements for the use of economic terms and lexicon, including the terms of other sciences, the number of which reaches hundreds of thousands of words and word-combinations. The author research the most common methods of translation of economic terms, which already exist in the language (synonyms), borrowing terms from other languages, construction of the term from the parts of other words. In the article also is described how to translate partially equivalent and non-equivalent economic terminology.

Key words: terminological system, economic term, phrase (word-combination), equivalence, adequate translation, system of translation techniques.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку міжнародних відносин, які останнім часом істотно зростають, встановлення офіційних, службових, ділових та партнерських контактів між людьми, підприємствами та інституціями різних держав зумовлюють доцільність

вивчення способів і проблем перекладу термінів економічної спрямованості. Таким чином, зростаюча останнім часом актуальність економічних перекладів пов'язана зі зміцненням статусу нашої країни в міжнародному економічному суспільстві, посиленням її позицій на світовому ринку фінансових, банківських і страхових послуг, а також з активізацією іноземного інвестування в економіку України.

З розвитком міжнародної співпраці висвітлення актуальних питань перекладознавства набуває фахового термінологічного спрямування, однією з ознак якого є економічна термінологічна двомовність. Тому виявлення зв'язків у сучасній економічній терміносистемі й аналіз специфіки перекладу англійських і новогрецьких термінів українською мовою представляє особливий лінгвістичний інтерес. Адже терміни різних наук утворюють в усіх мовах власні системи з внутрішньою підпорядкованістю компонентів. Відтоді, головним завданням сучасної термінології стає знаходження узгодженості та відповідності систем, оскільки необхідною умовою міжмовної комунікації є еквівалентність термінів.

Актуальність даної теми обумовлена також тим, що термінологічна система є досить складним лексичним прошарком, оскільки термінологія даної галузі знаходиться у стані постійної кількісної й якісної зміни. «Фінансова термінологія є недорозвинутою і такою, що потребує значного доопрацювання за сучасних умов. Отож цілком логічним є те, що перекладачам потрібно створювати або асимілювати велику кількість термінів, які є необхідною умовою існування будь-якої галузі спеціальних знань, поповнювати шар економічної лексики української мови. З урахуванням бурхливого розвитку міжнародних економічних відносин нашої держави та недостатньої при цьому розвиненості економічної термінології української мови, питання термінологічного планування та перекладу іноземних, зокрема фінансово-економічних термінів, потребує особливої уваги з боку лінгвістів та перекладачів, тому що будь-який вузькоспеціалізований текст базується на термінах, які роблять його стислим, інформативним і конкретним» [2, с. 167].

Таким чином, дослідження проблем перекладу фінансової та міжнародно-економічної термінології в епоху динамічного розвитку

торговельно-економічних відносин України зі світовою спільнотою є вимогою часу.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання специфіки термінів і проблем їх перекладу завжди займав особливе місце в порівняльному мовознавстві. Воно є об'єктом все більш пильної уваги сучасних вчених, як Н. Абабілова, Г. Агапова, Н. Александрова, О. Ахманова, І. Багмут, О. Баловнева, А. Белова, А. Білецький, В. Білокамінська, Л. Борисова, М. Брантес, О. Глоба, О. Дуда, Ю. Зацний, Р. Зорівчак, О. Іванова, В. Карабан, Т. Кияк, А. Коваленко, В. Комісаров, В. Копилов, І. Корунець, К. Крушельницька, А. Кульчицька, Ю. Марчук, В. Мирошніченко, А. Науменко, Л. Нелюбін, М. Новікова, І. Носенко, С. Радецька, В. Радчук, Е. Скороходько, Ю. Соболев, О. Старикова, О. Суперанська, О. Чередниченко, А. Циркаль, Л. Черноватий, К. Шипіло та ін., розробки яких зробили істотний внесок у розв'язання проблеми перекладу термінів.

Зокрема економічна термінологія не раз ставала об'єктом дослідження вітчизняних і зарубіжних мовознавців (В. Балашова, Ю. Бересток, Е. Дзіафа, М. Махінова, Ж. Мацак, Ф. Мендзелопулос, С. Пороманська, Дж. Рукенс, Л. Савицька, І. Сотиропулу, А. Сухова, Л. Чабак та ін.). Натомість, проведені дослідження охоплюють здебільшого однослівні терміни, тоді як термінологічні словосполучення розглядалися в недостатньому об'ємі. До того ж, у вітчизняній елліністиці практично відсутні компаративні дослідження, присвячені перекладу сучасної новогрецької, англійської і української економічної термінології. Виключення складають лише наукові праці молодих українських елліністів, таких як А. Столярова, О. Леончик, що і зумовлює актуальність нашої розвідки.

Мета статті полягає у дослідженні способів відтворення англійських і новогрецьких економічних терміносполучень українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Терміни можуть мати різну структуру. За кількістю компонентів виділяють терміни-слова, або однослівні терміни, іменовані монолексемними, до яких відносять і складні терміни, утворені складанням основ і такі, що мають злите або написання з дефісом; терміни-словосполучення, або складові, багатоконпонентні терміни. Складові терміни характеризуються як поєднання слів, що мають структурну і семантичну єдність. Саме термін

розглядатимемо як номінативну спеціальну лексичну одиницю, слово чи словосполучення спеціальної мови, прийняту для точного найменування спеціальних понять. В основі утворення термінології лежать такі процеси як термінологізація загальноживаної лексики, запозичення, метафоризація.

Міжнародні економічні терміни як мовні знаки, що презентують фахові поняття, становлять суттєву складову економічних текстів і одну з головних труднощів перекладу з огляду на їх неоднозначність або відсутність перекладних термінів-відповідників. Переклад термінів вимагає знання галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів іноземною мовою і знання термінології рідною українською мовою [1].

Визначимо *види економічних термінів*:

1. *Загальноживані терміни*, що використовуються у повсякденному житті, тобто вони зрозумілі всім і можуть уживатися у будь-якій іншій галузі науки, літератури, публіцистики тощо.

2. *Спеціальні неекономічні терміни*, що можуть відображати певну сферу спеціальних знань економіки, бізнесу тощо з притаманною їй специфічною лексикою.

3. *Спеціальні фінансово-економічні терміни*, що містять зміст системи наукових фінансових знань і точно позначають поняття економіки.

Розглядаючи переклад термінів з точки зору теорії, наголосимо на тому, що термін є однозначним поняттям, яке не має конотативних значень і позбавлене синонімів. Незалежно від стилю тексту, термін зазвичай перекладається терміном – повним та абсолютним еквівалентом. Натомість, не завжди він увиразнюється заміною слова мови оригіналу словом у мові перекладу. Економічні терміни є особливим типом мовних одиниць, які часто зазнають транскрипції як способу перекладу.

Джерелом транскрипції, зазвичай, є англійські, грецькі або латинські мовні елементи, в залежності від того, який корінь є основою термінологічного словосполучення мови оригіналу. Так, «економічна термінологія вирізняється своєю інтернаціональністю, бо її інтенсивному розвитку на тлі глобалізаційних процесів посприяли країни з найбільш розвинутими економіками – західний, передусім

англомовний світ. Водночас, працюючи з грецькою мовою, варто пам'ятати, що книжна мова катаревуса, яка ще тридцять років тому безроздільно панувала в царині грецької науки, всіляко пручалася прямим запозиченням з германських і романських мов, надаючи перевагу калькам. Проте і зараз, коли англіцизми заповнили мало не всі сфери життя не тільки грецької, а й інших європейських мов, спостерігаємо, що грецькі філологи свідомо пропонують синонім, створений на базі питомих елементів – однослівну чи багатослівну кальку (напр., λίξιγυκ – χρυσιατοδοτικῆ μίσθωση). І хоча в розмовній мові продовжують побутувати прямі запозичення (часто вони є короткими, влучними словами, що допомагають економити мовні зусилля), в офіційних документах надається перевага питомим термінам чи термінологічним словосполученням. Іншу групу утворюють зворотні запозичення. До них належать слова, повністю запозичені колись з грецької, що зазнали впливу мови-реципієнта, а згодом повернулися до грецької фонетично видозміненими та, як правило, з іншим значенням: то картёл (картель) від давньогрецького ο χάρτης, яке потрапило до латини, згодом до італійської, потім до французької, отримало в останній сучасне економічне значення і повернулося з ним до грецької. Італійське giro (товарообіг) від грецького γύρος, яке потрапило до латини, потім до італійської, де набуло сучасного значення та повернулося з ним до новогрецької. Отже, основними джерелами, через які відбувалося поповнення грецької економічної термінології, були спочатку французька та певною мірою італійська, а згодом англійська мова» [3, с. 396–401].

До особливостей перекладу економічних текстів відносять: інформативну насиченість термінами; завжди стандартну і послідовну манеру викладу; використання метафор; поширеність фразеологічних еквівалентів слова; переважання словосполучень, особливо різних видів атрибутивних груп, ядром яких слугує іменник або дієслово. Зазвичай найбільш уживані і загальноприйняті терміни беруться за основу багатокomпонентних термінів. Особливі труднощі перекладу представляють саме вони, оскільки їх значення не завжди точно відповідає значенню складових елементів. До того ж, у деяких випадках спостерігається зміна порядку компонентів атрибутивної групи з

підпорядкуванням терміносполучення, що перекладається, законам української мови.

Сучасна термінологія все більше стає схильною до інтернаціоналізації через запозичення, яке є одним з найбільш продуктивних способів її поповнення і не викликає особливих утруднень при перекладі. Так, *економічні терміни іншомовного походження* утворюють численні *тематичні групи*, серед яких прийнято виділяти наступні:

1. *Назви приватних і державних структур, різні типи об'єднань*: консалтингові компанії (англ. consulting companies, новогрецьк. κονσάλτινγκ / συμβουλευτικές εταιρείες) – організації, що займаються консультуванням з широкого кола питань економічної діяльності; концерн (англ. concern, новогрецьк. κοντσέρν π.χ. ξενοδοχείων) – добровільне об'єднання підприємств, наприклад готелів, що здійснюють спільну діяльність тощо.

2. *Назви різних економічних програм і видів комерційної діяльності* (купівля-продаж товарів, оренда, торговельне посередництво тощо): угода аут-трейд (англ. out trade, новогрецьк. άουτ τρέιντ / εοφαλμένη συναλλαγή) – невдала через непорозуміння сторін торговельна угода; валютні операції аутрайт (англ. outright monetary transactions, новогрецьк. άουτ ράιτ / οριστικές νομιοματικές συναλλαγές) – прямі грошові операції тощо.

3. *Назви осіб економічної діяльності (статус, професія, вид заняття)*: брокер-аутсайдер (англ. outside broker, новогрецьк. αουτοάιντερ μπρόκερ / μεσίτης) – біржовий спекулянт-непрофесіонал, брокер, який не є членом біржі; менеджер з маркетингу (англ. marketing manager, новогрецьк. μάρκετινγκ μάνατζερ / διευθυντής αγοράς) – експерт підприємства з питань систематизації маркетингових оцінок, складання прогнозів збуту і рекомендацій у сфері маркетингу тощо.

4. *Назви цінних паперів і валюти*: подарунковий ваучер (англ. gift voucher, новогрецьк. βάουτσερ / κουπόνι δώρου); емісія євробондів / (англ. Eurobond issue, новогрецьк. έκδοση ευρωΜπόντ / έκδοση ευρωομολόγου) – випуск в обіг нових єврооблігацій тощо.

Лінгвісти виділяють два шляхи перекладу: **переклад прямий** (запозичення, калькування, дослівний переклад) і **переклад непрямий**

(зовнішній). Розглянемо основні способи перекладу економічної термінології.

Запозичення – відтворення фонетичними і морфологічними засобами однієї мови морфем, слів або словосполучень іншої мови: проформа інвойс (англ. proforma invoice, новогрецьк. профόρμα / протцолόγιο invoice); антидемпінгове мито (англ. anti-dumping duty, новогрецьк. δασμός αντιτάρμπινγκ) тощо.

Транслітерація – так званий квазібезперекладний метод передачі літер іноземної мови українськими літерами, незалежно від вимови: модем (англ. modem, новогрецьк. μόντεμ); робот (англ. robot, новогрецьк. ρομπότ) тощо.

Транскрибування – другий так званий квазібезперекладний метод передачі вимови англійського або новогрецького слова українськими літерами, тобто передача його фонетичного вигляду. Даний спосіб використовується як основний прийом перекладу власних імен і назв: Хелленік Емпоріо Груп (англ. Hellenic Emporio Group, новогрецьк. Ελληνικό Εμπόριο Γρουπ); Данаос (англ. Danaos, новогрецьк. Δαναός); Епсілон (англ. Epsilon, новогрецьк. Έψιλον) тощо.

Калькування – спосіб переказування лексичної одиниці оригіналу шляхом повної або часткової заміни її складових частин (морфем або слів) лексичними відповідниками в мові перекладу: статистичний контроль якості (англ. statistical quality control, новогрецьк. στατιστικός έλεγχος ποιότητας); доходи на одну акцію (англ. earnings per share, новогрецьк. κέρδη ανά μετοχή) тощо.

Дослівний переклад – прийом перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється на аналогічну структуру мови перекладу зі збереженням набору повнозначних слів і порядку їх розташування: купиуй одне, отримай друге у подарунок, тобто 1+1 безкоштовно (англ. BOGOF = Buy One Get One Free, новогрецьк. αγοράσε ένα λάβε ένα δωρεάν / αγοράσε ένα πάρε ένα τζάμπα); відрядно-прогресивний розрахунок робочого часу / дня (англ. graduated measured day work, новогрецьк. προοδευτική μέτρηση εργάσιμης μέρας) тощо.

Транспозиція – спосіб, який полягає в заміні однієї частини мови іншою частиною мови без зміни сенсу всього повідомлення: копія товару (англ. me-too product, новогрецьк. προϊόν «ακριβές αντίγραφο»);

ціноутворення на основі витрат (англ. cost-plus pricing, новогрецьк. τιμολόγηση με βάση το επιπλέον κόστος) тощо.

Опис – спосіб переказування багатокomпонентних термінів, які не мають словникових еквівалентів у рідній мові: виконання робіт згідно замовлення (англ. make to order, новогрецьк. παραγωγή ανάλογα με την παραγγελία); діаграма причин і результатів, яка відображає співвідношення між показником якості і чинниками, що на нього впливають, так званий «риб'ячий скелет» (англ. fishbone chat, новогрецьк. διάγραμμα «ψαροκόκαλο») тощо.

Еквіваленція – використання абсолютно різних стилістичних і структурних засобів для опису однієї й тієї ж ситуації в двох текстах: розглянути всі можливості (англ. to explore every avenue, новогрецьк. εξερευνώ κάθε δυνατότητα); яблуко розбрату (англ. bone of contention, новогрецьк. το μήλο της Εριδας) тощо.

Адаптація – спосіб, який часто використовується при синхронному перекладі у випадках, коли іншомовний термін не існує в мові перекладу і має бути переданий еквівалентним навантаженням: японська система розпорядку для ощадливого виробництва, однією з переваг якої є встановлення верхньої межі на кількість деталей, що очікують опрацювання, уникаючи таким чином перевантаження всієї системи виробництва (англ. Kanban / just-in-time, новогрецьк. γιαπωνέζικο σύστημα «ακριβώς στην ώρα») тощо.

Особливе місце в аспекті перекладу економічних текстів займають термінологічні словосполучення. Серед *описового прийому* і *калькування*, розглянутих вище, виділимо наступні *прийоми перекладу багатокomпонентних термінів*, а саме:

- *переклад з використанням прийменників*: просування товару на ринку (англ. direct marketing, новогрецьк. άμεση προώθηση στην αγορά); безпека на роботі (англ. job security, новогрецьк. ασφάλεια στην εργασία) тощо;

- *переклад із зміною порядку компонентів атрибутивної групи*: компанія з мережею філій (англ. multi-divisional company, новогрецьк. εταιρεία με πολλά παραρτήματα); мережевий маркетинг на багатьох рівнях (англ. multi-level marketing, новогрецьк. μάρκετινγκ πολλών επιπέδων) тощо;

- *переклад одного з членів словосполучення групою пояснювальних слів*: міжнародний ефект Фішера, заснований на відсоткових ставках, а не на інфляції, який використовується для того, щоб передбачити і зрозуміти динаміку поточного і майбутнього обмінного курсу валюти (англ. International Fisher Effect, новогрецьк. διεθνής επίδραση Fisher όπου οι διαφορές ύψους στα τρέχοντα επιτόκια μεταξύ των χωρών αντανακλούν πλήρως τις αναμενόμενες αλλαγές στις τιμές συναλλάγματος των νομισμάτων τους); «брудне» коливання валютних курсів, при якому уряд публічно заперечує прямі інтервенції на валютних ринках, продовжуючи здійснювати таємні інтервенції (англ. dirty float, новогрецьк. «βρώμικη» διακύμανση νομίσματος) тощо.

Зауважимо, що одним з найбільш використовуваних прийомів перекладу термінологічних словосполучень нами визначено **переклад за допомогою родового відмінка**: система цін (англ. price system, новогрецьк. σύστημα τιμής); контроль витрат (англ. cost control, новогрецьк. έλεγχος δαπανών); термін придатності (англ. maturity date, новогрецьк. ημερομηνία λήξης); пошук мотивації (англ. motivation research, новогрецьк. έρευνα κινήτρων); можливості ринку (англ. market potential, новогрецьк. πιθανότητα αγοράς); повернення податку (англ. tax return, новогрецьк. επιστροφή φόρου); лідер ринку (англ. market leader, новогрецьк. ηγέτης αγοράς) тощо.

Завершуючи, підкреслимо, що під час перекладу англійських багатокomпонентних термінів неминуче постає питання **компресії** в мові. Так, характерне для англійської мови явище не спостерігається в українській і новогрецькій мовах. Отже, стислість виразів англійської мови створює великі труднощі під час їх перекладу українською і новогрецькою мовами, вимагаючи **декомпресії**: обладнання, на якому завершено (серійний) випуск продукції (англ. end-of-life equipment; новогрецьк. εξοπλισμός, στον οποίο ολοκληρώθηκε η διαδικασία κατασκευής μιας σειράς προϊόντων); повний цикл від прийому замовлення до отримання товару клієнтом (англ. order-to-delivery cycle, новогрецьк. πλήρης κύκλος διαδικασιών μέχρι την παράδοση παραγγελίας στον τελικό πελάτη) тощо.

Висновки дослідження і перспективи. Переклад економічних текстів вимагає від перекладача високої відповідальності, ретельності у виборі способів перекладу і акуратності в деталях. Безперечно,

економічний переклад передбачає знання предмету перекладу і його особливостей, володіння економічною термінологією, специфікою економічного стилю викладу і вміння точно передавати зміст документу. Так, проблема економічного перекладу полягає, перш за все, у необізнаності перекладача у сфері наукової інфраструктури, неволодінні ним науковими термінами і, як наслідок, невмінні підібрати еквівалент у цільовій мові. Таким чином, перекладач, що працює в певній галузі, повинен ретельно вивчити способи відтворення термінології, а також мовні особливості вихідної мови.

Найбільш розповсюдженими лексичними прийомами перекладу економічних англійських і новогрецьких багатокомпонентних термінів нами визнано описовий спосіб передачі значення термінознаків і за допомогою родового відмінку. Проте найпростішими способами визначено методи транскрибування і транслітерації.

Вважаємо доцільним продовжити вивчення особливостей перекладу англійських і новогрецьких термінів українською мовою, зокрема у порівняльному аспекті. Адже адекватний переклад фахової термінології на тлі подальшого наукового дослідження методів перекладу набуває особливої значущості в контексті успішного становлення вітчизняної терміносистеми відповідно до міжнародних стандартів.

Література

1. Абабілова Н. М., Білокамінська В. Л. Особливості перекладу термінів українською мовою / Н. М. Абабілова, В. Л. Білокамінська // Молодий вчений. – Херсон, 2015. – № 2 (17). – С. 126–128.
2. Мацак Ж. Г. Переклад термінів фінансової галузі українською мовою / Ж. Г. Мацак // Вісник КДПУ імені Михайла Остроградського. Частина 1. – 2008. – Вип. 1 (48). – С. 167–171.
3. Столярова А. А. Структурно-семантичні особливості новогрецьких економічних термінів [Електронний ресурс] / А. А. Столярова // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – 2013. – Вип. 23. – С. 395–402. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptkl_2013_23_53.

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНОЛОГІЇ АВТОМОБІЛЕБУДУВАННЯ ТА РЕМОНТУ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ З НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Ганна Удачина

магістрантка спеціальності «Переклад (новогрецька)»

Маріупольський державний університет

Україна

Abstract

The article is devoted to the translation of scientific and technical terminology. In this article we consider the basic types of the translation terminology, terminology problems, translation transformation and translation of technical terms. Our main task is to study the translation of terminology of automobile industry and repair of transport vehicles. The article reveals the lack of study of the issue terms and conditions for future development of machine building terminology.

Key words: translation, terminology, automobile industry, repair of transport vehicles, transformations.

XXI століття - це час нових відкриттів та розвитку виробництва, ми знаходимося у епіцентрі появи нової техніки, відкриття нових кордонів. Тому виникають багато нових слів, зовсім нової термінології, а особливо це пов'язано з автомобілебудуванням, тому що автомобілі переслідують нас скрізь, кожен день ми чуємо про розробку нового надзвичайного автомобіля, котрий має багато чого сучасного, а отже невивченого. Розвиток термінології, зміни в ній пов'язані з розвитком науки і техніки. Тому на сучасному етапі, в епоху науково-технічної революції, технічна термінологія отримала помітний розвиток.

Актуальність полягає в тому, що в умовах розширення міжнародних зв'язків і обміну інформацією, перекладознавство швидко розвивається. Технічний переклад - це переклад, який використовується для обміну спеціальною науково-технічною інформацією між людьми, що говорять на різних мовах. У сфері технічного перекладу проблема перекладу термінології особливо актуальна. Правильний переклад технічних термінів - один з найважливіших аспектів будь-якого

перекладацького проекту. Термінологи, що створюють терміни вперше, часто йдуть від сформованого змісту поняття до пошуку найбільш адекватного для нього позначення. Серед багатьох питань, недостатньо вивчених до теперішнього часу, значне місце, особливо в зв'язку з завданнями упорядкування термінології, її уніфікації в різних областях науки і техніки, виробничої та трудової діяльності, займає термінотворення і термінознавство. Дану проблему ще в 1939 році гостро піднімав як нагальну і необхідну Г.О. Винокур, потім Д.С. Лотте.

Об'єктом виступають терміни автомобілебудування новогрецькою мовою, словники, описи до транспортних засобів.

Предметом дослідження є особливості проблеми перекладу термінів автомобілебудування та ремонту транспортних засобів, їх адекватне використання та пошук найбільш коректних відповідників у перекладі з новогрецької мови.

Мета роботи – здійснити комплексний лінгвостилістичний аналіз системної організації та функціонування науково-технічних термінів українських перекладів з новогрецької мови.

Характерною рисою текстів науково-технічного стилю є використання особливих термінів, які могли б задовільнити потреби в даній сфері спілкування. Як говорить Комісаров, терміни – це слова, чи словосполучення, що позначають специфічні об'єкти чи поняття, якими оперують фахівці певної галузі науки або техніки [4, 117].

Багато вчених, таких як Г.О. Винокур, А.А. Реформатський, О.С. Ахманова та інші виділяють основні прийоми перекладу термінів. Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Наприклад: $\sigma\sigma\omega\rho\epsilon\upsilon\tau\acute{\eta}\varsigma$ о – акумулятор, $\sigma\upsilon\mu\pi\lambda\acute{\epsilon}\kappa\tau\eta\varsigma$ о– зчеплення, $\sigma\tau\rho\phi\alpha\lambda\omicron\phi\omicron\rho\omicron\varsigma$ $\acute{\alpha}\xi\omicron\nu\alpha\varsigma$ о– колінчастий вал та інші.

Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту є повне розуміння його перекладачем. Стандартна лінгвістична освіта не надає ґрунтовних знань для перекладу технічної та науково-технічної літератури, наприклад в таких сферах як хімія, ядерна фізика, механіка, електроліз і т.д. Поділ складних випадків перекладу на граматичні та лексичні явища – досить умовний, адже в кожній мові граматичне значення тісно пов'язане з лексичним

значенням, тому спосіб передачі в перекладі граматичних форм і конструкцій нерідко залежить від їх лексичного наповнення [1, с.107].

Проблемами термінології глибоко займалися такі лінгвісти як Г.О. Винокур, А.А. Реформатський, О.С. Ахманова, В.П. Даниленко, Н.З. Котелова, С.В. Гринев та інші. Вони досліджували терміни та робили спробу класифікувати ці одиниці.

Специфічні терміни, які притаманні саме технічному перекладу, не можуть бути використані в жодному іншому перекладі, прикладом може слугувати слово *гальма*, або ж *гальмування*, у звичайному грецькому варіанті: *επιβραδυντήρας ο*, *ελοχέας ο*, *αναστολέας ο*, а саме у термінології машинобудування гальма будуть перекладатися як: *πέδηση η*, або ж *розмовне φρενάρισμα το*.

Технічний переклад відомий тим, що має свою власну унікальну лексику, яка використовується лише у термінології машинобудування, як наприклад: *το γκαζί ή ο елтаχυντής- прискорювач*, *υγρό φρένων το- гальмівна рідина*, *σασί το- шасі*, *η μίζα- запалювання*

До лексичних прийомів перекладу мистецтвознавчих термінів з новогрецької мови відноситься прийом транскодування (транскрипція, транслітерація). Наприклад: *το μπонέ(англ.. bonnet)– капот*, *каптіνα η– кабіна*, *σασί το- шасі та інші*.

Переклад науково-технічних текстів повинен вірно передавати зміст оригіналу у формі, по можливості близькою до форми оригіналу. Переклад в цілому не повинен бути ні буквальним, ні вільним переказом оригіналу, хоча елементи того й іншого обов'язково присутні. Важливо не допускати втрати суттєвої інформації оригіналу. Для якісного і точного виконання, такий переклад вимагає спеціальних технічних знань і досвіду. Як ми бачимо, технічна термінологія дуже багатогранна та не є добре вивченою з грецької мови на українську, існує потреба у перекладачах та перекладацьких словниках, тому ще професія перекладача дуже серйозна та перекладач несе відповідальність за свою роботу, навіть маленька неточність може призвести до тяжких наслідків, наприклад при перекладі інструкції з експлуатації автомобіля. Також перекладач повинен тримати руку на пульсі та бути в курсі усіх нових аббревіатур чи нововведень, для досягнення адекватного перекладу.

Таким чином, можемо зробити висновок, що основною проблемою при перекладі термінології автомобілебудування є відсутність інвентаризації термінів і наявність полісемії та синонімії саме в сучасній українській термінології, що спричиняє особливі складнощі при процесі перекладу.

Література

1. Алексеева И.С. Введение в переводоведение Учеб. пособие для студ. филол. и лингв. фак. высш. учеб. заведений / И.С.Алексеева. – СПб: ИЦ Академия, Фил. фак. СПбГУ, 2004. – 263 с.
2. Винокур, Г.О. О некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии Текст. / Г.О. Винокур // Тр. МИФЛИ. -М.: Просвещение, 1939. Т. 5. - С. 3-54.
3. Бархударов Л.С., Рецкер Я.И. Курс лекций по теории перевода / Л.С.Бархударов. – / Моск. гос. пед .ин-т. иностр. яз. им. М. Тореца.- М., 1968.- 263.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В.Н. Комиссаров – М.: Высш. шк., 1990. – 253с.
5. Лотте, Д.С. Основы построения научно-технической терминологии: Вопросы теории и методики Текст. / Д.С. Лотте. М.: Изд-во АН СССР, 1961. - 157 с.
6. Електронний словник: Μαρία Κ. Κεφαλίδου- Παυλή Ρωσοελληνικό λεξικό επιστημονικών και τεχνικών ορών

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНІВ ПРАВОВОГО ЄВРОЛЕКТУ З НОВОГРЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Наталя Воєвутко

кандидат педагогічних наук, доцент
Маріупольський державний університет,

Анастасія Грицькевич

магістр спеціальності «Переклад (новогрецька)»
Маріупольський державний університет
Україна

Abstract

The article researches the peculiarities of translating eurolect legal terms from Modern Greek to Ukrainian. It is proved that the problem of translating of eurolect legal terms arises from terminological units of the source language and the target language and lack of systemic equivalents due to lingual factors (different pictures of the world, uniqueness of each language, differences of lingual norms, etc.) and due to linguistic factors. The author has analyzed the methods of legal translation, transcoding, tracing, lexical and semantic modification, morphological and syntactic transformation.

Key words: eurolect legal translation, Modern Greek, methods of translating the juridical vocabulary.

Переклад в Європейському Союзі та за його межами набуває сьогодні особливого статусу у зв'язку з поступовою інтеграцією національних правових систем у європейський правовий простір і актуалізує проблему перекладності термінів-реалій нової легіслативної культури. У контексті багатомовної політики ЄС переклад є одним із основних шляхів поповнення терміносистеми європейського права – «правового євролекту» [5].

В Україні питання перекладу євролекту висвітлювалось в таких аспектах: мова Європейського Союзу – євролект чи переклад (Д. Коробейнікова, 2010) [8], проблема багатомовності в ЄС з точки зору перекладу, адаптації та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в

контексті євроінтеграції України (Д. Гавура, 2007) [1], особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України (Д. Касяненко, 2011) [5], проблеми перекладу євролекту (О. Чередниченко, 2012) [9].

Д. Касяненко зауважує, що дослідження особливостей перекладу термінів правового євролекту є одним з найважливіших напрямів сучасного термінознавства, та вважається складовою фахового перекладу [5].

О. Шаблій зазначає, що переклад термінів права суттєво відрізняється від перекладу термінів інших фахових сфер. Важливим елементом перекладу правового євролекту є відтворення у мові перекладу лексико-семантичних особливостей термінів зазначеної підмови [10].

К. Валеонтіс і П. Крїмпас у своєму дослідженні «Юридична мова, юридична термінологія – Теорія і практика» (*Νομική γλώσσα, νομική ορολογία – Θεωρία και πράξη*) наголошують, що юридична мова належить до спеціальної мови або мови для спеціальних цілей, тобто такої, яка насичена спеціальними термінами та поняттями з певної тематики. Дослідники вважають, що спеціальні мови поділяються на технічні, як, наприклад, мова технічних тематичних полів фізики, хімії, інформатики, медицини, і спеціальні мови тематичних полів, як, наприклад, юриспруденції, релігії, політики тощо; вони є такими, що потребують застосування спеціальних перекладацьких технік [11].

Л. Крїкі і Х. Монокрусос у своєму дослідженні «Мова та юридична наука: мовний аналіз юридичних силогізмів» (*Γλώσσα και νομική ελιότημη : μια γλωσσική ανάλυση των δικανικών συλλογισμών*) наголошують на особливому синтаксисі юридичних текстів, який є обтяжений пасивними конструкціями та великою довжиною речень, що утруднює процес перекладу [12].

А. Ставракіс у дослідженні «Новогрецька юридична мова та термінологія» (*Νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία*) аналізує граматичний склад новогрецької юридичної мови, як мови юридичної та загальнолюдської культури. Дослідник наголошує на складностях перекладу національної (специфічної) лексики вказаної мови [14].

К. Стаматіс у роботі «Дослідження мови юридичних актів» (*Θεμελίωση των νομικών κριδων*) аналізує мову юридичної науки, акцентує

увагу на висвітленні змісту мовних знаків новогрецької юридичної мови [13].

Висвітливо процес перекладу термінів правового євролекту з новогрецької мови на українську.

Процес юридичного перекладу складається з кількох етапів, серед яких особливу проблему становить пошук термінологічних відповідників, що репрезентують різні національні правові системи, проте покликані сприяти і фаховій комунікації, і трансферу нових понять. При цьому проблема перекладу термінів правового євролекту виникає через невідповідність термінологічних одиниць вихідної мови і цільової мови та відсутність системних відповідників, що спричинено як мовними (відмінності мовних картин світу, своєрідність кожної мови, розбіжності мовних норм тощо), так і позамовними факторами (різний рівень розвитку задіяних фахових галузей і, як наслідок, відповідних фахових мов) [5].

В такому випадку доцільно запропонувати наступні способи перекладу: транскодування, калькування, лексико-семантичні модифікації, морфологічні та синтаксичні перетворення. Розглянемо це детальніше для пари мов новогрецька – українська.

Транскодування – це такий спосіб перекладу, коли звукова та/або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Транскодування термінів відбувається в тих випадках, коли в культурі і, зокрема, науці країни мови перекладу відсутнє відповідне поняття і відповідний перекладний еквівалент, а перекладач не може підібрати слово або слова в мові перекладу, які б адекватно передавали зміст поняття і відповідали вимогам до термінотворення.

Розрізняють чотири види транскодування:

1) транслітерація (передача тексту й окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи);

2) транскрибування (передача звукової форми елемента вихідної мови літерами мови перекладу);

3) змішане транскодування (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування);

4) адаптивне транскодування (адаптація елемента вихідної мови до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу) [3].

У ході дослідження було з'ясовано, що при перекладі з новогрецької мови на українську термінів європейського права, прийом транскодування не є широко застосовуваним. Однак зустрічаються приклади перекладу, здійсненого за допомогою адаптивного транскодування. Наприклад:

Ἀρειος Πάγος – *Areopag* (Верховний суд Греції).

У запропонованому прикладі спостерігаємо застосування транскрипції та адаптацію грецького елемента до граматичної структури української мови, а саме: втрата грецької флексії «ος» та наслідування парадигми закінчень, властивих українським іменникам чоловічого роду другої відміни з нульовою флексією в початковій формі.

Д. Касяненко стверджує, що транскодоване запозичення доречно застосовувати для перекладу термінів-інтернаціоналізмів, неологізмів, деяких термінів-скорочень та метафоричних термінів, а також термінів-акронімів і термінів з компонентами антропонімами, топонімами, які представлені здебільшого складними інтрагалузевими та міжгалузевими термінами європейського права, загальнонауковими й технічними термінами і позначають установи, інституції, реалії ЄС тощо [5].

Однак, на наш погляд, це недоречно для пари мов новогрецька – українська, оскільки в українську мову терміни європейського права переважно запозичуються з англійської як найпоширенішої мови Європейського Союзу. Виключення становлять терміни та терміносполучення з національною (грецькою) складовою (семантичною або фонетичною), для перекладу яких доречно застосувати прийом транскодування, а саме адаптивного транскодування.

Часто елементами транскрипції або транслітерації супроводжується **калькування** правничих термінів новогрецької мови в українську, яке може бути частковим, поєднуватися з трансформаціями, які визначаються нормами української мови.

Ю. Кіщенко зауважує, що калькування часто стає більш бажаним способом перекладу, ніж транскрипція, оскільки в результаті транскрипції створюються одиниці, які важко читати, або слова, що не мають смислу в мові перекладу (псевдослова). Вчений наводить приклад, коли транскрипція може вживатися разом з калькованою

формою, що досить часто зустрічається при перекладі імен, які є прізвиськами: *Іван Калита* – *Ivan Kalita* (транскрипція), *Ivan Kalita (the "Moneybags")* (транскрипція у сполученні з калькою та лексико-семантичною відповідністю), *John the Moneybags* (калька, що відповідає англійській традиції і зберігає структуру імені) [6].

Калькування – відтворення комбінаторного складу слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) або фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу. Наприклад:

- на рівні морфем:

αυτοδικία – *самосуд (самовправство)*,

διγαμία – *двошлюбність*,

- на рівні лексем:

Γενικό μέρος – *Загальна частина (кримінального кодексу)*,

διεθνές δίκαιο – *міжнародне право*,

δικαστικό συμβούλιο – *судова рада*.

Досить часто при калькуванні складні слова відтворюються за допомогою словосполучень, наприклад:

ειρηνοδικείο – *мировий суд*, де («*εἰρήνη*» – *мир*, «*δικείο*» – *суд*)

Такі випадки пов'язані з неможливістю утворити в українській мові складне слово з відповідними коренями.

Калькування може поєднуватися з іншими трансформаціями: лексико-семантичними, граматичними, синтаксичними. Наприклад:

δικογραφία – *судова документація*.

У наведеному прикладі калькування супроводжується граматичною трансформацією, а саме конверсією: частина іменника (морфема «*δικο*») перекладається за допомогою прикметника «*судова*». Друга частина слова *δικογραφία* зазнає лексико-семантичної трансформації – модуляції: з буквального значення морфеми «*γραφ*» (*писати*) логічно виводиться значення «*документ*». Грецька флексія «*ία*» в українській мові має значення збірності. Тому фрагмент «*γραφία*» будемо перекладати «*документація*». Отже, в результаті перекладу маємо відповідник «*судова документація*».

Аналогічні трансформації відбуваються при перекладі терміна *δικόγραφο* – *судовий документ*. Однак, грецька флексія «*ο*» в українській мові має значення одиничності, що перекладається словом «*документ*».

У наступному прикладі: *δωροληψία* – отримання хабара, також застосовується модуляція при перекладі морфеми «*δωρο*» (букв. подарунок) словом «хабар».

Проаналізуємо інший приклад:

δακτυλικά αλοτολώματα – відбитки пальців.

Спостерігаємо граматичну трансформацію – конверсію, коли прикметник «*δακτυλικά*» перекладається на українську мову іменником «*пальці*». Одночасно відбувається синтаксичне перетворення на рівні словосполучень – перестановка, зумовлена вимогами до порядку слів в українському синтаксисі. Залежне слово «*пальці*» приєднується способом керування, тому знаходиться у постпозиції відносно головного слова «*відбитки*».

Результати нашого дослідження дозволяють стверджувати, що переклад термінів європейського права з новогрецької мови за допомогою калькування дуже поширений, при цьому українські терміни відзначаються прозорою семантикою і вмотивованістю.

Лексико-семантичні особливості термінів правового євролекту новогрецької мови можна відтворити українською шляхом **лексико-семантичних модифікацій**.

Мовні одиниці, які можуть виражати різні значення в залежності від контексту, ситуації та підтексту (прихований намір автора), потребують особливих прийомів перекладу. Інколи виявляється, що вихідне слово не має однозначної або повної відповідності в мові перекладу. В таких випадках, коли важливим є не саме слово, а те значення, якого воно набуває в контексті вихідного висловлювання, перекладач застосовує перекладацькі модифікації. До їх числа входять такі перекладацькі перетворення, як:

- 1) звуження вихідного значення (конкретизація);
- 2) розширення вихідного значення (генералізація);
- 3) смисловий розвиток (модуляція);
- 4) опис-пояснення;
- 5) перекладацький коментар.

Звуження (або конкретизація) вихідного значення використовується в тих випадках, коли міра інформаційної впорядкованості вихідної одиниці є нижчою, ніж міра впорядкованості відповідної за змістом одиниці в мові перекладу.

Так, поняття «έκδοση» може відноситися до різних ситуативних умов у залежності від контексту: 1) видання (паспорта), 2) видання (книги), 3) випуск (грошей), 4) винесення (рішення), 5) екстрадиція.

Тому речення Έκδοση στη χώρα προέλευσης – доречно перекладати як Екстрадиція до країни походження, звужуючи (конкретизуючи) поняття «έκδοση».

Або, наприклад: αλοσβήνω – 1) гасити (пламя), 2) погашати (заборгованість тощо), 3) позбавляти, 4) стирати (з пам'яті), 5) гинути, 6) зникати.

Тому словосполучення αλοσβήνω το δικαίωμα доречніше перекласти як позбавляти права.

Розширення (генералізація) вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної впорядкованості вихідної одиниці є вищою, ніж міра впорядкованості відповідної за змістом одиниці в мові перекладу.

Наприклад, αλοχή – дослівно: *неучасть (напр., у розслідуванні)*, або αλοχή αλό την ποινική δίωξη – дослівно: *непорушення кримінальної справи*. Новогрецьке слово «αλοχή» має узагальнене значення «відмова», тому на українську доречнішим буде переклад за допомогою прийому генералізації: *відмова бути присутнім (у розслідуванні); відмова у порушенні кримінальної справи*.

Модуляцією чи смисловим розвитком називається заміна слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці [7]. Найбільш часто значення співвіднесених слів в оригіналі та перекладі виявляються при цьому пов'язаними причинно-наслідковими відносинами.

Г. Гарбузова вважає, що перекладацький прийом лексичної модуляції визначається як переформулювання висловлення, яке можна здійснити, змінивши ракурс сприйняття певного об'єкту дійсності. До видів лексичної модуляції належать лексико-семантичні трансформації генералізації, конкретизації, логічного розвитку та антонімічного перекладу, що побудовані на основі логічних відношень узагальнення, обмеження, перетинання та зміщення. Лексична модуляція може мати сталу або вільну форму застосування. Стала форма лексичної модуляції ґрунтується на наявності готових (усталених) перекладацьких відповідників у цільовій мові. Вільна модуляція є продуктом

перекладацької творчості, коли у процесі перекладу використовується адекватний відповідник [2].

Прикладом сталої форми лексичної модуляції може слугувати переклад словосполучення *ανιχνευτής αλήθειας* – *детектор брехні*. Дослівно вказане новогрецьке словосполучення перекладається як «детектор правди». Але в українській мові вже існує усталене словосполучення (усталений перекладацький відповідник) «детектор брехні». Тому використаний прийом антонімічного перекладу, як виду лексичної модуляції, є не тільки доречним, а й єдиним правильним.

Схожим прикладом є переклад словосполучення *άρση του αλορρίτου* – *зняття грифу «секретно»* замість «зняття таємниці».

Часто в результаті смислового розвитку (модуляції) при перекладі виникає необхідність додавання слів, необхідних для розуміння терміна, що зумовлено особливостями української мови.

Наприклад: *δεδικασμένο* – *вирішена справа (стан справи, за якого вона остаточно вирішена на рівні апеляційної інстанції, з огляду на що не може бути проведений її повторний розгляд цією інстанцією),*

γνωμοδότη – *давати авторитетний висновок (висновок експерта)*

απολογία – *виступ звинувачуваного як відповідь на звинувачення*

διατακτικό – *результативна частина судового рішення*

Характерним при перекладі термінів правового євролекту є застосування **описово-пояснювального способу**, який дозволяє за допомогою розгорнутого опису максимально точно розкрити значення вихідного поняття, пояснюючи реципієнту безеквівалентні терміни, реалії та іншу культурно-специфічну юридичну лексику [5] тощо.

Описовий переклад, як правило, вживається паралельно з транскрипцією і застосовується для перекладу термінів, культуронімів, унікальних об'єктів тощо.

Наприклад, *υλόθεση διοικητικής διακαυδοσίας* – *справа, що підпадає під адміністративну юрисдикцію* .

ακυρωτικό δικαστήριο – *суд, що розглядає справи неповнолітніх.*

κατακράτηση παρά το Σύνταγμα – *продовження утримання особи під вартою після спливання встановленого конституцією терміну.*

μικτό ορκωτό δικαστήριο – *суд присяжних, що складається з трьох суддів та чотирьох присяжних*

ένορκη εξέταση – *допит, що здійснюється під присягою допитуваного*

Перекладацький коментар як перекладацьке перетворення застосовується, коли у мові тексту перекладу немає певного явища та, відповідно, слова, яке це явище називає. На відміну від описового перекладу, який включається в основний текст, перекладацький коментар виносять за межі тексту у вигляді виноски на тій же сторінці або розміщують у кінці тексту як примітку. Коментар, у порівнянні з описом, є більш детальним поясненням того, що може означати дане слово [6].

Наприклад:

θυροκόλληση – наклеювання офіційного повідомлення на дверях. Це явище характерне для грецького суду, коли на дверях судової кімнати наклеюється повідомлення про склад учасників та регламент судового процесу. У такому випадку перекладач може запропонувати комплекс трансформацій: транскодування (*фірколіс*) або модуляцію (*повідомлення, оголошення*) із додаванням перекладацького коментаря.

Аналогічними є ситуації з такими термінами:

κάθειρξη – ув'язнення терміном не менше п'яти років, яким карають за особливо тяжкі злочини.

αόριστη κάθειρξη – ув'язнення на невизначений термін, який, проте, не може перевищувати тридцять три роки і чотири місяці.

έγκληση – заява (скарга), що подається потерпілим, про скоєння злочину, що переслідується лише за такою заявою.

Трансформації можуть бути комплексними і в інших поєднаннях. Так, модуляція може застосовуватися в комплексі з описовим перекладом або коментуванням. Наприклад, словосполучення *αναίρεση υπέρ του νόμου* дослівно означає «касація проти закону». Однак дослівний переклад суперечить нормам української мови, тому перекладач вдається до описового, коли значення вихідної одиниці перекладу «проти закону» логічно перекладається відповідним поширеним реченням – «оскарження порядку винесення рішення». Отже, вказане словосполучення перекладено як «касація, що має на меті оскарження порядку винесення рішення».

Аналогічним є переклад *αιετάκλητη εκδίκαση* – розгляд справи в останній інстанції. Описовий переклад поєднується з прийомом модуляції: *αιετάκλητη* (букв. безвідзивна, безвідклична) – остання (інстанція).

Прикладом застосування прийому смислового розвитку в комплексі з коментуванням може слугувати переклад словосполучення: *ανακρίτικῆ διερεύνηση* (дослівно – *слідчі проникнення*) Однак такий термін не використовується в українській юриспруденції, натомість існує термін «робота під прикриттям» (*проникнення службовців правоохоронних органів до складу злочинних угруповань з метою розкриття їхньої злочинної діяльності*). Отже, модуляція доповнена перекладацьким коментарем.

Невідповідність одиниць вихідного тексту і ресурсів мови перекладу може виникати і на рівні граматики, що викликано розбіжностями в граматичних системах новогрецької та української мов. Зосередимо дослідження на класифікації граматичних трансформацій, запропонованій В.І. Карабаном. Вчений визначає граматичну трансформацію як «зміну граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі» [4].

Він розрізняє п'ять основних видів граматичних трансформацій:

- перестановка (або пермутація),
- заміна (або субституція),
- додавання,
- вилучення,
- комплексна трансформація.

Разом з тим, у процесі дослідження ми зіткнулись із явищем, коли ті самі трансформації інші вчені (наприклад, Ю.В. Кіщенко [6]) відносять до синтаксичних. Тому розглядатимемо трансформації, застосовувані у процесі перекладу термінів європейського права з новогрецької мови на українську, беручи до уваги лише сутність трансформацій, не поділяючи їх на граматичні та синтаксичні.

Перестановка – це трансформація, в результаті якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні.

Παρακόλωση προμήθειας ψωμιού – умисне перешкодження постачанню хліба.

Перестановки зазвичай супроводжуються **замінами** [4; 7], внаслідок яких змінюються ознаки словоформ (наприклад, замість однини вживається множина), частин мови (наприклад, прикметник перетворюється на іменник – деякими дослідниками така заміна визначається як конверсія [6]), членів речення (наприклад, додаток стає

підметом та навпаки) та власне речень (наприклад, складне речення розбивається на низку простих та навпаки).

ανακριτική αρχή – слідчі органи, пролараσκεβαοτιή πράξη – підготовчі дії:
зміна ознак словоформ, коли замість однини вживається множина,

ατιώρητος, -η, -ο – такий, що не карається: заміна прикметника на дієслово + заперечувальна частка «не»,

υλάγομαι στη δικαιοδοσία – підпадати під юрисдикцію: заміна пасивного дієслова на активне,

χαρακτηρισμός της πράξης – визначення характеру злочину: заміна іменника на словосполучення «віддієслівний іменник + іменник».

Додавання – граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення:

κράτηση – тримання під вартою,

ειδικό κατάστημα κράτησης νέων – спеціальний заклад для утримання молодих злочинців,

διατάραξη συνεδριάσεων – перешкоджання проведенню засідань політичних або публічних корпорацій,

αντιποίηση στολής – незаконне публічне носіння форми посадової особи

ασέλγια μεταξύ συγγενών – здійснення розпусних, але не кровозмісних дій між родичами.

Вилучення – це така граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі вилучається певний мовний елемент.

ηθικός αυτουργός – підбурювач,

παράνομη βία – примус,

βρασιμός ψυχικής ορμής – стан афекту,

συκοφαντική δυσφήμιση – наклеп.

Комплексна граматична трансформація включає дві або більше простих трансформацій, наприклад: заміна прикметника на іменник + перестановка порядку слів у словосполученні

υπουργική απόφαση – рішення міністра,

αποδεικτική διαδικασία – процедура доведення,

δικαστικός γραμματέας – секретар суду,

δακτυλικά ατομώματα – відбитки пальців.

Перестановка порядку слів у словосполученні + заміна іменника на прикметник:

ποινή θανάτου – смертна кара,

πορνογραφία ανήλικων – дитяча порнографія,

πρόδοσις της χώρας – зовнішня зрада: перестановка порядку слів у словосполученні + заміна іменника на прикметник + модуляція (зрада країні – зовнішня зрада).

Як бачимо, кожен із зазначених способів перекладу має свої переваги і недоліки, проте у перекладі юридичних термінів правового євролекту перекладач повинен надавати перевагу питомим відповідникам з міжмовно-узгодженими значеннями й утримуватися від використання невмотивованих запозичень.

Висновки. Доцільними способами юридичного перекладу є наступні: транскодування, калькування, лексико-семантичні модифікації, морфологічні та синтаксичні перетворення.

Транскодоване запозичення доречно застосовувати для перекладу термінів-інтернаціоналізмів, неологізмів, деяких термінів-скорочень та метафоричних термінів, а також термінів-акронімів і термінів з компонентами антропонімами, топонімами, які представлені здебільшого складними інтрагалузевими та міжгалузевими термінами європейського права, загальнонауковими й технічними термінами і позначають установи, інституції, реалії ЄС тощо. Однак, це недоречно для пари мов новогрецька – українська, оскільки в українську мову терміни європейського права переважно запозичуються з англійської як найпоширенішої мови Європейського Союзу. Виключення становлять терміни та терміносполучення з національною (грецькою) складовою (семантичною або фонетичною), для перекладу яких доречно застосувати прийом адаптивного транскодування.

Часто елементами транскрипції або транслітерації супроводжується калькування правничих термінів новогрецької мови в українську, яке може бути частковим, поєднуватися з трансформаціями, які визначаються нормами української мови. Такий переклад дуже поширений, при цьому українські терміни відзначаються прозорою семантикою і вмотивованістю.

Лексико-семантичні особливості термінів правового євролекту новогрецької мови можна відтворити українською шляхом лексико-семантичних модифікацій: конкретизація, генералізація, модуляція (смісловий розвиток), опис-пояснення, перекладацький коментар.

Використані джерела

1. Гавура Д. Проблема багатомовності в ЄС з точки зору перекладу, адаптації та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України / Д. Гавура // Мовні і концептуальні картини світу : зб. Наук. пр. – Вип. 23, ч. 1. – К., 2007.
2. Гарбузова Г. О. Лексична модуляція в англо-українському художньому перекладі: Дис... канд. наук: 10.02.16 / Гарбузова Ганна Олександрівна. – 2009. <http://lib.ua-ru.net/diss/cont/354244.html>
3. Гузь А. М. Транскодування як спосіб перекладу англійської авіаційної термінології – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readera.org/article/transkoduvannja-jak-sposib-perekladu-anhliyskoye-aviatsiynoye-terminolohiye-10183017.html>
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
5. Касяненко Д. С. Особливості перекладу та лексичної гармонізації законодавчих актів ЄС в контексті євроінтеграції України: дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук: 10.02.16 / Касяненко Дар'я Сергіївна; КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2011.
6. Кіщенко Ю. В. Вступ до перекладу (завдання для самостійної роботи): Навчально-методичний посібник для студентів I курсу спеціальності «Переклад». – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – 47 с.
7. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров // Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.
8. Коробейнікова Д. Мова ЄС – євролект чи переклад? / Д. Коробейнікова // Мовні і концептуальні картини світу : Збірник наукових праць. – Випуск 31. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2010. – С. 56–61.
9. Чередниченко О. І. Євролект і проблеми його перекладу / О. І. Чередниченко // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. – К., 2012. – Вип. 41, ч.2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2011_39/400

10. Шаблій О. А. Переклад юридичних текстів (на матеріалі правничих термінологічних систем ФРН та України) / О.А. Шаблій. - К. 2008.

11. Βαλεοντής Κ.Ε., Κριμπάς Π.Γ. Νομική γλώσσα, νομική ορολογία: Θεωρία και πράξη. Νομική Βιβλιοθήκη/ΕΛΕΤΟ: Αθήνα, 2014. - 380 σ.

12. Κρίκη Λ., Μονοκρούσος Χ. Γλώσσα και νομική επιστήμη : μια γλωσσική ανάλυση των δικανικών συλλογισμών. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://curia.gr/glossa-kai-nomiki-epistimi-mia-glossiki-analisi-ton-dikanikon-sillogismon/>

13. Σταμάτης Κ. Θεμελίωση των νομικών κρίσεων <http://www.politeianet.gr/books/9789604453887-stamatis-m-kostas-sakkoulas-ae-i-themeliosi-ton-nomikon-kriseon-83884>

14. Σταυράκης Α. Νεοελληνική νομική γλώσσα και ορολογία Εκδότης: Δίκαιο & Οικονομία - Π. Ν. Σάκκουλας 2010. - 248 σ. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sakkoulas.com/website2012/default.asp?static=32&category=13&product_id=20686

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ НЕОЛОГІЗМІВ У ГАЛУЗІ МОДИ

Наталія Жмаченкова

учитель англійської мови та літератури
Маріупольський міський технологічний ліцей
Україна

Abstract

The article deals with studying the peculiarities of translating the neologisms in the sphere of fashion terminology from the English language into Ukrainian one. The ways of new neologism term formation and reasons of new words appearance were analysed. Much attention is given to the translation of fashion terms expressed by nouns. The most widespread way of translation distinguished is of different kind of calqueing. Mostly, transcription, structural calque and semantic calque are defined.

Key words: terminology, term, neologism, noun, fashion, translation, word formation, calqueing.

У двадцятому столітті внаслідок демократизації суспільства мода перестала бути надбанням вузького кола аристократії, увійшовши в життя всіх представників сучасного соціуму. Незалежно від того, наскільки окремо взята людина зацікавлена чи не зацікавлена останніми новинками моди, загальні уявлення про те, який одяг є адекватним чи неадекватним, модним або немодним у сучасному суспільстві, в будь-якому разі впливають на вибір убрання. Відбувається діалектична взаємодія протилежних прагнень людини до соціальної адаптації та індивідуальної ідентифікації.

Вибір стилю вбрання часто забезпечує успіх як у неформальному спілкуванні, так і під час ділових контактів чи політичної кампанії. Предмети одягу та аксесуари від відомих виробників є ознакою високого соціального статусу. Має значення не лише висока матеріальна якість виробу, але й ім'я виробника (brand name). Стрімкий темп змін у галузі моди знаходить своє відображення на вербальному рівні, відбувається постійне утворення нових лексичних одиниць на позначення нових явищ [1].

Мета дослідження: вивчення особливостей перекладу з англійської мови на українську термінологічних неологізмів у галузі моди.

Наукова новизна полягає в тому, що уперше на матеріалі англійської та української мов досліджено можливі типи передачі іменників-неологізмів, що позначають одиниці одягу.

Актуальність даного дослідження обумовлена потребою у вивченні підходів до передачі іменників, що позначають такі терміни як назви модного одягу при перекладі з англійської мови на українську й навпаки та прагненням дослідити особливості термінології в галузі моди в англійській та українській мовах.

Термін повинен відповідати правилам і нормам певної мови, бути систематичним, точним, коротким, однозначним (однак це стосується однієї підмови), експресивно нейтральним, евфонічним (милозвучним), відносно незалежним від контексту. Кожен термін зіставляється з чітким окремим визначенням, що орієнтує на відповідне поняття. Термінології не притаманна синонімічність, яка заважає взаєморозумінню понять [4].

Термін виступає з однією точною дефініцією, хоча бувають випадки, коли термін багатозначний, що веде до нечіткості, розпливчастості термінологічного поняття, породжує непорозуміння та помилки, як правило, з боку тих, хто не дуже добре володіє вузькогалузевими знаннями певної сфери людської діяльності [1].

Способи утворення термінів: 1) за допомогою префіксів та суфіксів; 2) конверсія (утворення нового слова внаслідок переходу даної основи в іншу парадигму словозміни); 3) усічення слів; 4) привласнення значення слову, яке вже використовувалося; 5) складання слів, складів або скорочення; 6) спосіб шаблону [5].

Наприклад, іменник *fashion* є активною словотвірною основою, за його участю утворилися зокрема слова *fashionable*, *fashionableness*, *fashionably*, *fashioned*, *fashionless*, *fashionist*, *fashion-monger*, *fashion-mongering*, *fashion-forward*, *fashionista*, *fashion-speak*, *fashionese*, *fash pack*.

Як відомо, значну частину лексики в галузі моди складає одяг.

Отже, сфера фешн-індустрії багата на неологізми, які безперервно виникають в мові, з часом входячи до вокабуляру або зникаючи назавжди, бо, як відомо, мода характеризується швидкоплинністю і мінливістю. Поява «модних» неологізмів свідчить про те, що мова –

явище соціальне, і всі зміни в ній є показником розвитку культури та життя суспільства [1].

Уже сьогодні більшість слів цієї «спеціальної» термінології лінгвісти готові внести до офіційного Оксфордського словника англійської мови

Після аналізу Інтернет сайтів з текстами, що присвячені модній тематиці, була зроблена вибірка «модних» неологізмів та було виявлено такі закономірності способів творення цих слів. З'ясувалось, що найпоширенішими способами є зрощення і словоскладання. Зрощення – сполучення або усіченого кореня одного слова з цілим словом, або сполучення двох усічених коренів. Таке слово, як *nandals – comfortable, flat sandals, such as one's nan might wear* утворене зрощенням. Наприклад, “*Nandals. They're supposed to be the season's gladiators, so I thought I'd give them a whirl [...]*” [Grazia 06.05.11]; *swaket – a union of sweater and a jacket*.

Також популярним є такий спосіб творення неологізмів, як словоскладання. Наприклад, *sundress (A really comfortable dress you can wear almost anywhere)*. “*Garden parties, wedding showers, last-minute sunny getaways – like it or not, late-spring agendas tend to call for more than just simple tanks and easy sundresses*”; *Beach burka (an outfit or garment for women to swim in which conceals all or most of the body)*. “*Just compare her to the awkwardness of Nigella's "beach burka" outing*” [Grazia 13.06.11].

Префіксальний спосіб творення «модних» неологізмів: *ultra-femme (extremely feminine)*. “*With their ultra-femme detailing, figure-flattering silhouettes, and an oh-so-wearable color palette, these must-have pieces mirror Ferretti's higher-end resort collections, and they're perfect for those impromptu dress-up occasions*” [3].

Нові слова в модній індустрії утворюються також і суфіксальним способом: *fashionista (A term used to define a woman with a penchant for shopping and a natural flair for combining both current and vintage fashionable trends)*.

Зустрічається ще такий спосіб творення неологізмів, як ініціальне скорочення, наприклад: *K-leather (leather made from kangaroos)*. “*Elite athletes had been passionate about the lightweight, buttery fit and the bounce of what sports brands call K leather*” [The Observer 9, Oct 2011].

На думку деяких лінгвістів, поява нової лексики у світі моди призводить до плутанини, вона просто повторює вже існуючу термінологію. Наприклад, модне слово “leggings” позначає те ж саме, що раніше називалося лосинами, які були популярними у 90-х роках. Проте в процесі перекладу на українську мову було застосоване калькування, в результаті якого вже в українській термінології моди з’явився термін «леггінси».

Спостереження за процесами утворення сучасної англійської термінології фешн-індустрії та її перекладами на українську мову дозволяє стверджувати, що основним шляхом є калькування у всіх його видах.

Так, покази чоловічих і жіночих колекцій надихають людей на появу великої кількості неологізмів, саме існування яких є результатом конструювання слів на основі існуючих у мові, адже редактори модних журналів часто не знаходять слів для опису чудернацьких творінь модельєрів. Зрозуміло, що такі терміни не мають ще українських відповідників, і єдине, що залишається перекладачеві – це рухатися тим самим шляхом, що і автори неологізмів, або (за неможливості) копіювати звукову чи буквену оболонку слова.

Наприклад, для речі з жіночої колекції Hermès виникло слово “roots” (від pants (штани) і boots (черевики)). Це шкіряні брюки, з’єднані з чобітками. В українську мову цей термін прийшов шляхом фонетичного калькування (транскрипції) – «путс», яке виявилось простішим, ніж структурна калька «штани-черевики» або «штановики».

За спостереженнями журналістів The Wall Street Journal, особливий вплив на словник неологізмів сфери моди зробило активне залучення чоловіків до фешн-індустрії. У результаті з’явилася ціла низка нових термінів, що позначають предмети одягу чоловічого гардеробу. Для їх перекладу використовується структурне калькування: чоловічі труси manties (“мусіки”) – від двох слів man (чоловіки) і panties (трусики); чоловічі сандалі mandals (“мусоножки, мушельки”); чоловічі колготки mantyhose (“мулготки”); чоловічий варіант дамських сумочок murses (“мумочки”).

Ряд термінів ще не має українських відповідників: mankle (вживається на позначення оголеної чоловічої голіжки), mamil (чоловік середнього віку, який носить лайкрові колготи) і mullet dress (жіноча

спідниця, коротка спереду й довга зі спини). Для перекладу цих термінів доцільно використати фонетичну кальку (транскрипцію): «меміл», «малет дрес».

Впливові люди в індустрії моди тепер мають свою кодифіковану назву – «модний пакет» (fash pack), яка утворилася шляхом калькування словосполучення (семантична калька).

Деякі вчені не виключають того, що чоловічий префікс з літери m може стати інтернаціональним, яким вже став префікс e- на позначення всього електронного та технологічного.

Висновки. Мода вважається однією з найпривабливіших галузей у сучасному суспільстві, оскільки вона дає свободу в особистому виборі. Найбільше неологізмів з'являється і проникає в мову за допомогою засобів масової інформації, мета нової лексики – привернути увагу потенційних читачів за допомогою яскравих, тих, що впадають в око, слів. За таких умов з'являється велика кількість неологізмів, які потребують адекватного перекладу на українську мову. Найпоширенішим і найзручнішим способом перекладу неологізмів у термінології фешн-індустрії стає калькування: найчастіше транскрипція, структурна калька, семантична калька.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в детальному вивченні перекладацької спадщини і виявленні термінології моди одягу для різноманітної вікової категорії.

Список використаних джерел:

1. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка. – М., 1989. – 192с.
2. Гинзбург, Хидекель. Лексикология английского языка. – М., 1981. – 126с.
3. Мешков О.Д. Словообразование в современном английском языке. – М.: Высш. Шк., 1985. – 186с.
4. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика / Пентилюк М. І. – К.: «Освіта», 1994. – 86 с.
5. Терехова С. І. Вступ до перекладознавства / Терехова С. І. – К.: КДЛУ, 2001. – 76 с.
6. Інтернет ресурси, журнали мод.

CONTRIBUTORS

- Ruslana ALIPA** Senior Lecturer, Greek Philology Department, Mariupol State University (Ukraine)
- Panagiotis ASIMOPOULOS** Assistant Professor, PhD Serbian Language and Literature, Hellenic Military Academy (Greece)
- Simina BADEA** Assistant Professor, PhD, University of Craiova (Romania)
- Olena BALABAN** Candidate of Sciences in Philology, PhD, assistant professor of the General Linguistics and Germanic Studies Chair, Institute of Foreign Philology Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine)
- Olena BONDARENKO** Senior Lecturer, Greek Philology Department, Mariupol State University (Ukraine)
- Cristina BURTEA-CIOROIANU** Assistant Professor, PhD, Department of Applied Modern Languages, University of Craiova (Romania)
- Anna CHATZIPANAGIOTIDOU** Associate Professor, School of Education, Frederick University (Cyprus)
- Theodora DOURDA** IT Coordinator, Directorate-General for Translation, Directorate for Support and Technological Services for Translation, Terminology Coordination Unit, European Parliament (Luxembourg)
- Georgios FLOROS** Associate Professor, Translation Studies, Department of English Studies, University of Cyprus (Cyprus)

Eleni GEORGOPOULOU	Consul General of Greece in Mariupol (Ukraine)
Anastasia GRITSKEVICH	Master in Modern Greek Language Translation Studies of Mariupol State University (Ukraine)
Elizabeth HATZIOLOY	Associate Professor, Faculty of Humanities Department of English Language and Literature, Hellenic Military Academy (Greece)
Olena KULIGINA	Teacher of Ukrainian Language and Literature, Specialist of the first category, Head of the Ukrainian and Russian Teachers' Chair, Mariupol Municipal Technological Lyceum (Ukraine)
Antonio LILLO	Professor of Greek Philology, Department of Classics, Faculty of Arts, University of Murcia (Spain)
Andrii MALAKHITI	Senior Lecturer, Department of International Relations, Institute of Social Sciences, Odessa National University named after I.I. Mechnikov (Ukraine)
Angel MARTINEZ FERNANDEZ	Full Professor of Greek Philology, Faculty of Humanities. Philological Section, Department of Classical, French, Arabic and Romanic Philology, Guajara Campus University of La Laguna (Spain)
Rodolfo MASLIAS	Head of Terminology Coordination Unit of the European Parliament (Luxembourg)
Vasiliki MELETI	Educator, Translator, Phd candidate at Athens Panteion University, Freelance translator (Greece)
Eleni NANAKI	Attorney at Law LL.M - Author Project

	Manager (Germany)
Oksana NOVITSKAYA	Associate Professor, PhD, Mariupol State University (Ukraine)
Natalia NYKYFORENKO	Bachelor's student in Modern Greek Language Translation Studies of Mariupol State University (Ukraine)
Olena PICHAKHCHY	Vice Dean of the Greek Philology Department, Mariupol State University (Ukraine)
Silvia PITIRICIU	Professor Hab., PhD, Faculty of Letters University of Craiova (Romania)
Anna-Eleni POLYDORA	Master in European Youth Policies, Education and Culture of University of Macedonia (Greece)
Yulia POZNIHIRENKO	Teacher of the General linguistics and Germanic studies Chair, faculty of foreign philology of the Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine)
Olena PROTSENKO	Associate Professor, Vice Rector for Academic and Pedagogical Matters, Mariupol State University (Ukraine)
Evelina RIABCHENKO	Senior Lecturer, Greek Philology Department, Mariupol State University (Ukraine)
Anastasia SANDULSKAYA	Bachelor's student in Modern Greek Language Translation Studies of Mariupol State University (Ukraine)
Epaminondas SIDIROPOULOS	Professor Emeritus, PhD in Civil Engineering (Duke University), Faculty of Engineering, Aristotle University of Thessaloniki (Greece)

- Tatyana SKOVORODKA** Master's student in Modern Greek Language Translation Studies of Mariupol State University (Ukraine)
- Oksana SNIGOVSKA** Candidate of Pedagogic Sciences (PhD), Senior Lecturer, Department of International Relations, Institute of Social Sciences, Odessa National University named after I.I. Mechnikov (Ukraine)
- Stamatia SOPHIOY** Associate Professor, French Language and Literature, Hellenic Military Academy (Greece)
- Olha SOPINA** Associate Professor of the Chair of General Linguistics and Slavic Philology Institute of Philology and Social Communication, Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine)
- Anna STOLYAROVA** Candidate of Sciences in Philology, Associate Professor at the Department of Hellenic Studies of the Institute of Philology, Kyiv National Taras Shevchenko University (Ukraine)
- Natalya STUKALO** Master's student in Modern Greek Language Translation Studies of Mariupol State University (Ukraine)
- Chrysa TAMISOGLOU** Education Coordinator Central/East European countries & C.I.S. countries, Education Office, General Consulate of Greece, Mariupol (Ukraine), Recognized Teacher, University of Roehampton-London online, London (UK)
- Hanna UDACHINA** Master's student in Modern Greek Language Translation Studies of Mariupol State University (Ukraine)

- Margarita UZUN** Senior Lecturer, Greek Philology Department, Mariupol State University (Ukraine)
- Natalya VOYEVUTKO** Head of the Greek Language and Translation Chair, PhD, Associate Professor, Mariupol State University (Ukraine)
- Sophia ZERDELI** Philologist, Doctor (PhD) in Sciences of Education of Democritus University of Thrace (Greece)
- Nataliya ZHMACHENKOVA** Teacher of English Language and Literature, Specialist of the first category, Mariupol Municipal Technological Lyceum (Ukraine)
- Valeriia ZUBOCHEK** Bachelor's student in Modern Greek Language Translation Studies of Mariupol State University (Ukraine)

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΡΙΟΥΠΟΛΗΣ

Η ελληνική διασπορά στην Ουκρανία συνιστά μια από τις πιο πολυάριθμες και τις αρχαιότερες στην Ευρώπη. Οι περισσότεροι εκπρόσωποι της κατοικούν στο Νομό Ντονέτσκ, στα βόρεια παράλια της Αζοφικής θάλασσας. Εκεί βρίσκεται και η περιώνυμη Μαριούπολη, μια πολυπολιτισμική και πολυγλωσσική μητροπολιτική εστία με πληθυσμό μισό εκατομμύριο κατοίκους, ένα μοναδικό πολυεθνικό βιομηχανικό, πολιτιστικό και επιστημονικό κέντρο.

Παρά τις μεγάλες δυσκολίες και τις αντίξοες συνθήκες που αντιμετώπισε, ο Ελληνισμός γιγαντώθηκε και κατάφερε να εδραιώσει την εποικοδομητική παρουσία του. Τρανή απόδειξη και ουσιαστικό επιστέγασμα των αξιόλογων προσπαθειών του αποτελεί το γεγονός ότι το 1991 ιδρύεται το Ινστιτούτο Ανθρωπιστικών Σπουδών του Κρατικού Πανεπιστημίου του Ντονέτσκ, το οποίο το 2004 μετονομάστηκε σε Κρατικό Πανεπιστήμιο Ανθρωπιστικών Σπουδών Μαριούπολης. Στους θεμελιώδεις στόχους του Πανεπιστημίου συγκαταλέγονται η πνευματική αναγέννηση των Ελλήνων της Ουκρανίας, η μεθοδική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, η πολύπλευρη διάδοση του πολιτισμού και η σθεναρή διατήρηση των παραδόσεων, καθώς και η καταλυτική ενίσχυση των άρρηκτων δεσμών φιλίας και αगाστής συνεργασίας μεταξύ των λαών της Ουκρανίας και της Ελλάδας.

Σήμερα το Κρατικό Πανεπιστήμιο Μαριούπολης (ΚΠΜ) είναι ένα σημαντικό επιστημονικό εκπαιδευτικό κέντρο της Αζοφικής. Ο κύριος σκοπός του ταυτίζεται με την υψηλού επιπέδου προετοιμασία ειδικών στο χώρο των ανθρωπιστικών σπουδών. Παράλληλα έχει αναδειχθεί σε υποδειγματικό κέντρο δυναμικής και καρποφόρας εκπαιδευτικής, επιστημονικής και πολιτιστικής συνεργασίας της Ουκρανίας με άλλες χώρες.

Το ΚΠΜ φημίζεται για τις ενεργές του διεθνείς δραστηριότητες μέσω των οποίων συστηματικά ενδυναμώνεται, όχι μόνο το διεθνές κύρος του Πανεπιστημίου, αλλά και προβάλλεται το πολυεδρικό επιστημονικό του υπόβαθρο. Το Κρατικό Πανεπιστήμιο Μαριούπολης συνεργάζεται με Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα των: Ελλάδας, Κύπρου, Ιταλίας, Γερμανίας, Κίνας, Η.Π.Α., Ρουμανίας, Ισπανίας, Νορβηγίας, Ολλανδίας, Μαρόκου, Λευκορωσίας, Πολωνίας, Ρωσικής Ομοσπονδίας, Τουρκίας, Γαλλίας, Τσεχίας, Λετονίας, Μολδαβίας και άλλων χωρών. Με επιτυχία εφαρμόζονται

περισσότερο από 100 (εκατό) συνεργασίες διεθνούς εμβέλειας. Στα πλαίσια αυτών των αξιόπαινων συμφωνιών κάθε χρόνο περισσότεροι από 200 (διακόσιοι) φοιτητές και καθηγητές του ΚΠΜ συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης και πρακτικής άσκησης στο εξωτερικό που πραγματοποιούνται σε περισσότερες από 20 (είκοσι) χώρες.

Το Κρατικό Πανεπιστήμιο Μαριούπολης έχει συστήσει και οργανώσει άρτια το δικό του αυτόνομο πρότυπο διεθνών δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με το Καταστατικό του προβλέπεται η συνολική συνεργασία με Υπουργεία Εκπαίδευσης και Εξωτερικών, πρεσβείες, νομαρχιακές και δημαρχιακές διοικήσεις, αλλά και με τα κυριότερα πανεπιστήμια και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα του εξωτερικού. Για πρώτη φορά αυτό το πρότυπο χρησιμοποιήθηκε στην Κύπρο και στην Ελλάδα.

Από το 2005 το ΚΠΜ δέχεται αλλοδαπούς φοιτητές. Για την επιτυχή τους προσαρμογή στις καινούργιες συνθήκες του Πανεπιστημίου και την απρόσκοπτη εισαγωγή τους σε πανεπιστήμια της Ουκρανίας έχει ιδρυθεί το Κέντρο Εκπαίδευσης και Επιμόρφωσης αλλοδαπών. Το ΚΠΜ σήμερα έχει 23 (είκοσι τρία) διαπιστευμένα προγράμματα για προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές. Επίσης εναρμονισμένη με διεθνείς προδιαγραφές έχει καθιερωθεί και λειτουργεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Ο μέσος όρος επαγγελματικής αποκατάστασης των αποφοίτων του ΚΠΜ αντιστοιχεί σε ποσοστό 90-95%. Πάνω από 700 (επτακόσιοι) απόφοιτοι του Πανεπιστημίου συνεχίζουν τη μεταπτυχιακή τους εκπαίδευση και εργάζονται στο εξωτερικό: στη Μεγάλη Βρετανία, στην Ελλάδα, στην Ιταλία, στη Γερμανία, στην Πορτογαλία, στις Η.Π.Α., στη Ρωσία, στη Νορβηγία, στην Ολλανδία, στην Κύπρο και σε άλλες χώρες.

Το Κρατικό Πανεπιστήμιο Μαριούπολης είναι αναγνωρισμένο από τον Ελληνικό Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (ΔΟΑΤΑΠ), τον αρμόδιο φορέα για την αναγνώριση των τίτλων σπουδών της αλλοδαπής Πανεπιστημιακής και Τεχνολογικής κατεύθυνσης, αλλά και την παροχή έγκυρων πληροφοριών σχετικά με σπουδές Ανώτατης Εκπαίδευσης στην αλλοδαπή και στην ημεδαπή (Hellenic N.A.R.I.C.).

Το ΚΠΜ είναι το μοναδικό Πανεπιστήμιο στην Ευρώπη (εκτός της Ελλάδας και της Κύπρου), όπου η ελληνική γλώσσα, ο πολιτισμός και η ιστορία της Ελλάδας διδάσκονται επιτυχώς σε πάνω από 300 (τριακόσιους) φοιτητές κατά τη διάρκεια της πενταετούς φοίτησής τους. Στο Πανεπιστήμιο

λειτουργεί η Σχολή Ελληνικής Φιλολογίας, η οποία προετοιμάζει τους φιλολόγους της Νέας Ελληνικής για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, αλλά και μεταφραστές από τα Νέα Ελληνικά στα Ουκρανικά ή στα Αγγλικά και αντιστρόφως. Οι δύο Τομείς της Σχολής, - ο της Ελληνικής Φιλολογίας και ο της Ελληνικής Γλώσσας και Μετάφρασης - προσφέρουν οργανωμένη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας σε μερικά Τμήματα του Πανεπιστημίου.

Η Σχολή Ελληνικής Φιλολογίας, όχι μόνο εκπαιδεύει και προετοιμάζει άριστα τους διδάσκοντες της Ελληνικής, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί τη μόνη επιστημονική, μεθοδολογική βάση ανάπτυξης της εθνικής εκπαίδευσης των Ελλήνων της Αζοφικής.

Χάρη στη γεμάτη αυταπάρνηση και σκληρή εργασία του διδακτικού προσωπικού και όλων των υπαλλήλων του ΚΠΜ, καθώς και στην έμπρακτη αρωγή της Ελλάδας και της Κύπρου η Μαριούπολη, στην οποία πριν από την ίδρυση του Πανεπιστημίου κανείς δε γνώριζε τη Νεοελληνική γλώσσα, σήμερα είναι μια από τις πόλεις της Ευρώπης, όπου μπορεί να ακούσει κανείς τη σωστή εκφορά της Ελληνικής γλώσσας, όχι μόνο από άτομα ελληνικής καταγωγής, αλλά και από Ουκρανούς, Ρώσους και εκπροσώπους άλλων εθνών.

Με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και Επιστήμης της Ουκρανίας το ΚΠΜ ορίστηκε ως τακτική έδρα διεξαγωγής της Ολυμπιάδας. Με απόλυτη επιτυχία εκπληρώνει αυτήν την υψηλή αποστολή για 16^η συνεχόμενη χρονιά. Ο σκοπός της Ολυμπιάδας είναι να βρισκονται, να γνωρίζονται και να συνεργάζονται οι φοιτητές που εκδηλώνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας και επιπλέον χαρακτηρίζονται από υψηλό επίπεδο Ελληνομάθειας.

Το Κρατικό Πανεπιστήμιο Μαριούπολης είναι αναγνωρισμένο κέντρο πνευματικής και πολιτιστικής αναγέννησης των Ελλήνων της Ουκρανίας.

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να ανατρέξετε
στην ιστοσελίδα μας <http://mdu.in.ua/>

MARIUPOL STATE UNIVERSITY

Remote International Conference

TERMINOLOGY AND TRANSLATION

April 22nd, 2016

Conference proceedings

The publications in the volume are in Ukrainian, Russian,
English, Greek and Spanish

Authors of published material are responsible for the accuracy of facts, quotations, proper names,
references and other information

Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених
фактів, цитат, власних імен, посилань на джерела
та інших відомостей

Ukraine - Mariupol - MSU